

**TÜRKİYE'DEKİ POST-SOVYET GÖÇMENLERİN KÜLTÜREL
UYUM SÜRECİNDE MEDYA KULLANIMININ YANSIMALARI**

Ramziyya KAYA

(Doktora Tezi)

Eskişehir, 2018

**TÜRKİYE'DEKİ POST-SOVYET GÖÇMENLERİN KÜLTÜREL UYUM
SÜRECİNDE MEDYA KULLANIMININ YANSIMALARI**

Ramziyya KAYA

DOKTORA TEZİ

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Suzan Duygu ERİŞTİ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs, 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ramziyya KAYA'nın "Türkiye'deki Post-Sovyet Göçmenlerin Kültürel Uyum Sürecinde Medya Kullanımının Yansımaları" başlıklı tezi 12 Haziran 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca **İletişim Tasarımı ve Yönetimi** Anabilim Dalında, **Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

		İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr.Suzan Duygu ERİŞTİ
Üye	: Prof.Dr.Ali ŞİMŞEK
Üye	: Dr.Öğr.Üyesi Canan ULUYAĞCI
Üye	: Dr.Öğr.Üyesi Aylin DAĞSALGÜLER
Üye	: Dr.Öğr.Üyesi İlke ŞANLIER YÜKSEL

Prof.Dr.Emel ŞIKLAR
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TÜRKİYE'DEKİ POST-SOVYET GÖÇMENLERİN KÜLTÜREL UYUM SÜRECİNDE MEDYA KULLANIMININ YANSIMALARI

Ramziyya KAYA

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs, 2018

Danışman: Doç. Dr. Suzan Duygu ERİŞTİ

Araştırmada Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel ve yeni medya kullanım eğilimlerinin kültürel uyum sürecine etkisi incelenmektedir. Araştırmada karma paradigmaya dayalı "Eş zamanlı/Paralel Yakınsayan" model kullanılmıştır. Veriler Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenleri arasında çoğunluk teşkil eden Azerbaycanlılar, Ruslar ve Türkmenistanlılardan 2017 yılının Nisan-Temmuz aylarında toplanmıştır. Toplam 249 katılımcı araştırmaya katılmıştır. 219 kişiden veri toplama aracına yanıt alınmış, 30 kişiyle ise yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre Türkiyedeki Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum sürecinde hem geleneksel hem yeni medya araçlarından farklı bileşenler bağlamında ve amaçlara dayalı olarak faydalanmaktadır. Medya kullanım sürecinde geleneksel medyanın yerel ve etnik odaklı kullanımında Azerbaycanlı göçmenler daha öne çıkarken; yeni medya kullanımı konusunda Rus göçmenler daha aktif bir profil ortaya koymaktadırlar. Medya kullanım amaçlarına dayalı olarak ise Azerbaycanlı göçmenlerin yerel kültür odaklı geleneksel medya kullanımı öne çıkmakta; Rus göçmenlerin ise daha çok etnik kültürle sosyal etkileşim kurma odaklı olarak yeni medya kullanım amacı öne çıkmaktadır. Sonuç olarak hem geleneksel hem yeni medya araçları Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin bir taraftan yerel kültür ile bağ kurmalarına, diğer taraftan ise kendi kültürleri ile bağlarını sürdürmelerine yardımcı olarak ulusaşırı bağlamdaki kültürel uyum süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca hem geleneksel hem de yeni medya kullanım sürecinin göç topluluklarının kültürel uyum sürecindeki rolü yerel kültürü tanımaya, anlamaya ve çözmeye yönelik işe koşulması ile doğrudan ilintilidir.

Anahtar kelimeler: Geleneksel medya, Yeni medya, Yerel medya, Ulusaşırı medya, Post-Sovyet medyası

ABSTRACT

REFLECTIONS OF MEDIA USE IN CULTURAL INTEGRATION PROCESS OF POST-SOVIET IMMIGRANTS IN TURKEY

Ramziyya KAYA

Department of Communication Design and Management

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, May, 2018

Adviser: Assos. Dr. Suzan Duygu ERİŞTİ

This research investigated the impact of traditional and new media usage trends of Post-Soviet immigrants in Turkey on the cultural integration process. The research employed a Concurrent/Parallel Convergent model of mixed research methodology. The data was collected from May to July 2017 via Azerbaijanis, Russians and Turkmen people, who form the majority among Post-Soviet immigrants in Turkey. Total participant number is 249 in the research. 219 of them took part in the survey, while 30 of them were interviewed by semi-structured method.

According to the research findings Post-Soviet immigrants in Turkey use both traditional and new media in the cultural integration process for different purposes and in different contexts. However, in the use of local and Post-Soviet traditional media, Azerbaijanis are ahead of Russians, while in terms of using new media, Russians are more active than Azerbaijanis. Concerning media usage purposes, although Azerbaijanis are more inclined to traditional media use for local culture-oriented purposes than Russians, Russians are far ahead of Azerbaijanis in social interaction with Post-Soviet culture via new media. As a result, both traditional and new media contribute to cultural integration process of Post-Soviet immigrants in Turkey in the transnational context, by helping them to connect with local culture on the one hand and maintain their ties with their own culture on the other hand. In addition, the role of both traditional and new media use is directly related to learning, understanding and solving the local culture.

Key words: Traditional media, New media, Local media, Transnational media, Post-Soviet media

ÖNSÖZ

Çağımızın sağladığı olanaklarla her gün daha çok kişi farklı sebeplerden dolayı kısa veya uzun süreliğine uluslararası insan hareketlerine katılmaktadır. Bu süreçte hem göç alan hem göç veren taraflar farklı avantajlar ve sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Ben de Azerbaycan'dan Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrenci olarak bu sürecin bazı olumlu ve olumsuz yüzleriyle karşılaştım. Bu süreçte çevremdeki insanların yanı sıra medyaya da sık sık başvurdum. Türkiye'deki eğitim amaçlı göç deneyimim ve hocalarımla önerileri beni bu konuyu araştırmaya sevk etti. Bu zorlu ve zevkli yolda birçok insanın emeği ve desteği olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Öncelikle danışmanım Doç. Dr. Suzan Duygu ERİŞTİ'ye, eğitim sürecimin en zor aşamasında danışmanlığımı üstlendiği, araştırma boyunca yönlendirdiği ve her konuda yardımcı olduğu için teşekkür ederim. Hocam Doç. Dr. Jale Balaban-Salı'ya, tez konumun belirlenmesi ve uzaktan bile olsa araştırmamın tamamlanması adına yardım ve desteğini esirgemediği için teşekkür ederim. Tez yazma sürecinin tüm aşamalarında görüş ve önerileri ile araştırmama katkıda bulunan jüri üyeleri Prof. Dr. Ali Şimşek ve Doç. Dr. Funda Erzurum'a teşekkür borçluyum.

Araştırma boyunca fikir ve desteği ile Türkiye genelinde yaşayan Azerbaycanlılardan veri toplamamı kolaylaştırmaya ve verileri yorumlamaya yardımcı olan Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin başkanı Cavid Mammadov'a, Antalya'daki Rus topluluğu ile etkileşime geçmemi sağlayan Rus Kültür ve Dostluk Derneği'nin başkanı Marina Sorokina'ya, Antalya'daki Azerbaycan topluluğuyla iletişim kurmama destek olan Aynur Mammadova'ya teşekkür ederim.

Eğitim süreci boyunca Türkçe dil hatalarımı düzelten ve zor anlarımda bana önerilerde bulunan arkadaşım Hatice Pehlevan'ın; literatür kaynaklarını bulmama yardımcı olan arkadaşım Biray Koçak'ın; veri toplama sürecinde katılımcılara ulaşmama ve genel olarak moralimi yüksek tutmama yardım eden arkadaşlarım Samira Nasibova, Sakina Gaybaliyeva ve Almaz Mahmud'un; istatistik çözümlemede takıldığım zaman imdadıma yetişen Başak Oğuz Yalçınlar'ın; yine Türkçe dil hatalarımın giderilmesini sağlayan arkadaşım Şerife Karagöz'ün bu çalışmada emeği var.

Eğitim süresi boyunca benimle beraber tüm zorluklara katlanan, veri toplama zamanı bana destek çıkan ve Antalya'ya taşınmayı bile göze alan eşim Ömer Kaya'ya anlayışı ve sabrı için minnettarım. Her girişimimde olduğu gibi tez konusunda da bana

maddi ve manevi destek çıktıkları için annem Selime Resulova, babam Ramiz Resulov ve halam Tamilla Hasanova'ya, dikkat ve ilgileri için kardeşim Ramin Resulov ve eşi Sevinç Resulova'ya teşekkür ederim.

Ayrıca, Türkiye'de eğitim almamda maddi destek sağladıkları için Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na teşekkür ederim.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığımı ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ramzıyya Kaya

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	İ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	İİ
ÖZET	İİİ
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	İİİ
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	Vİİİ
İÇİNDEKİLER.....	VİXİİ
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	Xİİİİ
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XVII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XVIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XX
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	5
1.3. Önem	6
1.4. Sayıtlar	7
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar.....	8
2. ALANYAZIN.....	9
2.1. Göç Olgusu	9
2.2. Göçün Türleri	14
2.3. Göçün Nedenleri ve Sonuçları.....	17
2.3.1. Sosyo-ekonomik nedenler ve sonuçlar	18
2.3.2. Politik nedenler ve sonuçlar	23
2.3.3. Kültürel nedenler ve sonuçlar	26

2.4.	Göç Kuramları.....	28
2.5.	Göç Bağlamında Milliyetçilik, Diaspora ve Devlet	40
2.5.1.	Milliyetçilik	41
2.5.2.	Diaspora	45
2.5.3.	Devlet.....	47
2.6.	Göç Bağlamında Kültürel Uyum	49
2.6.1.	Asimilasyon yaklaşımı.....	53
2.6.2.	Entegrasyon yaklaşımı	54
2.6.3.	Çokkültürlülük yaklaşımı	55
2.6.4.	Kültürlerarasılık yaklaşımı.....	56
2.6.5.	Uluslaşırıcılık çerçevesi	57
2.7.	Post-Sovyet ülkelerinden Türkiye'ye Göç.....	58
2.8.	Göç Bağlamında Medya ve Kültür	65
2.8.1.	Medyanın kültüre yansımaları.....	65
2.8.2.	Medya araştırmaları	74
2.8.3.	Ulusal ve uluslararası medyaya ilişkin araştırmalar	76
3.	YÖNTEM.....	82
3.1.	Araştırma Modeli.....	82
3.2.	Evren ve Örneklem	85
3.3.	Verilerin Toplanması	86
3.3.1.	Veri toplama aracı.....	87
3.3.2.	Görüşme	88
3.3.3.	Gözlem.....	89
3.3.4.	Veri toplama araçlarının geçerlik-güvenirlik çalışması.....	90
3.4.	Verilerin Çözümlemesi.....	91
4.	BULGULAR	92
4.1.	Post-Sovyet Göçmenlerin Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular	93
4.1.1.	Veri toplama aracına katılanların kişisel özellikleri	93
4.1.2.	Görüşmeye katılanların kişisel özellikleri	108
4.2.	Katılımcıların Kültürel Uyum ve İletişime İlişkin Görüşleri	120
4.2.1.	Yerel kültürle iletişim.....	122

4.2.1.1.	Yerel kültürle iletişim düzeyi ve sıkıntılara ilişkin nicel bulgular ..	123
4.2.1.2.	Yerel kültürün yaklaşımına ilişkin nicel bulgular.....	124
4.2.1.3.	Yerel kültürle iletişim düzeyi ve sıkıntılara ilişkin nitel bulgular ...	125
4.2.1.4.	Yerel kültürün yaklaşımına ilişkin nitel bulgular	132
4.2.2.	Etnik kültür ile iletişim	139
4.2.2.1.	Ülke ziyaretleri ve ziyaret amaçlarına ilişkin nicel bulgular	139
4.2.2.2.	Soydaşlarla iletişim düzeyi ve kullanılan iletişim araçlarına ilişkin nicel bulgular.....	140
4.2.2.3.	Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeyi ve Post-Sovyet dernek etkinliklerine katılma alışkanlıklarına ilişkin nicel bulgular	143
4.2.2.4.	Ülke ziyaretleri ve ziyaret amaçlarına ilişkin nitel bulgular	144
4.2.2.5.	Soydaşlarla iletişim düzeyi ve kullanılan iletişim araçlarına ilişkin nitel bulgular	150
4.2.2.6.	Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeyi ve Post-Sovyet dernek etkinliklerine katılma alışkanlıklarına ilişkin nitel bulgular	153
4.2.3.	Günlük alışkanlıklar ve kültürel aidiyet	164
4.2.3.1.	Dil kullanımına ilişkin nicel bulgular	165
4.2.3.2.	Bayram kutlaması ve kültürel aidiyete ilişkin nicel bulgular ...	166
4.2.3.3.	Arkadaşlık ilişkilerine ilişkin nitel bulgular.....	168
4.2.3.4.	Dil kullanımına ilişkin nitel bulgular	169
4.2.3.5.	Bayram kutlaması ve kültürel aidiyete ilişkin nitel bulgular	172
4.3.	Katılımcıların Medya Kullanım Özellikleri ve Amaçlarına İlişkin Görüşleri.....	180
4.3.1.	Geleneksel medya kullanım özellikleri.....	183
4.3.1.1.	Radyo kanalı tercihlerine ilişkin nicel bulgular	187
4.3.1.2.	Gazete tercihlerine ilişkin nicel bulgular	189
4.3.1.3.	Televizyon, radyo, gazete ve dergi tercihlerine ilişkin nitel bulgular	193
4.3.2.	Yeni medya kullanım özellikleri.....	197
4.3.2.1.	Yeni medya tercihlerine ilişkin nicel bulgular	197
4.3.2.2.	Yeni medya kullanım diline ilişkin nicel bulgular.....	199

4.3.2.3.	Yeni medya tercihlerine ilişkin nitel bulgular	200
4.3.3.	Geleneksel medya kullanım amaçları	205
4.3.3.1.	Yerel geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular	206
4.3.3.2.	Ulusaşırı geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular	208
4.3.3.3.	Yerel ve ulusaşırı geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular	210
4.3.4.	Yeni medya kullanım amaçları	213
4.3.4.1.	Yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular	213
4.3.4.2.	Ulusaşırı odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular	216
4.3.4.3.	Yerel ve ulusaşırı odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular	217
4.4.	Katılımcıların Medyanın Kültürel Uyum Süreçli Kullanımına İlişkin Görüşleri.....	221
4.4.1.	Medyanın kültürel uyum sürecine etkisi.....	222
4.4.2.	Yeni medya ve geleneksel medyanın kültürel uyum sürecine etkileri	224
5.	SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	230
5.1.	Sonuç ve Tartışma.....	230
5.2.	Öneriler	246
	KAYNAKÇA	248
	EKLER	
	ÖZGEÇMİŞ	

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 3.1. Araştırma sorularının yöntemi, veri toplama araçları ve analizi	83
Çizelge 4.1. Uyruklarına göre cinsiyet dağılımı	93
Çizelge 4.2. Uyruklara göre yaş dağılımı	94
Çizelge 4.3. Uyruklara göre doğum yerlerinin dağılımı	95
Çizelge 4.4. Uyruklara göre din dağılımı	96
Çizelge 4.5. Uyruklarına göre aldıkları eğitimin dağılımları	96
Çizelge 4.6. Uyruklarına göre medeni durumların dağılımı	97
Çizelge 4.7. Uyruklarına göre eşin uyruğunun dağılımı	98
Çizelge 4.8. Uyruklara göre eşin din dağılımı	99
Çizelge 4.9. Uyruklarına göre eski eşin uyruğunun dağılımı.....	99
Çizelge 4.10. Uyruklara göre eski eşin din dağılımı	100
Çizelge 4.11. Uyruklara göre partnerin uyruğunun dağılımı	101
Çizelge 4.12. Uyruklara göre partnerin dininin dağılımı	101
Çizelge 4.13. Uyruklara göre eğitim durumları	102
Çizelge 4.14. Uyruklarına göre Türkçe bilme düzeylerinin dağılımı	103
Çizelge 4.15. Uyruklarına göre Rusça bilme düzeylerinin dağılımı.....	104
Çizelge 4.16. Uyruklarına göre diğer dilleri bilme durumlarının dağılımı.....	104
Çizelge 4.17. Uyruklarına göre çalışma durumlarının dağılımı	105
Çizelge 4.18 . Uyruklarına göre Türkiye’de yaşama sürelerinin dağılımı	106
Çizelge 4.19. Uyruklarına göre ikametlerinin dağılımı	107
Çizelge 4.20. Uyruklarına göre geliş nedenlerinin dağılımı	108
Çizelge 4.21. Uyruklarına göre cinsiyet dağılımı.....	108
Çizelge 4.22. Uyruklara göre yaş dağılımı	109
Çizelge 4.23. Uyruklara göre doğum yerlerinin dağılımı	109
Çizelge 4.24. Uyruklara göre din dağılımı	110
Çizelge 4.25. Uyruklarına göre aldıkları eğitimin dağılımları	111
Çizelge 4.26. Uyruklarına göre medeni durumların dağılımı.....	111
Çizelge 4.27. Uyruklarına göre eşin uyruğunun dağılımı	112
Çizelge 4.28. Uyruklara göre eşin dini inançlarının dağılımı	112
Çizelge 4.29. Uyruklarına göre eski eşin uyruğunun dağılımı.....	113
Çizelge 4.30. Uyruklara göre eski eşin din dağılımı	113

Çizelge 4.31. Uyruklara göre partnerin uyruğunun dağılımı	114
Çizelge 4.32.. Uyruklara göre partnerin dininin dağılımı	114
Çizelge 4.33. Uyruklara göre eğitim durumları	115
Çizelge 4.34. Uyruklarına göre Türkçe bilme düzeylerinin dağılımı	115
Çizelge 4.35. Uyruklarına göre Rusça bilme düzeylerinin dağılımı.....	116
Çizelge 4.36. Uyruklarına göre diğer dilleri bilme durumlarının dağılımı.....	117
Çizelge 4.37. Uyruklarına göre çalışma durumlarının dağılımı	117
Çizelge 4.38. Uyruklarına göre Türkiye’de yaşama sürelerinin dağılımı	118
Çizelge 4.39. Uyruklarına göre ikametlerinin dağılımı	119
Çizelge 4.40. Uyruklarına göre geliş nedenlerinin dağılımı	120
Çizelge 4.41. Kültürel Uyum ve İletişim sürecine ilişkin bulgular	121
Çizelge 4.42. Uyruklarına göre Türklerle iletişim düzeylerinin düzey dağılımı	123
Çizelge 4.43. Uyruklarına göre Türklerle ile yaşadıkları sıkıntıların dağılımı.....	124
Çizelge 4.44. Uyruklarına göre Türk kültüründeki insanların yaklaşımlarının dağılımı	125
Çizelge 4.45. Uyruklarına göre ülkelerini ziyaret etme sıklıklarının dağılımı	139
Çizelge 4.46. Uyruklarına göre ülkelerini ziyaret etme amaçlarının dağılımı.....	140
Çizelge 4.47. Uyruklarına göre iletişim sıklıklarının dağılımı	141
Çizelge 4.48. Uyruklarına göre iletişim araçlarının kullanımlarının dağılımı	142
Çizelge 4.49. Uyruklarına göre Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeylerinin dağılımı	143
Çizelge 4.50. Uyruklarına göre Post-Sovyet derneklerine katılma sıklıklarının dağılımı	144
Çizelge 4.51. Uyruklarına göre arkadaş tercihlerinin dağılımı	164
Çizelge 4.52. Uyruklarına göre kullandıkları günlük dil tercihlerinin dağılımı	165
Çizelge 4.53. Uyruklarına göre kutladıkları bayramların dağılımı.....	166
Çizelge 4.54. Uyruklarına göre kültürel aidiyet dağılımı	167
Çizelge 4.55. Medya Kullanım özelliklerine ilişkin bulgular	181
Çizelge 4.56. Medya Kullanım amaçlarına ilişkin bulgular.....	182
Çizelge 4.57. Katılımcıların televizyon kanalı tercihlerinin betimleyici istatistikleri..	184
Çizelge 4.58. Katılımcıların uyruklarına göre Türk televizyon kanalı izleme tercihlerinin ANOVA sonuçları	184

Çizelge 4.59. Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet televizyon kanalı izleme tercihlerinin ANOVA sonuçları	185
Çizelge 4.60. Katılımcıların uyruklarına göre Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet televizyon kanalı izleme tercihlerinin ANOVA sonuçları	186
Çizelge 4.61. Katılımcıların radyo tercihlerinin betimleyici istatistikleri	187
Çizelge 4.62. Katılımcıların uyruklarına göre Türk radyo dinleme tercihlerinin ANOVA sonuçları.....	187
Çizelge 4.63. Katılımcıların uyruklarına göre Post-sovyet radyo dinleme tercihlerinin ANOVA sonuçları	188
Çizelge 4.64. Katılımcıların uyruklarına göre Türkiye’de yayın yapan Post-sovyet radyo dinleme tercihlerinin ANOVA sonuçları	189
Çizelge 4.65. Katılımcıların gazete tercihlerinin betimleyici istatistikleri	190
Çizelge 4.66. Katılımcıların uyruklarına göre Türk gazetesi okuma tercihlerinin ANOVA sonuçları	190
Çizelge 4.67. Katılımcıların uyruklarına göre Post-sovyet gazetesi okuma tercihlerinin ANOVA sonuçları	191
Çizelge 4.68. Katılımcıların uyruklarına göre Türkiye’de basılan Post-sovyet gazetesi okuma tercihlerinin ANOVA sonuçları.....	192
Çizelge 4.69. Katılımcıların sosyal medyayı kullanım durumlarının betimleyici istatistikleri.....	198
Çizelge 4.70. Katılımcıların uyruklarına göre sosyal medya kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları	198
Çizelge 4.71. Katılımcıların sosyal medyayı kullandıkları dilin betimleyici istatistikleri	199
Çizelge 4.72. Katılımcıların uyruklarına göre sosyal medyayı Türkçe kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları	199
Çizelge 4.73. Katılımcıların uyruklarına göre sosyal medyayı kendi dili ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları	200
Çizelge 4.74. Katılımcıların yerel medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri	206
Çizelge 4.75. Katılımcıların uyruklarına göre Türk kültürüne ait bilgi edinme amacının ANOVA sonuçları	207

Çizelge 4.76. Katılımcıların uyruklarına göre Türk kültürüne uyum sağlama amacının ANOVA sonuçları	207
Çizelge 4.77. Katılımcıların uyruklarına göre Türk kültürü ile etkileşim kurma amacının ANOVA sonuçları	208
Çizelge 4.78. Katılımcıların ulusaşırı medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri.....	208
Çizelge 4.79. Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet kültürüne ait bilgi edinme amacının ANOVA sonuçları.....	209
Çizelge 4.80. Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet kültürü ile etkileşim kurma amacının ANOVA sonuçları.....	209
Çizelge 4.81. Katılımcıların yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri.....	213
Çizelge 4.82. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürüne ait bilgi edinme amacı ile kullanma sıklıklarının ANOVA sonuçları.....	214
Çizelge 4.83. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları	215
Çizelge 4.84. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürüne uyum sağlama amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları	215
Çizelge 4.85. Katılımcıların Post-Sovyet odaklı yeni medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri	216
Çizelge 4.86. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Post-Sovyet kültürüne ait bilgi edinme amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları	216
Çizelge 4.87. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları.....	217
Çizelge 4.88. Medya kullanımının kültürel uyum sürecine etkisi	221

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Göç kuramları ve sınıflandırılması	30
Şekil 4.1. Kültürel Uyum ve İletişim	122
Şekil 4.2. Medya Kullanım Özellikleri	181
Şekil 4.3. Medya Kullanım Amaçları.....	183
Şekil 4.4. Medya Kullanımın Kültürel Uyuma Yansıyan Boyutları.....	222

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa

- Fotoğraf 4.1.** Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı 'nda SSCB 'inin Almanya 'ya karşı zaferinin 72 'nci yıl dönümü kutlaması.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.2.** Antalya. 13.05.2017 tarihinde Rusya Federasyonu 'nun Bağımsızlık Günü 'nün şerefine konserHata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.3.** Antalya Liman Mahallesi 'nde Türkiye-Rusya dostluğu şerefine kurulmuş Dostluk Parkı.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.4.** Antalya Liman Mahallesi 'nde Türkiye-Rusya dostluğu şerefine kurulmuş Dostluk Parkı.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.5.** Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı 'nda SSCB 'inin Almanya 'ya karşı zaferinin 72 'nciHata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.6.** Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı 'nda SSCB 'inin Almanya 'ya karşı zaferinin 72 'nci yıl dönümü kutlaması.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.7.** Antalya. 13.05.2017 tarihinde Rusya Federasyonu 'nun Bağımsızlık Günü 'nün şerefine konserHata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.8.** Gözleme ziyafeti. Antalya-Rusya Dostluk ve Kültür Derneği 'nin 15.07.2017 tarihinde organize ettiği Isparta gezisi.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.9.** Lavanta tesisi.Antalya-Rusya Dostluk ve Kültür Derneği 'nin 15.07.2017 tarihinde organize ettiği Isparta gezisi.Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.10.** Antalya Halk Kütüphanesi 'nde 27.07.2017 tarihinde "21. Yüzyılın Madonnası" Vakfı 'nın organize ettiği serginin açılışı ..Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.11.** Antalya Liman Mahallesi 'nde 04.06.2017 tarihinde organize edilen el işleri kermesiHata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.12.** Antalya Liman Mahallesi 'nde 04.06.2017 tarihinde organize edilen el işleri kermesiHata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.13.** Antalya Liman Mahallesi 'nde 04.06.2017 tarihinde organize edilen el işleri kermesiHata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.14.** Eskişehir Azerbaycan Derneği 'nin 26 Mayıs 2017 tarihinde organize ettiği 28 Mayıs Bağımsızlık Günü 'nün kutlaması.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

- Fotoğraf 4.15.** *Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin 17.05.2017 tarihli "Laçınsız 25 Yıl" Çarşamba Sohbeti.....*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.16.** *Antalya Azerbaycan Kültür Eğitim ve Dayanışma Derneği'nin levhası*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.17.** *Antalya Azerbaycan Kültür Eğitim ve Dayanışma Derneği'nin başkan odası*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.18.** *Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin 26.05.2017 tarihinde organize ettiği 28 Mayıs Bağımsızlık Günü'nün kutlaması*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.19.** *Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin toplantı odası*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.20.** *Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin başkan odası*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.21.** *Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nda SSCB'inin Almanya'ya karşı zaferinin 72'nci yıl dönümü kutlaması.....*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.22.** *Eskişehir Azerbaycan Derneği'nde Türk Halklarının Soyağacı tablosu*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- Fotoğraf 4.23.** *Eskişehir Azerbaycan Derneği'nde Türk Keneşe'sinin bayrağı.*Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB: Avrupa Birliği
- BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu
- EC HACP: European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection
- GCIM: Global Commission on International Migration
- GİGM: G İdaresi Genel Müdürlüğü
- IOM: International Organisation for Migration
- OECD: The Organisation for Economic Co-operation and Development
- SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği
- TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
- UN DESA: United Nations Department of Economic and Social Affairs

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada sık kullanılan kavramların tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

1970'lerden itibaren küreselleşmeyle büyük hız kazanan politik, ekonomik ve toplumsal değişimler tüm dünyada insanların uluslararası hareketliliğini etkilemiştir. 1970'de dünyada 82 milyon göçmen bulunurken (GCIM, 2005'den aktaran Sudaş, 2012, s. 21), 2000 yılında bu sayı 173 milyona, 2010 yılında 220 milyona, 2017 yılında ise 258 milyona ulaşmıştır. (UN DESA, 2017, s. 4). Bu süreç Türkiye'yi de etkilemiştir.

Türkiye'nin göç ile ilgili yaşadığı önemli değişiklikler, ülkenin "göç veren" ülke konumundan "göç alan" ülke ve "geçiş" ülkesi konumuna geçmesi, kabul ettiği göçmenlerin kültürel çeşitliğinde yüksek artış yaşamasıdır. Nitekim, 1960'lardan itibaren Batı Avrupa'ya (Almanya, Fransa, Belçika ve Hollanda gibi ülkelere), 1980'lerden itibaren Ortadoğu ülkelerine (S.Arabistan, Libya, Ürdün gibi ülkelere) ve 1990'ların başından Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) işçi göçü ile "göç veren" ülke konumunu kazanmıştır (Koçak ve Terzi, 2012, s. 174). Ancak aynı zamanda Türkiye, 1980'lerden itibaren Avrupa'ya yönelen Asya ve Afrika nüfusu için "geçiş" ülkesine ve 1990'lardan itibaren BDT, Avrupa Birliği (AB), Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden "göç alan ülke"ye de dönüşmeye başlamıştır (Kirişçi, 2003; EC HACP, 2017).

Türkiye'deki göçmenlerin hem sayısında hem de kültürel çeşitliğinde artış yaşanmıştır. TÜİK'in verilerine dayanarak, 1990 yılında Türkiye'de ikametgah adreslerine dayalı kayıtlara göre yabancı vatandaşların sayısı 246 bin olarak tespit edilmişken, 2015 yılında bu rakam 650 bine çıkmıştır (TÜİK, 2015). Göçmenlerin kültürel çeşitliğinin artmasında Post-Sovyet göçmenlerin ülkeye yönelmesi büyük rol oynamıştır. 1991'de SSCB'nin dağılması ve sosyalist sistemin çökmesi, tüm Post-Sovyet devletlerinde ekonomik, politik ve sosyal krize neden olmuştur. İşsizlik, yaşam standartlarının düşmesi ve etnik savaşlar (Azerbaycan-Ermenistan, Gürcüstan-Rusya, Çeçenistan-Rusya vb.) insanları göçe sürüklemiştir. 90'ların başında SSCB'nin dağılmasından sonra binlerce insan Batı Avrupa'ya, Kuzey Amerika'ya, Asya'nın belli bölgeleri ile beraber Türkiye'ye de yönelmeye başlamıştır (Bloch, 2009 ve Solari, 2006'dan aktaran Bloch, 2010: 504) ve bu eğilim gittikçe artış göstermektedir.

2012 yılında Türkiye'deki ikametgah bildirimlerine göre 97,7 bin Post-Sovyet göçmen kayıt altına alınmıştır. 2015 yılında bu rakam 180 bine çıkmıştır. Bu rakam Türkiye'de kayıtlı olan yabancıların %27'sini oluşturmaktadır. Yani Türkiye'ye göç eden toplulukların önemli bir kısmını Post-Sovyet göçmenler oluşturmaktadır (TÜİK, 2015). Ayrıca Azerbaycan, Türkmenistan, Rusya, Gürcistan, Ukrayna, Özbekistan gibi Post-Sovyet ülkeleri 2016 yılında ikamet izni alan ilk on ülke listesine dahildir (GİGM, 2017). Bu da sözü edilen göçmenlerle ilgili araştırma yapılmasında önemli gerekçelerden biridir. Ayrıca, Post-Sovyet göçmenlerin diğer göçmenlere göre daha genç ve eğitilmiş olmaları, Türkçeye daha iyi hakim olmaları, ekonomik açıdan daha aktif olmaları, kentsel yaşam tecrübesine ve mesleki becerilere sahip olmaları onların Türk toplumuna katkıda bulunma potansiyelinin olduğunu göstermektedir (Akalin, 2014, s.110-113; Deniz, 2012, s. 46-128; Gebelek, 2008, s. 99-127; Özgür, 2015, s. 35-53).

Post-Sovyet göçmenlerin kendilerini gerçekleştirmesi ve yerel topluma katkıda bulunması açısından Türkiye'de yaşadıkları kültürel uyum süreci hem göç edilen ülke bağlamında Türkiye açısından hem de göç edilen ülkeler bağlamında Post-Sovyet toplulukları için önem taşımaktadır. Çünkü göç süreci hem "göç veren" hem "göç alan" ülkeleri önemli derecede etkilemektedir. İster geçici ister kalıcı olsun, kaynak ve hedef bölgeleri birleştiren ve her ikisinde de belirgin değişimleri beraberinde getiren göç ağları oluşur. Göçler demografik, ekonomik, toplumsal yapıları değiştirebilir ve kültürel farklılığı beraberinde getirir (Castles ve Miller, 2008:7). Özellikle çağdaş göçmenlerin küreselleşme, ulaşım ve bilişim teknolojilerinin gelişimi ile en az iki ülke ile devamlı ve yoğun etkileşim halinde yaşam sürmesi ile kültürel uyum konusu daha da ön plana çıkmakta ve uluslararası nitelik kazanmaktadır. Çünkü kısa süreli ve geçici emek hareketlerinden oluşan uluslararası göçten farklı olarak uluslararası göçte, bireyler kendi memleketleriyle sosyal bağlarını koparmamakta, ülkeler arasında sürekli ve aktif bir sosyo-kültürel bağ sağlamaktadırlar. Bu açıdan kültürel uyum göçmenlerin kendi kültürü ile teması koparmadan yerel kültüre uyum sağlaması yani melez bir kültür oluşturmasıdır (Erder, 2010; Faist, 2003; Faist vd., 2013; Kivisto ve Faist, 2010; Portes, 2001; Portes vd., 1999; Vertovec, 2003; Vertovec, 2004).

Post-Sovyet göçmenlerin göç hareketi de uluslararası kurama dayalı gerçekleşmektedir. Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerine ilişkin araştırmalara göre (Deniz, 2012, s. 46-128; Özgür, 2015, s. 135-167) göçmenler ekonomik, sosyal ve

politik açıdan en az iki ülke arasında yaşam sürdürmektedir. Öyle ki Post-Sovyet göçmenleri Türkiye’de çalışıp yaşamalarına rağmen yaklaşık 2/3’ü yılda 1-2 kez memleketlerine gitmekte, 1/3’ü yılın bir kısmını memleketlerinde geçirmekte, kendi derneklerinde yurttaşlarıyla bir araya gelmekte ve çağdaş teknoloji aracılığıyla kendi ülkeleri ile ilişkilerini sürdürmektedirler yani iki ülke arasında yaşamaktadırlar. Bu nedenle Post-Sovyet göçmenlerin uyum süreci ve yerel toplumla ilişkileri coğrafya, antropoloji, uluslararası ilişkiler gibi farklı disiplinler tarafından uluslararası yaklaşım ile incelenmektedir.

Uluslararasılığa dayalı kültürel uyum sürecinde medyanın göçmen hayatındaki rolü yadsınamaz bir gerçektir. Göçmenler uyum sürecinde medya araçlarından aktif yararlanarak bir taraftan yerel kültürün değerlerini benimsemekte; diğer taraftan kendi kültürel değerlerini yaşatmaktadır. Çünkü medya, kültürel değerleri yaygınlaştırarak insanları yakınlaştırmakta, bilgilendirme yaparak iletişime geçmelerini kolaylaştırmakta yani kültürleşme aracı görevini yapmaktadır. Bunun yanı sıra medya ortak aidiyet duygusu oluşturarak Anderson’a (1994, s. 44) göre “hayali toplum”un oluşmasına aracılık etmektedir. Bu nedenle göç - medya - uyum konusunda dünyada bir çok araştırma yapılmaktadır. Özellikle bilişim teknolojilerinin gelişimi ile medyanın göçmen yaşamındaki rolü daha çok dikkat çekmektedir ve geleneksel medya türlerinin yanı sıra yeni medya araçları da araştırma merceğine alınmaktadır. Medya araştırmaları göçü irdeleme yöntemine göre üç gruba ayırmaktadır: medyanın potansiyel göçmenlere etkisini, göçmenlerin medyadaki temsilini ve medyanın mevcut göçmenlere etkisini irdeleyen çalışmalar (King ve Wood, 2001, s. 1-2). Üçüncü grup çalışmalarda ise medyanın göçmen uyumuna etkisi olumlu-olumsuz, nötr ve çelişkili olarak değerlendirilmektedir. Bu durum medya türleri, medya kurumlarının yayın politikası, yeni medyanın sağladığı teknolojik olanaklar, çağdaş göçmenlerin en az iki kültür arasındaki yaşam biçimi ile bağlantılıdır.

Son yıllarda Türkiye’de de göç-medya çalışmaları yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalar yurt dışındaki Türk göçmenlerine yöneliktir (Bozdağ, 2015; Göker, 2013; Göktuna Yaylacı, 2012; Hayır, 2016; Öztürk, 2005; Şahin Kütük, 2015; Şanlıer Yüksel, 2008). Türkiye’deki göçmenlerle ilgili medya araştırmaları azdır ve yapılan çalışmalar daha çok öğrenciler üzerinde odaklanmakta, çoğunlukla psikolojik etkenler açısından olaya yaklaşmaktadır (Gülner, 2011; Gülner and Aker, 2013; Gülner ve Balcı, 2010; Gülner ve Balcı, 2012; Gülner and Çakır, 2015) veya medyadaki göçmen temsilini

irdelemektedir (Özdemir ve Öner-Özkan, 2016; Uçak, 2017; Ünal, 2014, Zhidkova, 2016). Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyumuna ilişkin medya araştırması yoktur. Sadece coğrafi bilimler bağlamı ile yapılmış iki çalışmada (Deniz, 2012; Özgür, 2015) bu konuya değinilmektedir.

Rusya'dan Antalya'ya ulusaşırı göçün sosyo-mekansal sonuçlarını araştıran Deniz'e (2012) göre bu göçün sonucunda Antalya'da yerel ART TV kanalında Rus yerleşimciler için Antalya, Türkiye ve Rusya'daki haberler Rusça yayınlanmaktadır. Ayrıca, Türkiye ile ilgili haberleri sunan Rusça sanal ve basılı haber araçları da vardır (<http://www.vesti-turkey.com/>). Rusya ve Azerbaycan'dan Türkiye'ye göç sonucunda Antalya'da ulusaşırı toplumsal alan oluşumunu inceleyen Özgür'e (2015) göre göçmenler çağımızdaki teknolojik gelişmeler sayesinde sadece geleneksel medyayla yetinmemekte, sosyal medyayı aktif olarak kullanmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenler içerisinde özellikle Ruslar, ulusal medyayla beraber ulusaşırı/etnik medyadan da yararlanmakta ve hatta kendi memleketlerinin televizyon kanallarını izlemekle kalmayıp yerel medya aracılığıyla kendi programlarının yayıncısı haline gelmekte (Akdeniz VTV'de Матрешка programı), kendi gazetelerini çıkartmakta (Türk-Новости ve Анталья), memleketlerindeki gazetelerin bürolarını Türkiye'de açmakta (Комсомольская Правда ve Московская Правда) ve sosyal medyada kendi gruplarını oluşturmaktadır (Özgür, 2015, s. 46-128).

Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım özellikleri Psikolog Elihu Katz'ın temelini koyduğu "Kullanımlar ve Doyumlar" kuramına dayanmaktadır. Bu kurama göre bireyler çeşitli gereksinimlerini gidermek için medyayı kullanmaktadır (Yaylagül, 2010). Bu ihtiyaçlar temel olarak dört grupta incelenmektedir: Bilişsel (enformasyon, bilgi, merak, çevre kontrolü), duygusal (rahatlama, dinlenme, empati, kaçış, zaman geçirme), sosyal-bütünleştirici (kendini anlama ve çevre edinme), alışkanlık (güvende olma, istikrar) (Balaban, 2009'dan aktaran Baltaretu and Balaban, 2010, s. 69). Post-Sovyet göçmenler geleneksel ve yeni, yerel ve ulusaşırı medyadan aktif yararlanarak en az iki kültüre ait haberleri takip etmekte, Türkiye'de oluşturdukları toplulukları ile ilgili haberleri yayınlamakta, kendi ülkelerindeki yakınlarıyla iletişimi sürdürüp aidiyet gereksinimlerini gidermekte, aynı durumda olan yurttaşlarıyla hem gerçek hayatta hem de sanal dünyada bir araya gelip gereken desteği almakta ve son olarak yaşadıkları toplumun kültürünü benimsemektedir. Bu ise göçmenlerinin Bilişsel, Duygusal ve

Bütünleştirici ihtiyaçlar doğrultusunda farklı medya araçlarına başvurduğunu göstermektedir.

Özetle, Post-Sovyet göçmenlerin diğer göçmenlere göre nicelik açısından daha büyük bir topluluğu oluşturması, nitelik açısından ise daha genç olması, daha yüksek eğitim düzeyine, kentsel yaşam tecrübesine ve mesleki becerilere sahip olması, Türkçe'ye daha iyi hakim olması ve medyayı kendi gereksinimlerine uygun kullanması uyum sürecinde onlara belli avantajlar sunmaktadır. Özellikle, çağımızdaki teknolojik gelişim göçmenlere sadece yerel medyayla yetinmeyip ulusaşırı medyayı da kullanma ve iki ülke arasında yaşam sürme olanakları sağlamaktadır. Bu açıdan Türkiye'de yaşayan Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanımı göçmenlerin uyumla ilgili sıkıntıların üstesinden gelmeleri, Türk toplumuna uyum sağlamaları ve katkıda bulunmaları için önemlidir. Bu doğrultuda Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım özellikleri, amaçları ve uyum süreci kullanımına ait görüşleri bu araştırmanın temel konusudur. Araştırmanın temel problemini Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanımının uyum sürecine katkısı oluşturmaktadır. Bu araştırma "Uluslararasılık" ve "Kullanımlar ve Doyumlar" kuramı çerçevesinde yapılacak; kuramsal açıdan medya kullanımı-kültürel uyum süreci ilişkisi bakımından alanyazına katkıda bulunacaktır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel ve yeni medya kullanım amaçları ile kullanım özelliklerine dayalı olarak belirlenen eğilimlerin uyum sürecini nasıl etkilediğini ortaya koymaktır.

Araştırma amacına ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım amaçları nelerdir?
 - a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım amaçları nelerdir?
 - b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım amaçları nelerdir?
- 2) Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım amaçları uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?
 - a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım amaçları uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?

- b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım amaçları uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?
- 3) Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım özellikleri nelerdir?
 - a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım özellikleri nelerdir?
 - b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım özellikleri nelerdir?
- 4) Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım özellikleri uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?
 - a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım özellikleri uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?
 - b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım özellikleri uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?
- 5) Post-Sovyet göçmenlerin medyanın kültürel uyum süreçli kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
 - a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medyanın kültürel uyum süreçli kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
 - b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medyanın kültürel uyum süreçli kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 6) Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya ve yeni medya kullanımına ilişkin eğilimleri kültürel uyum sürecine katkıda bulunmakta mıdır?
 - a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanımına ilişkin amaçlar ve özellikler kültürel uyum sürecine katkıda bulunmakta mıdır?
 - b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanımına ilişkin amaçlar ve özellikler kültürel uyum sürecine katkıda bulunmakta mıdır?

1.3. Önem

Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel ve yeni medya kullanım amaçları ile kullanım özelliklerine dayalı olarak belirlenen eğilimlerin ortaya çıkarılması özellikle sosyal, toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamların yansımalarını ortaya koymasına açısından önemlidir ve bu önem çerçevesinde söz konusu araştırmanın:

- 1) Göçmenlerle çalışan tüm sivil, politik veya kamusal kurumlara göçmen politikalarının belirlenmesinde kaynaklık edecek;

- 2) Göçmenlerin geldikleri kültüre uyum sürecini kolaylaştırmak için medya kullanımını açısından yönlendirici nitelik taşıyabilecek;
- 3) Göçmenlere yönelik medya kullanım hizmetlerine ışık tutabilecek;
- 4) Göçmenlere yönelik sosyal, toplumsal, kültürel ve ekonomik düzenlemelerde medyanın hem geleneksel hem de yeni medya bağlamında etkili bir biçimde işe koşulmasına kaynaklık edecektir.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları aşağıdaki gibidir:

Medya bir kültürel etkileşim aracı olarak Post-Sovyet göçmenlerin yerel ve ulusaşırı bağlarını ve dolayısıyla kültürel uyum süreçlerini etkileyebilir.

Araştırma örnekleminin Post-Sovyet ülkelerinden gelen üç ayrı uyruktan oluşturulduğunu ve bu uyruklar arasındaki kültürel farklılık ve benzerlik nedenleri ile araştırma bulguları uyruklar arasında değişiklik gösterebilir.

Post-Sovyet göçmenleri Ulusaşırıçılık kuramına dayalı “ulusaşırı göçmen” olarak tanımlanabilir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerin sosyal ağlardaki grupları ve Ankara, Eskişehir, İstanbul ve Antalya’daki dernekleri aracılığıyla amaçlı örnekleme teknikleri ile ulaşılabilen 1. kuşak üyelerinin katılımıyla sınırlıdır.

Türkiye’deki Post-Sovyet göçmen toplulukları içinde araştırma örnekleminin bir bölümünü oluşturan Türmenistan uyruklu katılımcıların “göç veren” ülke politikaları nedeniyle katılım oranları beklenenden daha düşük olmuş ve bu bağlamda araştırmada yer alan uyruklar arası karşılaştırmalarda anlamlı veri çokluğu oluşturamamıştır. Ancak var olan durumun ortaya konulması çerçevesinde veriler olduğu gibi kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırma Türkmenistan uyruklu katılımcıların “göç veren” ülke politikalarına dayalı katılıma iştirak edememeleri ile sınırlıdır.

Araştırma zaman, araştırmacı ve katılımcı olanaklarındaki sınırlılıklar nedeniyle Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerinin kültürel uyum ve medya kullanımına ilişkin eğilim ve görüşlerini belirlemek amacıyla 2017 yılının Nisan ve Temmuz ayları arasında toplanan verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kültürel uyum: Ulusaşırıcılık bağlamında göçmenlerin etnik kültürle bağlarını sürdürerek yerel kültürü benimsemesi.

Post-Sovyet göçmenler: Eski SSCB mekanında doğmuş olup farklı nedenlerle ve amaçlarla başka bir ülkeye yerleşen göçmenler.

Geleneksel medya: Gazete, radyo, televizyon, dergi gibi kitle iletişim araçları.

Yeni medya: Web 2.0'ın teknolojik altyapısında oluşturulan, kullanıcı tabanlı içeriğin oluşturulmasına ve paylaşılmasına, kullanıcılararası etkileşime olanak sağlayan internet temelli uygulamaların bütünü.

Yerel medya: Bireylerin yaşımını sürdürdükleri ülkenin medyası.

Ulusaşırıcı medya: Bir kısmı göçmenlerin kendi ülkelerine ait olup yaşam sürdürdükleri ülkede farklı aygıtlarla eriştikleri medya, bir kısmı da yerleştikleri ülkede topluluklarının yayınladığı/baskıladığı medya.

Post-Sovyet medyası: Sovyet sistemi zamanı kurulup yayını devam ettirilen ya da eski Sovyet ülkelerinden olan topluluklar tarafından başka bir politik sistemde kurulup yayın yapan ulusaşırıcı medya.

2. ALANYAZIN

Bu bölümde göç olgusu, göç türleri, göçün nedenleri ve sonuçları verilmiş, kuramsal yaklaşımlar açıklanmış ve değerlendirilmiştir.

2.1. Göç Olgusu

Göç olgusu, insanlığın tarihi kadar eski ve bağlamsal olarak birçok sosyal-toplumsal olay ile ilişkilendirilen bir olgudur. İnsanlar tarih boyunca iklim değişikliği, doğal afet, savaş, su ve besin kaynaklarının yoksunluğu gibi nedenlerden dolayı göç hareketlerinde bulunmuşlardır. Göç hareketlerine dayalı olarak da insanlığın gelişimi, topluluklar arası etkileşim ve sosyal yapılanmanın temelleri oluşmuştur. Göç kavramının geçmişten günümüze farklı bileşenlere dayalı olarak değiştiği ve dönüştüğü söylenebilir. Çünkü ilkel ve ilk topluluklar için göç daha çok insan-doğa mücadelesinin sonucu olarak yapılırken; topluluklar içerisindeki gelişme ve modernleşme süreçleri sonrası küreselleşme, ekonomik ve teknolojik etkenler göçün temellerini oluşturmuştur. Bu nedenle de göç olgusunun yönü değişmiş ve göç kavramının bağlamları genişleyerek günümüze kadar süregelmiştir. Göç, çağdaş toplumun karakteristik özelliğine dayalı olarak geçirdiği dönüşüm çerçevesinde toplumsal yansımalar içermektedir. Bu yansımalara dayalı olarak işgücü kaynaklarının bölüşümü, kültürün yayılması, kent ve köy arasındaki farklılıkların aradan kaldırılması, halkların yakınlaşması veya yabancılaşması gibi önemli toplumsal işlevler görmektedir. Bu nedenle toplumsal dönüşümlerin temelinde yer alan göç, son yılların güncel konularından biri haline gelmiştir.

Göç olgusu ilk 19. yüzyılda İngiltere’de bilimsel tartışma konusu olmuştur. Alman-İngiliz kökenli coğrafya araştırmacısı Georg Ravenstein 1885-1889’da Londra’da Royal Statistical Society’ye “Göç Yasaları” konusunda tebliğ sunarken göçün yönlerine ve nedenlerine ilişkin açıklamalar yapmıştır. Ravenstein’e göre, göç hareketleri çoğunlukla kısa ve uzun mesafeli göçler olarak ayrışmakta; uzak mesafeli göçler ise ticaret ve sanayinin yoğunlaştığı odaklara doğru olmaktadır. Göç hareketlerinin başlıca nedeni insanoğlunun içinde bulunduğu maddi koşulları iyileştirme ve düzeltme gereksinimine dayalı olarak şekillenmektedir (Abadan-Unat, 2002, s. 4). Göçe ilişkin kavramsal tanımlamalar ilk defa Avrupa’da gündeme gelmiştir ancak ilk göç araştırmaları Avrupa ülkelerinde değil, nüfusu çoğunlukla göçmenlerden oluşan ve “geleneksel göç ülkeleri” olarak adlandırılan ABD ve Avustralya’da yapılmıştır.

Avustralya ve ABD dışındaki Avrupa ülkelerindeki göç araştırmaları yeterli düzeyde değildir (Castles ve Miller, 2008:43).

Göç hareketleri, insan yaşamının tüm boyutlarına nüfuz etmesi nedeniyle, antropoloji, sosyoloji, iktisat, uluslararası ilişkiler, coğrafya gibi sosyal bilimlerin farklı alanları tarafından çeşitli açılardan incelenmektedir. Brettel ve Hollifield'e (2015, s. 3-11) göre, antropologlar göç hareketlerini göçmenlerin sosyal, kültürel ve toplumsal cinsiyet etkenleri ile ilişkilendirmekte, daha çok "göç veren" ülke ve kültürlerarası kıyaslamalarla ilgilenmekte, olayı göçmenler açısından incelemektedirler. Tarihçiler göç sürecinin aktörlerini temel alarak göç hareketlerinin nedenlerini ve sonuçlarını belirlemeye çalışmakta; neden bazılarının göç ettiğini diğerlerinin ise etmediğini, yeni yerleşim yerlerine nasıl yerleştiklerini ve yeni koşullarla nasıl başettiklerini araştırmaktadırlar. İstatikçiler göçü toplumdaki değişimlerin ayrılmaz parçası olarak incelemekte, göç hareketlerinin her iki toplumun sayı, yaş, cinsiyet, aile vb. ölçümlerine olan etkisine odaklanmaktadır. Sosyologlar göçün nedenlerini araştırmakta, göçmenlerin yerel toplumla bütünleşmesini ve "göç alan" toplumu incelemektedirler. İktisatçılar göçün ekonomik nedenlerine odaklanmakta, göçmenlerin rasyonel olarak daha fazla fayda edinme çabasıyla ilişkilendirmektedirler. Hukukçular ve siyaset bilimcileri göç hareketlerinin devletin çıkarı doğrultusunda yönetilmesiyle ilgilenmekte, göç akınların yönetiminde devletin rolü ve tehlikesizliği, göçmenlerin toplumla bütünleştirilmesi gibi konuları araştırmaktadırlar. Coğrafyacılar göçü mekansal etkileri açısından ele almakta, göçmenlerin istihdam kalıpları ile konut kalıpları arasındaki ilişkiyi incelemekte, etnik grupların oluşumu ve gelişimine dikkat çekmektedirler.

Göç kavramı, sosyal bilimlerin farklı bakış açılarına dayalı tanımsal bağlamda çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, antropoloji biliminde insan hareketine ve nüfus dinamiğine vurgu yapılmaktadır. Göç, insanın coğrafi hareketliği; bu hareketliğin yol açtığı nüfus dinamiği olarak tanımlanmaktadır (Suavi, 2003, s. 341). Sosyoloji biliminde yapılmış tanımlamalara göre ise göçün ulusal, mekansal ve toplumsal boyutu ele alınmaktadır. Göç bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketidir (Marshall, 2005, s. 685). Siyaset bilimciler daha farklı bir açıdan ele almakta; dikkati yönetsel veya siyasi sınıra çekmektedirler. BM'ye göre göç bir kişinin veya bir grup insanın bir coğrafi birimden ötekine, kendi ülkesinden farklı bir yere geçici veya sürekli ikamet etmek üzere yönetsel veya siyasi bir sınırı aşarak geçmesi hareketidir (Toksöz, 2006, s. 109). Coğrafya bilimi

ise göçün ekonomik nedenine değinerek mekansal boyutuna odaklanmaktadır. Göç, daha iyi, daha elverişli geçinme, yerleşme yolunu bulmak üzere bir yerden bir başka yere taşınmadır (İzbirak, 1986, s. 139).

İletişim bilimleri göç olgusunu daha çok toplumsal iletişim ve medya açısından incelemektedir yani toplumsal boyutu ile ilgilenmektedir. Bu nedenle iletişim araştırmaları sosyolojik araştırmalara yakın bulunmaktadır. Sosyologların kapsamlı göç tanımı bağlamında C. Yalçın'ın (2008) vurguladığı tanımdan bahsedilebilir. Çünkü bu tanım göçün yaklaşık olarak tüm nedenlerini, boyutları ve türlerini içermektedir. Bu tanıma göre göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerele, bir yerden başka yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004, s. 13). Yalçın'ın bu tanımda coğrafi boyutun yanı sıra toplumsal ve kültürel boyutlara yer vermesi, göç olgusunun özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Göç, “göç alan” ve “göç veren” ülkelerin toplumsal ve kültürel yapılarını değiştirme potansiyeline sahiptir. Toplumsal değişim kentleşme, demografik değişim, göç ile ilgili kurumların oluşturulması, sosyal kurumlar, gruplar ve bireyler arasında ilişkilerin, rollerin ve statülerin değişmesi vb. durumları içermektedir. Kültürel değişim ise kültürel değerlerin, adetlerin, gelenek-göreneklerin, değerlerin değişime uğramasıdır. Bu nedenle Castles ve Miller'in (2008, s. 416) ifadesinde vurguladığı gibi yaşadığımız “Göç çağı” dünyayı ve pek çok toplumu değiştirmiş durumdadır. Gelişmiş ülkelerin çoğu ve pek çok az gelişmiş ülke bir kuşak öncesine göre daha fazla kültürel çeşitlilik barındırmaktadır.

Göç hareketlerinin tarihi uzun olsa da son 500 yılı aktiflik açısından daha büyük önem taşımaktadır. Massey'e göre modern göç tarihini genel olarak dört döneme ayırmak olanaklıdır ki bu dönemler de dünya ülkelerinin ekonomik gelişimiyle alakalıdır: Birinci dönem, “Ticari dönem” (1500-1800) - sömürgeci politikaya ile alakalı olarak sömürgeci Avrupa ülkelerinden sömürülen Afrika, Asya ülkelerine insan akını olarak tanımlanan dönemdir. İkinci dönem, “Sanayi dönemi” (1800-1925) olarak adlandırılan ve ekonomik kalkınmayla alakalı sanayileşmiş Avrupa ülkelerinden sanayileşmekte olan ülkelere (Amerika, Kanada, Yeni Zelanda) insan akınına içeren dönemdir. Üçüncü dönem “Sınırlı göç dönemi” (1920-1960) olarak adlandırılan; Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile oluşan ya da “göç alan” ülkelerin göçü kısıtlayıcı düzenlemeleri ile çoğunlukla mülteci ve zorunlu göçmen akınına içeren dönemdir. Dördüncü dönem ise, “Post-Sanayi dönemi” olarak adlandırılan (1960 - günümüze

kadar) ve Sanayileşen ülkelerden sanayileşmiş post-sanayi ülkelerine insan akınına ifade eden dönemdir (Massey, 1999, s. 34). Massey'in sınıflandırmasında da görüldüğü gibi 1960'lı yıllardan itibaren göç hareketleri hızlı ekonomik gelişim sayesinde yönünü değiştirerek gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere yönelmektedir.

Göç hareketlerinin son dönemini açıklayan Castles ve Miller'e göre göç çağının ayırıcı özelliği küresel nitelik kazanmasıdır. Öyle ki, göç gittikçe daha fazla ülkeyi ve bölgeyi etkilemektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 405). Küresel boyuta dikkat çeken bilim insanlarından biri de Morawska'dır. Morawska'ya göre modern göçlerin yoğunluğunda ve ölçeğinde artış yaşanmakta, daha çok insan göç hareketlerine katılmakta ve daha çok bölge bu süreçten etkilenmektedir (Morawska, 2011, s. 14). Abadan-Unat (2002) ise modern göç hareketlerinin ölçeğinden bahsetmekte ve son dönem göç hareketlerinin beş kıtayı etki alanına alan, değişik faktörlere dayanan, ulus kavramını sorgulayamayı gerektiren, demografik açıdan milyonlarca insanı kapsayan bir süreç olarak karşımıza çıkmakta olduğunu vurgulamaktadır (Abadan-Unat, 2002, s. 3).

Modern göç hareketlerinin en önemli özelliklerinden biri ulaşım ve bilişim teknolojisinin gelişimiyle bağlantılı olmasıdır. Teknolojinin göç hareketlerindeki rolünün önemine değinen ilk bilim insanı Ravenstein'dir. Ravenstein'e göre ulaşım ağındaki gelişmelere dayalı olarak ve sanayileşmenin yaygınlaşması çerçevesinde göç düzeyinin artması beklenmektedir (Kivisto and Faist, 2010, s. 34). Morawska da modern göçleri eski göçlerden ayıran farklardan biri olarak iletişim ve ulaşım teknolojisinin gelişimine dayalı olarak dünyanın uzak bölgeleri arasındaki hareket ve iletişim olanaklarının daha hızlı hale gelmesi ve kolaylaşmasını göstermektedir (Morawska, 2011, s. 14). Teknolojinin göç sürecindeki önemli rolünden dolayı göç olgusunu Ulusaşırıcılık kuramı ile açıklayan araştırmacılar, modern göçmenlerin iki ve daha fazla ülke arasında yaşam sürdürme yetisine vurgu yapmaktadırlar (Kivisto ve Faist, 2010).

Göç olgusunun diğer bir özelliği statik değil, dinamik olmasıdır. Bir nedenle başlayan göç başka etkenler sayesinde farklı nitelik kazanabilir. Castles ve Miller'e göre geçici emek göçü olarak başlayan göç olgusunu ailelerin birleşmesi, kayıtsız göç, sığınmacı göçü tetiklemektedir. Bu çerçevede de işgücü piyasasındaki açığı kapatmak için geçici emek göçünü başlatan devlet sektörü, göçmenlere bağımlı hale gelmesi nedeniyle sürekli emek göçü ile baş edemeyebilir (Castles ve Miller, 2008, s. 43).

Böylece ekonomik nedenlerle başlayan göç sosyal nedenlerle sürdürebilir hale gelebilir. Aynı zamanda göç olgusunun karmaşık yapıya sahip olduğunu da unutmamak gerekir. Ortaya çıkışı ve sonuçları itibariyle, uluslararası göç, küreselleşme çağında, göçmenlerin kendilerini, göç alan, göç veren, hatta göçe geçiş sağlayan ülkeleri içine alan, uluslararası örgütleri de kapsayan birçok aktörün yer aldığı karmaşık bir olguyu yansıtmaktadır (İçduygu ve Keyman, 2000, s. 383'dan aktaran İçduygu, 2010, s. 23).

Castles ve Miller çağımızdaki göç türlerinin farklı eğilimlere dayalı olarak ortaya çıkmasına rağmen göç olgusunu genel ve ortak eğilimlere dayalı olarak genellemeye çalışmışlardır. Bu çerçevede göçün genel eğilimleri olarak küreselleşmeyi, daha fazla ülkenin göç hareketine katılarak bu hareketten etkilenmesini, günlük yaşam içerisindeki toplumsal etkileşim ve değişimlerin hızlanmasını, göçün hacminin dünyanın bütün bölgelerinde büyümesini, farklılaşmasını, bir ülkede göçün bir çok türünün aynı zamanda bulunmasını, kadınların bir çok bölgede ve bir çok göç çeşidinde önemli rol oynamasını, siyasallaşmayı, dünya ülkelerinin iç, ikili, bölgesel ve uluslararası politikalarının göç hareketlerinden etkilenmesini göstermek olanaklıdır (Castles ve Miller, 2008, s. 12-14).

Massey ve arkadaşları da modern göçün özelliklerini genellemeye çalışmışlardır. Bu genellemelere göre:

- Göç veren ülkeler ekonomik sıkıntı oldukça yüksek, işsizlik fazla ve gereksinimden çok insan kaynağına sahipler,
- Göç alan ülkeler zengin ve gelişmiş teknolojilere sahip olan ve daha az işçi gücüne gereksinim duyan nitelikler,
- Göç alan ülkelerin liderleri ve toplumları göçmenleri ekonomik gelişimin önemli parçası olarak değil, yöneltmesi gereken sosyal ve politik problem olarak görmektedirler.
- Göç alan ve göç veren ülkeler arasındakiler gelir, güç, gelişim, kültür vb. konulardan ciddi anlamda farklılıklar vardır (Massey vd., 2008, s. 6-7).

Yukarıda sıralanan eğilimlerden ve özelliklerden dolayı göç olgusu, son 60 yılda çağımızın güncel konularından biri haline gelmiştir ve farklı alanlardan olan bilim insanlarının ilgi alanına girmiştir.

2.2. Göçün Türleri

Göç politik, ekonomik, sosyal ve diğer etkenlere dayalı olarak oluşan karmaşık ve toplumsal bir olgudur. Göçün bu karmaşık yapısı nedeniyle farklı türleri bulunmaktadır. Aynı zamanda etki alanlarının çeşitliğine dayalı olarak birçok bilim dalı tarafından da incelenmektedir. Bu nedenle göç olgusuna ilişkin alanyazında göç çeşitlerinin tek bir sınıflandırması yoktur. Alanyazında değişik etkenlere, özelliklere, nedenlere ve sonuçlara vurgu yapan çeşitli göç türleri ve sınıflandırmalarına rastlanmaktadır.

Castles ve Miller göç hareketlerinde yer alan birkaç tarihi göç türüne dikkat çekmektedir; 17. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar Avrupa ve Yeni Dünya'daki çiftliklerde ve maden ocaklarında çalıştırılan köleler modern emek göçünün arkaik biçimidir. 19. yüzyılın ikinci yarısında kölelerin yerini, plantasyonda çalışmak için dünyanın farklı yerlerinden toplanan sözleşmeli işçiler almıştır. 1875 ile 1914 yılları arasında Rusya'daki pogromlardan İngiltere'ye kaçan Yahudi mülteciler ve Birinci Dünya Savaşı'nda savaşılan ülkelerin çalıştırdıkları savaş esirlerini, zorunlu göçmenler olarak nitelendirmek olanaklıdır (Castles ve Miller, 2008, s. 78-86). Modern göç türleri gelince Şirin Öner'in vurguladığı “geri-göç” (back migration), “yeniden göç” (remigration), “geri akış göçü” (reflux migration), “geri dönüş akını” (return flow), “karşı-akın” (counter-flow) ve “vatana dönüş” (repatriation) kavramları dikkati çekmektedir (Şirin Öner, 2012b, s. 265). Toksöz “sığınmacı”, “iktisadi”, “düzensiz”, “yerinden edilmiş”, “mülteci”, “sınır işçisi”, “göçmen işçi”, “mevsimlik işçi” türlerinden de bahsetmektedir (Toksöz, 2006, s. 10-12). Göç türleri farklı ama genellenebilir bileşenlere dayalı olarak değişkenlik göstermektedir.

Petersen'in sınıflandırılmasında (1996, s. 6-11) göçün dört değişik türü belirtilmektedir. Birincisi, “İlkel göç” olarak tanımlanan ve insanların doğal afetler karşısındaki çaresizliğinden kaynaklanan göçlerdir. İkincisi “zorlama ile yapılan göç” türü ve bu göçün iki türü vardır Bunlar az çok kontrole sahip göç topluluğu ve hiç kontrole sahip olmayan göç topluluğu olarak ikiye ayrılır. Üçüncü tür göç, “serbest göç” olarak tanımlanmakta ve göçetme kararının birey tarafından verildiği göçler olarak açıklanmaktadır. Dördüncü göç türü ise “kitlesel göç” olarak ifade edilmekte ve serbest göçün sonucu olan göçler olarak tanımlanmaktadır (Yalçın, 2004, s. 14-16). Yalçın daha da detaya girerek göçleri irade esasına göre: “gönüllü ve zorunlu” göçler; yoğunluk esasına göre: “kitlesel ve bireysel” göçler; ülke sınırları esasına göre: “iç ve dış” göçler; yerleşme sürelerine göre: “geçici ve sürekli” göçlere ayırmaktadır. Bu ayrıma göre de

gönüllü göçte karar birey tarafından verilmekte; zorunlu göçte ise savaş, terör, politik baskı, doğal afet gibi nedenler öne çıkmaktadır. İç göç, ülke sınırları içinde köyden kente, kentten kente gibi insan hareketlerini içerdiği halde, dış göç ülke sınırları dışına yönelik göç hareketidir (Yalçın, 2004, s. 19-20). Özkalp (1990, s. 209) sürece katılan insan sayısına göre iki tür göç türünden bahsetmektedir. Bu türler “Grup göçü” ve “Bireysel veya Aile göçü” olarak sınıflandırılmaktadır. “Grup göçü” ilkel çağlarda görülen bir kabilenin bir yerden başka bir yere olan hareketi; “bireysel veya aile göçü” ise dünya çapında bir olgu olup bireylerin gelişmiş yerlere olan hareketini ifade etmektedir (Yalçın, 2004, s. 18).

Göç türlerinin sınıflandırılmasında en kapsayıcı model Vorobyova’ya (2013) aittir. Vorobyova göç türlerini zaman, mekan, amaç, düzenleme, katılım ve yasallık ölçütlerine göre altı grup altında toplamaktadır (Vorobyova, 2013, s. 12-15).

1) Zaman ölçütüne göre “kalıcı” ve “geçici” göçler: Kalıcı göç daimi ikametgahın değişmesiyle sonuçlanan insan hareketidir. Geçici göç ise ikiye ayrılmaktadır: “kısa süreli” (bir seneden az) ve “uzun süreli” (bir seneden çok) göçler olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda kısa süreli göçü de “düzenli” ve “düzensiz” olarak ikiye ayırmak gerekir. Düzenli göçte bir ülkede yaşayıp başka ülkede çalışan insanlar tarafından gerçekleştirilen “günlük” sınırlararası hareketler dahildir, düzensize ise “mevsimlik” ve “arızı” (episodic) göçler, “mekik” ve “vardiya” göçleri dahildir. Mevsimlik göç, mevsim koşullarına bağlı ve yılın belli aylarında gerçekleşen harekettir. Arızı göçte ise iş veya turizm amaçlı arızı hareketler de dahildir. Mekik göçü ticari amaçlı tekrarlanan ve farklı sürelerde gerçekleştirilen hareketlerdir. Vardiya göçü ise, işle alakalı olarak sıradışı iklim koşullarında çalışmak için yapılan harekettir (Kuzeyde petrol çıkarma yerlerinde petrol işçilerin vardiyalı çalışması).

2) Yer veya mekan yani ulus sınırlarının geçilmesi ölçütüne göre “dış” ve “iç” göçler: Dış göçte uluslararası ve kıtalararası nüfus hareketleri girmektedir. Uluslararası alanyazında ülke sınırları dışına yönelik hareket “dışa göç” (emigration), ülke sınırları içine olan göç ise “iç göç” (immigration) olarak adlandırılmaktadır. İç göçte ise ülke sınırları içinde ikametgahın değiştirilmesine yönelik hareketler dahildir ve üçe ayrılmaktadır. Bunlar: bölge içinde, bölgeler arası ve yerleşim yerleri arası göçler olarak sıralanmaktadır.

3) Göç etme amacına göre “emek göçmenleri” ve “ticari göçmenler”in katıldığı “ekonomik” göçler: Bu göç türlerini baskı, takip veya savaştan kaçan insanların

gerçekleştirdiği “sığınmacı” göçler ve “eğitim” ve “aile birleşmesi” göçlerine ayırmak olanaklıdır.

4) Düzenlenme biçimine göre - devlet veya Sivil toplum kuruluşları örgütleri tarafından düzenlenen “örgütlü” ve her hangi bir destek olmaksızın gerçekleşen “serbest” göçler: Geçmiş Sovyetler Birliği’nde 1930-1950 yıllarında devlet insan kaynaklarından yoksul bölgelere, tarım ve inşaat işleri için kitlesel şekilde örgütlü göç düzenlemeleri gerçekleştirilmesi gibi bir amaca ve politikaya hizmet amaçlı olarak örgütlü bir biçimde planlanan göçleri içermektedir.

5) Katılımın niteliğine göre göçler: Gönüllü olarak sürece katılanların oluşturduğu “gönüllü”; iradeleri dışında sürülen insanları kapsayan “zoraki” ve politik takip, savaş, açlık ve benzer koşulların etkisiyle gerçekleşen “zorunlu” göçler olarak sınıflandırılmaktadır.

6) Yasallık ölçütüne göre “yasal” ve “yasadışı göç”ler: Ülkeye yasadışı dahil olma veya ülkede yasal bulunma statüsünün olmaması (kaydın bulunmaması veya ülkede bulunma amacının dışına çıkılması) durumlarında yasadışı göç gerçekleşmektedir.

Vorobyova’nın sınıflandırılmasındaki zaman ölçütü altındaki göç türlerine “döngüsel” ve “tekrar” göçleri; yer veya mekan ölçütü altındaki türlere “karşı” göçler, “geri dönüş” ve “vatana dönüş” göçleri; amaç ölçütü altındaki türlere “evlilik”, “yaşam biçimi” ve “iklim” göçlerini eklemek olanaklıdır. Aynı zamanda katılım yoğunluğu ölçütü ve bu ölçüt altında “bireysel” ve “kitlesel” göçler ilave edilerek sınıflandırmayı daha da genişletmek olanaklıdır. Ancak göç sürecinin dinamik ve karmaşık yapısından dolayı göç türleri sürekli artmakta, dönüşmekte ve iç içe geçmektedir. Bu nedenle göçün türlerine ilişkin sınıflandırmaların yetersiz kalmaları doğaldır. Öyle ki son zamanlarda modern göçün yeni türleri olarak yaygınlaşan “yaşam biçimi” ve “iklim” göçleri, “günlük” ve “öğrenci” göçlerinden bahsedilmektedir. Ayrıca etkenlerin çeşitliği ve göç sürecinin kendi iç dinamiklerine dayalı olarak bir çok halde belli bir amaçla başlatılan göç türü belli koşullarda başka bir türe dönüşebilir. Örneğin, “geçici” göç “sürekli”, “sürekli” göç “dönüş” göçü haline alabilir veya “emek göçü” gibi başlayan göç “aile birleşmesi” göçünü tetikleyebilir. Ayrıca bir göçmen farklı göç türlerini temsil edebilir. Eğitim veya tatil amaçlı göç yapan birey aynı zamanda çalışarak ekonomik göç de gerçekleştirmiş olabilir.

2.3. Göçün Nedenleri ve Sonuçları

Bireylerin doğduğu ve büyüdüğü yeri terk etme nedenleri farklılık göstermekte; farklı bir yere göç etme kararının verilmesi ve gerçekleştirilmesi bireyin hayatında ciddi değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişikliklerle baş etmek için uzun ve stresli bir uyum sürecinden geçmek gerekir. Aynı zamanda hiçbir göç olayı sonuçsuz kalmaz. Çünkü göç, Castles ve Miller'in vurguladığı gibi toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyen ve karmaşık dinamiklere sahip bir süreçtir (Castles ve Miller, 2008, s. 30). İçduygu'ya göre göç üç temel aktör olarak sıralanabilecek göçü gönderen ülkelerin, göçü alan ülkelerin ve göçmenlerin ana değişkenler olarak bulunduğu karmaşık bir denklemdir (İçduygu, 2009, s. 2005). Bu nedenle göçün nedenleri ve sonuçlarını anlamak için olayı üç çerçeveden incelemek gerekir.

Göç araştırmalarında yer alan nedenleri genel olarak Sosyo-ekonomik, politik, iklimsel ve kültürel gruplara ayırmak olanaklıdır. Örneğin Castles ve Miller tarihsel serbest veya zorunlu göçlerin nedenleri olarak; iklimsel değişimler, nüfus artışı, üretim ve ticaretteki gelişmeler, savaş, istila, milletlerin oluşumu ve imparatorlukların ortaya çıkışını göstermektedirler (Yalçın, 2004, s. 97). Modern göçler ise göçü teşvik eden koşullar olarak sıralanan ekonomik ve sosyal nedenler, yerinden edilme, politik huzursuzluk, otoriter yönetim ve teknolojik gerilik sonucunda oluşmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 175). Massey ve Taylor göçün nedenleri olarak sanayileşmeyi, entegrasyonu, “göç alan” ülkenin yapısal ihtiyaçlarını, göçmen tecrübesini, emek piyasasındaki değişimleri sıralamaktadırlar. Onlara göre uluslararası göçün birinci nedeni sanayileşmedir. Öyleki 1800'lerden başlayarak Avrupa'da sanayileşmenin yaygınlaşması göç hareketlerini tetiklemiştir. Göç sınırları aşan sosyal, politik ve ekonomik entegrasyonun doğal sonucudur. Çünkü göçmenler rastlantısal olarak hareket etmemekte, belli bağları olan yerlere yerleşmektedirler. Ayrıca göçmenler sanayi sonrası ülkenin yapısal ihtiyaçlarına uygun hareket ederek gelişim sayesinde ikiye ayrılan emek piyasasının “iyi” işlerindeki değil, “kötü” işlerindeki açığı kapatmaktadırlar. Göçmenler ilk zamanlar devamlı yerleşmeyi düşünmemekte, yeni ortamda tecrübe kazandıkça devamlılığa karar vermektedirler. Bütün bunların yanı sıra uluslararası göçü en çok etkileyen emek piyasasındaki değişimlerdir (Massey and Taylor, 2004, s. 384-386). Aynı zamanda Castles ve Miller ekonomik nedenlerin özellikle göçün başlamasında etkili olurken, diğer toplumsal etkenlerin göçün

devamlılığında daha çok belirleyici olduklarını da vurgulamaktadırlar (Castles ve Miller, 2008, s. 43).

Göçün sonuçları da benzer gruplar altında toplanabilir. Faist'e göre göç hareketlerinin "göç veren" ülke açısından sonuçları ele alındığında ise göçmenlerin iletişim, ziyaret veya dönüş gibi ulusaşırı pratiklerle göç veren ülkenin sosyal, kültürel ve hatta politik değişimine neden olacak sosyal transferler yaptıkları söylenebilir. Sosyal transfer, göç alan ülkeden göç veren ülkeye yönelik norm, değer, standart ve davranışların aktarımıdır. Ekonomik sonuçlara gelince göç sürecinde ulusaşırı bağlarla gerçekleşen para transferleri de "göç veren" ülkenin ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. Faist'e (2013) göre para transferleri memleketteki göçmen ailelerinin refah düzeyini artırmakta, işletme ve küçük çapta ulusaşırı şirketlere yatırım, yerel gelişim projelerine ise bağış şeklinde aktarılmaktadır (Faist, 2013, s. 66-67). Castels ve Miller göçün daha çok "göç alan" ülkelere ve göçmenlere ilişkin sonuçlarından bahsetmektedir ki bu sonuçlara vatandaşlık, oy verme, göç endüstrisi, kısıtlayıcı göç politikaları, göçle ilgili uluslararası kurumların oluşturulması vb. dahildir (Castles ve Miller, 2008). Morawska ise genel olarak göçün küresel ve yerel ölçekli politik ve ekonomik sonuçlarına dikkat çekmektedir (Morawska, 2011). Çünkü göç küresel ve yerel bağlamda politik ve ekonomik değişim ve dönüşümün önemli kaynaklarından biridir.

2.3.1. Sosyo-ekonomik nedenler ve sonuçlar

Tarih boyunca sosyo-ekonomik koşullar, göçü tetikleyen önemli etkenler olarak kendini göstermektedir. Bu koşullara "göç alan" ülkedeki hızlı ekonomik gelişim, elverişli iş ve iş kurma olanakları, yüksek ücretlendirme, iş gücü kıtlığı, geliştirilmiş altyapı, "göç veren" ülkedeki ekonomik durgunluk veya kriz, iş yerlerinin yetersizliği, elverişsiz iş kurma olanakları, düşük ücretlendirme, iş gücü fazlalığı ve geliştirilmemiş altyapı dahildir. 19. yüzyılın sonlarına kadar Ravenstein yasalarında "Ekonomik etkenlerin önemi" adlı maddeden oluşan devlet yasaları, vergi politikaları, iklim ve coğrafi etkenler göç düzeyini etkilese de iktisadi etkenlerin daha önemli olduğu vurgulanmaktadır (Kivisto and Faist, 2010, s. 34). Massey'in göç hareketlerini tarihsel dönüşümlere dayalı olarak "Ticari Dönem", "Sanayi dönemi", "Sınırlı göç dönemi" ve "Post-Sanayi dönemi" aşamalarına (Massey, 1999, s. 34) ayırması ekonomik nedenlerin bir sonucudur. Benzer şekilde Castles ve Miller'in modern göçü 1945-1970 yıllarında

sermayenin yoğunlaşması ve üretimin genişlemesi sonucunda gelişmemiş bölgelerden Sanayileşen bölgelere işçi göçü ve 1973-1974 Petrol krizinden sonra dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılması sonucunda kısıtlı göç aşamalarına (Castles ve Miller, 2008, s. 95) ayırmalarının temelinde de ekonomik koşulların durduğu açıktır. Tabii ki burda göçmenlerin bireysel istekleri ve motivasyonları da önem taşımaktadır. Ravenstein'ın yasalarında belirtildiği gibi göç hareketlerinin başlıca nedeni insanoğlunun durumunu maddi açılardan düzeltme isteğine bağlıdır (Abadan-Unat, 2002, s. 4). Ancak bireyin istekleri sadece maddiyatla sınırlanmamakta, yaşam kalitesini etkileyen göç etmiş aile üyeleri ile birleşme, evlenme, kendini gerçekleştirme, daha iyi sağlık, eğitim, ulaşım hizmetlerine erişimi içermektedir. Son araştırmalar gelişmekte olan ülke vatandaşlarının sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştirmek amacıyla, gelişmiş ülke vatandaşlarının ise daha çok evlilik, emeklilik gibi bireysel olayları (Fransızlar), tecrübe ve macera arayışları (Finler ve Almanlar) nedeniyle göç ettiklerini ortaya çıkartmaktadır (Pitkanen vd., 2012, s. 210).

Sonuçlara gelince göçün hem “göç alan” hem “göç veren” ülkelere soyo-ekonomik etkileri ile bağlı çelişkili fikirler mevcuttur. Bazı bilim insanları göçün ekonomik gelişime neden olduğunu, bazıları ise tersine gelişimi engellediğini iddia etmektedirler. Wise'a göre “göç alan” ülke açısından göç ekonomik gelişimi olumlu etkilemektedir. Mevcut kapitalist sistemde gelişmiş ülkeler uluslararası emek piyasası ve oluşturdukları ekonomik bloklar aracılığıyla ucuz işçi gücü ihtiyacını gidermekte, rekabet stratejisi olarak üretim maliyetini azaltmaktadırlar (Wise, 2009). Castles ve Miller de bazı ekonomistlerin göçün büyümeyi olumsuz etkilediğini öne sürmelerine rağmen İsviçre, Fransa ve Avustralya gibi yüksek göç ağı olan ülkelerin 1945-1973 döneminde yani göçün en yoğun olduğu dönemde en yüksek ekonomik büyümeyi yaşadıklarını vurgulamaktadırlar (Castles ve Miller, 2008, s. 106-110). Ayrıca Castles ve Miller göçün seyahet acenteleri, işçi simsarları, aracılar, tercümanlar, otel sahipleri, göç konusunda hizmet veren avukatlar ve insan kaçakçıları kapsayan göç sanayisinin oluşmasına neden olduğunu da vurgulamaktadırlar (Castles ve Miller, 2008, s. 161-166).

Göç-ekonomi ilişkisi ile ilgili işsizlik ve ücret konuları da tartışılmaktadır. Mayr'ın (2003) sözlerine göre göçün işsizlik oranı ve ücretleri olumsuz etkilediğine ilişkin iddialar olsa da göçün Amerika'daki işsizlik seviyesini hiç etkilememekte olduğu; Avrupa'daki işsizlik oranını ve ücretleri ise düşük düzeyde etkilemekte

olduğuna dair empirik araştırmalar mevcuttur (Simon, 1989; Borjas, 1990 ve 1993; Friedberg and Hunt 1995; Winkelmann and Zimmermann, 1993; Gross, 1999'dan aktaran Mayr, 2003). Diğer bir konu ise sosyal harcamalardır. Gmenlerin ve sığınmacıların vergi mkelleflerinin sırtından geçinmekte olduklarını iddia eden araştırmalara (Wodak, 2000'den aktaran Mayr, 2003) rağmen diğer araştırmacıların yabancı menşeli bireylerin nadiren sosyal yardım aldıklarını ve alınan yardımın da yerel insanlarınkinden daha düşük olduğuna ilişkin sonuca varmışlardır (Coppel, Dumont and Visco, 2001'den aktaran Mayr, 2003).

“göçü veren” ülke açısından da gn ekonomik sonuçlarına ilişkin fikir ayrılığı vardır. Bazılarına göre göçmen odaklı transferler olarak tanımlanabilecek ekonomik ve sosyo-kültürel dönüşümler “göçü veren” ülkelerde yoksulluk, işsizlik ve maddi istikrarsızlık durumunun iyileştirilmesine yardımcı olmaktadır. Göçmen odaklı transferler, ülkenin küresel mali dünyasındaki statüsünü değiştirmekte, mal ve hizmetleri sbvansa ederek ulusal sanayiye genişletmekte ve modernize etmektedirler (Guarnizo 2003; 2006; Massey vd., 2008;). Faist de ulusaşırı gn para transferlerinin “göçü veren” lkedeki göçmen aileleri, işletme ve küçük çapta ulusaşırı şirketler, yerel gelişim projeleri için önemli olduğunu vurgulamaktadır (Faist, 2013, s. 66). Ancak Chami göçmen odaklı ekonomik ve sosyo-kültürel transferlerin gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH)'nın büyümesine değil, “göçü veren” ülke gereksinimlerinin karşılanmasında etkili olduğunu ileri sürmektedir (Chami vd., 2005). Wise da neo-liberal koşullarda “göçü veren” ülke olarak göçü sürecine iştirak eden gelişmemiş ülkelerin i pazarlarının daralması, emek pazarlarının zayıflaması ve insan akımının hızlanması ile “göçü alan” ülkelere bağımlı hale geldiklerini iddia etmektedir (Wise, 2009). Morawska ise ABD rneğinde gn “göçü veren” ülke açısından olumlu ve olumsuz olan üç ekonomik etkisine değinmektedir. Birinci etki olumsuz bağlamda, beyin göçü veya yüksek eğitimi/yüksek yetenekli iş gücü gnn gelişmekte olan ülkelerin emek piyasası için büyük bir problem olmasıdır. İkinci etki olumlu bağlamda, döngüsel veya geri göçü sayesinde gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde, özellikle de teknoloji ve girişimcilik açısından, olumlu gelişmelere neden olmasıdır. nc etki ise yine olumlu bağlamda, “göçü veren” ülke ekonomilerine yapılan büyük ölçekli göçmen yatırımları sonucu ulusal ekonomilerin küreselleşmesine neden olmasıdır (Morawska, 2011, s. 41-42).

Sosyo-ekonomik sonuca örnek olarak Latin Amerika ülkelerindeki göçmen derneklerin faaliyetini ve genel olarak gerçekleşen sosyal transferlerin etkisini göstermek olanaklıdır. Orozco'ya göre derneklerin sayısı ve işlevleri artmaktadır. Bu dernekler, köken ülkenin çeşitli yerlerinde okullar, hastaneler ve yeni dernekler kurulmasını ve yeni yolların veya altyapı hazırlıklarının yapılmasını sağlamaktadır (Orozco, 2004'den aktaran Özkul, 2012, s. 488). Sosyal transferler, hem aile çapında hem de yerel toplulukları çapında değişime neden olabilir. Bu duruma örnek aile içi cinsiyet rollerinin değişimi, geniş çapta temiz su kaynaklarının sağlanması ve atıkların yönetimidir (Levitt, 1998'den aktaran Faist, 2013, s. 85).

Göç hareketlerinin göçmenler açısından sosyo-ekonomik sonuçlarına ilişkin de çelişkili fikirler vardır. Bir kısım araştırmacı, göçmenlerin başarılı olup hem kaynak hem “göç alan” ülke ekonomisine katkıda bulduklarını, diğerleri ise tam tersine haksızlıklar nedeniyle başarısız oldukları fikrindedir. Örneğin Morawska'ya (2011) göre Los Angeles'teki Hong Kong ve Tayvanlıların Güney-Doğu Asya ve Batı Avrupa'nın birçok ülkesinin bankacılık ve emlak alanlarında aile ağları aracılığıyla aktif resmi ve gayriresmi ulusaşırı faaliyetlerde bulunmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin tekstil, ayakkabı ve elektronik ürün sanayisindeki yatırımlarının da %70-80'i göçmenlerden gelmekte olduğu söylenebilir (Morawska, 2011, s. 158). Ancak göçmenlerin yerleştikleri toplumda sosyo-ekonomik ayrımcılığa maruz kalmalarına ilişkin bulgular da vardır. Taran'a göre Avrupa ülkelerinde göçmenlere karşı maaşların ödenmemesi ve emeklerinin düşük ücretlendirilmesi, fiziki suistimal, cinsel taciz, sendika ve dernek kurma haklarının reddi veya kısıtlanması, sağlık ve güvenlik kurallarının suistimali durumları yaygındır. Avrupa ülkelerinin hemen hemen hepsinde göçmenlere karşı istihdam, barınma ve kamusal hizmete erişim konularında ayrımcılık tespit edilmiştir. Ayrıca, göçmenler eğitim alma konusunda da engellerle karşılaşmakta, sosyal yaşama aktif katılım sağlamada sıkıntılar yaşamaktadırlar (Taran, 2009, s. 74-75).

Göçün Sosyo-ekonomik sonuçlarına ilişkin durumun özeti Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü tarafından verilmektedir. OECD (2016, s. 19-20) verilerine göre göçün “göç alan” ve “göç veren” ülkeler üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olabilir. Özellikle düşük ve orta gelirli “göç alan” ülkeler için öncelikli alanlarda ve nüfusu yaşlanan ülkelerin işçi gereksiniminin giderilmesi ile emeklilik sisteminin sağlanması olumlu etkilerdendir. Ancak göçmenlerin iş olanakları açısından yerli halkla rekabet etmesi; eğitim, sosyal güvenlik ve altyapı gibi sosyal hizmetlerin kapasitesinin

zorlanması ve sosyal bütünlüğe baskı oluşturulması olumsuz etkiler arasında yer almaktadır. “göç veren” ülkeler için emek pazarındaki fazlalığın azalması; göç odaklı ekonomik ve sosyo-kültürel transferler, diaspora ve dönüş göçü ile maddi ve bilimsel katkıların sağlanması olumlu etkilerdir. Ancak iş gücü gereksinimi, eğitilmiş ve vasıflı işçi kaybı gibi ekonomik ve sosyal etkiler olumsuzdur.

Göç olgusunun sosyal yaşam bağlamında nitelendirilebilecek bir diğer nedeni iklimsel koşullar olarak ifade edilebilir. Çünkü iklimsel koşullar günlük yaşam tarzı, alışkanlıklar, değişimler ve dönüşümlerin önemli nedenleri arasında gösterilebilir. Bu koşullar hayati bağlamda yer değişimini gerekli kılan durumları içerdiği gibi sosyal yaşamın daha iyi koşullarda sürdürülmesine dayalı durumları da içerebilir.

Göçün iklimsel nedenleri olarak insan hayatı için tehlike oluşturan ani doğal afetler ve çevre koşullarındaki kademeli değişimleri göstermek olanaklıdır. Ani doğal afetlere sel, fırtına, sıcak hava dalgaları, orman yangınları vb. kimi felaketler; çevre koşullarındaki kademeli değişimlere ise çölleşme ve hava sıcaklığının artışı, deniz seviyesinin yükselmesi vb. dahildir. İnsanların radyoaktif faaliyetlerinin sonucunda meydana gelen radyasyon kazalarını, biyolojik ve kimyasal kazaları da unutmamak gerekir. İnsanlar tarih boyu iklimsel nedenlerden dolayı göç etmişler, ama son 50 senede hızla ilerleyen sanayileşme, kentleşme ve gerileyen tarımcılık iklimsel değişimlerin göç hareketlerindeki payını ciddi şekilde artırmaktadır. Greenpeace örgütü için yapılmış araştırmaya göre ortalama küresel sıcaklık, sanayi çağının başlangıcından önceki sıcaklığın 1.1 santigrat derece üzerindedir. Bu rekor sıcaklık ise deniz seviyesinin artışına, ani doğal felaketlere, giderek artan kademeli iklim değişimlerine ve tüm bunların sonucunda insanların yerlerinden olmasına neden olmaktadır. Bugün insanların ani doğal afetler nedeniyle yer değiştirmesi riski kırk yıl öncesine göre %60 yüksektir. Her yıl ortalama 25,4 milyon insan bu nedenle yerinden edilmektedir (Bedarff and Jakobeit, 2017, s. 3-6). İklim Değişikliği Hükümetler Arası Panel'inin hesaplamalarına göre, 2050 yılında sadece iklimsel değişimler nedeniyle göç eden insan sayısı 200 milyona ulaşacaktır (IOM, 2008, s. 9).

İklimsel nedenlerin göç hareketlerinde artan rolü nedeniyle 2007 yılında Uluslararası Göç Örgütü “çevresel göçmenleri” tanımlamaya ihtiyaç duymuştur. Bu tanımlamaya göre: “yaşamları veya yaşam koşulları daha çok ani veya kademeli iklimsel değişimlerden olumsuz etkilendiği için geçici veya kalıcı olarak evlerini terk eden veya terk etme kararını vermek mecburiyetinde kalan, yurt içi veya yurt dışı

hareketlerde bulunan insanlar veya insan grupları” şeklinde bir açıklama yapmıştır (Bedarff ve Jakobeit, 2017, s. 27). Ancak iklimsel nedenler sadece ‘çevresel göçmenler’in göçünde yer almamaktadır. Son zamanlarda “yaşam biçimi göçü” veya “refah göçmenleri” kavramından bahsedilmektedir ki burada iklimsel koşullar başlıca rolü oynamaktadır. Südaş’a göre, yaşam biçimi göçü turizmle bağlantılı, çoğunlukla orta yaş ve üzerinde, refah düzeyi yüksek nüfus kitlelerinin, daha yumuşak ve yaşanabilir iklim arayışı ile gerçekleştirdikleri göç hareketlerini içeren şemsiye bir kavramdır. Bu tür göç hareketleri daha çok Kuzeyden Güneye yöneliktir ve Türkiye de bu göçün aktörleri arasında bulunmaktadır (Südaş, 2012, s. 26-33).

2.3.2. Politik nedenler ve sonuçlar

Göçün politik nedenlerine insan hayatı ve sağlığı için tehlike doğuran savaşlar, silahlı çatışmalar, devlet sistemlerinin değişimi, politik takipler ve sürgünler dahildir. Çağımızda savaşlar sonucunda milyonlarca insanın ana vatanlarını terk etmesi, politik göçün en yaygın türlerinden biridir. Uluslararası Göç Örgütü’nün hesaplamalarına göre 2016 yılında savaş ve şiddet nedeniyle sadece yurt içi yer değişiminde bulunanların sayısı 6,9 milyon olmuştur (IDMC, 2017, s. 5). Ayrıca dini, ırkla ilişkili, etnik kökeni veya politik görüşleri yüzünden takip edilme, ülkesinde karşılaştığı politik haksızlıklar yüzünden başka ülkeye sığınma olayları da sık rastlanan bir durumdur. Genel olarak politik göçleri örgütlenme usulüne göre kitlesel ve serbest türlere ayırmak olanaklıdır. Modern göç hareketlerinin nedenleri arasında politik nedenlerin payı inkar edilmezdir. Ancak politik nedenler denilince ilk akla gelen “göç veren” ülkedeki durum olsa da, “göç alan” ülkenin genel politik durumunu ve göçmen politikalarını da unutmamak gerekir. Hollifield’e göre göç hareketlerindeki artış, bir toplumdaki diğer topluma hareket maliyetini azaltan pazar güçlerinin (talep-çekici güç ve arz-itici güç) ve akraba ağlarının faaliyetinin sonucudur. Bu koşullar, ekonomik ve sosyal güçler, göçün gerçekleştirilmesi için zorunlu koşullardır ama politik ve yasal koşulların da olması gerekir. Bu koşullar göç alan ülkenin göçmenlere yönelik politik yaklaşımını içermektedir (Hollifield, 2012, s. 8).

Göçün politik sonuçları arasında her iki toplumun ilgi alanında olan konu vatandaşlık ve oy kullanımınıdır. Bazı araştırmacılar bu konuyu “yarı-vatandaşlık”, bazıları “çifte vatandaşlık” şeklinde ele almaktadırlar. Vatandaş olan ile vatandaş olmayan arasındaki ayırım gittikçe daha az belirgin hale gelmektedir. Bir ülkede uzun

yıllar yasal oturma hakkına sahip olan göçmenler “yarı-vatandaşlık” gibi özel bir statü edinebilirler. Bu durum çalışma, iş arama ve iş kurma; sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerinden yararlanma; eğitim veya mesleki eğitim alma; dernek ve toplantı hakkı gibi sınırlı politik haklar sağlayabilir. Bazı ülkelerde, uzun bir dönem oturma hakkına sahip olan yabancılar yerel seçimlerde oy kullanma hakkına da sahiptir. Bu tür düzenlemeler bir yabancıya sahip olabileceğinden fazla fakat bir vatandaşından az yeni bir yasal statü yaratmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 62). Ulus-ötesi göç sadece ekonomik alanda değil, politik alanda da kurumsallaşmaktadır. Bugün daha çok lobi hareketleri başlatılmakta, yurt dışında yaşayan göçmenlerin oy kullanma konusu tartışmalara neden olmaktadır. Hangi ülkeye sorumluluk duyulması gerektiği konusundaki tartışmalardan dolayı, çifte vatandaşlık konusu giderek önem kazanmaktadır (Faist, 2007’den aktaran Özkul, 2012, s. 488).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), Dünya Gıda Programı (WFP), Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF), OXFAM, CARE International, Sınır Tanımayan Doktorlar ve Uluslararası Yardım Komitesi gibi örgütlerin oluşturulmasının amaçlarından biri küreselleşme bağlamında hızlanan ve genişleyen göçü yönetmektir. Ayrıca, gelişmiş devletlerin yasadışı göçü engelleme çabalarının sonucu olarak Schengen Antlaşmasını göstermek gerekir (Zapata-Barrero vd., 2013; Castles ve Miller, 2008, s. 161).

Göçmenler “göç alan” ülkenin politikasını etkileme potansiyeline de sahiptirler. Bu duruma en güzel örnek 1962-1990 yıllarında ülkeleri için bağımsızlık mücadelesi veren Fransa’daki Cezayirli’lerdir. Mücadele süresince Cezayir’in en önemli devrimci partisi olan Ulusal Kurtuluş Cephesi (UKC) metropolitan Fransa’da ciddi düzeyde organizasyonel üyelik ve altyapı oluşturmuştu. Bağımsızlık edindikten sonra UKC organizasyonu Fransa’daki Cezayirli’ler Derneği’ne dönüştürüldü. Bu dernek Cezayirli göçmenlerin çıkarlarını hem Fransa’da hem de Cezayir’de temsil etmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 373). Genel olarak 1970’lerden itibaren göçmenlerin politik meselelere katılımları ve temsil arayışları giderek artış göstermektedir. Göçmen protesto hareketleri, Batı Avrupa’nın politik manzarasının bir parçası haline gelerek politikaları etkilemektedir. Örneğin, düzensiz göçmenler ve onların destekçileri tarafından sürekli gerçekleştirilen açlık grevleri, Fransız ve Hollandalı otoritelerin yasallaşma ile ilgili kuralları liberalleştirmeleri yönünde bir baskı oluşturmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 376).

“Göç veren” ülke açısından göçmenlerin gerçekleştirdiği sosyal transferler aracılığıyla insan hakları ve demokratik değerler gibi politik değişimler de söz konusudur (Levitt, 1998’den aktaran Faist, 2013, s. 85). Aynı zamanda diasporaların “göç veren” ülkedeki rakip partilere mali destek göstererek çatışmaları daha da derinleştirebilme olasılığı da gündemdedir (Faist, 2013, s. 86). Zapata-Barrero ve arkadaşlarına (2013) göre devlet ve sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin bu potansiyelini kendi çıkarları için kullanmaya çalışmaktadırlar. Devlet kurumlarının bu duruma yönelik tedbirlerini göçmenlerle ilişki kurmak, diaspora veya göçmen örgütleri oluşturmak, hak ve yükümlülükleri artırmak gibi üç aşamada gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır (Gamlen, 2006’dan aktaran Zapata-Barrero vd., 2013). Sivil toplum kuruluşları ise göçmenlerden politik destek ve göç odaklı kampanyalara ilişkin katkılar edinmektedirler (Koslowsky, 2004 ve Ostergaard-Nielsen, 2001’den aktaran Zapata-Barrero vd., 2013). Ancak uluslararası göçün politik etkisine en keskin örnek Filistin ve İsrail örneğidir. Arap muhalifetine rağmen, 1929’dan 1939’a kadar İngiltere’nin onayladığı göç, Filistin’in İngiliz mandasındaki bölgesinde Yahudilerin nüfus oranını %10’dan toplam nüfusun üçte biri oranına yükseltmiştir. Nazi kaynaklı Yahudi soykırımı ve İkinci Dünya Savaşı süresince, Siyonist hareket radikalleşerek 1948’de Yahudi İsrail devletinin kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 387).

Göçmenler açısından bakıldığında son zamanlar Avrupa ülkelerinde göçmen politikalarında olumsuz yönde değişim gözlemlenmektedir. Bir taraftan göçmen akınının kısıtlanmasına yönelik politikalar uygulanmakta, diğer taraftan göçmen konusunun tehlikesine vurgu yapıp göçmen karşıtı kampanyalara başvurulmaktadır. Tüm bu eğilimler göçmen-yerel ilişkilerinde gerginliğe neden olmaktadır. Houtom’a (2009) göre New York ve Washington’daki 11 Eylül 2001, Madrid’deki 11 Mart 2004 ve Londra’daki 7 Temmuz 2005 terör saldırılarından sonra artan küresel terör ve tehlike endişeleri emek ve sığınmacı göçlere ilişkin kısıtlayıcı ve katı politikaların uygulanmasına neden olmaktadır. Avrupa’daki politik güçler bir taraftan yüksek vasıflı ve kısıtlı sayıda vasıfsız işçiler çekmekte, diğer taraftan ise Avrupa sınırları içinde sosyal uyum ve ulusal emek piyasasını korumak için yerel topluma zor uyum sağlayan “gayri-batılı” göçmen ve sığınmacıların gelişini sıkı denetlemekte meraklı olduklarını ifade etmektedirler. Bu bağlamda Avrupa Birliği içinde “yabancılar” a karşı ayrımcılık vakaları artmış ve küresel eşitlik bozulmuştur (Houtom, 2009, s. 39-40). 2002 yılında İslam ve göçmen karşıtı söylemleri ile “Hollanda kültürünün İslamlaştırılması” nı ortaya atan radikal sağ

politikacı Pim Fortuyn'ın öldürülmesi, 2004 yılında İslam karşıtı radikalizmin önünde gelen figürlerinden biri Theo Van Gogh cinayetinin yaşanması, 11 Eylül saldırıları ve ardından Danimarka'daki karikatür krizi bu vakalardandır (Öztaş, 2012, s. 162).

2.3.3. Kültürel nedenler ve sonuçlar

Göç hareketlerinin kültürel nedenleri arasında kaynak ve “göç alan” ülke arasındaki kültür benzerliği; “göç alan” ülkedeki kültürel durumun yani sanat, bilim, ulaşım, iletişim koşullarının ve kültürel değer, inanç ve düşüncelerin uyuma elverişli olması; “göç veren” ülkedeki kültürel durumun uyuma elverişsiz olmasını göstermek olanaklıdır. Kültür benzerliği, göçmenlerin göç etme kararını vermelerinde ve “göç alan” ülkeyi belirlemelerinde etkilidir. 1990-2003 yıllarını kapsayan 22 OECD ülkesine ilişkin verilerin çözümlenmesine göre (Belot and Ederveen, 2010), ülkeler arasındaki göç hareketleri için engel olan yapısal etkenlerin yanı sıra kültürel etkenlerin de rolü büyüktür. Kültürel engeller dil, kültürel değer ve norm farklılığını içermektedir. Avrupa ülkelerine ilişkin diğer bir araştırmaya göre (Wang vd., 2014) kültürel çeşitlilik göçmenler için çekici etken olsa da, kültürel mesafe itici etkidir. Genç kuşak, kültürel farklılığa karşı daha yüksek toleransa sahiptir. 27 OECD ülkesi üzere 1985-2006 yıllarının verilerine dayalı araştırmada (Pytlikova and Adsera, 2010) “göç alan” ülkedeki göçmen topluluğunun bulunması (dili konuşan topluluk olarak), ülkeler arası dil benzerliği ve göçmenlerin bilgisi, kültürel mesafe unsurları olarak belirlenmiştir. Her üç etkenin göç sürecindeki rolünün büyük olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda “göç veren” ve “göç alan” ülkelerdeki kültürel durum da önemli etkidir. Thet (2014) göç sürecinde özellikle de genç göçmenler açısından önemli role sahip 7 etkenden birinin sosyo-kültürel etken olduğunu belirtmiştir. Sosyokültürel etkenler olarak aile içi çatışmayı, özgürlük arayışını, teknolojik gelişimin ve eğitimin etkisiyle değişen kültürel değerleri ve yaklaşımları ele almıştır.

Göçün kültürel sonuçlarına gelince “benzeşme” ve “ayrışma”yı göstermek yerinde olur. Göç hareketleri sonucunda gerçekleşen kültürlerarası etkileşim, kültürel yayılmaya neden olarak hem benzeşmeye hem ayrışmaya neden olabilir. Emiroğlu ve Aydın'a (2003, s. 342) göre göçün kültürel sonuçları kültür göçü, kültürel yayılma, kültür şoku, kültürleşme, kültürlenme ve kültürel uyarlanma süreçlerinde ortaya çıkar. Göç, karşılaşılan kültürlerin “benzeşme” eğilimini güçlendirdiği gibi, dışlanma ve azınlık haline gelmek gibi nedenlerle, “ayrışma” ve kültürle kimliğin vurgulanması sonucunu

da doğurabilir. Bütün bu çıkarımlara dayalı olarak benzeşmenin belli bir topluma ait kültür ürünleri ve kültürel değerlerin diğer toplumlar tarafından kabuledilmesi; ayrışmayı ise ön yargı, dışlanma, ırkçılık sayesinde kültürlerin ayrılması olarak tanımlamak olanaklıdır. Göç sürecinde benzeşme ve ayrışma göç bağlamında benzeşme ve ayrışmaya ilişkin koşullar karşılaştırıldığında, ayrışmanın özellikle göçmenler açısından önemli ölçüde mağduriyet yarattığı söylenebilir.

Göçmenler “göç alan” ülkeye kendi kültürleri ile yerleşmekte ve kendi kültürlerini yerel kültüre entegre etmektedirler. Bu durum kültürel entegrasyon bağlamında kendini somut ve soyut boyutlarda göstermektedir. Kültürel yayılma yoluyla bir insan grubuna ait kültürel özellikler, tüm boyutları ile yansıyabilir. Bu yansıma yaşanan mekan bağlamında olabilir ya da göç edilen yerlerde yaşanan ve gözle görünür değişiklikler yolu ile oluşturulabilir. Ayrıca kültürel varoluşa ait soyut değişimler de söz konusu olabilir. Örneğin, müzik sesi, yemek kokuları, insan sesleri, insan konuşmaları (Tümertekin ve Özgüç, 2012’den aktaran Südaş, 2015, s. 130-131) gibi unsurlar gözle görülmeyen ancak hissedilen ve yaşamın içerisine sızan soyut değişimlerdir. Avrupa ülkelerinde göçmenlerin kültürel etkilerine maruz kalan başlıca alanlar; mutfak ve gıda tüketimi, spor, moda, sanat ve medya olarak gösterilmektedir. Örneğin Avrupa’da yabancı gıda türünün ve etnik lokanta sayısının artışı, genel nüfusun yeme alışkanlıklarının değişimi gözlemlenmektedir. Ayrıca, göç edilen ülke içerisinde amatör ve profesyonel sporda yabancıların ya da göçmen olarak tanımlanan bireylerin sayısı artmaktadır. Bu sporcular, kendi ülkesinin etnik spor geleneklerini getirerek yerel geleneklerle bütünleştirmektedirler. Bir başka örnek ise Avrupa’nın tekstil sanayisinde göçmen modasının payı olarak gösterilebilir. Çünkü moda sanayisi egzotik tarzlara başvurma eğilimindedir. Göç ve entegrasyon film, tiyatro, edebiyat, resim ve diğer sanat dallarının konusuna dönüşmüştür. Göçmen sanatçıların eserleri de popülerlik kazanmaktadır (EMN, 2006). Türkiye’deki kültürel sonuçlara örnek Antalya, Marmaris, Didim gibi turizm bölgelerinde dilsel ve dinsel değişimler olarak gösterilebilir. Marmaris’teki restoran ve kafelerin yabancı dilde ve Avrupa odaklı folklorik kahramanların isimleri ile adlandırılması; reklam, ilan ve tabelaların yabancı dilde olması (Südaş, 2012, s. 64-65); Alanya’daki Hristiyanların talebiyle kilisenin açılması ve Müslüman mezarlığının yanında bir de Hristiyan mezarlığının oluşturulması (Südaş, 2009’dan aktaran Südaş, 2015, s. 137); Antalya’daki Noel pazarlarının organize edilmesi; Alanya, Fethiye (Muğla) ve Gazipaşa (Antalya) gibi kıyı ilçelerinde Ramazan

ayında davul çalma yasağının uygulanması; sokaktaki tabelaların çoğunun Türkçe dışındaki dillerde olması (Südaş, 2015, s. 137) kültürel yayılmanın bir sonucudur.

“Göç veren” ülkede de benzer kültürel sonuçlar gözlemlenmektedir. Somut örnek olarak Avrupa ve Amerika menşeli spor tarzı giyimlerin, kot pantolonların, cocacolanın, hamburgerin, pop müziğinin, medya ürünlerinin üçüncü dünya ülkelerinde popülerleşmesini göstermek olur. Soyut olarak ise kültürel değerlerin, geleneklerin-göreneklerin, cinsiyet rollerinin, dilin vb. değişmesini örnek göstermek olanaklıdır. Levitt’e göre değişimler göçmenler ülkelerine döndüklerinde veya ülkelerini ziyaret ettiklerinde; gayri-göçmenler göçmen aile üyelerini ziyaret ettiklerinde; mektup, kaset, video, telefon konuşması vb. gibi araçlarla etkileşim kurma yolu ile gerçekleşen sosyal transferlerle de meydana gelmektedir. Aynı zamanda gruplar arası, örgütler arası ve ağ içi etkileşim de sosyal transferlerin gerçekleşmesinde etkilidir (Levitt, 1998). Tabii bu değişimlerin hem “göç alan” hem “göç veren” ülkeler için olumlu ve olumsuz yanları vardır. Olumlu yanı kültürel zenginlik ve çeşitlilik sayesinde toplumların başka kültürlerle ve kültür üyelerine karşı daha yüksek tolerans edinmesidir. Olumsuz yanı ise kültürlerin benzeşerek özgünlüklerini kaybetmesidir. Ayrıca, tüm bu değişimler sadece göç hareketlerinin sonucu değildir, göçün aktifleşmesini sağlayan küreselleşmenin de etkisidir.

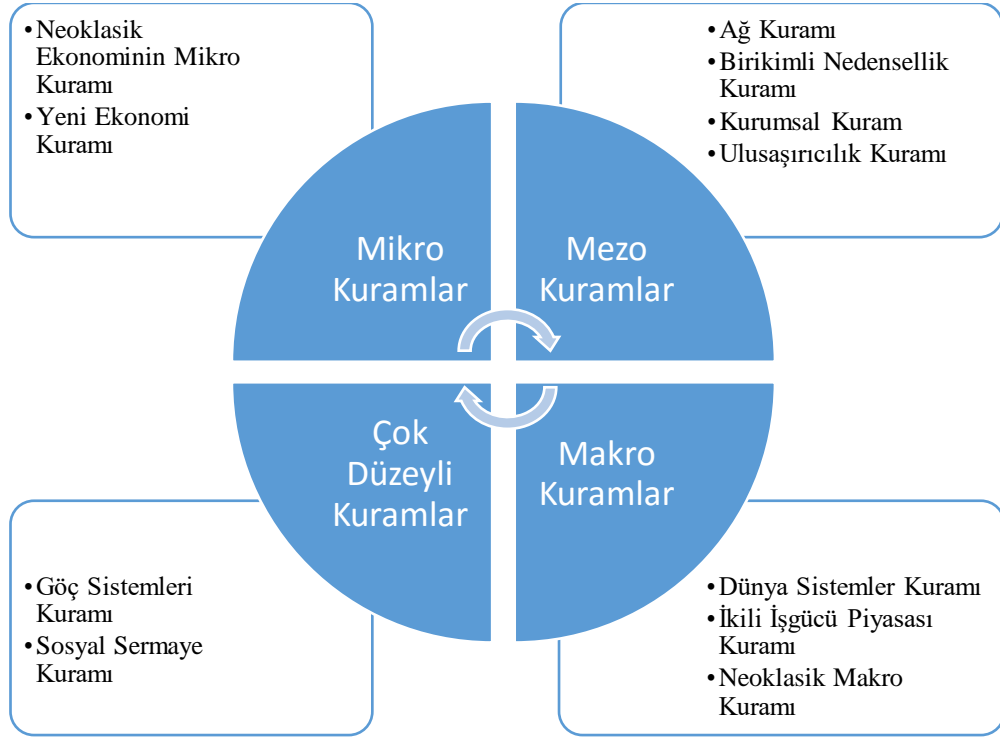
2.4. Göç Kuramları

Göç, karmaşık ve dinamik toplumsal olgu olarak yaşamın tüm alanlarını etkilediği için disiplinlerarası araştırma konusuna dönüşmüştür. Her bilim dalı kendi bakış açısından olguyu açıklamaya çalışarak kendi kuramını oluşturmuş ve onun geçerliğini sağlamıştır. Ancak Massey’e göre göç olgusunun farklı bilim dallarının konusu olması, konunun ortak bir paradigma açısından kapsamlı araştırılmasına yardımcı olmamış; aksine farklı disiplinler, bölgeler ve ideolojilere ilişkin parçalanmış (fragmented) bir kuramsallığa neden olmuştur (Brettel ve Hollifield, 2015, s. 2).

Göçle ilgili kuramları belli bir sisteme oturtmak için bilim insanları sınıflandırmalar yapmışlardır. Bunların arasında en yaygınları Massey ve arkadaşlarının (1993) ve Faist’in (2000) sınıflandırmalarıdır. Massey ve arkadaşları nedenlere dayalı olarak Göçün başlangıcını açıklayan kuramlara Makro ve Mikro Neoklasik Ekonomi Kuramları, Yeni Ekonomi Kuramı, İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı, Dünya

Sistemler Kuramı; Göçün sürekliliğini açıklayan kuramlara ise Ağ Kuramı, Kurumsal Kuram, Göç Sistemleri Kuramı, Birikimli Nedensellik Kuramını dahil etmişlerdir (Massey vd., 1993). Faist ise çözümlene ölççeğine göre göçü bireysel kararlar düzeyinde açıklayan mikro kuramlar, sosyal düzeyde açıklayan mezo kuramlar ve yapısal düzeyde açıklayan makro kuramlar şeklinde göstermiştir. Mikro kuramlar, potansiyel göçmenin bireysel değerleri, istekleri ve beklentilerine dayalı olarak göç etme veya kalma kararının verilmesi becerisine odaklanmaktadır. Mezo kuramlar, göç sürecinde iştirak eden bireyler ile gruplar arasındaki sembolik ve sosyal ilişkilere, bu ilişkilere yer alan kaynaklara bakmaktadır. Bir taraftan sosyal ilişkilerin yapısı, gücü ve yoğunluğu, diğer taraftan ise içeriği söz konusudur. Ayrıca göç aktörleri arasındaki ilişkiler katkı sağlayan ve sosyal sermaye olarak isimlendirilen kaynaklar da ilgi alanına dahildir. Makro kuramlar ise ulus-devletler düzeyindeki politik, ekonomik ve kültürel yapıları, “göç alan” ve “göç veren” ülkeleri, ve dünya sistemini ele almaktadır. Çözümlenmeler uluslararası ve ulusaşırı yapılar ve ilişkilere yönelik yapılmaktadır. (Faist, 2000).

Her iki sınıflandırmada da birbirini tamamlayan noktalar yer almaktadır. Massey ve arkadaşlarının sınıflandırması tüm kuramları içermemektedir. Faist’in sınıflandırılmasında ise bazı kuramların bir değil, iki ve üç düzeyli olduğu göz önünde bulundurulmamaktadır. Örneğin, Sosyal Sermaye Kuramı mikro, mezo ve makro düzeyleri; Göç Sistemleri Kuramı ise mikro ve makro düzeyleri ele almaktadır. Bu nedenle araştırmada Faist’in sınıflandırılmasının yanında çok düzeyli kuramlar eklemesi yapılarak göç kuramları dört grupta toplanmış ve sınıflandırma genişletilerek açıklanmıştır.

Şekil 2.1. Göç kuramları ve sınıflandırılması

Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı: Bu kuram ülkeler arası ücret ve emek farklılıkları, göç masrafları üzerinde odaklanmaktadır, ama göç hareketlerini bireysel kararlar düzeyinde ele almaktadır. 1960-1970 yıllarında Todaro ve Borjas tarafından geliştirilen Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramına göre göç kararı, ülkeler arası ekonomik farklılıklar ile alakalı “insan sermayesine yapılan bir çeşit yatırım” olarak değerlendirilmektedir (Abadan-Unat, 2002, s. 7). Öyleki Todaro ve Borjas bireylerin rasyonel aktörler olarak göçün yarar ve maliyetlerini analiz ettiklerini ve net gelir edinmeyi bekledikleri yerlere göç etmeye gönüllü karar verdiklerini ileri sürmektedirler (Toksöz, 2006, s. 17). Göç hareketi geliri artırmaya yönelik verilen bireysel karardır. İnsanlar kendi becerilerini göz önünde bulundurarak daha verimli olabilecekleri yerlere yerleşirler. Ancak yüksek düzeyde uyum için seyahat, barınma ve geçim masraflarını karşılamalı, yeni dili ve kültürü öğrenmek için çaba göstermeli, yeni emek pazarına uyum sağlamaya yönelik zorlukların üstesinden gelmeli ve eski ilişkileri koparıp yeni ilişkiler kurmak için psikolojik strese maruz kalmalıdır (Todaro ve Maruzko, 1986’den aktaran Massey, 1999, s. 36).

Yeni Ekonomi Kuramı: 1990’larda Stark tarafından geliştirilmiş bu kuram Neoklasik geleneğe dayanmakta ve göçü mikro etkenler açısından irdelemektedir.

Kurama göre, göç kararı izole edilmiş birey tarafından değil; ailesi, bazen ise tüm hane halkı tarafından verilir ve ülkeler arasındaki ücret farklılıkları, güvensizlik, göreceli yoksulluk, risk azaltma ve gelir kaynaklarını farklılaştırma gibi piyasadaki koşullardan kaynaklanır (Toksöz, 2006, s. 20). Hızlı değişim döneminde aile kendi çıkarları doğrultusunda bir veya birden fazla aile üyesini başka bir ülke veya bölgeye gönderme kararı alabilir (Castles ve Miller, 2008, s. 38). Yeni Ekonomi kuramının anahtar fikri, gelirin Neoklasik Ekonomi kuramındaki gibi homojen meta olmamasıdır. Hane halkı için önemli olan gelir kaynağıdır. Bu nedenle hane halkı farklı girişimlerde bulunarak ailenin toplam gelirini artırmaya da gelir kaynaklarını farklılaştırmış olur. Bireyi yurt dışına göndermekte amaç geliri mutlak anlamda artırmak değil, diğer hane halklarına göre göreceli artırmaktır ve böylece diğerlerine nispeten pazardaki değişimlerinden kaynaklanan riskleri azaltmaktır (Stark ve Taylor, 1989; 1991 ve Stark, 1991'den aktaran Massey, 1999, s. 36-37). Ayrıca göç etme kararı sadece durumu iyileştirmek amacıyla verilmemekte, aynı zamanda farklı yatırım amaçları da taşıyabilmektedir (Massey vd., 1993, s. 436).

Göç Ağları Kuramı: 1990'larda geliştirilmiş bu kuram göçün nedenleriyle değil, sürekliliği ve kendini yeniden üretmesi ile ilgilenmektedir. Süreklilik ve yeniden üretim aracı olarak göçmenlerin hem "göç alan" ülkedeki ağları hem kaynak ve "göç alan" ülkeler arasında oluşturdukları ağlar irdelenmektedir. Wilpert'e (1992, s. 178) göre önce gelen göçmenlerin göç veren ve alan toplumlar arasında oluşturdukları ağlar sonra gelen göçmenler için bir altyapı rolünü oynamakta ve onlara önce gelenlerin tecrübelerinden faydalanmaya olanak sağlayarak göçün sürdürülebilirliğini temin etmektedir (Yalçın, 2004, s. 50). Bu kuramdaki önemli husus göçmenlerin kendi benzerlerine yakın yerleri tercih etmeleri ve bu ağlardan göç sürecini kolaylaştırmak için yararlanmalarındır. Massey'e göre göçmenler aileleri, arkadaşları, hemşehrileri ile kurduğu ağlar aracılığıyla bilgi alışverişi, mali yardım, iş bulma ve diğer konularda kendilerine kolaylık sağlayarak masraf ve riskleri azaltmaktadırlar. Bu ise göç hareketlerinin artışına ve ağların daha da genişlemesine neden olmaktadır (Massey vd., 1993, s. 448-450). Gurak ve Cases (1992, s. 153) de bu tür ağların göçün maliyetini azalttığını, göç veren toplumla ilişkilerin sürdürülmesi için elverişli koşulların oluşmasını, göç edecek insanları belirlediğini, uyum kolaylığı sağladığını, yabancı toplumdaki fırsat ve resmi yapılanmalar hakkında bilgi sunduğunu, göçün hızını ve büyüklüğünü etkilediğini vurgulamaktadırlar (Yalçın, 2004, s. 52). Ancak bu ağların göçmenler üzerinde olumlu

etkileri olduğu gibi, olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Yalçın'a göre, göç ağları göçmenleri içinde barındırarak yerel toplumdan izole edebilme gibi olumsuz etkiye de sahiptir (2004, s. 54).

Birikimli Nedensellik Kuramı: Gunnar Myrdal tarafından önu sürölmüş ve Massey tarafından geliştirilmiş bu kuram göçün hem başlangıç nedeni hem de sürdürülebilirliğini incelemektedir. Kurama göre uluslararası göç zamanla kendi sürdürülebilirliğini ek göç hareketleri ile sağlamaktadır. Her göç hareketi kendinden sonraki göç hareketine ilişkin kararın verileceği sosyal içeriği etkileyerek bu hareketi teşvik eder. Sosyal bilimciler göçü etkileyen sosyo-ekonomik etkenleri sekiz gruba ayırmışlardır, s. Ağların genişlemesi, gelir bölüşümü, toprak bölüşümü, tarımın örgütlenmesi, göç kültürü, bölgesel insan sermayesinin bölüşümü, işin toplumsal anlamı and üretimin yapısı. Ağların genişlemesi, risk ve masrafları azaltmakla daha çok göçmeni çeker ve daha çok göçe neden olur. Gelir bölüşümü, göçmen odaklı ekonomik transferlernedeniyle aileler arasında gelir ve risk farklılıkları derinleşir ve düşük gelirli ailelerin üyeleri göçe katılır. Toprak bölüşümü, göçmen gelirleriyle alınan arsaların kullanışsız kalması tarımsal emeği ucuzlaştırır ve bu da göç eyleminin artmasına neden olur. Tarımın örgütlenmesi, tarımla uğraşan göçmen ailelerin göçmen havaleleriyle daha ilerici teknoloji (makine, gübre vb.) kullanması tarım işçilerine talebi azaltır ve göçü daha da teşvik etmiş olur. Göç kültürü, “göç alan” ölkede kazandıkları tecrübe sayesinde göçmenlerin göç sürecini sürdürme isteği artar ve bu da diğer insanları göç etmeye teşvik eder. Bölgesel insan sermayesinin bölüşümü, işçi göçü ile “göç alan” ölkedeki insan sermayesi birikir, “göç veren” ölkedeki insan sermayesi azalır. Bu da “göç alan” ölkenin gelişmesi ve “göç veren” ölkenin gerilemesi sonucu göç hareketlerinin daha da artmasına neden olur. İşin toplumsal anlamı, bazı işlerin “göçmen iş”leri olarak damgalanması ile göçmenler bu işlere daha çok yönelir, yerel insanlar ise bu işlerden çıkar. Böylelikle göç olgusu daha da yaygınlaşır. Ancak birikimli etkenlerin etkisi sınırsız değil ve göçmen sayısı belli bir sayısal doygunluğa ulaştığı zaman göç etme eğilimi azalabilir (Massey vd., 1993, s. 451-454; Massey, 1999, s. 45-47).

Kurumsal Kuram: Bu kuram göç hareketini özel ve gönüllü kurumlar yani mezo yapılar açısından incelemektedir. Kurama göre, göç etmek isteyenler genellikle göçe ilişkin hukuki sıkıntılar yaşamakta, bu sıkıntıları çözmek için kazanç amacı güden özel kurumlara ve kazanç amacı gütmeyen gönüllü kurumlara başvurmaktadırlar. Bu

kurumların bir kısmı insan kaçakçılığı, evrak ve vize sahtekarlığı gibi yasadışı yollarla göçmenlerin isteklerini gerçekleştiren karaborsalardır. Diğer kısmı ise göçmenlerin yasal yollarla kabul edilmesi için çalışan, göçmenlere sosyal hizmet sunan ve hukuki danışmanlık yapan insan hakları odaklı kurumlardır (Abadan-Unat, 2002, s. 20). Zamanla bireyler, firmalar ve örgütler göçmenler arasında tanınır ve kurumsallaşır; göçmenlerin yabancı emek piyasasına girmeleri için kullandıkları sosyal sermayeye dönüşür (Massey vd., 1993, s. 450). Özetle göç hareketleri kurumsallaşmayı, kurumsallaşma ise göçü teşvik ederek döngüsel neden sonuç etkisi yaratmaktadır.

Ulusaşırıılık Kuramı: Bu kuram göç temelli yeni bağlantılar üzerinde odaklanmaktadır, göçmen kararlarının ve davranışlarının iki ülkenin şartlarına bağlı olduğunu iddia etmektedir. Bu kuram küreselleşme, ulaşım ve bilişim teknolojisinin gelişimi insanların ekonomik, sosyal ya da kültürel bağlarının olduğu birtakım yerler arasında düzenli olarak göç etmelerinde olduğu gibi, tekrarlanan göç hareketlerini ve dolaşımın büyüklüğünü kolaylaştırdığını temel almaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 40). Bu kurama göre, modern ulaşım ve bilişim koşulları eski göçmenlerden farklı olarak, modern göçmenlere kendi memleketleriyle bağlarını sürdürerek yeni topluma uyum sağlama olanağı vermektedir. Bunun sayesinde modern göçmenler iki ve daha fazla dünya arasında yaşam sürdürerek yeni kültürlerin ve oluşumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu ulusaşırı kültürler ve oluşumlar bölgesel veya coğrafi yakınlık değil, sosyal ve simgesel bağlar sistemi üzerinde kurulmaktadır (Abadan-Unat, 2002; Faist, 2010; Faist vd, 2013; Portes, 2001; Vertovec, 2003; Vertovec, 2004; Vertovec, 2009).

Portes'e (2003) göre sürekli ve rutin olarak ulusaşırı faaliyetlerde bulunan göçmenlerin sayısı az olsa da; sürekli ve rastlantısal ulusaşırı faaliyetlerin toplamı, toplumlar ve hatta uluslar üzerinde ekonomik ve sosyal bağlamda önemli bir etki yaratmaktadır (Kivisto ve Faist, 2010, s. 148). Kurama göre faaliyet düzeyleri açısından iki tür ulusaşırıılık söz konusudur. "Yukarıdan" (from above) ve "aşağıdan" (from below). "Yukarıdan" ulusaşırıılık çok uluslu şirketler ve devlet gibi güçlü araçlar düzeyinde gerçekleşen faaliyetleri; "aşağıdan" ulusaşırıılık ise küçük aktörler olan göçmenler ve onların ağırları düzeyindeki eylemleri içermektedir (Faist vd., 2013, s. 12). Portes "yukarıdan" ulusaşırıılıkla "aşağıdan" ulusaşırıılığın birbiriyle bağlantılı birer olgu olduğunu iddia etmektedir (Kivisto ve Faist, 2010, s. 141).

Portes ve arkadaşları ise (1999) iş faaliyetlerine göre üç tür uluslaşırıcılıktan bahsetmektedir. Bunlar: Ekonomik, politik ve sosyokültürel uluslaşırıcılıktır. Ekonomik uluslaşırıcılık, iş adamlarının ulus-devletin sınırlarını aşan faaliyetlerini (sermaye, ortak, pazar) kapsamaktadır. Politik uluslaşırıcılık “göç alan” ve “göç veren” ülkeden politik güç edinmeye çalışan hükümet temsilcileri ve parti liderlerinin politik faaliyetlerini içermektedir. Sosyokültürel uluslaşırıcılık ise yurt dışında ulusal kimliğin güçlendirilmesine veya kültürel etkinliklerin kollektifbir şekilde organize edilmesine yönelik faaliyetlerdir. Uluslaşırıcılık için gereken koşullar bağlamında ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişimi önem taşımaktadır. Bu nedenle gününüzde uluslaşırıcılığın daha geniş ölçekli olduğu iddia edilmektedir (Kivisto ve Faist, 2010, s. 137).

Faist ve arkadaşlarına göre (2013) uluslaşırıcılık kuramının üç bileşeni vardır. Bunlar: Uluslaşırılştırma (transnationalization), uluslaşırı sosyal uzamlar (transnational social spaces) ve uluslaşırıcılık (transnationality). Uluslaşırılştırma, uluslaşırı mal, hizmet, sermaye, fikir ve insan hareketliliğinin gerçekleştiği farklı alanlarda uluslaşırı bağ ve pratiklerin uygulanma sürecidir. Uluslaşırı sosyal uzamlar, göçmenler ve göç sürecindeki diğer aktörlerin uluslaşırı faaliyetleri sonucunda meydana gelen sosyal oluşumlardır. Bu oluşumlar akraba grupları ve topluluklar gibi farklı biçimler almaktadır. Uluslaşırıcılık, göçmen ve gayrigöçmenler arasındaki farklı alanları kapsayan uluslaşırı bağların derecesidir. (Faist vd., 2013, s. 2). Kuramcılar modern göçmenlerin iki ve daha fazla dünya arasındaki faaliyetleri ve yaşam biçimleri nedeniyle “uluslaşırı göçmen”, “uluslaşırı bağ”, “uluslaşırı uzam” gibi kavramları ortaya atmışlardır. Uluslaşırı göçmenler, uluslaşırı eylemlerin yaşamlarında merkezi rol oynadığı kişiler anlamına gelmektedir. Özkul’a (2012, s. 489) göre her göçmen uluslaşırı göçmen değildir; uluslaşırı göçmen iki ülke arasında sürekli olarak ekonomik, politik ve sosyokültürel bağlar kuran, geliştiren ve devam ettiren göçmendir. Bu uluslaşırı sosyal bağlar ise bir dizi unsuru içerir ve uluslaşırı sosyal alanların oluşumuna hizmet eder. Faist’e göre sosyal bağlar ortak anlamlar, anılar, geleceğe bağlı beklentiler ve kollektif imaj gibi simgesel unsurlardan oluşur. Göçmenlerin bağları sürekli ve arr arda nitelik kazanınca uluslaşırı sosyal uzamlar ortaya çıkar (Faist, 2000, s. 199-200; Faist vd, 2013, s. 55). Uluslaşırı sosyal uzam kavramı mekansal anlamın dışına çıkmaktave gruplar arası etkileşim, sosyal yaşam yansımaları, öznel değerlendirme ve yargılar, değerler ve anlamlar gibi sıralanabilecek geniş bir oluşumu kapsar (Faist, 2003, s. 21; Faist, 2013, s. 55).

Dünya Sistemleri Kuramı: 1970 yıllarında Wallerstein tarafından geliştirilmiş, bu kuram göçün kökenini 16. yüzyıldan itibaren dünya pazarlarının genişlemesi, sömürgecilikten kaynaklanan ekonomik ve siyasi gücün eşitsiz dağılımı ile açıklamaktadır (Abadan-Unat, 2002, s. 12). Wallerstein kapitalist sistemin gelişimini 16. yüzyıldan itibaren analiz ederek dünya ülkelerini politik ve ekonomik güç dağılımı açısından “merkez”, “çevre”, “yarım-çevre” ve “dış alan” gruplarına ayırmıştır. Çevre ülkeler hakim ülkeye en çok bağımlı olan ülkelerdir, yarım-çevre ülkeler görece bağımlı durumdadırlar. Dış alan ülkeler ise küresel kapitalist sistemin dışında kalmış ülkelerdir (Wallerstein, 1989 ve 1990’dan aktaran Massey, 1999, s. 40). Portes ve Walton (1981), Petras (1981), Sassen (1988) ve Morawska (1990) gibi kuramcılar uluslararası göçü küresel politik hiyerarşi içindeki pazar genişlemesinin yapısal sonucu olarak değerlendirmektedirler. Kurama göre gayrikapitalist ülkelerin kapitalist ekonomik ilişkilere girmesi, ülke nüfusunu harekete getirir. Daha yüksek gelir ve daha fazla servet peşinde olan merkez ülkelerin kapitalist firmaları toprak, ham madde, işgücü ve tüketici pazarı arayışına girerek, yoksul ülkeleri dünya ekonomisine dahil eder ve bağımlı hale getirirler. Eski zamanlarda ise bağımlılık sömürge politikaları sayesinde sağlanılmıştır. (Massey, 1999, s. 41). Emek göçü merkez ve çevre ülkeleri arasında oluşan baskıya dayalı ilişki çerçevesinde oluşur. Göç olgusuna dayalı olarak üçüncü dünya ülkelerinin birinci dünya ülkelerine bağımlı kalması, dünya ticaretinin ve çıkarlarının kontrol edilmesi açısından askeri baskı kadar önemlidir (Castles ve Miller, 2008, s. 35).

İkili İşgücü Piyasası Kuramı: 1970’lerin sonlarında M.J.Piore ve diğerleri tarafından geliştirilmiş bu kuram göçü, modern sanayi toplumlarının yapısal ihtiyaçları ile açıklamıştır ve göçün nedeni olarak gelişmiş ülkelerdeki vasıfsız işgücüne olan yüksek talep ile ilişkilendirilmiştir. Kuram, uluslararası göç hareketinin sanayi toplumlarının iş gücü talebinden ileri geldiğini savunmaktadır (Abadan-Unat, 2002, s. 10) ve mesleki açıdan ikili iş gücü piyasası ile açıklamaktadır. Gelişmiş ülkelerin iş gücü piyasası yoğun bilgi ve yetenek ortaya koyan vasıflı işçilerden ve fiziksel güç ortaya koyan vasıfsız işçilerden oluşur. Vasıfsız işlerdeki düşük ücretlendirme nedeniyle yerel insanların bu işleri kabul etmemesi göçmenlerin bu işlere alımını gerektirir (Toksöz, 2006, s. 18). Piore, göçün sadece “göç veren” ülkelerdeki düşük maaş ve yüksek işsizlik gibi itici etkenlerle değil, “göç alan” ülkedeki kronik ve kaçınılmaz düşük ücretli işçi gücü gereksinimi gibi çekici etkenlerle de ilişkili olduğunu ve bunun gelişmiş Sanayi toplumların ekonomik yapısından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Aynı

zamanda Piore vasıfsız işlerin sadece ücretten dolayı değil, sosyal statü açısından da yerel toplum tarafından beğenilmediğine dikkat çekmiştir (Massey, 1999, s. 37).

Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı: Bu 1960'larda Ranis, Fei ve Todaro tarafından Lewis'in modelinin derinleştirilmesiyle oluşturulmuştur ve göçün makro belirleyicilerini incelemeye olanak sağlamıştır. Kuram makro düzeyde sermaye ve emeğin eşitsiz coğrafi dağılımına ve bu eşitsiz dağılımdan kaynaklanan ücret farklılıklarına, mikro düzeyde ise insanları bu farklılıklara gösterdiği tepkilerine dikkat çekmektedir (Toksöz, 2006, s. 16). Castles ve Miller'e göre, makro düzeyde Neoklasik Ekonomi kuramı nüfusun yoğun olduğu yerlerden yüksek olan yerlere, gelir düzeyinin düşük olduğu yerlerden yüksek olan yerlere göç etme eğilimlerini vurgulamıştır ve göçü iş döngülerindeki dalgalanmalarla ilişkilendirmiştir. Bu dalgalanmalar da İtme-Çekme modeli ile açıklanmaya çalışılmıştır. İtme-Çekme modeline göre, demografik büyüme, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat yoksunluğu ve siyasal baskı gibi itici etkenler ile emeğe olan talep, boş araziler, cazip ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlükler gibi çekici etkenler insanları yer değiştirmeye mecbur eder (Castles ve Miller, 2008, s. 31). Massey'e göre, bu emek göçü "göç veren" ülkede maaşların artışına, "göç alan" ülkede ise maaşların düşüşüne neden olarak ülkeler arası emek ücretlenmesini dengeler (Massey, 1999, s. 35).

Göç Sistemleri Kuramı: Bu kuram göç hareketini makro ve mikro yapılar çerçevesinde incelemektedir. Castles ve Miller'e göre Göç Sistemleri Kuramı göçün tüm boyutlarını kapsayan disiplinlerarası bir yaklaşım olarak makro düzeyde dünya piyasasının ekonomi politikasını, devletler arası ilişkileri ve göçe ilişkin uluslararası yasaları, yapıları ve uygulamaları içermekte; mikro düzeyde ise göç ve yerleşme sorunlarıyla başa çıkmak için göçmenlerin oluşturdukları enformel ağları irdelemektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 36-37). Uluslararası göç sistemi bir veya birkaç ülkeden oluşan esas hedef bölge ve büyük göç akınları ile bu bölgeye bağlı olan bir dizi "göç veren" ülkeyi kapsar (Fawcett, 1989 ve Zlotnik 1992'den aktaran Massey vd., 1993, s. 454). Sistemdeki ülkelerin coğrafi açıdan yakın olması önemli değildir. Ayrıca, ülkeler birden çok göç sistemine dahil olabilir. Politik, ekonomik ve sosyal alandaki koşullara bağlı olarak sistemdeki ülkeler azala veya çoğalabilir (Massey vd., 1993, s. 454). Kurama göre, göç geçmiş sömürgeci ülkelerle onların sömürgeleri arasında gerçekleşir. Sömürgecilik döneminde kurulan kültürel, idari ve finansal, ulaşım ve iletişimi kapsayan bağlar göç sürecini kolaylaştırır. Bu bağlar sadece uluslararası düzeyde değil,

aileler ve sosyal ağlar üzerinden de sağlanılır (Toksöz, 2006, s. 20). Aynı zamanda işin içine “ara yapılar” - araçlar da giriyor. Belirli bireyler, gruplar veya kurumlar göçmenler ve politik veya ekonomik kurumlar arasında aracı rol üstlenebilirler (Castles ve Miller, 2008, s. 38).

Sosyal Sermaye Kuramı: Sosyal sermaye kavramı ekonomist Loury (1977) tarafından ortaya atılmış ve Bourdieu (1986) tarafından geliştirilmiştir. Kuram göç olgusunu mikro, mezo ve makro düzeylerde incelemeye olanak sağlamaktadır. Halpern’e göre sosyal sermaye mikro düzeyde aile ve akradaşlarla yakın ilişkileri; mezo düzeyde topluluklar ve örgütlerle ilişkileri; makro düzeyde ise devlet seviyesindeki ve ulusal seviyedeki bağları içermektedir ki buna dil de dahildir (Halpern, 2005, s. 19). Sosyal sermaye ağlar veya az çok kurumsallaşan ilişkiler sayesinde bireylerin ve grupların kazandıkları gerçek ve sanal kaynaklarının toplamıdır (Bourdieu ve Wasquant, 1992’den aktaran Massey, 1999, s. 43). Sosyal sermayenin esas özelliği onun dönüşebilirliğidir. Öyle ki sosyal sermaye finansal sermayeye dönüşebilir. İnsanlar ağlara ve sosyal kurumlara üye olarak sosyal sermayeye ulaşırlar, toplumdaki konumlarını iyileştirmek veya desteklemek için onu başka tür sermayeye dönüştürürler (Harker vd., 1990; Bourdieu, 1986 ve Coleman, 1990’dan aktaran Massey, 1999, s. 43). Faist’e göre ise sosyal sermaye farklı boyutlara, faydalara ve belirsiz niteliğe sahiptir. Sosyal sermaye bir taraftan yerel aktif olarak potansiyel göçmenleri buldukları çevreye bağlar; diğer taraftan sosyal ve sembolik bağlar şeklinde ağlara dönüşerek iki ve daha fazla ülkeye uzayabilir (Faist, 2000, s. 4). Ayrıca, sosyal ve kültürel sermayenin üç getirisi vardır. Birinci, bu sermayeler toplumsal ağ veya grup üyelerinin ekonomik sermaye ve insan sermayesine ulaşımını kolaylaştırır. İkinci, devletaşırı ağ ve örgütlerde, coğrafi yakınlığa gerek kalmaksızın tutkal işlevi görür. Üçüncü, bu sermayeler artan kontrol, egemenlik ve iktidardır (Faist, 2003, s. 35).

Göç Kuramlarının Değerlendirilmesi: Her bir göç kuramı göç olgusunu farklı açıdan ele alarak, onun belirli bir boyutunun açıklamasına katkıda bulunmuştur. Örneğin klasik kuramlar göçün daha çok ekonomik etkenlerine odaklanırken, daha modern kuramlar sosyokültürel etkenlere dikkat çekmeye çalışmıştır. Kuramların odak düzeylerinde de farklılık vardır ki bunu kuramlara ilişkin sınıflandırmalarda açıkça görmek olanaklıdır. Toksöz’e göre göç kuramları göç olgusuna farklı açılardan yaklaştığı ve onu farklı ölçekte kapsadığı için hiçbiri tek başına göçü açıklamak gücüne sahip değil ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir (Toksöz, 2006, s. 22). Bu nedenle bazı

kuramcılar göçü kapsamlı şekilde açıklayabilecek kuramın geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadırlar (Brettel ve Hollifield, 2015, s. 2).

Massey'e göre uluslararası göçe ilişkin tatmin edici kuramsal yaklaşımın genel olarak dört unsura sahip olması gerekir. Birincisi, insanların gelişmekte olan ülkelere göç etmesini teşvik eden yapısal güçlerin açıklanması; ikincisi, gelişmiş ülkelere göç akınını çeken yapısal güçlerin tanımlanması; üçüncüsü, bu güçlere tepki veren uluslararası göçmenlerin motivasyonlarının, amaçlarının ve beklentilerin göz önüne alınması; dördüncüsü ise, her iki tarafı birbirine bağlayan sosyal ve ekonomik yapıların açıklanmasıdır. Bu nedenle kapsamlı ve bütünsel bir yaklaşım geliştirilmesine ihtiyaç vardır ve buna yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Ayrıca, Massey (1999) kuramların devlet unsurunu göz ardı ettiklerini vurgulamaktadır. Neoklasik Kuram, Yeni Ekonomi Kuramı ve Birikimli Nedensellik Kuramı devlet unsurunu hiç ele almamaktadır. İkili İşgücü Piyasası Kuramı devlet unsuruna sadece işverenlerin adından işe alım programlarını gerçekleştiren taraf olarak değinmektedir. Dünya Sistemleri Kuramı, devlete kapitalist çıkarları gerçekleştiren bir hizmetçi gibi yaklaşmaktadır. Sosyal Sermaye Kuramı, sadece göçmen ailelerinin birleşmesi konusunda devlete vurgu yapmaktadır. Bir başka deyişle devletin göçün başlatılmasında, sürdürülmesinde ve durdurulmasındaki rolü bu kuramlar tarafından küçümsenmektedir (Massey, 1999, s. 50).

Eleştirilen kuramlar arasında Neoklasik Kuram başta gelmektedir. Kuramın göç hareketinin nedenine ilişkin açıklaması yetersiz kalmaktadır. Castells ve Miler'e göre gelişmiş ülkelere göç edenler nadiren en yoksul kişilerdir; daha çok ekonomik ve sosyal değişim içerisinde yaşayan orta sınıftır. Ayrıca bu kuramın İtme-Çekme modeline dayalı olarak göç hareketinin yoğun nüfuslu bölgelerden seyrek nüfuslu bölgelere yönelik olduğuna ilişkin iddiası sıkıntılıdır. Çünkü Almanya ve Hollanda gibi göç alan ülkeler yoğun nüfuslu ülkelerdir. Ayrıca, İtme-çekme modeli göçmenlerin neden bu ülkeye değil de şu ülkeye göç ettiğini açıklamıştır. Bu nedenle Neoklasik Ekonomi kuramı basitleştirici ve göç hareketlerini açıklamak ve öngörü yeteneklerinden yoksun sayılmaktadır (Portes ve Rumbaut, 1976; Sassen, 1998'den; aktaran Castles ve Miller, 2008, s. 33). Arango'ya göre bu kusurlar kuramın ekonomik etkenlerle yetinip politik etkenleri göz ardı etmesiyle ilişkilidir. Oysa ülkelerin kısıtlayıcı göç politikaları göçü engellemekte ve düzensiz göç türünün ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca Neoklasik Kuram göç sürecine statik, göç

katılımcılarına ise homojen kitle şeklinde yaklaşmaktadır. Ancak göç sadece işçi göçmenlerden oluşmamaktadır (Arango, 2000, s. 286-287).

Yeni Ekonomi Kuramı, Neoklasik Kuramın eskiklerini tamamlamaya çalışsa da kusursuz değildir. Bu kuram Meksika'daki az sayıda kırsal kesimden toplanmış verilere dayanmaktadır ve sadece "göç veren" ülkedeki nedenlerle ilgilenmektedir. İkili İşgücü Piyasası Kuramına gelince uluslararası göçün sadece itici etkenlerle açıklanması gerçekliği tam yansıtmamaktadır, işe alımı göç hareketlerinin başlıca ve tek nedeni olarak göstermesi yanlıştır. Ayrıca kuram aynı ekonomik yapıya sahip ülkelerin göç göstericilerindeki farklılıkları açıklamakta yetersizdir (Arango, 2000, s. 288-290).

Dünya Sistemler Kuramı sermayenin çıkarlarını her şeyin belirleyicisi olarak görmekle ve bireylerin, grupların motivasyonlarına, eylemlerine gereken önemi vermemekle eleştirilmektedir (Toksöz, 2006, s. 20). Ayrıca bu kuram tüm ülkelere yönelik tarihsel genellemeye başvurmakta, göçmenleri pasif piyon olarak görmekte ve ampirik test açısından yetersiz kalmaktadır. Göç Ağları Kuramının eleştirel tarafları ise betimleyici nitelikte olması, sadece "göç veren" ülkeyi ele almakla yetinmesi ve proje düzeyinde kalmasıdır (Arango, 2000, s. 291-292).

Uluslaşırıcılık Kurama ilişkin de bir dizi eleştiri mevcuttur. Portes üç konuda eleştirilerin olduğunu vurgulamaktadır. Birinci, uluslaşırıcı göçmen sayısının abartılması. Araştırmacılara göre uluslaşırıcı faaliyetlerde bulunan insan sayısı azdır (%18) veya insanlar bu eylemlere ara sıra katılmaktadırlar (Guarnizo ve Portes 2001; Waldinger 1998). İkinci, uluslaşırıcılık yeni olgu değil. 20. yüzyılın başlarında Polonyalı, İtalyalı, Rusyalı ve Çekoslovakyalı göçmenlerin kendi ülkeleri ile ekonomik ve politik bağlar oluşturdukları saptanmıştır (Foner, 1997; Guarnizo ve Portes 2001). Hatta Çinlilerin on yıllarla Pasifik Okyanus bölgesinde ticaret topluluklarının faaliyet gösterdiği ortaya çıkmıştır (Granovetter 1995). Üçüncü, "uluslaşırıcı" kavramı bulanıktır. "Uluslaşırıcı" uluslararası ve çokuluslu kavramları yerine kullanılmaktadır (Portes, 2001, s. 183-186). Vertovec ise Portes'in belirttiği eleştirilerin yan ısıra kuramın bağımlı değişkenleri ele alması, uluslaşırıcılıkla asimilasyon arasındaki ilişkinin net olmaması, teknolojik belirimciliğe başvurulması, kuşaklar arası farklılığın önemszenmemesi gibi konuların farklı araştırmacılar tarafından eleştirilere maruz kaldığını vurgulamaktadır (Vertovec, 2004, s. 3-4).

Göç kuramları dışında özellikle medya odaklı Kullanımlar ve Doyumlar kuramını göç toplulukları bağlamında ele almak bir gerekliliktir. Çünkü söz konusu kuram

özellikle göç topluluklarının medyayı kültürel uyuma dayalı olarak yapılandırmasında öne çıkan bireysellik, kullanıcı odaklılık, gereksinim yapılandırma şeklinde sıralanabilecek nitelikleri içermektedir.

Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı: Göç toplulukları odaklı özellikle medya kullanımını odağa alan bir kuram olarak ‘Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı’ öne çıkmaktadır. Diğer kuramlardan farklı olarak medya kullanıcılarının aktif katılımına odaklanmaktadır. Bu çerçevede katılımcıların medya ile ne tür yönelimler içerisinde olduğuna vurgu yapmaktadır (Severin ve Tankard, 2001). Bu süreç içerisinde medya kullanıcısının farkındalığı da öne çıkmaktadır. Bir başka deyişle medya kullanıcısı kendi gereksinimlerinin farkındadır, sürece hakim ve etkindir. Bu çerçevede toplumsal ve psikolojik bağlamı olan beklentiler bireylerin medya kullanım süreçlerini yönetmesine zemin hazırlamaktadır. Teknolojinin ve internetin yaygınlaşması ile birlikte geleneksel medya bağlamının genişlemesi ve yeni medyanın ortaya çıkışı ile birlikte kuram farklı bir yönelim de ortaya koymuştur. Yeni medya odaklı kullanımlar ve doyumlar yeniden yorumlanmış ve kullanıcıyı tam olarak merkeze alan bir yapı sorgulanmaya başlanmıştır (Newhagen ve Rafaeli, 1996). Bu yapıya dayalı olarak bireylerin gereksinimlerini yapılandırması söz konusudur. Gereksinim yapılandırmanın temelinde ise medyaya ilişkin farklı tercihlerde bulunma ve gereksinime dayalı medyayı yönetme yer almaktadır.

Kullanımlar ve Doyumlar kuramına dayalı olarak medya aracılığı ile sosyal etkileşim kurmak ve güçlendirmek bir başka deyişle sosyalleşme, tercih edilen ve eğlence yaratan medya kullanım süreci oluşturma, duygusal gereksinimleri karşılama, tercih edilen ve istenilen sosyalleşmeye dayalı bağlantılı ve bağıntılı olma durumları yaratma söz konusu olabilmektedir (Akçay, 2011; Küçük Kurt, 2009; Park, Kee ve Valenzuela, 2009). Kullanımlar ve doyumlar kuramının medya kullanımını yapılandırmaya ilişkin yaklaşımı nedeniyle, medya kullanıcılarının belli bir odak çerçevesinde medyayı en etkin yönü ile işe koşmasına zemin hazırladığı söylenebilir.

2.5. Göç Bağlamında Milliyetçilik, Diaspora ve Devlet

Göç hareketlerinin milletçilik, diaspora ve devlet kavramları üzerindeki etkisi tarih boyu gözlemlenmektedir. İnsanlar yeni yerleşim yerlerine yerleşerek yerel halka ilişkiler kurar, kültürel etkileşimde bulunur, sosyokültürel değişimler yapar, yeni topluluklar ve devletler oluşturur. İlkel devletlerin olduğu dönemlerden itibaren

insanlar, sınırları aşarak devlet sınırlarını değiştirmişlerdir. Göçebe halklar kıtaları aşarak yeni imparatorluklar yaratmışlardır (Fagan, 1990; Emmer, 1993'den aktaran Held vd., 1999, s. 287). Ulusaşırı hareketler için elverişli koşullar sağlayan küresel ve teknolojik altyapı sayesinde bu etki daha da güçlenmektedir. Göçmenler teknoloji aracılığıyla devletlerin sınırlarını aşarak kendilerine topluluklar oluşturmakta, devletlerin egemenliğini tehdit etmektedirler. Araştırmada kullanılacak Ulusaşırcılık kuramının temelinde de ulusları, devletleri aşan hareketler, bağlar, ilişkiler durmaktadır. Bu nedenle ulusaşırcılık kuramına dayalı olarak çağdaş göç koşullarında milliyetçilik, diaspora ve devlet kavramlarının önem arz etmekte olduğu söylenebilir.

2.5.1. Milliyetçilik

Milliyetçilik düşüncesinin kökenleri 18. yüzyılın sonlarına, Herder ve Fichte'ye, hatta bazı yazarlara göre Kant ve Rousseau'ya kadar dayanır (Özkırmılı, 2013). Smith'in sınıflandırmasına göre milliyetçilik kuramlarını genel olarak üç gruba ayırmak olanaklıdır: İlkçiler, modernistler ve etno-sembolcüler. İlkçi (primordialist) yaklaşıma göre, milletler doğal ya da eski çağdan beri var olan yapılardır. Milli kimlik ve kültürü oluşturan öğeler değişmez ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Modernist yaklaşım milletleri ve milliyetçiliği modern çağa ait yapılar olarak kapitalizm ve sanayileşme, merkezi devletlerin kurulması, kentleşme, laikleşme gibi modern süreçlerle birlikte veya onların ürünü şeklinde görmektedir. Etno-sembolcü yaklaşıma göre bugünün milletleri, modern öncesi etnik toplulukların devamıdır. Geşmişten gelen mitler, semboller, töreler bugünün milliyetçiliklerinin içeriğini belirler, söylemlerinin ana dolgu maddesini oluşturur (Özkırmılı, 2013, s. 79-103). Araştırmanın amacına uygun olarak alanyazında milliyetçiliği sadece siyasal değil, sosyokültürel olgu olarak değerlendiren modernist ve postmodernist yaklaşımlar da ele alınmış ve bu yaklaşımlara da yer verilmiştir.

Smith (1991) millet ve milletçiliği hem ortak tarihi kültürün hem çağın özel koşullarının bir ürünü olarak değerlendirir. Smith'e (1991) göre millet, tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleği, kitleselbir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adı olarak tanımlanabilir (Bostancı, 1999, s. 55). Smith'e (1999) göre milliyetçilik yeni milletlerin yaratılmasına yardım etse de yeni bir olgu değildir. Milliyetçilik "çağın ruhu"nun bir parçası olduğu kadar aynı ölçüde daha geçmişle ilintili fikirlere de bağlıdır. Zira milliyetçilik olarak vurguladığımız şey, pek çok düzeyde faaliyet gösterir; bir siyasi

ideoloji ve toplumsal hareket türü olduğu kadar bir kültür biçimi olarak da görülebilir (Atasoy, 2005, s. 115). Ayrıca Smith (1990) teknolojik yeniliklerin milliyetçiliğin yenilenmesindeki rolüne de değinmektedir. Yeni elektronik bilişim ağları ortak kültürel özelliklere sahip topluluğun üyeleri arasında daha yoğun etkileşim sağlamıştır. Bu da etnik toplulukların ve milliyetçiliğin yenilenmesine ve tekrar ortaya çıkmasına neden olmuştur (Held ve McGrew, 2007, s. 31).

Gellner (1992) millet ve milliyetçiliğin milletlerin tarihi ve kültürel miraslarına dayalı olarak sanayi toplumundaki iş bölümü koşullarında oluştuğunu ileri sürmektedir. Millet ve milliyetçiliğin temel olarak milliyetçilik öncesi dünyanın kültürel, tarihsel ve benzeri mirasını kullanmakla birlikte aslında yeni koşullara uygun yeni bir oluşuma da işaret etmektedir (Gellner, 1992, s. 94). Gellner milletlerin oluşumunda tarihi ve kültürel mirasın kullanılmasının yanı sıra sanayileşme sonucu oluşan yüksek kültürün dayatılmasına da değinmektedir. Milliyetçilik, tarım toplumundan sanayileşmiş topluma geçit olan modernleşmenin önemli parçasıdır. Sanayileşmiş toplum ise ortak ve erişilebilir kültür aracılığıyla üretilmektedir (O’Leary, 1998, s. 46). Gellner (1992) aynı zamanda homojen kültürel birimlerin oluşumunda merkezi eğitimin rolünü vurgulamaktadır. Milliyetçilik, insan gruplarının büyük, merkezi eğitim almış, kültürel açıdan homojen birimler olarak örgütlenmesidir (Gellner, 1992, s. 72).

Anderson (1995) ise Gellner’in milletlerin icat edildiği fikrine karşı çıkarak milletlerin hayal edildiğini ileri sürmektedir. Millet kurgusal bir yapılanma; “hayaltopluluk”tur, kapitalizmin gelişim sürecinin temel belirleyeni olan ulus-devletin oluşum süreci bağlamında bir zorunluk olarak üretilmiştir. Bir ülkenin yurttaşları bir halk haline gelerek bir topluluğa dönüşür ve dolayısıyla bu toplumun üyeleri kendilerine ortak şeyler, yerler ve pratikler, önemli şahsiyetler, anılar, işaretler ve semboller ararlar, sonuçta da bulurlar (Çoban, 2009, s. 40). Anderson milleti, sınırları olan ve egemen olarak hayal edilmiş siyasal topluluk olarak adlandırmaktadır. Bir milletin sınırlarının bittiği yerde başka milletin sınırları başlar. Egemenliğin hayal edilmesi ise eski çağlardaki Aydınlanma Dönemi’ndeki hiyerarşik hanedan krallıklarının yasallığının ortadan kaldırılmasına dayalı düşünce yapısı ile bağlantılıdır. Milliyetçilik dinsel topluluklar ve hanedan krallığı gibi kendinden önceki kültürel sistemler çerçevesinde oluşmuş ve bu kültürel sistemlerin yerine geçmiştir. Hayaller milliyetçiliğin kültürel köklerini oluşturur. (Anderson, 1991, s. 6-12). Anderson’a göre Avrupa’da milli bilinçlerin gelişimi, halk dillerinin Latince’nin yerine geçmesi ile başlamaktadır.

Kapitalizm ve teknolojik gelişim sonucunda Latince Avrupa ülkelerinde egemenliğini kaybetmiş, yerini halk dillerine vermiştir. Halk dilleri ise ulusal bilincin oluşmasına neden olmuştur. Burada teknolojik gelişim, basının ortaya çıkmasıdır (Anderson, 1991, s. 44).

Calhoun'a göre millet kelimesi eski bir kelimedir; modern çağdan önce sadece aynı kültürü paylaşan ve hemşehri olan insanları tanımlamak için kullanılırdı. Halihazırda uluslar, ortak ata ve paylaşılan kanbağı ideolojilerine sahip olsalar da, esas olarak, çeşitli kültürel atıflar - ortak dil, din, görenekler, isimler vb. - temelinde birbiriyle özdeşleşen tekil üye kategorileri halinde örgütlenmektedir (Calhoun, 2007, s. 13-62). Milliyetçilik ise devlet gücündeki değişim, ekonomik bağların artışı, yeni iletişim ve ulaşım olanakları ve yeni siyasi projelerle birlikte ortaya çıkmış bir kolektif kimlik oluşturma yoludur. Milliyetçi kimlik ve projeler, uzun zamandır var olan etnik kimlikler, akrabalık ve topluluk ilişkileri ve atalara dayandırılan bir toprağa bağlılık üzerine oturur (Calhoun, 2007, s. 41).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Avrupa'da milliyetçilik kavramının yerini Avrupa "halkları ailesi" kavramı almıştır. Avrupa ülkeleri komünist bloğu ve Alman milliyetçiliğine karşı Avrupa Birleşik Devletleri adı altında birleşmişler. Ancak enformasyon, mal ve sermayenin küresel çapta kolay hareketlilik kazanması, aynı zamanda Amerika, Japonya ve Almanya ile ekonomik rekabet "ulusaşırıçılık" kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Smith ve Brinker-Gabler, 1997, s. 5). Castells de çağdaş milletin artık ulus-devletin ürünü olmaktan çıktığını vurgulamaktadır. Ulus-devlet mekan ve zaman üzerindeki kontrolünü sermaye, mal, hizmet, teknoloji, iletişim ve enformasyonun küresel akınları sayesinde kaybetmiştir (Castells, 2004, s. 303). Hobsbawn aynı fikri devam ettirerek bugün "millet" olarak tanımladığımız birimin belirleyici kriterlerinden olan, bölgesel ve politik örgütlenme birimiyle hiçbir zorunlu ilişkileri olmadığını belirtmektedir (Hobsbawn, 2010, s. 65).

Milliyetçilik kavramının anlam değişmesine Castells'in (2004) belirttiği "sermaye, mal, hizmet, teknoloji, iletişim ve enformasyon" akınlarının yanı sıra insan hareketliliği de katkıda bulunmuştur. Bu açıdan milliyetçilik kavramını göç bağlamında değerlendiren Anderson'un fikirleri önem taşımaktadır. Anderson milletin ulus-devlet dışında varlığını sürdürmesini açıklamak için "uzun-mesafe milliyetçiliği" veya diasporik milliyetçilik kavramını kullanmaktadır. Uzun-mesafe milliyetçiliği göçmenlerin farklı ülkelerde yaşamalarına ve farklı ülke vatandaşları olmalarına rağmen

“göç veren” ülkeyle milli bağın sürdürülmesini içermektedir. Bu tür milliyetçiliğe dahil olanlarhem kimliklerini “hayali köken” (phantom bedrock) ile tanımlarlar hem ülkelerine yönelik belli politik etkinliklerde bulunurlar. Ancak uzun-mesafe milliyetçileri ülkelerine dönme niyetleri olmadığı veya dönme niyetleri düşük olduğu için bu politik faaliyetlerine göre bir sorumluluk taşımazlar (Anderson, 1992, s. 12-13). Glick Schiller’e göre uzun-mesafe göçmenlerini geleneksel göçmenlerden ayıran özellik “göç veren” ülkedeki politik durumu etkilemeye yönelik politik projelerde aktif iştirak etmeleridir (Glick Schiller, 2005, s. 571).

Uzun-mesafe milliyetçiliği kavramı 1990’larda sosyal bilimlerde popülerlik kazansa da yeni olgu değildir. Almanlar, Çekler, Sırlar, Polonyalılar, İtalyanlar, Macarlar, Yunanlılar, İrlandalılar vb. mülteci olarak yurt dışında milliyetçi hareket organize etmişler. Ancak bugünkü göçmenlerin kitlesel dağılımı, hızlı iletişim ve para transferleri olanaklarının erişebilirliği milliyetçi hareketleri organize etme çabalarını kolaylaştırmakta ve farklı aktörlerin bu hareketlere katılımını sağlamaktadır (Glick Schiller, 2005, s. 572-573). Zlatko Skrbis’e (1999) göre uzun-mesafe milliyetçiliği ancak göçmen sayısının kritik hadde yettiği durumlarda gelişir. Sürgün edilmiş grup kendi ülkelerindeki statü ve politik önem kaybına karşılık milli kimliklerini daha da güçlendirmek peşindedir. Bu tür bireylerin sosyal statüleri yurt dışında politik taraftar oluşturulmasına ve iktidara dönme amaçının canlı tutulmasına bağlıdır (Glick Schiller, 2005, s. 577).

Glick Schiller (2005) uzun-mesafe milliyetçiliğini “göç veren” ülkeye ilişkin yaklaşıma göre dört gruba ayırmaktadır. Bu yaklaşımlar: Sömürgecilik karşıtı, bölücü, rejim değişikliğine yönelik ve katılımcı olarak sıralanmaktadır. Sömürge karşıtı milliyetçiliğe örnek olarak Mahatma Gandhi’nin Güney Afrika’daki 24 yıllık sürgün hayatı zamani oradaki Hintlileri örgütlemesi; yurt dışından mali ve siyasi destek alan Kuomintang Partisinin başkanı Sun Yat-sen’in Çin’deki Cumhuriyet devrimine öncüllük etmesi vb. gösterilebilir. Bölücü milliyetçilik ise farklı ülkelerde yaşayan Hırvatların, Sırların ve Bosnalıların Yugoslavya’yı dağıtma çabaları; uzun-mesafe milliyetçilerin sayesinde Çekoslovakya’nın Çek Cumhuriyeti ve Slovakya’ya ayrılması gibi özerklik ve bağımsızlık kazanma faaliyetleridir. Rejim değişikliğine yönelik milliyetçiliğe 1986’da yurt dışındaki Filipinlilerin Ferdinand Marcos diktatörlüğünün devrilmesine yardımları; Castro karşıtı Kübalıların ülkede devrim yapma çabaları örnek olarak verilebilir. Daha büyük grubu içeren katılımcı milliyetçiliği yurt dışında yaşayan

göçmenlerin düzenli şekilde kendi ülkelerindeki politik süreçlere katılmakta ve bu süreçleri medya aracılığıyla takip etmekte, mali yardım göstermekte, ülke adından lobicilik kampanyaları vb. düzenlemektedirler. Karayiplerdeki ve bazı Latin Amerika ülkelerindeki devlet görevlerine, adayların siyasal kampanyalarını ABD’de organize etmesi katılımcı milliyetçilik biçimine örnektir (Glick Schiller, 2005, s. 574-576).²

2.5.2. Diaspora

Yunan kökenli bir kelime olan “diaspora” aynı bölgeden olan insanların dünyaya dağılmasını, yayılmasını ifade etmektedir. Ancak bu dağılma kavramı dini ve ideolojik bağlamlarda dönüş anlamını da içermektedir (Dufoix, 2008’den aktaran Ben-Rafael, 2010, s.1). 20 yüzyılın sonlarında diaspora kavramı yaygınlaşarak farklı olgu ve grupları kapsamaya başlamıştır. Diaspora sadece ulusal değil, mesleki (bilimsel diaspora), dini, ekonomik ve diğer özelliklere dayalı oluşturulmuş insan birleşimleridir (Borisenko, 2008).

Cohen’e (1996, s. 8) göre diasporaların ortak özellikleri, insanların travmatik nedenlerle ana vatandan iki ve daha fazla bölgeye dağılmaları; iş, ticaret veya sömürgeci amaçlarla ana vatandan ayrılmaları; ana vatan hakkında kolektif bir hafıza ve efsaneye sahip olmaları; ana vatanın idealleştirilmeleri, ve onun çıkarları için kolektif bir bağlılık hissetmeleri; toplu bir geri dönüş hareketini geliştirilmeleri; ortak bir tarihe ve kadere ilişkin inanca dayalı güçlü bir etnik grup bilincinin sahip olmaları; ev sahibi toplumla sorunlu ilişkide bulunmaları; etnik grup üyeleriyle empati ve dayanışma duygusuna sahip olmaları; ev sahibi ülkelerde ayırt edici bir yaşam olanaklarına sahip olmalarıdır. Bu özellikler genel diaspora olgusuna özgü niteliklerin toplamıdır ve hepsi bir diaspora türünde bulunmamaktadır. Bu özelliklerden hareket ederek diasporanın, bir ulusun savaş, sömürü, işgal gibi olumsuz nedenlerle veya ekonomik etkenlerin sonucunda ana vatandan ayrılmak zorunda kalarak yabancı topraklara yerleşmesi olduğu söylenebilir. Bu dağılmış halklar veya topluluklar genel olarak bir ana vatan hayali üzerinde kimliklerini inşa etmektedirler. Buna rağmen diasporalar dinamik sosyal yapıya sahiptirler.

İstikrarlı etnik diasporalar bile zamanın taleplerine uygun olarak sürekli değişmektedir. Araştırmacılar diasporanın sürekli değişme özelliği ve toplumsal yaşamın ekonomik, sosyal, kültürel süreçlerini içermesi nedeniyle bu olgunun farklı türlerinden bahsetmektedirler. Örneğin, Cohen’in (1997, s. 18) sınıflandırmasında

tarihsel gelişim açısından beş diaspora türünden söz edilmektedir: Kurban, emek, emperyal, ticaret ve kültür diasporası veya topraksızlaşmış diaspora. Bu türler arasındaki farkı belirtmeden Cohen kurban diasporasına örnek olarak Yahudileri, Filistinlileri, İrlandalıları, Afrikalıları ve Ermenileri; emek diasporasına Hintlileri, Çinlileri, Japonları, Türkleri, İtalyanları ve Kuzey Afrikalıları; emperyal diasporasına İngilizleri ve Rusları; ticaret diasporasına Lübnanlıları, Çinlileri, Hintlileri ve Japonları; topraksızlaşmış diaspora veya Kültür diasporasına Karayıpları, Sihleri ve Hintlileri göstermiştir. Sheffer (2003, s. 162) ise aşağıdaki diaspora türlerini belirtmiştir:

- Derin tarihi köklere sahip diasporalar (Ermeniler, Yahudiler, Çinliler);
- Uyuklayan diasporalar (Avrupa ve Asya'daki Amerikalılar, ABD'deki İskandinavlar);
- Genç diasporalar (Yunanlılar, Polonyalıları ve Türkler);
- Yükselen diasporalar (Koreliler, Filipinliler ve eski Sovyet cumhuriyetlerinde Ruslar);
- Evsizler veya kendi devletleri olmayanlar (Kürtler, Filistinliler ve Çingeneler);
- Etno-ulusal diasporalar – ayırt edici özellikleri devletlerinin görünmez desteğini hissetmeleridir;
- Dağınık diasporalar ve kompakt şekilde yaşayan diasporalar.

Genel olarak diaspora türleri için yalıtılmışlık söz konusudur. Yaylacı'ya (2012, s. 95) göre diaspora, göç topluluklarında etnik bağlamlar içeren, yalıtılmış, yapısal bağlamda dışlanmış ve yalnızlık olgusu ile açıklanmış olan içe kapanıklığa ve yörecilik odaklılığa dayalı gruplaşmaları içermektedir. Bu çerçevede milliyetçilik olgusundan ayrılmaktadır. Diaspora kavramı 'hiperyalıtılmışlık' (Massey ve Denton, 1993) kavramıyla temel olarak yapısal dışlanmışlığı ve yalnızlığı işaret eder. Yalıtılmış bir sosyal yaşam, yalıtılmış okullar, yalıtılmış ekonomik yaşam, yalıtılmış kültürel yaşam temel olarak göç edilen ülkenin sınırları içinde ancak koşulları dışında bir sosyal yapıyı açıklar. Bu tür yapılar, içinde bulunulan ülke sınırları çerçevesindeki göç topluluklarının kurumsal destekten uzaklaşmasına, yoksullaşmasına, endüstriyel ve ekonomik bağlamda kopuşa neden olarak yalnızlık ve yalıtılmışlığı doğurur (Kivisto ve Faist, 2010). Ancak her diaspora bu özellikleri taşımamaktadır.

Türkiye'de yerleşmiş ve SSCB'den gelen göç topluluklarında etnik, sosyo-ekonomik, politik, dini ve kültürel yapılanma bu grupların toplumsal yapıdan ayrışmasına neden olmamaktadır. Bu tür diaspora yapılarında ise göç eden ve edilen iki topluluk arasında bağ oluşturan kimi etkileşimler öne çıkmaktadır. Örneğin Post-Sovyet topluluklarından gelen bireylerin Türk vatandaşları ile olan evlilikleri, yerel politika

odaklı etkileşimler, Post-Sovyet toplulukların kent konseylerinde ya da belediye meclis yönetim kurulu üyeliklerine dayalı etkinliklerinin sonucu kurulan etkileşimler, göç eden ve göç edilen ülke insanların halk olarak birbirini tanıma eğilimleri bu etkileşimleri yansıtmaktadır (Özgür, 2015; Deniz, 2012).

Bu durumda diaspora bağlamındaki yalıtılmışlık sınırları ortadan kalkmaktadır. Çünkü özellikle son dönemde her iki topluluk arasında yoğun etkileşim kurmaya yönelik bir istek gözlemlenmektedir. Diasporik bağlamda göç eden toplulukların yaşadığı güvensizlik duygusu, gruplara özgü özelliklerin öne çıkması gibi durumlar Türkiye içerisindeki göç topluluklarında öne çıkmamaktadır. Kültürel özellikler, değerler ve yaşam biçimleri söz konusu olduğunda ise etkileşime açık bir yapı söz konusu olduğu için kültürel bağlamda soyutlanma ya da hiper yalıtılmışlıktan bahsetmek olanaklı değildir.

2.5.3. Devlet

Avrupa'da egemenlik ve toprağa dayalı devlet oluşumu 18. yüzyılın sonlarına denk gelse de bilim insanları devlet kavramının tanımına ilişkin ortak bir fikir ortaya koymamaktadırlar. En sık kullanılan tanım ise Max Weber'in tanımıdır: Devlet, belli bir arazide meşru güç tekeli bulunduran merkezi hükümete sahip mutlak bir politik örgüttür (Weber, 1978, s. 54). Tanımda görüldüğü gibi Weber'e göre devletin temel özellikleri bölgesel, meşru güç tekeli ve merkezi yönetimdir. Held ve arkadaşları ise daha da detaya girerek çağdaş devletin özelliklerini siyasal gücün merkezleştirilmesi; devlet idaresinin genişlemesi; bölgeselyönetim; diplomatik sistem; düzenli ve sürekli ordu şeklinde sıralamaktadırlar (Held vd, s. 39). Ancak küreselleşme ve teknolojik gelişimle hızlanan göç hareketlerinin devletlerin sınırları, güç tekeli ve yönetimi üzerinde etkisinden bahsedilmeye başlanmıştır.

Abadan-Unat'a göre (2002) 21. yüzyıla girerken ulus-devletin en önemli unsurlarından biri olan, üzerinde kurulmuş bulunduğu toprak parçası belirli ölçüde önemini kaybetmektedir. Artan coğrafi hareketlilik, geçici ya da yinelenen göçlerin artışı, ucuz ve kolay yolculuklar, yeni teknolojilerin sağlamakta oldukları sürekli iletişim bireyin tek bir ülkeye, tek bir ulusa ait olduğu düşüncesini zayıflatmaktadır (Abadan-Unat, 2002, s. 288). Aidiyet bulanıklaşması devletin politik sisteminin unsuru olan vatandaşlık kavramındaki değişimlerin göstergesidir. Öyle ki göç hareketleri Castles ve Miller'e (2008) göre "yarı vatandaşlık" ve çifte vatandaşlık biçimlerini

gündeme getirmiştir (2008, s. 62). Bu ise devletin homojenliğinin bozulması anlamına gelmektedir. Zira devlet Brubaker'in (1992) tanımına göre “üye örgütü, vatandaş birliğidir” (Waldinger ve Soehl, 2013, s. 339).

Vertovec (2008) devlet sistemi için önemli olan sınır, kimlik ve düzen kavramlarının değişimine değinmekte ve göçün değişime neden olduğu sosyokültürel ve ekonomik alanların yanı sıra politik alanların varlığına da vurgu yapmaktadır. Göçmenler arasındaki uluslaşma pratikler politik alandaki “kimlik-sınır-düzen” kavramlarını değişime uğratmıştır (Vertovec, 2008, s. 150). Bu kavramlar devletin işlevselliği sağlayan ve birbiriyle bağımlı olan unsurları içermektedir. Kearney'e (2005) göre sınırlar belli düzenler tarafından konulan sınıflandırma araçlarıdır. Bu düzenler sınırların içinde ve dışında bulunanların, sınırları geçenlerin kimliklerini belirler. Aynı zamanda düzenler de sınırlar tarafından belirlenir (Kearney, 2005, s. 72).

Levitt ve Glick Schiller'e (2008, s. 198) göre göç hareketlerinin aktifleşmesi ile ulus-devletler yeniden tanımlanmakta, yeni işlevler edinmekte, yeni sorumluluklar almakta ve üyelerini tekrar belirlemektedir. Özellikle göç veren ülkeler göçmenlerle ilgili yasal ve politik değişimler içerisine girmektedir. Goldring (2002) ve Smith (1998) Batı Avrupa ülkelerinin devletleri bile yurt dışında yaşayan nüfuslarına erişim yolları sağlamaya çalıştıklarını vurgulamaktadırlar. İrlanda, Yunanistan, İtalya ve Portekiz yurt dışındaki topluluklarına yönelik politikalar geliştirmiştir. Bazı ülkeler geçici göçmenlerin dönüşümünü kolaylaştırmak için onlarla devlet düzeyinde iletişim kurar, diğerleri yerleşmeci göçmenlerin ulusal üyelik ve sadakatını korumak için sürekli bağ sağlar (Levitt ve Glick Schiller, 2008, s. 198). Çin, İrlanda, Portekiz ve Haiti gibi uluslar “kan bağı” temelinde kendi soydaşları ile ilişki kurar. Böylelikle de ülke sınırları yurt dışında yaşayan nüfuslar kadar genişler (Levitt ve Glick Schiller, 2008, s. 1999). Sınırların genişlemesi ise ülkenin etki alanının genişlemesi demektir. Bu da “göç veren” ülkeye politik, ekonomik ve sosyokültürel fayda sağlar.

Bach ve arkadaşlarının (1995) belirttiği gibi teknolojik değişimler uluslaşma bağlarının sürdürülmesini kolaylaştırmış; ayrıca göçmenlerin göç alan ülkeler tarafından olumsuz karşılanması onları anavatanları ile ilişkilerini korumaya teşvik etmiştir. Bu da göç veren ülkelerini yurt dışındaki soydaşlarını etki altında tutarak “topraksızlaştırılmış devlet inşası”na itmektedir (Waldinger, 2015, s. 16). Göç alan ülkeler durumdan kendi çıkarları doğrultusunda yararlanmak için devlet yapısında değişikliklere de gitmektedirler. Levitt ve de la Dehesa'ya (2003) göre Latin Amerika ülkeleri yurt

dışındaki göçmenlere yönelik özel program ve politikalar uygulamaktadır. Göçmenlerin ihtiyaçlarını daha etkili şekilde karşılamak için bakanlık ve konsolosluk sistemlerinde islahatlar edilmiştir. Daha çok para transferlerini çekmek ve onları doğru yönlendirmek için yatırım politikaları geliştirilmiştir. Göçmenlere çifte vatandaşlık, yurt dışında ve ana vatandaki seçimlerde oy kullanma gibi haklar verilmiştir. Ayrıca yurt dışındaki göçmenlere devlet koruması sağlanmıştır ki bu da geleneksel konsolosluk hizmetlerini aşmaktadır (Levitt and Glick Schiller, 2008, s. 200).

Göçmenlerin çifte vatandaşlık statüleri, yerleştikleri “göç alan” ülkelerde gerçekleştirdikleri lobicilik faaliyetleri ve milliyetçilik hareketleri, mali ve sosyokültürel transferleri hem “göç alan” hem “göç veren” ülkenin politik yönetimi üzerinde belli bir etkiye sahiptir. Ulusaşırı faaliyetlerde bulunan göçmenler kendi memleketlerindeki rejim değişikliğini destekleyebilir, politik kararları etkileyebilir, seçimlere hem seçmen hem aday olarak katılabilir, politik sistem ve değerleri değiştirebilirler. Aynı zamanda göçmenler “göç alan” ülkede kendi ülkelerinin bağımsızlık mücadelesine, çıkarlarının korunmasına ve göçmen topluluğunun haklarına ilişkin kararların kabulüne katkıda bulunabilirler (Castles ve Miller, 2008; Faist, 2013; Glick Schiller, 2005).

Ayrıca, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin sınırlar arası hareketlerin kontrolüne ilişkin ortak bir düzen kurma çabaları küreselleşme ile beraber göçün de devlet ve devletler arası boyutlardaki etkisinin göstergesidir. Bu etki ise ulusal mevzuatın erozyona uğrayarak yerini uluslararası mevzuata vermesi demektir. Buna örnek taraf ülkeler arasında ortak vize rejimi, polis, gümrükler ve ana vatanlarında iş birliğine ilişkin 1990 yılında imzalanan Schengen Sözleşmesi ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşmasını (Şirin Öner, 2012c, s. 544-549); başlıca amacının Kuzey Amerika’da ticari çıkarları temin etmek olduğuna rağmen taraf ülkelerden ABD’ye yönelen emek göçünün artırılmasına hizmet eden 1989 yıl NAFTA Antlaşmasını (Martin, 2011, s. 76) göstermek olanaklıdır.

2.6. Göç Bağlamında Kültürel Uyum

Göç hareketleri sonucunda “göç alan” ülkede kalıcı göçmen toplulukları olduğu zaman göçün hem yerel toplum hem de göçmenler üzerinde uzun dönemli etkileri ortaya çıkmaktadır. Bu etkilerin merkezinde ise kültür durmaktadır. Çünkü göçmenler yeni toplumlara kendi kültürleri ile beraber yerleşmektedirler ve ondan kolay kolay

vazgeçmemektedirler. Kültür ise toplumun belirleyicisidir. Mutlu'ya göre kültür, insan topluluklarına kimliklerini veren ve onları birbirlerinden ayırt eden özelliklerin toplamıdır. Kültür bütün bir toplumun yaşam biçimini oluşturur; bu da hal ve hareket kodlarını, giyim kuşamı, dili, törenleri, davranış normlarını ve inanç sistemlerini içerir (2012, s. 205). Bu nedenle kültürü, toplumun yaşam sürdürmesi için bir mekanizma olarak değerlendiren Castles (1997), onu küreselleşmenin etkilerine karşı “bir direnç noktası” şeklinde nitelendirmektedir. Küreselleşme bağlamında, kültür, kimlik ve topluluk genellikle merkezleştirici ve homojenleştirici güçlere karşı bir direnç noktası işlevi görür (Castles ve Miller, 2008, s. 53).

Kültür sadece ait olduğu toplumun belirleyicisi değildir, aynı zamanda toplumlar arası ilişkilerin de belirleyicisidir. Çünkü kültür benzerliği ve farklılığı kültürlerarası etkileşimde önemli role sahiptir. Kültürlerarası etkileşim ise hem kültürlerin hem toplumların değişimine neden olmaktadır. Göçmen veya azınlık kültürleri grubun ihtiyaçları, deneyimleri ve güncel toplumsal çevreyle etkileşim ekseninde sürekli yeniden yaratılır (Schierup ve Alund, 1987 ve Vasta vd., 1992'den aktaran Castles ve Miller, 2008, s. 53). Her toplum dinamik bir sistemdir, başka toplumların kültürleri ile karşılaşarak ve hatta çatışarak kendini zenginleştirmekte ve değiştirmektedir. Yerliler ve göçmenler etkileşerek yeni bir toplum oluşturur ve bu toplumda her iki tarafın kültürü değişime uğrar (Fortunati, 2012, s. 2).

Göç sonucunda ortaya çıkan kültürel değişimler her iki toplum için sorun oluşturmaktadır. Göçmenlerin kültürel farklılığı hedef ulus devletleri bir ikilemde bırakmaktadır. Çünkü küreselleşme bağlamında, göç eden toplulukların vatandaş olarak birleşmesi göç edilen topluluğun kültürel homojenlik mitine zarar verebilir. Ancak bir taraftan da göç eden toplulukların yerel topluma dahil edilmemesi, bu toplulukların eşitsizlik ve çatışmalarla bölünmesine ve toplumsal kopmaya yol açabilir (Castles ve Miller, 2008, s. 55). Aynı zamanda “göç veren” ülke için göç kültürel açıdan hem kayıp hem kazanım olabilir. Son yıllar büyük sayıda göç veren ülkelerin göçü kazanıma dönüştürmeye yönelik politikalar geliştirmekte oldukları gözlemlenmektedir. Bu politikalar da farklı uygulamalarla yurt dışındaki soydaşlarla bağın sürdürülmesine, kültürel kimliklerinin ve milli sadakatlarının güçlendirilmesini içermektedir. Diğer taraftan göçmenler de yerel topluma uyum sağlayarak kendi kültürel miraslarını kaybetme veya kendi kültürlerine sarılarak yerel toplum tarafından dışlanma durumu ile

yüz yüzedirler. Bu nedenle göçmenlerin kültürel açıdan uyum sağlaması her iki toplum için önem taşımaktadır.

Uyum (adaptasyon) kelimesi (Latince adapto - uyarlanma) başlangıçta biyolojik terim olarak ortaya çıkmış ve organizmanın çevre koşullarına uyarlanma süreci anlamında kullanılmıştır (Gladush vd, 2008, s. 5). Ancak uyumun daha sonra farklı bilim dallarının araştırma konusuna dönüşmesine rağmen hala da tek bir tanımı yoktur. Sosyokültürel açıdan Mutlu (2012), Evanoff (2006), Kim (2005) ve Berry'nin (1997; 2005) tanımları dikkat çekmektedir çünkü bu tanımlarda uyumun psikolojik boyutunun yanı sıra sosyal ve kültürel nitelikleri de yer almaktadır. Mutlu uyumu uyarım sonucu olarak değerlendirmekte, davranış ve duyarlık değişimi olarak nitelendirmektedir. Mutlu'ya (2012) göre uyum (adaptation), bireyin çevresiyle etkileşim yetisini artıran bir davranış değişikliği; uzun süreli bir uyarım sonucu ortaya çıkan duyarlık yitimidir (2012, s. 312). Evanoff ise uyumu uyarılma süreci olarak ele almaktadır, uyum göçmenlerin kendi kültürel normlarını göç alan kültürün normlarına uyarladığı bir süreçtir (2006, s. 423).

Kim'e (2005) göre uyum ev sahibi kültüre uzun vadeli uyum sağlama ve bu kültürde kendini rahat hissetme sürecidir (Matsaganis, 2011, s. 58). Berry ise uyumu genel anlamda çevresel taleplere yanıt olarak ortaya çıkan psikolojik ve kültürel değişim süreci olarak ele almaktadır. Ancak kültürlerarası temas sonucunda ortaya çıkan grup düzeyindeki kültürel ve psikolojik değişimleri kültürlenme, birey düzeyindeki değişimleri ise uyum olarak adlandırmaktadır. Grup düzeyinde bu süreç kültürel pratikler, sosyal yapı ve kurumlardaki değişimleri; bireysel düzeyde ise kişinin davranışlarındaki değişimleri içermektedir. Bu değişim grupların teması boyunca devam etmekte; bazen anlatma ve öğrenme ile rahatça gerçekleşmekte, bazen ise çatışmaya ve strese neden olmaktadır (Berry, 1997 ve 2005).

Uyum kavramının sonuç ve süreç olarak tanımlaması uyumun doğasından kaynaklanmaktadır. Uyum kavramı çok anlamlı kavramdır. Birinci, yeni koşullara uyarlanma sürecidir; ikinci, bu sürecin sonucudur; üçüncü, uyum sürecinin öznesi tarafından gerçekleştirilen uyuma yönelik faaliyetlerdir; dördüncü, uyum sürecinin nesnesi üzerinde çevre tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerdir (Gladush vd, 2008, s. 4). Bu nedenle kültürel uyum kavramını anlamak için uyum sürecinin boyutlarını ve biçimlerini gözden geçirmekte yarar vardır.

Berry çok boyutlu süreç olan uyumun psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik boyutlarına dikkat çekmektedir. Ward'a (1996) göre psikolojik uyum bireyin psikolojik ve fiziksel refahını; sosyokültürel uyum bireyin yeni kültür bağlamında günlük yaşamı yönetme yetisini kapsamaktadır (Berry, 2005, s. 709). Üçüncü boyut olan ekonomik uyum Aycan ve Berry'nin (1996) belirttikleri gibi bireyin yeni kültür bağlamındaki iş koşullarına uyum sağlamasıdır (Berry, 1997, s. 15). Gladush ve arkadaşları ise uyumun dört biçiminden bahsetmektedir: fizyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel. Fizyolojik uyum yeni koşullarda yaşamla ilgili biyolojik mekanizmaların değişimi; psikolojik uyum özgüven ve kaygı düzeylerinin, duygusal ve ruhsal hallerin değişimi; sosyal uyum bireysel beceri, talep ve beklentilerin sosyal ortamla uzlaştırılması; kültürel uyum rahat yaşam düzeyini sağlamak için kültürel değerlerin ve yaşam özelliklerinin benimsenilmesidir (2008, s. 5-6).

Uyuma ilişkin açıklamalardan hareket ederek göç bağlamında kültürel uyumu göçmenlerin etkileşim sayesinde yerel toplumun yaşam biçimini yani kültürel değerlerini, normlarını, simgelerini, kodlarını vb. öğrenip uygulaması ve yerel toplumun üyeleriyle kaynaşması olarak tanımlamak olur. Burada kültürel uyum hem süreç hem sonuç olarak kendini göstermektedir. Göçmenlerin yerel toplumla bütünleşmesine ilişkin uyumun yanı sıra asimilasyon - yerel kültürün tümüyle özümsemesi; kültürlenme (acculturation) - yerel kültürün kısmen kazanılması; intibak (adjustment) - yerel kültüre psikolojik olarak alışma; entegrasyon - yerel topluma katılma kavramları da kullanılmaktadır (Kim, 2001, s. 31). Ayrıca eklenme (inclusion), katılma (insertion), kaynaşma (incorporation), barınma (accomodation) gibi kavramlar da (Unutulmaz, 2012, s. 139) göç bağlamındaki kültürel etkileşimin ürünleridir. Bu kavramlar arasında anlam farkı az olduğundan birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Portes ve Rumbaut göçmenlerin yerel toplumla kaynaşmasını etkileyen üç unsuru vurgulamaktadırlar: göç alan ülkenin göç politikaları, yerli nüfusun göçmenlere karşı tutumu ve daha önce göç etmiş göçmen topluluğunun özellikleri. Devletin göç politikalarına göç etmeden yerleşme kadar süreçlere yönelik yasal düzenleme ve uygulamalar dahildir. Bunları da üç gruba ayırmak olur: “kabul etmeme”, “pasif kabul etme” ve “aktif kabul etme”. Göç alan toplumların göçmenlere olan tutumları ise göçmenlerin özellikleri ile bağlıdır. Bazı göçmenler etnik, kültürel ve dini özelliklerinin benzerliği nedeniyle daha sıcak karşılandıkları halde, diğerleri farklılıkları nedeniyle dışlanabilir. Önceki göçmen topluluğunun özelliklerine gelince önce gelenlerin yeni

gelenlere hoşgörölü yaklaşımı yerel koşullarda yeni gelenlerin kültürel ve ekonomik sıkıntılarla baş etmesinde önemli rol oynamaktadır (Portes, 1995; Portes ve Rumbaut, 1990'dan aktaran Ciğerci, 2012, s. 112-114).

Ulus-devletlerin göç politikaları hem göçmenlerin kültürel uyumu hem genel olarak göç hareketleri üzerindeki etkisi nedeniyle bir çok bilim insanının dikkatini çekmiştir. Castles ve Miller (2008) bu politikaları Eritme (Asimilasyon), Farklılaştırılmış Dışlama (Differential Exclusion) ve Çokkültürlülük (Multiculturalism); İçduygu (2015) Asimilasyon, Entegrasyon ve Asimilasyona Dönüş; Kaya (2015) Ayrımcı, Asimilasyoncu ve Etnik Azınlık olarak sınıflandırmaktadır. Bu politikalar çerçevesinde sosyal bilimlerde Asimilasyon, Entegrasyon, Çokkültürlülük yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, son dönemlerde bu yaklaşımlara Kültürlerarasılık yaklaşımı da eklenmiştir.

2.6.1. Asimilasyon yaklaşımı

Asimilasyon kavramı “benzer hale” gelmek ve “içine alarak dahil etmek” anlamını taşır ve sadece göçmenler için değil, toplumun tümü için geçerli olan bir sosyal süreçtir (Kivisto, 2005'den aktaran Unutulmaz, 2012, s. 141). Asimilasyon etnik farklılıkları ekonomik refaha, toplumsal düzene ve ulusal kültüre tehdit olarak değerlendiren ülkeler tarafından başvurulduğu yaklaşımdır. Asimilasyon, göçmenlerin toplum içinde dağıtılması, özümsemesi ve sonunda göç alan toplumdaki ayırt edilemez hale gelmesidir (Toksöz, 2006, s. 36).

Asimilasyona ilişkin ilk kuramlar çoğunlukla göçmenlerden oluşan toplumsal yapıya sahip ABD'de ortaya çıkmıştır. İlk klasik kuramlar İngilizliğe Uygunluk (Anglo-Conformity) ve Kaynaşma Kazanı ya da Erime Potası (Melting pot)'dır. İngilizliğe Uygunluk kuramına göre, ülkeye gelen yabancılar mutlaka kendi ülkelerinin kültürel mirasını bir tarafa bırakıp yerleştikleri ülkenin baskın kültürel öğelerine kendilerini uydurmalıdırlar (Gordon, 1964'dan aktaran Yalçın, 2004, s. 57). Kuramının yaratıcısı Richmond Mayo-Smith'e göre asimilasyon sürecinde fiziksel ortam ve sosyal ortam etkenleri önemlidir. Asimilasyon doğal ve hemen hemen kaçınılmazdır. (Mayo-Smith, 1894'den aktaran Kivisto ve Faist, 2010, s. 94-96). Erime Potası kuramı da İngilizliğe Uygunluk kuramının ana fikrini devam ettirmekle birlikte kültürel farklılıkların eritilerek yok edilmesi üzerinde durmaktadır ki bu durum ancak evliliklerle gerçekleştirilebilmektedir (Gordon, 1964'dan aktaran Yalçın, 2004, s. 58). Erime Potası

kuramcısı Robert Park'a göre asimilasyonun etkileşim zamanı kendiliğinden gerçekleşen sosyal süreç ve her iki tarafın isteğine bağlıdır (Park, 1914'den aktaran Kivisto ve Faist, 2010, s. 96-98).

Klasik asimilasyon kuramları arasında asimilasyonun aşamalı süreç olduğunu ileri süren İrk İlişkileri Döngüsü, Asimilasyon Süreci, Asimilasyon Yüzleri kuramlarını da göstermek gerekir. İrk İlişkileri Döngüsü kuramı etnik farklılıkların yerel topluma uydurulması için ilişki kurmak, (barışçıl ve araştırmacı ilişkiler), rekabet (işler ve kaynaklar için), çatışma (rekabetin sonucu olarak), barınma (gruplardan birinin vaz geçerek istenmeyen işlere ve statülere çekilmesi, başka yere yerleşmesi), asimilasyon (karışma ve evlenme) aşamalarını kapsayan bir süreç ileri sürmüştür (Price, 1969'den aktaran Yalçın, 2004, s. 59). Asimilasyon süreci kuramı da kültürel veya davranışsal asimilasyon, yapısal asimilasyon, evlilikle asimilasyon, tanımlamaya dayalı asimilasyon, kabullenilmiş hal asimilasyonu, kabullenilmiş davranış asimilasyonu, yurttaşlık asimilasyondan oluşan yedi aşamalı bir süreç tablosu sunmuştur (Gordon, 1964'den aktaran Yalçın, 2004, s. 57). Taft (1966) tarafından oluşturulmuş Asimilasyon Yüzleri kuramı göçmenlerle yerel toplum arasındaki ilişkilerin beş etken açısından değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur ki bunlar da kültür ve dil konusundaki bilgi ve hünerler, karşılıklı sosyal etkileşim, grup üyeliği, gruba uyum, grub normalarına uygunluk (Yalçın, 2004, s. 62).

2.6.2. Entegrasyon yaklaşımı

Entegrasyon kavramı ilk defa Amerika'nın Şikago (Chicago) Okulu sosyologlarından biri olan Robert Park tarafından Amerika'da birleştirici bir ulusal kimliğin inşası üzerine yaptığı çalışmalarda kullanılmıştır (Kivisto, 2005'den aktaran Unutulmaz, 2012, s. 140). Entegrasyon gevşek bir kavram olup kimi ülkeler için çokkültürlülük kimi ülkeler için ise asimilasyon anlamlar taşımaktadır. (Toksöz, 2006, s. 36). Abadan-Unat'a göre ise entegrasyon aslında katı eritme yönteminin sadece yumuşaltılmış bir biçimidir ve içeriğinde yeni dışlanma ögesi taşımaktadır ki bu da "farklılaştırılmış dışlanma" olarak adlandırılabilir (2002, s. 283).

Entegrasyon yaklaşımı çerçevesinde Andrew Greeley (1971) Kültürel Entegrasyon modelini ileri sürmüştür. Bu modele göre, etnik farklılıkların yok edilmesi olanaksız olduğundan entegrasyon sürecinden bahsetmek ve entegrasyonu altı aşamalı bir süreç olarak incelemek gerekir. Greeley'in modeli altı aşamadan oluşmaktadır: Birinci, şok -

yabancı kültürle karşılaşan göçmenin kendi kültürünün tehlikede olduğunu düşünmesi; İkinci, örgütlenme ve kimlik - göçmenler asimilasyona karşı örgütlenip korunma moduna geçerler; Üçüncü, elitlerin asimilasyonu - göçmenler arasındaki elitler ve yetenekli bireyler yerel topluma katılanları; Dördüncü, militanlık - grub üyelerinin orta sınıfa geçmesi ve güçlenmesi; Beşinci, kendinden nefret ve anti-militanlık - grup üyeleri üst sınıfa geçmesi ve profesyonelleşmesiyle yerel toplumla bütünleşmesi; Altıncı, gruba yabancılaşma ve uyumun başlanması - yeni göçmen kuşağının yerel toplumla tam kaynaşmasına rağmen geçmişine de ilgi duyması (Yalçın, 2004, s. 66-68). Modelden görüldüğü gibi entegrasyon asimilasyonun görece yavaş ve yumuşak biçimidir.

2.6.3. Çokkültürlülük yaklaşımı

Çokkültürlülük yaklaşımı 1970'lerin başından itibaren önce Kanada ve Avustralya, ardından da Amerika'da popülerlik kazanmış ve etkileri Avrupa'ya kadar uzanmıştır (Kymlicka, 1995 ve Parekh, 2000'den aktaran Unutulmaz, 2012, s. 153). Çokkültürlülük etnik ve diğer farklılıkların tolere edilmesi veya desteklenmesine bağlı olarak farklı kimliklere sahip grupların heterojen ama istikrarlı bir toplumda bir arada yaşamasıdır (Toksöz, 2006, s. 36). Çokkültürlülük yaklaşımı, yerleşimcilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir dizi sosyal politikayı kapsayan bir kombinasyon ve ulusun kültürel çeşitliğine açık olduğunu gösteren bir modeldir. Çokkültürlülük insan hareketliliğinin gittikçe arttığı bir dünyada bir ulus-devletin üyesi olarak tanımlanmanın getirdiği sorunlar karşısındaki en cazip çözüm olarak görülmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 367).

Abadan-Unat Çokkültürlülük kavramını felsefi ve politik bağlamlar ile açıklamaktadır. Charles Taylor'un (1996) tanımladığı felsefi biçimde çok-kültürlülük "kültürel kimliklerin tanınması"dir ve temelinde toplumdaki "alt" gruplara da eşit saygı gösterme arzusu yatmaktadır. Diğer bir yaklaşım ise, tek bir hegemonyacı kültüre karşı bir denge yaratma amacı ile kamu yönetimlerinin farklı kültürlere özel yer ayırmasıdır ki bu tür hizmetler de yeni kutuplaşmalara yol açabilmektedir (Abadan-Unat, 2002, s. 287). Çokkültürlülük önyargı ve ayrımcılığın aradan kaldırılmasına yönelik eğitim programlarının uygulanmasını, dinsel azınlıklara dini bayramlarda tatil verilmesini ve giyim tarzlarının (dress codes) değiştirilmesini öngörmektedir (Kivisto ve Faist, 2010, s. 173).

Çokkültürlü toplumlara ilişkin araştırmalarda en sık kullanılan model Berry'nin modelidir. Berry kültürel uyumu kültürlerarası etkileşimin sonucu olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda uyum veya kültürlenme bireyin başka kültürle teması ve kendi kültüründe iştirakı sayesinde ortaya çıkan değişim sürecidir. Tek yönlü ve tek yönlü asimilasyon modellerinden farklı olarak Berry'nin modeli ikiyönlü ve ikiboyutludur. Kültürel ve psikolojik değişimi içeren bu süreç hem grup düzeyinde hem bireysel düzeyde olabilir; uzun vadedir, yıllarla veya bazen yüzyıllarla sürebilir; ve gruplar arasında karşılıklı uzlaşmanın farklı biçimlerini alabilir (Berry, 2005, s. 699). Berry dört uyum stratejisini belirtmektedir. Bu stratejiler etnik grup açısından asimilasyon, entegrasyon, ayrışma (separation) ve marjinalleşme; tüm etnik grupları içeren toplum açısından ise çokkültürlülük, erime potası, ayırma (segregation) ve dışlama (exclusion) olarak adlanmaktadır (Berry, 2005, s. 705).

2.6.4. Kültürlerarasılık yaklaşımı

Son dönemlerde Çokkültürlülük Yaklaşımının yerini Kültürlerarasılık almıştır. Kültürlerarasılık aslında kültürler arasında etkileşim ve alışverişe odaklanır, kültürleri sözde “ayrı” alanlara hapsedmez. Kültürlerarasılık ırkçılığa, yabancı düşmanlığına, milliyetçiliğe ve etnik merkeziliğe meydan okumayı amaçlar. Bu yaklaşım Çokkültürlülükten farklı olarak insanlar ve gruplar arasındaki farklılıklara değil benzerliklere vurgu yapar. Bu nedenle Kültürlerarasılık yaklaşımı, belli ölçüde Çokkültürlülüğün neden olduğu düşünölen sorunların çözümünde yararlanılabilecek bir yöntem olarak ön plana çıkmaktadır (Kaya, 2015, s. 33). Bu yaklaşıma göre insan sosyokültürel çevreyle birlikte gelişen “açık bir sistemdir”. Esneklik veya öğrenerek değişme insan zihninin önemli özelliğidir. Bu doğal özellik sayesinde insan çevresel koşullara uyum sağlamaktadır.

Kültürlerarası uyum bireyin yabancı çevresel bağlamda denge sağlama eğilimidir. Bu eğilimin gerçekleşmesinin tek yolu ise iletişimdir. Bireyin iletişim sistemi ev sahibi toplumun iletişim sistemiyle örtüşmekte uyum başarılı olur. Yerel toplumla anlaşma yetisine ev sahibi iletişim becerisi denir ve üç unsura dayanır: Bilişsel - ev sahibi kültürü ve dili bilmek; duygusal - ev sahibi kültürü öğrenmek ve uyarlamak isteği; işlevsel - bilişsel ve duygusal yetileri kullanarak sosyal ortamlara uygun sözel ve gayrisözel davranış sergilemek (Kim, 2009, s. 243-245).

2.6.5. Ulusaşırıcılık çerçevesi

Ulusaşırıcılık kuramcılarını küreselleşme ve teknolojik olanaklardan faydalanan çağdaş göçmenlerin, “iki dünya” arasında yaşadıklarını ve çağdaş toplumların eski toplumlara göre daha çok kültür farklılığını barındırdığını temel alarak, kültürel uyum sürecinin de farklılaştığını ileri sürmektedirler. Ancak bu sürece ilişkin ortak bir fikre varamamaktadırlar. Faist’e göre, halihazırda göçmenlerin eş zamanlı ulusaşırını faaliyetlerde bulunması nedeniyle, bazı bilim insanları asimilasyon yaklaşımını çağdaş göç hareketleri için geçersiz sayarlar ve yeni uyum modeline ihtiyaç olduğunu öne sürerler. Başka görüşlere dayalı olarak, çağdaş göçmenlerin ulusaşırını alanlarda ulusaşırını faaliyetlerde bulunsalar da göç alan ülkede asimilasyona maruz kaldıkları söylenebilir. Bu nedenle ulusaşırılık ve asimilasyon iki farklı, ancak bağlantılı süreçlerdir. Birinci yaklaşım ulusaşırıcılığın ulusaşırını göçmenlere özgü bir entegrasyon modeli olduğuna, ikinci yaklaşım ise ulusaşırıcılığın entegrasyon sürecinin parçası olduğuna vurgu yapmaktadır (Faist vd., 2013, s. 90).

Basch ve arkadaşlarına göre (1994) Ulusaşırıcılık Kuramını hem asimilasyonu hem çokkültürlüğü inkar etmektedir. Bu kurama göre asimilasyon göçmenlerin etnik kimliğinin kaybolması iddiası nedeniyle, çokkültürlülük ise göçmenlerin değişmez kalması iddiası nedeniyle geçersizdir. Ulusaşırını kurama göre göçmen uyumunun metaforik alternatifi, Salman Rushdie’nin (1991) “çevirilmiş insanlar” (translated people) fikridir. Yani göçmenler sürekli dillerin, kültürlerin, normların, sosyal ve simgesel bağların çevirisiyle uğraşıyorlar. Bu çeviri sürecinde, sürekli bazı şeyler kaybolur, bazıları ise kazanılır (Faist vd., 2013, s. 23). Portes de asimilasyonun, göçmenlerin yerel topluma entegre etmesi için tek yol olmadığını, daha farklı uyum biçimlerinin mevcut olduğunu ileri sürmektedir. Göçmenler bazen ulusaşırını etkinliklerle kendi kültürel zenginliklerini koruyarak başarılı uyum sağlayabilirler (Portes vd., 1999, s. 229).

Son zamanlar kuramcılar asimilasyon ve ulusalaşırıcılığın eş zamanlılığı üzerinde durmaktadırlar. Portes’in (2001) ABD’deki göçmenler arasında gerçekleştirdiği Karşılaştırmalı Göçmen Girişimciliği Projesinin sonuçlarına göre ulusaşırını etkinlikler göç alan toplumda uzun yaşam süresi ve başarılı entegrasyonla azalmamaktadır. Her iki süreç aynı zamanda gerçekleşebilir. Ayrıca, göçmenler arasında kendi etnik köklerine dönen marjinal gruplar da bulunmaktadır. Bu sonuçlardan hareket ederek ulusaşırınılaşma ve uyumun birbirini dışlayan süreçler olmadığı söylenebilir (Faist vd., 2013, s. 100).

Kivisto ve Faist bu fikri geliştirerek asimilasyon ve ulusaşırıcılığın zıt değil, eş zamanlı süreçler olarak nitelendirmektedirler. Bu bağlamda ulusaşırıcılık kaynak ve “göç alan” ülke arasındaki aile, din, ekonomi, politika, kültür gibi sosyal yaşamın farklı alanlarında iletişim biçimidir. Asimilasyon göçmenlerin “göç alan” ülkeye uyum sağlaması, ulusalaşırıcılık ise diğer ülkelerle bağları korumasına yöneliktir ve burada önemli olan bu iki süreç arasındaki eş zamanlı ilişkidir (Kivisto ve Faist, 2010, s. 150).

Ulusalaşırıcılığı entegrasyonun bir parçası olarak gören kuramcılar bu iki olgu arasındaki ilişkiye yönelik üç açıklama ileri sürmektedirler. Birinci Doğrusal Ulusalaşırıcılık, göçmenlerin ulusaşırını etkinlikleri sadece aile, akraba ve köken ülke ile ilişkilerinin sürdürülmesi çabasıdır. Bu bağlar zamanla zayıflayacak ve göçmenler klasik uyum kuramlarına uygun olarak yerel topluma uyum sağlamış olacaklar. İkinci “Kaynağa Bağımlı Ulusalaşırıcılık”, göçmenler ilk zamanlar ekonomik vd. nedenlerle ulusaşırını ilişkiler kuramıyorlar. Belli bir ekonomik bağımsızlık edindikçe ulusaşırını faaliyetlere başlıyorlar. Bu durumda entegrasyon ulusalaşırıcılığı geride bırakmakta veya ulusalaşırıcılıkla aynı zamanda gerçekleşmektedir. Üçüncü “Tepkili (Reaktif) Ulusalaşırıcılık”, yerel toplumdaki marjinalizasyon ve ayrımcılığa yanıt olarak göçmenler, köken ülke ile ilişkilerini güçlendirir ve oradaki statülerini iyileştirmeye çalışırlar. Bu durumda ulusalaşırıcılıkla entegrasyon arasında olumsuz ilişki gözlemlenmektedir (Itzigsohn ve Saucedo, 2002’den aktaran Faist vd, 2013, s. 98-99).

2.7. Post-Sovyet ülkelerinden Türkiye’ye Göç

Türkiye 1960’lardan başlayarak başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere çevresindeki ülkelere büyük miktarda göç verdiği için “göç veren” ülke olarak tanınmıştır. Ancak küreselleşme, teknolojik gelişim, politik değişimler ve ekonomik krizler sayesinde aktifleşen insan hareketliliği Türkiye’nin de göç hareketlerindeki konumunu değişime uğratmıştır. Türkiye “göç veren”, “göç alan” ve “geçiş” ülke statüsü edinmiştir. Öyle ki 1979 yılında Türkiye, İran’daki rejim değişikliği sonucunda ilk geçici göçmen dalgasını kabul etmiştir. Daha sonra bu listeye savaş ve politik gerilim sonucunda Irak, Afganistan, Bangladeş, Somali, Sudan, Arnavutluk, Bosna, Bulgaristan’dan gelen geçici ve sürekli göçmenler eklenmiştir. 1991 yılında Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve SSCB’nin dağılmasıyla Türkiye ile geçmiş sovyet Cumhuriyetleri arasında göçmen mübadilesi başlanmıştır (İçduygu, 2004; Karaçay, 2015a; Kirişçi, 2003; Koçak ve Terzi, 2012; Toksöz, 2006).

Sovyetler zamanı iç ve dış göç hareketleri devlet tarafından ekonomik ve politik gereksinimlere dayalı olarak yönetilmiştir. Sovyet devleti ülke içinde belli bölgelerin sanayileşmesi, toprakların ekilmesi, inşaat projelerinin gerçekleştirilmesi ve yerleşim yerlerinin salınması, aynı zamanda halk düşmanı ilan edilen görece zengin insanların (kulakların) ve etnik azınlıkların (Tatar, Alman, Mesheti Türkü vb.) bastırılması için zorunlu ve gönüllü şekilde kitlesel göç ve sürgün politikaları uygulamıştır (Abazov, 2009; Ivakhnuik, 2009). Aynı zamanda 1925 yılından itibaren yurt dışına göç, politik nedenlerle (1917 Şubat ve Ekim ihtilalleri, iç savaş, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları) yurtlarından olan 4,5 milyon zorunlu göçmen hariç, devletin sıkı denetimi ile olanaksız bir olguydu. Sadece 1971-1986 yılları arasında SSCB'den çoğunlukla Yahudilerden oluşan 360 bin insan İsrail, Amerika ve Kanada'ya göç edebilmiştir (Iontsev, 2002, s. 48). SSCB'nin dağılması ile göç, devletin sıkı kontrol ettiği ülke dahili olgudan sınırlı kontrole maruz kalan uluslararası olguya dönüşmüş ve Post-Sovyet göçmenleri uluslararası hareket özgürlüğü kazanmışlardır.

Post-Sovyet ülkelerindeki rejim değişikliği uluslararası hareket özgürlüğünün yanı sıra olumsuz ekonomik, politik ve sosyokültürel sonuçlar getirmiştir. Bağımsızlık kazanan cumhuriyetler yeni sistemine uyum sağlamak için ekonomik ve politik ıslahatların gerçekleştirilmesine başlamışlardır. Ancak bu geçit sürecinde devlet işletmelerinin kapanması veya özelleştirilmesi işsizliğin artmasına, maaşların aylarca gecikmesine, emek pazarında profesyonel yeteneklerin sorgulanmasına, temel besin ürünlerini almak için insanların sonsuz kuyruklarda beklemesine sebep olmuştur (Abazov, 2009, Mukhina, 2009). Aynı zamanda cumhuriyetlerin bağımsızlık kazanması milliyetçiliğin ve dini ayrımcılığın artmasına, silahlı çatışmaların ve savaşların (Karabağ, Abhazya, Güney Osetya, Tacikistan, Özbekistan, Çeçenistan vb.) çıkmasına neden olmuştur (Tangi, 2009; Zaynchkovskaya vd., 2009). 1990'lı yıllarda 5 milyon insan silahlı çatışma sonucunda yerlerinden olmuştur (Mukomel, 1999, s. 69).

Yaşam kalitesinin düşüşü, ekonomik kriz, politik ve sosyal istikrarsızlık Post-Sovyet göçmenlerini hem ülke içi hem ülke dışı göç etmesine yol açmıştır. 1990 yılından başlayarak Rusların sovyet Cumhuriyetlerinden Rusya'ya, diğer uyrukların ise Rusya'dan kendi cumhuriyetlerine dönme hareketleri gözlenmiştir. 1991-2000 yılları arasında 9 -15 milyon arası insan geçmiş SSCB sınırları içinde göç etmiştir (Ivakhnuik, 2009, s. 21). Göç alan ülkelerin istatistik verilerine göre 1990 yılından itibaren geçmiş Sovyetler Birliği ülkelerinden 4 milyon insan yurt dışına göç etmiştir.

Göç akını çoğunlukla güçlü ekonomiye sahip Almanya, İsrail ve Amerika'ya yönelmiştir (Tangi, 2009, s. 326). Ancak Türkiye de Post-Sovyet göçmenlerin uluslararası hareketlerinden nasibini almıştır.

Azerbaycan, Kırgızistan, Moldova ve Rusya'dan edilen emek göçü, mekik göçü, düzensiz göç gibi göç hareketlerine ilişkin araştırmalarda Türkiye "göç alan" ve "geçiş" ülkeler arasında gösterilmektedir (Elebayeva, 2009; Ivakhnuik, 2009, Moshnyaga, 2009; Yunusov, 2009). Ayrıca, TÜİK verilerine göre de Post-Sovyet göçmenlerin Türkiye'ye yönelmesi ülkedeki göçmen sayısının ve çeşitliğinin artmasında büyük rol oynamıştır. 2015'de Türkiye'de kayıtlı olan yabancıların %27'sini Post-Sovyet göçmenler oluşturmuştur. Geçmiş SSCB'nin 15 cumhuriyetden oluşturulduğunu göz önünde bulundurursak en az 15 uyruğun Türkiye'deki göçmenlerin arasına katıldığı anlamına gelir. Post-Sovyet göçmenleri arasında sayıca birinci sırada Azerbaycanlılar (36,5 bin), ikinci Ruslar (25,3 bin) ve üçüncü Türkmenistanlılar (23,3 bin) gelmektedir. Bu uyrukların yaşadıkları iller arasında ise birinci İstanbul, ikinci Antalya, üçüncü Bursa'dır (TÜİK, 2015). Göç İdaresi'nin raporuna göre 2016 yılında Türkiye'de ikamet izni ile bulunan ilk 10 ülke arasında Azerbaycan üçüncü (39,1 bin), Türkmenistan dördüncü (24, 2 bin), Rusya beşinci (21 bin), Gürcüstan yedinci (18,5 bin), Özbekistan sekizinci (18,2 bin), Ukrayna dokuzuncu (14 bin) yerdedir (GİGM, 2017).

Türkiye'nin elverişli iklimsel koşulları, ekonomik büyüme eğilimi, turizm sektörünün gelişimi, geçmiş sovyet ülkeleri ile farklı alanlarda iş birliğine yönelik tedbirleri, esnek sınır politikaları, ucuz ve esnek işçi gücüne talebi, ülkeyi Post-Sovyet göçmenleri için çekici hale getirmiştir (Ekiz-Gökmen ve Dedeoğlu, 2014; Erder, 2010; Gelebelek, 2008; Karaçay, 2015a, 2015b; Kaya, 2014; Lordoğlu, 2009). Türkiye'nin SSCB'nin dağılmasından sonra göçe ilişkin yasal mevzuatındaki düzenlemeler de insan hareketliliğinin artışına katkıda bulunmuştur. 1994 yılında İltica Yönetmeliği, 2003 yılında Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 2005 yılında İltica ve Göç Alanındaki Türkiye Ulusal Eylem Planı, 2006 yılında ise İskan Kanunu yürürlüğe girmiştir (İçduygu 2010'dan aktaran Dedeoğlu 2011, s. 32). Ayrıca, geçmiş SSCB'nin kültürel çeşitliği ve Türkiye ile olan coğrafi yakınlığı da göç hareketlerinde önemli etkenlerdir. Eski SSCB Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan gibi Türk cumhuriyetlerini ve bir çok Türk milli azınlıklarını barındırdı. Lordoğlu'na göre eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen göçmenlerin "göç alan" ülke olarak Türkiye'yi seçmelerinin nedenlerinin başında "Türk" kökenli olmak, dil öğrenme

kolaylığı, tarihsel ve coğrafi yakınlık gelmektedir (Lordoğlu, 2007'den aktaran Ekiz-Gökmen ve Dedeoğlu, 2014, s. 167).

Eski SSCB ülkelerinden Türkiye'ye yönelen göç hareketleri farklı biçimlerde gerçekleşmektedir. Bu hareketler arasında emek ve eğitim göç türleri gibi yasal veya düzenli göçlerin yanı sıra mekik göçü, geçiş göçü gibi yasa dışı veya düzensiz göçler de yer almaktadır (Elebayeva, 2009; Iontsev, 2002; Moshnyaga, 2009; Toksöz, 2006; Yunusov, 2009). Göç türlerine bağımlı olarak Post-Sovyet göçmenlerin Türkiye'deki konumları, faaliyetleri ve yaşam tarzları da farklılık göstermektedir. Bir kısmı bavul ticareti, fuhuş, sezonluk istihdam ile meşkul olarak Türkiye-Post-Sovyet mekanı arasında döngüsel göç hareketlerinde buldukları halde, diğerleri burada düzenli şekilde çalışarak veya evlenerek yerleşik yaşam tarzı sürdürmektedirler. Örneğin, bavul ticaretiyle başlayan Post-Sovyet kadın göçünün Trabzon'un mekansal ve sosyal yapısındaki etkilerini inceleyen Aydın (2006) sosyal anlamda kent sakinlerinin bavul ticaretiyle uğraşan çalışan kadın nüfusuyla tanıştığını ve bu nüfusa ilişkin imaj çeşitlenmesi yaşandığını bildirmiştir. Öyle ki Post-Sovyet kadınların bir kısmının yerli erkeklerle evlenmesi, bir kısmının ise fuhuşa başvurması göçmen kadınlarının konumlarında ve yerel halk tarafından anlamlandırılmasında çeşitlenmeyle sonuçlanmaktadır.

Post-Sovyet ülkelerinden özellikle de Rusya'dan ve Moldova'dan Türkiye'ye edilen göçte kadınların görünür olması söz konusudur (Erder, 2010; Deniz, 2012, Kaşka, 2006). Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlere ilişkin araştırmalarının çoğunun kadın göçmenleri incelemesi de bu eğilimle açıklanabilir (Aydın, 2006; Akalın, 2014; Dinçer, 2014; Deniz ve Özgür, 2013; Ekiz Gökmen ve Dedeoğlu, 2014; Gebelek, 2008; Kaşka, 2006; Kaşka, 2007; Koshulko, 2015). Bunun başlıca nedeni kadınların hem göçün küresel ölçekte Castless ve Miller'in (2008) görüşlerine göre "kadınsılaşması" hem de kadınların eski Sovyet Birliği'ndeki konumları ile alakalıdır. Sosyalist sistemde kadın sadece ev işleriyle ilgilenmezdi, erkekle beraber evin geçimini de sağlardı. SSCB'nin çöküşüyle tüm alanlarda gerçekleştirilen yeniden yapılanma sonucunda işsiz kalan kadınları göçe başvurmaya mecbur etmiştir. Mukhina'nın (2009) da belirttiği gibi sosyalist sistemden kapitalist sisteme geçiş zamanı kadınların daha çok işten atılması, kişisel motivasyonları ve işlevlerine ilişkin toplumsal cinsiyet önyargıları onları göçe teşvik etmiştir. Bu durumda Post-Sovyet kadınlarının en sık başvurdukları direnç stratejileri mekik göçü olmuştur.

Post-Sovyet göçmenlerini diğer göçmenlerden farklı kılan diğer ortak özellikleri de vardır. İçduygu'ya (2004, s. 38) göre yoksul, eğitimsiz, kırsal kesimden gelmiş kaçak göçmen işçi profilinin aksine, Türkiye'ye Post-Sovyet ülkelerinden gelen göçmenlerin mesleki becerileri ve kentsel yaşam tecrübeleri vardır. Gebelek de (2008) Post-Sovyet kadın göçmenlerin ekonomik açıdan çok aktif olduklarını, yüksek eğitim düzeyine sahip olduklarını, Türkiye'ye gelmeden önce iş ve kentsel yaşam deneyimleri olduklarını vurgulamaktadır. Akalın ise Post-Sovyet kadın göçmenlerin çoğunlukla meslek sahibi veya üniversite mezunu olduklarını, hayatlarının farklı dönemlerinde mesleki eğitimleri ile ilişkili veya ilişkisiz olarak farklı işler yaptıklarını, bazen birden fazla işi üstlendiklerini bildirmektedir (2014). Ayrıca, bu göçmenlerin diğer göçmenlere görece daha genç olmaları (Deniz, 2012; Özgür, 2015) uyum sağlama açısından önemlidir. Ancak Post-Sovyet göçmenlerin özellikle de kadınların Türk toplumuna uyum sağlamalarına dair farklı bulgular vardır. Bir kısım araştırmalar Post-Sovyet göçmenlerin sosyo-kültürel açıdan dışlandığını ve yerel koşullara uyum sağlamakta zorlandıklarını ileri sürdüğü halde, diğer kısım tam karşıt bulgular sunmaktadır.

Ukrayna ve diğer Sovyet Birliği ülkelerinden Türkiye'ye olan kadın göçüne ilişkin araştırmasında Koshulko (2015) ekonomik ve politik kriz, savaşlar, işsizlik, yoksunluk, düşük ücret ve emeklilik maaşları nedenleriyle Türkiye'ye göç eden Post-Sovyet kadın göçmenlerin kariyer açısından kendini gerçekleştirememesi, Türk geleneklerine ve İslam dinine uyum sağlama zorlukları gibi ortak sorunlarla karşılaştıklarını vurgulamaktadır. Özellikle de yüksek eğitime sahip Rusyalı ve Ukraynalıların yarısı hiç çalışmamakta, çalışanların da sadece %15'i eğitim düzeylerine uygun konumlarda yer almaktadırlar. Hem göçmenler hem Türkiye için olumsuz olan bu durum dil engeli, diploma denkliği alma ve işe alım sorunlarıyla bağlıdır. Göçmen kadınların aile içi ve ülke genelinde karşılaştıkları diğer sorunlar ise büyük aile içinde yaşam, ailelerde kadın işsizliği, geleneksel giyim zorunluğu, arkadaş ve tanıdıklarla iletişim kısıtlaması, ailelerde cinsel, ahlaki ve fiziksel şiddet, ailelerde ayrımcılık, sosyal sigortanın olmaması vb. Ancak din, kültür ve dil açısından Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan olan kadınların yerel koşullara daha kolay uyum sağlamaktadırlar.

Antalya'da turizm sektöründe çalışan Post-Sovyet kadın göçmenlerinin göçünü toplumsal cinsiyet perspektifinden inceleyen Gebelek (2008) kadın göçmenlerin Türkiye'de maddi açıdan serbestlik kazanmalarına rağmen istismar ve ayrımcılıkla karşılaştıklarını vurgulamaktadır. Bu kadınlar çoğunlukla gayriresmi olarak çalışmak

zorunda kaldıkları için istismara maruz kalmaktadırlar. Ayrıca cinsiyet, sınıf ve milliyet ayrımcılığı da söz konusudur. Post-Sovyet kadın göçmenleri uyruklarından ve mesleklerinden bağımsız olarak yerel toplum tarafından hoş karşılanmamakta, hepsine “kolay lokma” veya “Rus orospuları” gibi bakılmaktadır. Bu tür sorunlarla baş etmek için kadınlar dil öğrenme, yasal ikamet alma gibi konularda derneklerin yardımından faydalanmakta veya diploma denkliği alma, kendi işini kurma gibi bireysel stratejiler geliştirmektedirler.

Marmaris’teki Post-Sovyet kadın göçmenlerle ilgili araştırma yapan Ekiz Gökmen ve Dedeoğlu’na (2014) göre Türk erkeklerle evlenen kadınlar sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanma ve vize işlemlerindeki bürokratik süreçlerden kurtulma gibi avantajlara sahip olsalar da iş gücü piyasasında ve sosyal alanda sorunlar ciddi anlamda kendini göstermeye devam etmektedir. Bu kadınlar toplumun “Nataşa” yakıştırmalarından kurtulamamakta, göçmenlik statüsüyle ilgili çeşitli boyutlarda yaşadıkları sorunları kadın olma sıfatı ile daha güçleşmektedir. Ayrıca, evli olmaları çalıştıkları yerlerde aynı işi yapan Türk vatandaşlarından daha uzun çalışıp daha az ücret almalarını ve eğitim düzeyleriyle kıyaslandığında daha niteliksiz işlerde çalıştırılmalarını engelleyememekte, iş gücü piyasasında yaşadıkları sorunları azaltmamaktadır.

Türkiye’de ev işlerinde çalışan Gürcü kadınların deneyimlerini inceleyen Dinçer (2014) de benzer bulgular edinmiştir. Katılımcıların hepsi Gürcü olmalarına rağmen cinsel olarak kolay elde edilebilir anlamı taşıyan “Nataşa” (Rus ismi) benzetmesiyle damgalanmaktan şikayetçilerdir. Bu yaklaşımdan etkilenen kadın göçmenler Türk uyruklu kadınlara benzemek için onlar gibi giyinmekte ve saçlarını boyamaktadırlar. Ancak tacizciler sadece sokakta değil, sanal dünyada da onları takip etmektedirler. Erkekler Facebook gibi sosyal ağlar üzerinden onlara ulaşarak ahlaksız tekliflerde bulunmaktadır. Ayrıca, göçmen kadınlar bazı polis memurlarının evraklarını kontrol ederken rüşvet istediklerini de dile getirmektedirler.

İstanbul hazır-giyim sanayisinde kaçak çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınların durumuna ilişkin araştırmaya göre, bu kadınlar kaçak konumlarından dolayı iş piyasası ve kurumsal alanlarda dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Aynı zamanda ev kiralama ve komşuluk ilişkileri gibi sosyal konularda da yerel toplum tarafından olumsuz muamele görmekteledir (Dedeoğlu, 2011). Aynı göçmen grubunun hayatta kalma stratejilerine ilişkin diğer bir araştırmaya göre sorunların üstesinden gelmek için Azerbaycan

göçmenleri çocukları da dahil tüm aile fertlerinin çalışmasıyla gelirlerini maksimize etmek, bir daireni akrabalarla beraber kiralayarak masrafları minimize etmek ve yerel topluluk ile Türk ve Müslüman kimlikleri üzerinden bağ kurmak gibi stratejiler geliştirmişlerdir (Dedeoğlu, 2012).

Türkiye'ye eski sovyet ülkelerinden gelen göçmen ev işçisi kadınların göç kararları ve “göç veren” ülkedeki faaliyetlerini inceleyen Akalın'ın (2014) araştırması uluslararasılık açısından dikkat çekicidir. Araştırma bulgularına göre ev işlerinde çalışan kadın göçmenlerin çoğu turist vizesiyle Türkiye'de yaşamakta, az bir kısmı ise her üç ayda bir giriş-çıkış yapmaktadır. Kadınlar göç etme kararının verilmesinde, iş bulma ve uyum sağlama sorunlarının çözülmesinde hem bireysel yöntemlerden hem uluslararası sosyal ağlardan yararlanmaktadırlar. Ayrıca, işverenlerin de yardımından faydalananlar vardır. Post-Sovyet kadın göçmenlerin çoğu yerel kültüre uyum sağladığını ve yerel halkın olumsuz tutumlarıyla karşılaşmadığını söylese de çok fazla kişiyle etkileşime girmedikleri ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin hemen hepsi farklı bağlamlarda “Nataşa” benzetmesiyle karşılaşmakta, sokakta sözel saldırılara ve cinsel tacize uğrama, göç ettikleri toplumdan izole edilme riskleri ile karşılaşmaktadır.

Post-Sovyet göçmenlerin yerel toplum tarafından olumlu karşılandıklarını ve yerel topluma iyi uyum sağladıklarını ileri süren araştırmalar da mevcuttur. Rusya'dan Antalya'ya uluslararası göçü inceleyen Deniz ve Özgür'ün elde ettikleri bulgulara göre katılımcıların sadece %36'sı uyum sorunu yaşamıştır. Rusyalı göçmenler kendi çabalarıyla Türkçeyi iyi düzeyde öğrenmişler. Katılımcıların %61'i çok iyi, %27'si ise orta-iyi düzeylerde Türkçe bildiklerini belirtmiştir (2010). Rusya'dan Antalya'ya uluslararası göçün sosyo-mekansal sonuçlarına ilişkin diğer bir araştırmaya göre katılımcıların %81'i Antalya'da uyum sorunu yaşamadıklarını belirtmiştir. Uyum sorunu yaşayanların çoğu ise sosyo-kültürel uyumsuzluktan şikayet etmiştir; yani çevreleriyle ilişkilerde sorun yaşamakta, geleneklere alışmakta zorlanmakta, Türk yemeklerini yağlı bulmaktadırlar. Katılımcıların %90'ı orta, iyi ve çok iyi düzeylerde Türkçe bilmektedir. Bu da yerel topluma uyum açısından önemli bir göstergedir (Deniz, 2012).

Rus ve Azerbaycan göçmenlerinin Antalya'da oluşturdukları uluslararası alana ilişkin çalışmanın bulgularına göre her iki göçmen topluluğunun Türkçe okuma ve yazma becerileri, ikili kültürel pratikleri, yerel toplumla etkileşim gibi uyum göstergeleri yüksektir. Aynı zamanda bu topluluklar ulaşım ve iletişim olanaklarından yararlanarak

köken kültürle bağlarını sürdürmektedirler. Bu da ulusaşırı alan oluşumuna özgü davranıştır. Topluluklar arasında cinsiyet oranı, din, eğitim, medeni durum, iş statüsü, gelir farklılıklarının yanı sıra aidiyet duygusu, derneklere katılım ve kültürleşme araçlarının yani medyanın kullanımda büyük farklar vardır. Öyle ki Ruslar çoğunlukla kendilerini Rus kültürüne ait hissettikleri halde, Azerbaycanlılar çoğunlukla “Azerbaycan Türkü” veya “Türk” ifadelerini kullanmaktadırlar. Azerbaycanlılardan farklı olarak Rus katılımcılar kendi topluluklarının etkinliklerine daha aktif katılmakta, kendi medya araçlarını yaratmaktadırlar (Özgür, 2015).

Rus göçmenlerin kültürel uyumunu dil tercihlerine dayalı inceleyen Antonova-Ünlü ve arkadaşlarına (2015) göre, Rus göçmenleri hem Türkçeyi hem Rusçayı serbest kullanarak bir taraftan yerel topluma uyum sağlamakta, diğer taraftan kendi köklerini korumaktadırlar. Araştırmaya katılan göçmenlerin çoğu, Türkçeyi Türkiye’ye yerleştikten sonra yerel insanlarla iletişim sayesinde ve kurslar aracılığıyla öğrenmiştir. Rus göçmenler Avrupa ülkelerinden gelen göçmenlere nispeten Türkçeye daha iyi hakimdirler. Buna rağmen Ruslar Rusçayı Türkiye’deki Rus dilli topluluk ve kendi çocukları ile iletişimde aktif kullanmaktadırlar, Rus medyasını sıkı takip etmektedirler. Türkiye’de iki dilli ve iki kültürlü kuşak oluşmaktadır.

2.8. Göç Bağlamında Medya ve Kültür

Kitle iletişim araçları kültür üretimi ve yaygınlaştırılmasında önemli bir halkadır; hem göç alan hem göç veren toplumların davranışları, düşünceleri, inanç ve değerleri üzerinde büyük etkiye sahiptir. Bu nedenle yerel toplum ile göçmen gruplarının bütünleşmesi açısından medya-kültür ilişkisi önem taşımaktadır. Burada medyanın kültüre yansımaları ve göçe ilişkin medya araştırmaları yer alacaktır.

2.8.1. Medyanın kültüre yansımaları

Medya ortaya çıktığı ilk gün itibariyle insan yaşamının tüm alanlarına nüfuz etmeye başlamıştır. Kendimizi, çevremizi ve içinde yaşadığımız dünyayı medya aracılığıyla keşf etmiş ve öğrenmekteyiz. Luhmann’ın da belirttiği gibi yaşadığımız toplum veya dünya hakkında bilgilerimizin hepsini medya ile ediniriz (Luhmann, 2000, s. 1). Bu açıdan medyanın toplumun temel unsurlarından biri olan kültür üzerindeki etkileri yadsınamaz. Göç bağlamında medya Rydin ve Sjoberg’e (2008) göre toplumu öğrenme ve onun parçası olma olanağı sağladığı için önemli entegrasyon aletidir. Medya toplumun ortak değer ve inançlarını oluşturmakta, ulus kavramını geliştirmekte,

aidiyet duygusu yaratmaktadır (Eide ve Nikumen, 2010, s. 8). Buradan hareket ederek medyanın kültüre olan etkisini doğrusal ve dolaylı olarak iki gruba ayırmak olanaklıdır.

Medyanın doğrusal etkisi onun kültür üretimi, yeniden üretimi ve kültürün yaygınlaştırılmasındaki rolünden kaynaklanmaktadır. Scannell'e (1992) göre basın ve yayın araçları, kültürel üretim sisteminin önemli bir parçası olmakla kalmaz, kültürü geniş halk kitlelerine yayar, öğretir ve onun içselleştirilmesine yardımcı olur. Bu iletişim araçları, üretilen kültür ürünlerini insanların yaşam alanlarının ta içlerine, evlerine, oturma odalarına kadar taşır (Arslan, 2004). Hall (1997) da medyanın günlük yaşamı biçimlendirdiğini ileri sürmektedir. Hall'a (1997) göre medya aracılığıyla dünya hakkında bilgi edindikleri, zevklerini biçimlendirdikleri, ortak iletişim kodları geliştirdikleri için medya tüketimi günlük yaşamı oluşturmaktadır (Georgio, 2006, s. 29). "Yaşam alanları" ve "günlük yaşam" ifadeleri toplumun yaşam biçimine işaret etmektedir. Yani medya aktardığı simge ve kodlarla insanların yaşam tarzını biçimlendirmiş olur. Bir toplumun yaşam biçimi ise onun kültürünü oluşturmaktadır. Chaney'in (1999) belirttiği gibi yaşam tarzları, insanları birbirinden farklı kılan davranış kalıplarıdır. Yaşam tarzları kültürel yapılara bağlı olmakla birlikte, her biri bir biçim, bir tavır ve bir gruba ait bazı eşyaları, yerleri ve zamanları kullanım şeklidir (Yıldırım, 2012, s. 291).

Medyanın dolaylı etkisi onun toplum oluşturma ve kültürel aidiyet duygusu yaratma işlevinden ileri gelmektedir. Gripsrud'a (2002, s. 5) göre medya yaşadığımız dünyayı ve kendimizi tanımlamamıza katkıda bulunur. Hazırda dünya medya aracılığıyla sunulan imajlar, sesler ve yazılarla anlaşılır. Medya dünyanın bizim doğrudan göremeyeceğimiz boyutlarını ve yerlerini temsil eder; onun aracılığıyla biz çevremizi ve kendimizi tanımlıyoruz. Kimiz, kim olmak istiyoruz. Hall (2002) medyayı insanların kendi dünyalarının bilincine vardıkları diyalektik bir alan olarak görmektedir. Onun sözlerine göre insanların kendilerini ötekilere karşı koyabildikleri ve anlam üzerine mücadele diyalektiğine girdikleri başka, temiz bir alan yoktur. Medya görüntüleri ve metinlerindeki "biz" ve "öteki"lerin temsil biçimi medyanın toplum oluşturma işlevine örnektir (Çoban, 2009, s. 16-22). Mulgan ise medya ürünlerinin iletmediği içerikten çok yarattığı duyguya önem vermektedir. Mulgan'a (1995) göre televizyonun amacı deneyimleri, kurguları veya karakterleri paylaşarak bir seyirciler topluluğu yaratmaktır. Aynı zamanda, gazeteler veya müzik parçaları sadece insanlara bilgi veya zevk vermemekte, bir üyelik duygusu yaratmaya ve kökleri zayıflamış bir toplumda

ötekilerle ilişki kurmaya aracılık etmektedir. Medya bu amacına fikirleri ve ifadeleri günlük kullanıma sokarak ve ritüele dönüştürerek ulaşmaktadır (Mulgan, s. 1995, s. 117).

Medya doğrudan ve dolaylı kültürel etkileri nedeniyle ulusal kültürün oluşturulmasında önemli role sahiptir. Morley'in (1997) belirttiği gibi medya, ulus-devletin siyasi kamu alanını oluşturur ve ulusal kültürün ihtiyaç duyduğu özdeşleşmeyi gerçekleştirir (Bostancı, 1999, s. 80). Ulusal kültür ulus üyelerinin kuşaktan kuşağa aktardığı maddi ve manevi değerlere dayalı tarihi hafızası ve kültürel mirasıdır. Ulusal kültür olmadan ulus var olamaz. Çünkü ulusal kültür ulus üyelerinin davranış ve düşüncelerini belirlemekte, ulusal kimliklerini ve bilincini biçimlendirmektedir. Bu açıdan Anderson'un "ortak sosyal tecrübe" ifadesi dikkat çekmektedir. Çünkü "ortak sosyal tecrübe" basının yaygınlaşmasını, insanların kendilerini yeni, büyük ve daha soyut bir sosyal yapının parçası olarak görmelerini sağlamıştır (Anderson, 1991, s. 35).

Anderson belli bir topluma ilişkin aidiyet duygusunun veya "hayali toplum"un oluşumunu kapitalizm ve teknolojik gelişim sonucunda ortaya çıkan basının meydana getirdiği halk dilleri ile ilişkilendirir. Yani gazetelerin yaygınlaşmasıyla Latince Avrupa ülkelerinde egemenliğini kaybetmiş, yerini halk dillerine vermiştir. Halk dilleri ise ulusal bilincin oluşmasına neden olmuştur. Bu da üç boyutta gerçekleşmiştir. Birinci, basın dilinin oluşması iletişim ve mübadele alanlarını birleştirmiştir. Farklı dialektlerde konuşan ve birbirini anlamayan insanlar basın dili aracılığıyla birbirini anlamaya başlamışlardır. Bu süreçte aynı dili paylaşan yüzlerce, binlerce insan bunun farkına vararak aidiyet duygusu edinmiştir. Bu duygu ulusal olarak hayal edilmiş topluluğun ilkel biçimidir. İkinci boyutta basın kapitalizmi sayesinde dil sabit nitelik kazanmıştır. Bu da ulus ideası için gereken imajın kurulmasında önemli rolü oynamıştır. Üçüncü, basın kapitalizmi önceki idari diyalektlerden farklı olarak iktidar dillerini (languages of power) meydana getirmiştir. Basın diline uygun olmayan diyalektler ortadan kalkmıştır. Yani basın kapitalizminin yaygınlaşması kendileri hakkında yeni bir biçimde düşünen ve kendilerini başkaları ile bağdaştıran insan sayısının hızla artmasına neden olmuştur (Anderson, 1991, s. 44-45).

Billig'in (1995, s. 93-127) ulusal kültürün tezahürü olan "banal milliyetçilik" kavramı da medya-kültür ilişkisi açısından önem taşımaktadır. Banal milliyetçiliğin üretimi için kitle iletişim araçları ulusa ve anavatana atfedilen ifadeleri kullanarak sürekli hatırlatma yapmaktadır. Ancak bu ifadeler gösterişli değil, insanlara ulusal kimliğini

hatırlatan kısa ve sıradan kelimelerdir. Billig bu sonuca İngiltere'nin on büyük tirajlı günlük gazetesinin sıradan bir günde basılan sayılarını incelerken varmıştır. Gazetelerin bir kısmında ABD başkanı Clinton'un Saddam Hüseyin'e "biz seni ezeriz, bize yanıt vermeye kalkışma" çağrısı yer almıştır ki burda "biz" tüm Amerikan halkı anlamında kullanılmıştır. Ayrıca, tüm gazetelerde İngilizliğe atfedilen ifadeler bulunmuştur. Konusundan bağımsız olarak makalelerin başlıklarında veya ilk satırlarında "Büyük Britanya'ya da hava sıcaklığı", "Britanyalı genç ölmüştür", "Büyük Britanya'nın en iyi karikatürleri" gibi ulusallığı çağrıştıran ifadeler banal milliyetçiliğin medya tarafından üretilmesinin göstergesidir.

Medyanın kültür üretme potansiyeli tarih boyu ulus-devletlerin kendi hükümlerini sürdürmesi için kullanılmıştır. Bostancı'nın belirttiği gibi medya, kolaylıkla özel hayatlara müdahil olabilme niteliği nedeniyle, özellikle totaliter ideolojilerin yaygınlaştırılmasında, siyasi propaganda kullanılmış, millet oluşturma projelerinin vazgeçilmez teknik altyapısını oluşturmuştur (Bostancı, 1999, s. 83). Ancak küreselleşmenin aktifleştirdiği teknolojik gelişim devletin medya üzerindeki kontrolüne meydan okumaktadır. Appadurai'e göre faks makineleri, elektronik posta ve bilgisayara dayalı iletişimin diğer biçimleri ulusaşırı iletişim için yeni olanaklar sunarak ulus-devletlerin ve büyük medya şirketlerinin kontrolünü aşmayı sağladı (Appadurai, 1996, s. 194). Bu nedenle Castells 21. yüzyılda ulus-devletin medya üzerindeki kontrolünün üç engelle karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır. Bu engellerden birincisi, küreselleşme ve medya mülkiyetinin devletin elinden sermaye sahiplerinin eline geçmesidir. İkincisi, teknolojik olanaklarının artmasıyla medya kurumları enformasyonu uydu, video-kaset ve internet aracılığıyla yaygınlaştırarak daha fazla kitleye ulaşmaktadır. Üçüncüsü, teknolojik gelişim sonucunda medyanın devletten özerklik kazanması ve çeşitlenmesidir. Özellikle bilgisayara dayalı iletişim devletlerin kabusuna dönüşmektedir (Castells, 2004, s. 316-321).

David Harvey'in (1997) mekanda bulunma zorunluğunun aradan kalkması anlamını taşıyan "zaman-mekan sıkıştırması" (time-space compression) fikri; McLuhan'ın (1962) kitle iletişim araçlarıyla yerkürenin küçülmesini ifade eden "küresel köy" kavramı; Manuel Castells'in (2005) informasyon ağlarının etkisiyle toplumların ağlara dönüşmesi anlamında kullandığı "ağ toplumu" ifadesi küresel kültürün ulus-devletlerin himayesinde olan ulusal kültürlerin yerine geçtiğine işaret etmektedir. Held ve McGrew'e göre küresel çapta kültürel iletişimin ölçeği, yoğunluğu, hızı ve çeşitliliği

giderek artmaktadır. Kültür ürünlerinin ithali ve ihracı son birkaç yılda defalarca artmıştır. Ayrıca televizyon, müzik, film ve radyo ürünleri büyük hızla dünyanın farklı bölgelerine yaygınlaşmaktadır; ulusal yayın sistemleri uluslararası rekabete maruz kalmakta ve seyirci kitlesini kaybetmektedir; internet kullanıcılarının ve bağlantılarının sayısı inanılmaz derecede artmaktadır (Held ve McGrew, 2007, s. 34).

Küreselleşme, teknolojik yenilikler ve medya endüstrisinin yol açtığı kültürel benzeşme eğilimine rağmen medya çeşitlenmesi ve göç hareketlerinin etkisiyle bu homojenleşmeye karşı koyan heterojenleşme söz konusudur. Appadurai'ye (1996) göre halihazırda küresel etkileşimin başlıca problemi kültürel benzerlikle kültürel farklılığın birbirini yok etme eğilimidir (1996, s. 43). Bu kültürel karşı durmanın sonucunda ise ulusaşırı kültürler ortaya çıkmaktadır. Featherstone'a göre (1990) uluslararası ve ulusaşırı düzeylerde kültürel bütünleşme ve parçalanma süreçleri gözlemlenmektedir. Bu kültürel süreçlerden bazıları, içinde ulus-devletlerin yer aldığı devletler arası ilişkileri aşmış; malların, insanların, enformasyonun, bilginin ve imgelerin değişimini ve akışını sağlayarak özerklik kazanmıştır. Böylece "üçüncü kültürler" in doğmasına yol açılmıştır (Lundby ve Ronning, 1997, s. 21).

Uluslararası kültür çoklu iştirakçılara, dillere ve etnik gruplara özgü ortamda yaranan sosyalleşmenin (simgeler, değerler ve deneyimler) öğrenilen ve iletilen ortak modeli olarak tanımlanabilir. Uluslararası kültürün üyeleri kendilerini iki kültürlü ve çokkültürlü gibi karma kültüre ait hissetmektedirler (Willis, 1992, s. 73). Bu tanımdan ve genel olarak uluslararası göçmenlerin iki ve daha fazla dünya arasında yaşam sürdüğüne ilişkin iddiasından hareket ederek uluslararası kültür de iki ve daha fazla kültürün birleşimi olarak adlandırılabilir. Uluslararası kültürlerin oluşum ortamlarına gelince Appadurai'nin "hayali dünyanın inşaat blokları" olarak adlandırdığı küresel kültür alanlarını göstermek olanaklıdır. Appadurai'ye (1996) göre topraksızlaşmış topluluklar veya yerlerinden edilmiş insanlar diasporik alanlarını küresel kültür akınlarının gerçekleştiği beş alanda gerçekleştirirler. Bunlar dünyanın önemli bir parçası olan ve ulusal politikaları etkileyen sığınmacılar, sürgünler ve misafir işçilere ait etnik alan (ethnoscape); makinaların, teknolojinin, ulusal ve çokuluslu şirketlerin hareketliliğinin yaşandığı teknik alan (technoscape); paranın uluslararası hareketliliğinin yaşandığı hızlı, mistik ve karmaşık mali alan (finanscape); imajların, sembollerin ve öykülerin televizyon, radyo, gazete, dergi ve film aracılığıyla dağılımını sağlayan medya alanı (mediascape); ve devlet yandaşı veya devlet karşıtı ideolojilerle bağlantılı özgürlük, refah, insan hakları,

özerklik gibi fikir ve kavramların yayıldığı fikir alanıdır (ideoscape) (Appadurai, 1996, s. 33-36).

Appadurai her ne kadar beş kültürel alandan bahsetse de uluslararası kültürlerin temelinde medya ve göçün önemli olduğunu belirtmektedir. Çünkü elektronik medya hayali kimliklerin ve hayali dünyanın inşası için yeni kaynaklar ve düzen sağlayarak medyanın etki alanını genişletmekte; göç ise medyanın sağladığı görüntü, metin ve duyguların hızlı akışı ile birleşerek diasporik alanların inşasına neden olmaktadır (Appadurai, 1996, s. 3-4). Georgio (2006) ise göç ve medya kavramlarını yerine diasporik elektron medyası üzerinde durmaktadır. Diasporik elektron medyası (uydu ve çevrimiçi), günlük yaşamda insanlara alternatif ait olma mekanları sunduğu için ulusal hayali toplumun egemenliğini sarsmaktadır. Aynı zamanda elektron medya küresel toplumda aidiyet duygusunu gündelik yenilemektedir (Eide ve Nikunen, 2010, s. 8).

Georgio (2006) uluslararası kültürün üretimini daha çok medyanın teknolojik özelliklerine dayalı üretim ve tüketim biçimindeki değişim ile ilişkilendirmektedir. Çünkü yerel ve uluslararası uzamlarda medya üretim ve tüketiminin partikularizasyonu diaspora toplulukları üzerinde çok yönlü etkiler bırakmaktadır. Uydu ve internetin ortaya çıkması ile medya yayınının coğrafi ve ulusal kısıtlanması sona ermiştir. Teknolojik yakınsama kitlelerin farklı medya ürünlerine erişimini kolaylaştırmıştır. Halihazırda insanlar ana vatanda veya diasporanın yaşadığı her hangi bir yerde üretilen radyo-televizyon programlarına bilgisayar ve televizyon aracılığıyla kolaylıkla erişebilirler. Artık dijital medya yayın dalgasına ihtiyaç duymamaktadır; teknik alan ve medya alanının kontrolündeki boşluklardan yararlanmaktadır. Böylece medya aracılığıyla kamusal ve özel, yerel ve uluslararası bir araya gelmektedir. Uzamsal bağımlılık aidiyet bağımlılığına dönüşmektedir. Medya her gün grup üyelerine ve gayri grup üyelerine “Biz” ve “Onlar”ın simgelerini iletterek insanları ve onların içinde yaşadıkları dünyayı tanımlamaktadır (Georgio, 2006, s. 30-69).

Lundby ve Ronning (1997) uluslararası kültürlerin uluslararası medya holdingleri ve kısmen tüketici alt kültürlerin ürünü olduğunu ileri sürmektedirler. Bu bağlamda uluslararası kültürler, küresel ölçekte işlemekte ve uluslararası medya holdingleri tarafından medya mantığıyla uluslararası sermaye mantığının birleşimine dayalı üretilmektedir. Ama bu medya kültürleri içsel çelişkilerle ve hegemonyacı kültürle çeşitli alt kültürler arasındaki çatışmalarla doludur. Ayrıca, medya aracılığıyla meydana gelen uluslararası kültürler Keppinger’e (1975) göre “gerçek kültür”ler değildir, başlı başına mevcut olan

“gerçek kültür”lerin yansıması veya yeniden şekillendirilmesidir. Çünkü medya “gerçek kültür”leri ham madde olarak kullanmakta; üretici medya örgütlerin politikalarına ve kısmen de tüketicilerin beklentilerine dayalı olarak söylemsel oluşumlarla modern insanın kültürel tercihlerini düzenlemekte; modern günlük yaşamı Weber’ci (1922 ve 1951) anlamda gerçekte var olmayan bir toplumsal görüngü olarak ortaya koymaktadır (Lundby ve Ronning, 1997, s. 16-21).

Medyanın göç bağlamında ulusaşırı kültürler alanı olarak gösterilmesinin nedeni sadece onun teknolojik özelliklerinden kaynaklanmamakta, aynı zamanda insan hareketliliği nedeniyle meydana gelen toplumsal yapıdaki değişimlerden de ileri gelmektedir. Djelic ve Quack’ın belirttikleri gibi geleneksel topluluklara atfedilen bölgesel, fiziksel yakınlık, doğrudan ve sürekli etkileşim, homojenlik, kalıcılık ve istikrarlılık gibi özellikler önemlerini kaybetmişlerdir. Bunların yerini üyelerin ortak kimlik ve/veya ortak proje etrafında oluşturulmuş karşılıklı oryantasyonu, karşılıklı bağımlılık duygusu, aktif katılım, aidiyet duygusunun sürdürülmesi tutmuştur (Djelic ve Quack, 2010, s. 12-13). Ayrıca, göçmenler teknolojik yeniliklerden aktif şekilde faydalanarak onu modern göçmen yaşamının ayrılmaz parçasına dönüştürmektedirler. Kendi kültürel ortamlarından uzak düşen göçmenler medyayı sağladığı iletişim kolaylıkları nedeniyle kültürel referans ve yerleştikleri toplumdaki kültürel baskıdan kaçış aracı olarak kullanılmaktadırlar. Göçmenler kültürel bağlarını sürdürmek ve karma bir kültür oluşturmak için özellikle yeni medyadan küresel ölçekli etkileşim ortamı olarak yararlanılmaktadırlar. Fortunati’in (2005) de yazdığı gibi yeni medya yerel ve küresel çapta insanların günlük tecrübelerini yaşadıkları sosyo-kültürel ortamdır (Mantovani, 2012, s. 21).

Yeni medyanın olanaklarından faydalanan ulusaşırı göçmenler kendi kültürel bağlarını sürdürmekle yetinmemekte, bu bağları hayali olarak farklı boyutlara ulaştırmaktadırlar. Madinai’a (2011) göre ücretsiz kameralı görüşmeler sayesinde, bugün göçmenler geride bıraktıkları ailelerin günlük hayatlarına dahil olabilmekte, günlük sevinç ve üzüntülerini aynı anda yaşayabilmektedirler (Özkul, 2012, s. 487). Bunun haricinde göçmenler televizyon ve internet aracılığıyla geldikleri ülkelerde yaşanan günlük politik, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmelerden de anında haberdar olmaktadır. Böylece, göçmenlerin kendi ülkeleri ile bağları güçlenmekte ve zihinsel olarak iki ülkede aynı anda yaşamaktadırlar. Diğer taraftan göçmen aileleri medya aracılığıyla göçmenlerin farklı ülkedeki günlük hayatlarını yakından takip etmektedirler

(Özkul, 2012, s. 487). Bunları göz önünde bulundurarak Lundby ve Ronning'in (1997, s. 13) de belirttikleri gibi yeni medyanın halihazırda var olan kültürlerden etkilenip onlara tepki göstererek yeni bir kültürel çerçeve oluşturduğunu söylemek olanaklıdır.

Görüldüğü gibi medyanın sağladığı olanaklar sayesinde modern göçmenler uluslararası kültür oluşumunda aktif iştirak etmektedirler. Ancak uluslararası kültürler “gerçek kültür”lerin kendisi değil, yansımalarıdır. Çünkü “gerçek kültür”lerin unsurları belli bir dönüşüm sürecine maruz kalarak yeniden üretilir. Appadurai'nin belirttiği gibi medya kullanımı parçalanmaya ve farklılığa koşul sağlar; farklı kültürlerin simgelerini bir araya getirir; gerçek olmayan ortak varoluşu geliştirir; hayali dünyanın ve diasporik alanların inşasına aracılık eder (Appadurai, 1996). Uluslararası kültürlerin tezahür biçimleri olarak kuramcıların ortaya attığı “yereleşirlik”, “uluslararası topluluklar”, “uluslararası sosyal uzamlar”, “uluslararası köy”, “uluslararası alanlar” vb. kavramları göstermek olanaklıdır. Bu kavramlar uluslararası etkinlikler ve bağlar sayesinde meydana gelen sosyal oluşumları ifade etmektedir; sık sık birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

“Yereleşirlik” (translocality) kavramı Appadurai (1995) tarafından ileri sürülmüştür. Bu kavram yerliler ve dolaşan insanlar tarafından mekana dayalı oluşturulan, ancak aynı zamanda mekanı aşan sanal mahalleleri (neighborhoods) ifade etmektedir. “Yereleşirlik” bireyin sadece kendi yaşadığı mekandaki sosyal ilişkilerle yetinmeyip, farklı mekanlarda sosyal ilişkiler kurma ve sürdürme yetisine işaret eder. Elektronik medya ulus-devletlerin bütünlüğüne tehdit oluşturan bu sanal mahallelerin oluşumunu kolaylaştırmakta ve desteklemektedir. Ayrıca artan insan, enformasyon, mal ve simge dolaşımının da bu yereleşir mahallelerin oluşumuna büyük katkısı vardır (Gielis, 2009; Gromtsev, 2015).

“Uluslararası topluluklar” Portes (1996) tarafından ortaya konulan kavramdır (Gielis, 2009, s. 272) ve göçmenlerin ekonomik başarı ve politik kabul için oluşturdukları yoğun bağlar ağını ifade etmektedir. Portes'e göre bu topluluklar öncelikle göçmenler, onların arkadaşları ve akrabaları tarafından küreselleşmeye yanıt olarak oluşturulur ve aynı zamanda her iki yerde bulunma anlamı taşır. Uluslararası toplulukların oluşumu, kapitalizmin mantığına dayalı olarak yatırımcıların ve işverenlerin çıkar ve ihtiyaçları ile bağlantılıdır; ve göçmenlerin geleneksel uyum modellerinden belirgin şekilde farklılık göstermektedir. Çünkü büyük potansiyele sahip bu olgu, küreselleşmenin dinamikleriyle beslenmekte ve özerk popüler girişimler için geniş bir alan sunmaktadır (Portes, 1997).

Faist (2001) tarafından ortaya çıkarılan “ulusaşırı sosyal uzamlar” (transnational social spaces) kavramı (Gielis, 2009, s. 272) ulusal sınırları aşan görece sabit, sürekli ve yoğun bağ kümesi olarak tanımlanmaktadır. İki farklı yer arasında düşünce, simge ve maddi kültürün uluslararası dolaşımını sağlayan bu bağlar aslında bireyler arası iletişimle sağlanılmaktadır. Bu iletişim göçmenlerin memleketlerindeki yakınlarını ziyaret etmeleri, telefonla aramaları şeklinde gerçekleşmektedir ve düzenli hal aldığı zaman sosyal yapılara dönüşmektedir. “Uluslararası uzamlar”da bireyler, gruplar, örgütler hatta devletler bile aracı olarak bulunmaktadır. Bu sosyal oluşumlar üç gruba ayrılmaktadırlar. Birinci, kendilerini ekonomik ve sosyal açıdan bir bütün olarak algılayan “uluslararası akraba grupları”dır (transnational kinship groups). Bu gruplar memleketteki akrabalarına para transferi gerçekleştirir ve aynı zamanda belirli bir karşılık da beklerler. İkinci, ortak bir amaç için insanlar ve örgütler arasında enformasyon ve hizmet ağları şeklinde oluşturulan “uluslararası daireler” (transnational circuits). Bu tür ağlar yerel, ulusal ve bölgesel ağları birleştirmekte; hukuk, bilim, çevre, insan hakları gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Üçüncü, duygusal, manevi ve sosyal nitelikte yoğun ve sürekli sosyal ve simgesel bağlar üzerinde kurulan “uluslararası topluluklar” (transnational communities). Bu topluluk üyeleri için ortak kimlik söz konusudur (Faist vd., 2013, s. 14).

Levitt’in (2001) “uluslararası köy” kavramı Dominikan Cumhuriyetinden olan insanların Boston’da oluşturdukları Miraflores köyünün örneğinde ortaya çıkmıştır (Gielis, 2009). Bu tür köyler küçük bir topluluğun büyük kısmı başka bir yerde toplu şekilde yerleşirken ortaya çıkar. “Uluslararası köy”ün insanları kendi memleketlileri ile ilişkilerini sürdürerek ikili yaşam sürerler. Her iki taraf birbirine bağımlıdır ve birbirini yakından tanır. Göçmenler memleketlerine para transferi yapar, gayrigöçmenler ise göçmenlerin çocuklarını yetiştirir ve emlaklarını yönetirler. Böylece iki tarafa bağlantılı olan bir köy oluşur (Levitt, 2001).

“Uluslararası sosyal alanlar” kavramı Levitt ve Glick Schiller (2004) tarafından ortaya atılmıştır (Gielis, 2009, s. 272). Bu kavram fikir, deneyim ve kaynakların gayrişerit şekilde mübadelesi, örgütlenmesi ve dönüştürülmesinin gerçekleştirildiği sosyal ilişkilerin bağlantılı ağlarıdır. Bu sosyal alanlar, çok boyutludur; ve örgüt, kurum ve sosyal hareketler gibi farklı biçim, derinlik ve genişlikte yapılandırılmış etkileşimleri kapsamaktadır. Uluslararası alanların sınırları ulusal sınırlarla kısıtlı değildir. Bu kavram yerel, ulusal, uluslararası ve küresel arasında ayrımın altını çizmektedir. Öyle ki birey bir

fiziksel mekanda bulunup ulusaşırı veya küresel ölçekli bireysel ilişki de kurabilir (Levitt ve Glick Schiller, 2004, s. 1009-1010).

2.8.2. Medya araştırmaları

Yeni iletişim teknolojileri göz önünde bulundurulduğunda kimi sınırlılıklarla birlikte göç topluluklarının etkileşimleri odaklı değişim ve dönüşümlerinin temelinde medya yer almaktadır. Sanal ve güçlü bağlar oluşturma, sosyal etkileşimler oluşturma, göç olgusu bağlamında uyuma yönelik zengin ve güçlü kaynaklar oluşturma bu değişim ve dönüşümlerin odağında bulunmaktadır (Dekker ve Engbersen, 2014). Göç bağlamında yapılan medya araştırmalarının tarihi 20. yüzyılın başlarına tesadüf etmektedir. Zira medyanın göç sonrası göçmen davranışları üzerindeki etkisine dair ilk araştırma, 1922 yılında ABD’de Park tarafından yapılmıştır. Park Amerika’daki göçmen topluluklarının yerleştikleri çevreyi ve kendilerinin bu çevredeki rollerini anlamak için medyayı nasıl kullandıklarını incelemiş; gazetelerin, göçmenlerin yozlaştırılması işlevine dikkat çekmiştir (Williams, 2003, s. 33). Sonraki yıllarda küreselleşme, ulusaşırı hareketliliğin aktifleşmesi ve teknolojik gelişim medya araştırmalarının artışına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Bunu King ve Wood’un (2001) sınıflandırılmasında da görmek olanaklıdır.

King ve Wood medya araştırmalarını göçü inceleme yöntemine göre üç gruba ayırmaktadırlar. Birinci, ulusal ve küresel medya tarafından aktarılan simgelerin potansiyel göçmenler üzerindeki etkisine odaklanan çalışmalardır. Çünkü Batı’nın veya Kuzey’in tüm dünya ülkelerinde medya, film, televizyon, dergi ve reklamlarla popülerleştirilen zengin, özgür ve rahat yaşam biçimi insanları göçe teşvik eden önemli etkidir (King ve Wood, 2001, s. 1). Bu tür çalışmalara örnek olarak Hall ve arkadaşları (1999), Çakır (2013), Mai (2004), Sepp (2015), Simonlatser’in (2015) araştırmalarını göstermek olanaklıdır. Hall ve arkadaşları (1999, s. 453-454) ise farklı kökenlerden olan öğrencilerin Amerika’ya gelmeden önce televizyon aracılığıyla Amerika hakkında edindikleri düşüncelerinin abartılmış olduğunu vurgulayarak geleneksel medyanın farklı ve önyargılı yaklaşımına gönderme yapmaktadırlar. Çakır’ın (2013) çalışması ise yeni medyanın genel olarak göç olgusunun algılanışına olan etkisi açısından dikkat çekmektedir. Çakır göç özellikle de düzensiz göçle bağlı internet haberciliğinde yer alan yüzeysel, derinliksiz ve kısa bilgilerin yanlış anlaşılmaya ve dolayısıyla düzensiz göçün yaygınlaşmasına neden olduğu kanaatindedir. Mai (2004, s. 18) İtalyan televizyonunun

özellikle genç Arnavutların İtalya'ya göç etmelerinde önemli etken olduğu sonucuna varmıştır. Sepp ve Simonlatser'in (Akt. Vihalemm, 2018) gerçekleştirdikleri nitel araştırmalarda sosyal medyanın etkileşim kurma üzerindeki olumlu etkisi öne çıkmaktadır. Özellikler göç eden toplulukların gereksinim duydukları ve geride bıraktıkları kendi kültürleri ile etkileşimleri bu araştırmalarda vurgulanmaktadır.

King ve Wood (2001) ikinci grup olarak göçmenlerin ulusal medyadaki temsilini inceleyen araştırmaları göstermektedirler. Çünkü ulusal medya tarafından göçmen simgesinin kurgulanması göçmenlerin topluma uyum sağlamasında önemli role sahiptir. Öyle ki medyanın politik partilerin çıkarlarına uygun olarak göçmenleri “onlar” ve özellikle “ suçlular” ve “sakıncalılar” (undesirables) gibi temsil etmesi yaygın haldir. Bu da kalıp yargıların oluşmasına neden olmakta ve uyum sürecini zorlaştırmaktadır (King ve Wood, 2001, s. 2). Bu araştırmalara örnek olarak Andreassen (2010), Chistyakova (2015), Kosho (2016), Keskinen (2010), Rajagopol'un (2006) çalışmalarını göstermek olur. Andreassen (2010, s. 163-179) Danimarka'da yaşayan ırksal/etnik azınlıkların haber ve şarkı yarışmasındaki temsilini inceleyerek haber programlarının şarkı yarışmasına görece daha önyargılı tutum sergilediği sonucuna varmıştır ve bunu haber programlarının tutucu bir sosyal alan olmasıyla ilişkilendirmiştir. Chistyakova (2015) ise Rusya'daki; Kosho (2016, s. 90) Avrupa ve Amerika'daki medyanın olumsuz göçmen imajlarıyla göçmenlerin etiketlendiğini, toplumda göçmenlere karşı olumsuz yaklaşım oluşturulduğunu ve göçmen uyumunun engellendiğini yazmıştır. Keskinen (2010, s. 107-124) failleri belli olmayan toplu taciz olayının yerel ve yeni medya tarafından Müslümanlarla ve etnik gruplarla ilişkilendirildiğini; göç karşıtı politikacıların da bundan faydalanarak göç ve çokkültürlülük tartışmalarını gündeme getirdiklerini ortaya koymuştur. Rajagopol'un (2006, s. 75-85) çalışması ise 11 Eylül olaylarından sonra Fox News kanalının haberciliği örneğinde, Amerikan dış politikası ve göçmenlerle ilgili konuların milliyetçi şovenizm çerçevesinde sunulduğunu ortaya koymasından ilginçtir.

King ve Wood'un medya araştırmalarında belirledikleri üçüncü grup ise film, video ve uydu televizyonu gibi “göç veren” ülke medyası, internet ve göçmen gruplarının veya etnik toplulukların ürettiği kendi medya araçlarının göçmenlere olan etkisine ilişkin çalışmalardır. Çünkü bu tür medya araçları diaspora toplulukların kültürel kimliğinde ve politikalarında, göçmenlerin uyum ve bütünleşme sürecinde önemli etkidir (King ve Wood, 2001, s. 2). Bu yaklaşımı sergileyen araştırmacılar

listesinde Elias (2011), Karim (1998), Mao ve Qian (2015), Shi (2005), Vertovec (2000), Wang, (2006) ve Yoon'u (2016) göstermek olanaklıdır. Bu araştırmacıların çalışmalarda Rusyalı Yahudilerin Rusça medya tüketimlerinin sosyal ve kültürel uyumlarındaki rolü (Elias, 2011); Meksika ve Brezilya'dan İspanyol ve Portekiz topluluklarına yönelik Televisia ve TV Globo ağlarının yayınlanması (Karim, 1998); Batı ülkelerindeki Çinli profesyonellerin Facebook kullanımının etnik ve yerel bağlarına etikisi (Mao ve Qian, 2015); Amerika'nın Iowa şehrindeki Çinlilerin ulusaşırı/etnik medya kullanımının ulusaşırı kimlik ve topluluklarının oluşturulmasındaki rolü (Shi, 2005); Almanya'da Almanca, Arnavutça, Arapça, Kürtçe, Farsça, Rusça vb. dillerde yayın yapan Multikulti radyosunun çokkültürlü toplumda yerliler ve göçmenler arasındaki bütünlüşmeye olan katkısı (Vertovec, 2000); Korelilerin hem anavatanları ile hem diğer göçmenlerle kültürel bağlarının sürdürülmesi için Facebook ve Kakao'da oluşturdukları ulusaşırı sosyal medya alanları (Yoon, 2016) gibi konular ortaya konulmuştur.

2.8.3. Ulusal ve ulusaşırı medyaya ilişkin araştırmalar

Ulusaşırı çerçeve açısından medya araştırmalarının hem göç alan hem göç veren toplumun medyaları ve kültürel bağları açısından değerlendirmek daha mantığa uygundur. Genel olarak göçe ilişkin medya araştırmalarında medya “ulusal medya”, “anaakım medya” “ev sahibi medya”, “ulusaşırı medya”, “etnik medya”, “köken ülke kaynaklı medya”, “diasporik medya”, “topluluk medyası” şeklinde ele alınmaktadır. Burada ulusal medya olarak göçmenlerin yerleştiği ulusun sınırları içinde yayın yapan medya; ulusaşırı medya/etnik medya olarak köken ülkeden göçmenlere yönelik yayın yapan veya ulusal sınırları içinde yaşayan nüfusa yönelik yayın yaptığı halde ulusal sınırları dışında olan göçmenler tarafından farklı teknolojik araçlarla tüketilen, göçmenler tarafından ve göçmenlere yönelik farklı ülkelerden yayınlanan medya incelenmiştir. Ayrıca, göç-medya araştırmalarında “göçmenler”in, “azınlıklar”ın, “kısa süreli misafirler”in (öğrenciler) medya kullanımı yer almaktadır.

Göçmenlerin ulusal medya kullanımının kültürel uyumla ilişkisini inceleyen araştırmacılar ulusal medyanın bu süreçte önemli rol oynadığını; göçmenlere yerel toplumun kültürünü öğrenmek, anlamak ve algılamakta yardımcı olduğunu ileri sürmüştürler (Foner, 1997; Kim, 1977; Reece, 2000). Örneğin Foner (1997, s. 970) Amerika'daki göçmenlere dair araştırma sonuçlarına göre, okulların ve kurumların yanı

sıra, kitle iletişim araçlarının göçmenleri kaçınılmaz olarak evlilik, aile ve akrabalığa ilişkin kültürel inançlar ve değerlere maruz bıraktığını; Kim (1977, s. 75-76) Amerika'daki Koreli göçmenlerin iletişim modellerine dayalı olarak, bireyler arası iletişimin ve ulusal medya kullanımının yerel toplumun göçmenler tarafından doğru algılanmasında önemli olduğunu; Reece (2000, s. 823) Hindistanlı öğrencilerin Amerikan kültürüne uyum sağlama motivasyonlarının incelemesi sonucunda, Amerikan kitle iletişim medyası kullanımının, yerel kültürün öğrenilmesi ve kültürel uyumun sağlanması açısından önemli etken olduğunu bildirmiştir.

Ulusaşırı/etnik medyanın kullanımına ilişkin araştırmalarda medya kullanımı ile göçmenlerin yerel kültüre uyum sağlaması arasındaki ilişkiyle bağlı çelişkili fikirler mevcuttur. Christiansen (2004, s. 202), Lauri (2012, s. 122) ve Şanlıer Yüksel (2008, s. 205) ulusaşırı/etnik medyanın göçmenlerin ihtiyaçlarına uygun ürün hazırladığı için hem yerel toplumla hem de kendi toplumu ile ilişkilerini olumlu etkilediği sonucuna varsalar da, Elias (2011), Jeffres (2000, s. 521), Komito ve Bates (2009, s. 243), Komito (2011, s. 27), Wang (2006, s. 124) ulusaşırı/etnik medyanın kültürleşmeyi güçlendirip yerel topluma uyumu olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca, ulusaşırı medyanın tek başına değil, ulusal medya ile birlikte kullanılmasının göçmenlerin uyumunda etkili olduğunu ileri süren araştırmalar da mevcuttur (Walker, 1999, s. 185).

Hem ulusal hem ulusaşırı/etnik medyanın yerel ve etnik bağlara olan etkisine ilişkin araştırmalarda genel olarak ulusal medyaya ilişkin fikir birliği olsa da, ulusaşırı/etnik medyaya gelince fikirler farklılaşmaktadır. Amerika'daki İspanyollara yönelik araştırmalara dayalı olarak Subervi-Velez (1986, s. 71-96) ulusal medya kullanımının göçmenlerin ve etnik azınlıkların yerel toplumu öğrenmelerinde ve ona katılmalarında önemli role sahip olduğunu; etnik medyanın kullanımı ise yerel topluma kültürel uyum açısından olumsuz etki göstererek etnik bağları ve değerleri güçlendirdiğini ileri sürmüştür. Lee ve Tse (1994, s. 67), Moon ve Yi Park'a (2007, s. 337) göre göçmenlerin ulusal medyaya maruz kalması yerel toplumla kültürel uyum açısından olumlu, kendi etnik kimliği açısından olumsuz ilişkidir. Göçmenlerin ulusaşırı medyaya maruz kalması konusunda ise araştırmacılar farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Lee ve Tse (1994, s. 67) ulusaşırı medyanın yerel topluma uyum açısından olumsuz, kendi kimliğini koruma açısından olumlu; Moon ve Yi Park (2007, s. 337) ise her iki toplumla ilişki bakımından nötr ilişkide bulunduğu sonucuna varmıştır. Benzer bir çalışma yapan Hwang ve He'nin (1999, s. 19) vardıkları sonuca

göre, ulusal medya yerel toplumla uyuma yardımcı olmasına rağmen, ulusaşırı medyanın etkisi çelişkilidir. Yani ulusaşırı medya bir taraftan yerel topluma ilişkin enformasyon sağladığı için uyuma katkıda bulunmakta, diğer taraftan ise etnik kimlikleri güçlendirerek kültürel uyum sürecini engellemektedir.

Göçe ilişkin medya araştırmalarında göçmenlerin medya kullanımı ve kültürel uyumuna ilişkin üç tür yaklaşım sergilenmektedir. Birinci, medya-kültür etkisini kültürel değerler, yaşam biçimi, kültürleşme göstergeleri çerçevesinde inceleyen araştırmalardır (Christiansen 2004; Croucher ve Rahmani, 2015; Dalisay, 2012; Foner, 1997; Hwang ve He, 1999; Reece ve Palmgreen, 2000; Reichenberg, 2016; Walker, 1999). Örneğin, Reichenberg İsveç'teki yaşlı insanların ulusal medya kullanımının İsveççe dil öğrenimine etkisi çerçevesinde inceleyerek medya kullanımı ile kültürel uyum arasında olumlu ilişki olduğunu (2016, s. 219); Walker Miami'deki Haitililerin medya kullanımına ilişkin araştırmada kültürel uyumu yerel kültür bilgisi ve yerel toplumla iletişim yeteneği açısından değerlendirerek medya kullanımının olumlu etki gösterdiği sonucuna varmıştır (Walker, 1999, s. 185).

İkinci, kültürel aidiyet, topluluk, kültürel kimliklere odaklanan araştırmalardır (Croucher vd., 2009; Göktuna Yaylacı, 2012; Jeffres, 2000; Komito ve Bates, 2009; Komito, 2011; Lauri, 2012; Şahin Kütük, 2015; Şanlıer Yüksel, 2008). Örneğin, İrlanda'daki Polonyalı ve Fillipinlilerin sosyal medya kullanımını araştıran Komito (2011, s. 27) göçmenlerin sosyal medya aracılığıyla oluşturdukları “dağınık topluluk”un göç hareketlerinin aktifleştirilmesine, kültürel uyumun ise zayıflamasına neden olduğunu; Polonyalı göçmenlerin sosyal medya kullanımını ele alan Komito ve Bates (2009, s. 243) bu kullanımın dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan Polonyalı göçmenlere “esnek topluluklar” oluşturarak yerel topluma entegre etme eğilimini zayıflattığı; Dominiklilerin Facebook'taki ulusaşırı alanlarını inceleyen Lauri (2012, s. 121-122) tüm dünyaya yayılmış Dominik kökenli göçmenlerin bu alanları etkileşim, destek, bilgilenme, aidiyet ve kimliklerinin güçlendirilmesi için kullandıklarını; ulusal ve ulusaşırı medyayı etnik kimlik açısından araştıran Jeffres (2000, s. 521) etnik kimlik ile ulusaşırı medya arasında olumlu ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Üçüncü, kültürün veya kültürel uyum göstergelerinin medya kullanımına etkisini değerlendiren araştırmalar (Gezduci ve D'Haenens, 2007; Hwang ve He, 1999; Jeffres ve Hurh, 1980; Kim, 1977;). Gezduci ve D'Haenens (2007, s. 216-217) Belçika'daki Türklerin örneğinde, göçmenlerin kültürel ve sosyo-demografik özelliklerin medya

kullanımında etkili olduğunu; Amerika'daki etnik gruplar arasında yaptıkları araştırmaya göre Jeffres ve Hurh (1980, s. 13-14) etnik kültüre bağlılığı veya etnik kimliği güçlü olan göçmenlerin etnik medya kullanmaya eğilimli olduğunu göstermiştir. Ayrıca, medya kullanım pratiklerin ve kültürel uyumun, göçmenlerin yerel toplumdaki yaşam süresi, dil bilgisi, uyum sağlama motivasyonu, medya ve bilişim araçlarına erişim olanakları, eğitim düzeyi, cinsiyeti ve yaşı (Kim, 1977, s. 75); özellikle yüksek eğitilmiş göçmenlerin yerel toplumdaki konumlarından ve durumlarından doymaları anlamına gelen “tavan etkisi” (ceilling effect) (Hwang ve He, 1999, s. 18) ile ilişkili olduğuna dair bulgular da mevcuttur.

Teknolojik gelişimle göçe ilişkin medya araştırmalarında yeni medyayı konu eden araştırmalarda artış gözlemlenmektedir. Son zamanlar hem geleneksel ve yeni medyayı konu eden araştırmalar (Dalisyay, 2012; Gezduci ve D’Haenens, 2007; Hepp, 2012; Mao ve Qian, 2015; Şanlıer Yüksel, 2008), hem yeni medyaya odaklanan araştırmalar (Greschke, 2012; Komito ve Bates, 2009; Komito, 2011; McGregor ve Wang, 2006; Yoon, 2016) yaygınlaşmaktadır. Yeni medya kullanımının kültürel uyumla ilişkisine dair farklı bulgular vardır. Öyle ki bazı araştırmalar yeni medyanın göçmenlerin etnik bağlarının güçlendirilmesine yardım ederek yerel topluma entegre etmesini engellediğini ileri sürseler de (Komito, 2011), diğerleri hem etnik bağlarının korunmasına hem de yerel kültüre uyum sağlanmasına yardımcı olduğunu iddia etmektedirler (Elias ve Lemish, 2009; Kvorostianov vd., 2011; Zhang, 2012).

Ayrıca, yeni medya çalışmalarında da medya-kültür ilişkisi farklı açılardan ele alınmaktadır. Örneğin, Pertierra (2012) yeni medya kullanımının dünyanın farklı ülkelerine dağılmış Fillipinli göçmenlerin yaşam biçimlerini nasıl dönüştürdüğünü gösterdiği halde; Grescke (2012) Paraguaylıların www.cibervalle forumunda ve Schrooten (2010) Brezilyalıların Orkut sosyal ağında oluşturdukları topluluklarından; Shichor (2003) Uygur Türklerinin sanal uluslaşırıcılığından; Hepp (2012) Faslıların, Rusların ve Türklerin kültürel kimlikleri ile medya kullanımları arasındaki ilişkiden bahsetmiştir. Göç bağlamında kapsamlı çalışmalardan biri McGregor ve Siegel’e (2013) aittir. Araştırmacılar yeni medya kullanımını; göçe olan etkisi, kültürel uyumdaki rolü, diasporik faaliyetlerdeki payı ve göç araştırmalarındaki katkısı açısından değerlendirmişler.

1980’li yıllardan itibaren geleneksel ve yeni medya araştırmalarında Uluşarırılık kuramı yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu kuram modern göçmenlerin iki ve daha fazla

dünya arasında sürdükleri yaşam bağlamında medya kullanımlarını araştırmaya olanak vermektedir. Ulusaşırıcılığa dayalı yapılan araştırmalar medyanın kültürel/etnik kimliklere etkisi, kültürel bağların korunması ve yeni kültüre uyum sağlanması, ulusaşırı topluluklar ve ortamlar oluşturulmasındaki rolünü anlamakta yardımcı olmaktadır (Hopkins, 2009; Şahin Kütük, 2015; Schrooten, 2010). Ancak Kullanımlar ve Doyumlar kuramı da göçle bağlantılı medya araştırmalarında sık kullanılmaktadır. Bu kuram çerçevesinde araştırmacıların; göçmenlerin medya kullanım motivasyonlarını, eğilimlerini, stratejilerini, gereksinimlerini belirlemeye yönelik çalışmaları da mevcuttur (Balteratu ve Balaban, 2010; Genel 2011; Lee, 2005; Walker, 1998; Zhang, 2012).

Türkiye’de göç topluluklarına yönelik araştırmalar ise çoğunlukla yurt dışındaki göçmenlerin kültürel uyum süreci medya kullanımına ilişkin içeriklere odaklanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de daha çok yurt dışındaki Türk göçmenlerle ilgili kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin, Bozdağ (2015) Almanya’daki Türklerin medya kullanım eğilimleriyle ulusaşırı bağlarının inşasını; Göker (2013) İsveç’teki Türklerin uyum durumları, kimlik ve aidiyet algıları ile toplumsal iletişim pratikleri arasındaki ilişkiyi; Göktuna Yaylacı (2012) Belçika’daki yörecilik anlayışları ve kimlik algılarının toplumsal iletişim süreçlerine yansımalarını; Hayır (2016) Avusturya’da yaşayan Türklerin kitle iletişim araçları kullanımının toplumsal entegrasyondaki rolünü; Şahin Kütük (2015) Hollanda’daki Türklerin medya kullanımı ile kimlik benimseme düzeyleri arasındaki bağı; Öztürk (2005) Almanya’daki Türkçe gazetelerin Türk toplumunun uyum sürecindeki işlevlerini; Şanlıer Yüksel (2008) Amerika’daki Türklerin medya kullanım alışkanlıkları ve metin algılamaları ile kimlik oluşturma eğilimlerini incelemiştir.

Türkiye’deki göçmenlerin medya kullanımına ilişkin araştırmalar oldukça azdır. Bu araştırmalar, çoğunlukla öğrenciler üzerinde odaklanmakta ve psikolojik etkenler açısından göç olgusuna yaklaşmaktadır. Buna örnek olarak Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin tutumları, motivasyonları, yaşam memnuniyetleri, depresyon düzeyleri, yalnızlık duyguları ile medya kullanım alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaları göstermek olanaklıdır (Gülner, 2011; Gülner ve Balcı, 2010; Gülner ve Balcı, 2012; Gülner and Aker, 2013; Gülner and Çakır, 2015). Türkiye’deki göçmenlere ilişkin araştırmaların bir kısmı da göçmenlerin medyada temsili içerikli betimsel incelemeleri içermektedir (Özdemir ve Öner-Özkan, 2016; Uçak, 2017; Ünal, 2014, Zhidkova, 2016).

Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerinin medya kullanımına ilişkin araştırma ise son derece azdır. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde bu konu ile ilişkili olarak gerçekleştirilmiş iki araştırma yer almaktadır. Bu araştırmaların medya odaklı sonuçları Post-Sovyet göçmenlere ilişkin coğrafi koşullara dayalı medya ve medya kullanımını içermektedir. Araştırmalardan Rusya'dan Antalya'ya uluslararası göçün sosyo-mekansal sonuçlarını araştıran Deniz'e (2012) göre göçün sonucunda Antalya'da ortaya çıkan değişikliklerden biri Rus göçmenlere yönelik medyanın faaliyet göstermesidir. Antalya'nın yerel ART TV kanalı Rus yerleşimciler için Antalya, Türkiye ve Rusya'daki gelişmeleri Rusça yayınlanmaktadır. Ayrıca, Antalya merkezli olmadıklarına rağmen Antalya'daki Ruslara Türkiye ile ilgili haberleri sunan Rusça sanal ve basılı haber araçları da vardır (<http://www.vesti-turkey.com/>).

Bir diğer araştırma olan Rus ve Azerbaycan göçmenlerin Antalya'daki uluslararası toplumsal alanlarına dair araştırmada (Özgür, 2015) ise Rusların ulusal medyayla beraber uluslararası/etnik medyayı da aktif kullandıkları, yerel medya aracılığıyla kendi programlarını yayınladıkları, kendi gazetelerini çıkardıkları, memleketlerindeki gazetelerin bürolarını Türkiye'de açtıkları ve sosyal medyada kendi gruplarını oluşturdukları belirtilmektedir. Antalya'da Ruslara ve diğer Post-Sovyet göçmenlerine yönelik Rusça Turk-НОВОСТИ (Haberler) ve Анталия (Antalya) gazeteleri çıkmakta; Rusya'nın Komsomolskaya Pravda ve Moskovskaya Pravda gazetelerinin irtibat büroları çalışmakta; internet üzerinden Türkçe Rusyanın Sesi-RS FM (<http://www.rsfradio.com/>), haber portalı Rusya'nın Sesi Radyosu (<http://turkish.ruvr.ru/>) ve Gündem Rusya (<http://www.gundemrusya.com/>), Rusca ve Turkce Haber Rus (<http://haberrus.com/>), internet portalı ve ilan gazetesi Gambit (<http://www.rusgazete.com/>), Rusya çevrimiçi haber ve yorum sitesi Rusya.Ru (<http://www.rusya.ru/>) faaliyet göstermekte; Antalya ve Akdeniz'in yöresel TV kanalı VTV'de Bizim Antalyamız (Наша Анталия) ve Matruşka (Матрешка) programları Rusça (Türkçe altyazılı) yayınlanmaktadır (Özgür, 2015, s. 198-199).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanımını incelemeye yönelik bu araştırma, karma araştırma paradigmasına dayalı olarak yapılandırılmıştır. Karma araştırma, araştırma sürecinde hem nitel hem de nicel yaklaşım ve yöntemleri kullanarak çıkarımlarda bulunmaktır (Tashakkori & Creswell, 2007'den aktaran Creswell, 2015, s. 5). Araştırma sürecinde nicel ve nicel paradigmaların birlikte işe koşulmasının nedeni katılımcıların medya kullanım ve uyum durumlarının geleneksel ve sosyal medya açısından nitel ve nicel bağlamlar ile daha derinlemesine incelemek ve değerlendirmektir. Nicel bağlamda göçmenlerin medya kullanımındaki tercihlerini ve bu tercihlerin uyum sürecine etkisini belirlemeye ilişkin genel bir tablo ortaya koymak amaçlanmaktadır. Nitel bağlamda ise bu tabloyu daha ayrıntılı anlamlar çerçevesinde yorumlamak amaçlanmaktadır. Nicel paradigmanın sosyal bağlamı araştırmak için genellenebilir ve nesnel sonuçlar ortaya koymaya yönelik boyutu nitel paradigma çerçevesinde öznel ve katılımcıların içinde bulunduğu koşullara dayalı bir sorgulama olanağını araştırma sürecine kazandırmıştır.

Araştırmadaki karma paradigma çalışmasında “Eş zamanlı/Paralel Yakınsayan” model kullanılmıştır. Bu model, nicel ve nitel verilerin paralel olarak toplandığı, ayrı ayrı analiz edildiği ve yorumda bir araya getirildiği model türüdür (Creswell, 2015, s. 84). Araştırmada veri toplama aracı ile elde edilecek nicel veriler Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin sosyal medya ve geleneksel medya kullanım amaçları ve özellikleri çerçevesindeki durumu ortaya koyma amacı taşımaktadır. Bu durumun yorumlanması sürecinde ise medya kuramları arasında öne çıkan “Kullanımlar ve Doyumlar” kuramı dikkate alınmıştır. Sosyal medya ve geleneksel medya kullanım amaçları ve özelliklerinin kültürel uyuma yansımaları ise “Ulustaşırılık” kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Veri toplama aracı yolu ile toplanan nicel veriler için “Genel Tarama” modelleri kullanılmıştır. “Genel Tarama” modelleri, olgulara müdahale edilmeksizin, olguyu içinde bulunduğu koşullar ile betimleyen bir yaklaşımdır. Yöntem çerçevesinde araştırılmak istenen olaya ilişkin mevcut durum ortaya konulur (Şimşek, 2012, s. 92). Görüşme ve gözlemlerle elde edilen nitel veriler için “Etnografi”

modeli kullanılmıştır. Bu model herhangi bir kurumun, şirketin, toplumun ve grubun kültürünü yani ortak davranış, dil, değer, tutum ve inançlarını uzun süre doğal ortamda inceleyen antropolojik ve sosyolojik yaklaşım içeren araştırma yöntemidir (Erdoğan, 2007, s. 136; Şimşek, 2012, s. 98). Bu modeller ile Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum düzeyi (kültürel etkileşim ve iletişim alışkanlıkları), medya kullanım amaçlarına ve özelliklerine dayalı olarak medya kullanım eğilimleri, medyanın kültürel uyum süreci kullanımına ilişkin görüşleri açıklanmaya çalışılmış, uyruklar arasında bu değişkenler açısından farkın olup olmadığı sorgulanmıştır. Alanyazına dayalı olarak Post-Sovyet göçmenlerin aktif medya kullanıcıları oldukları göz önünde bulundurulduğunda söz konusu model göçmenlerin medya kullanım davranışlarını ve kültürel uyumunu doğal ortamda, yani oluşturdukları dernek toplulukları, sosyal etkileşim platformları ve sanal gruplarda, gözlem ve görüşmeler aracılığıyla incelemeye ve özelliklerini belirlemeye olanak sağlamıştır.

Çizelge 3.1. Araştırma sorularının yöntemi, veri toplama araçları ve analizi

Araştırma sorusu	Yöntem	Veri toplama araçları	Veri analizi
1. Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım amaçları nelerdir? a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım amaçları nelerdir? b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım amaçları nelerdir?	Genel Tarama Etnografik İnceleme	“Kültürel Uyum ve Etkileşime ilişkin Medya Kullanım Düzeyleri ve Davranışları” Veri Toplama aracı	Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik, nitel verilerin analizinde içerik çözümlemesi kullanılmıştır.
2. Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım amaçları uyruklarına göre farklılık göstermekte midir? a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım amaçları uyruklarına göre farklılık göstermekte midir? b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım amaçları uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?	Genel Tarama	“Kültürel Uyum ve Etkileşime ilişkin Medya Kullanım Düzeyleri ve Davranışları” Veri Toplama aracı	Nicel verilerin analizinde ANOVA ile fark sorgulanmıştır.

Çizelge 3.1. (Devamı) Araştırma sorularının yöntemi, veri toplama araçları ve analizi

Araştırma sorusu	Yöntem	Veri toplama araçları	Veri analizi
3. Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım özellikleri nelerdir? a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım özellikleri nelerdir? b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım özellikleri nelerdir?	Genel Tarama Etnografik İnceleme	“Kültürel Uyum ve Etkileşime ilişkin Medya Kullanım Düzeyleri ve Davranışları” Veri Toplama aracı	Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik, nitel verilerin analizinde içerik çözümlemesi kullanılmıştır.
4. Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım özellikleri uyruklarına göre farklılık göstermekte midir? a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım özellikleri uyruklarına göre farklılık göstermekte midir? b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım özellikleri uyruklarına göre farklılık göstermekte midir?	Genel Tarama	“Kültürel Uyum ve Etkileşime ilişkin Medya Kullanım Düzeyler” Veri Toplama aracı	Nicel verilerin analizinde ANOVA ile fark sorgulanmıştır.
5. Post-Sovyet göçmenlerin medyanın kültürel uyum süreçli kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir? a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medyanın kültürel uyum süreçli kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir? b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medyanın kültürel uyum süreçli kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?	Etnografik İnceleme	<ul style="list-style-type: none">• Gözlem• Katılımcı gözlem• Sosyal Ağ odaklı gözlem• Görüşme• Araştırmacı günlüğü• Saha İncelemesi	Nitel veriler, içerik analizi ile çözümlenmiş, bulgulara dayalı bir model oluşturulmuştur. (tümevarımsal analiz).

Çizelge 3.1. (Devamı). Araştırma sorularının yöntemi, veri toplama araçları ve analizi

Araştırma sorusu	Yöntem	Veri toplama araçları	Veri analizi
6. Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanımına ilişkin amaçlar ve özellikler kültürel uyum sürecine katkıda bulunmakta mıdır? a. Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanımına ilişkin amaçlar ve özellikler kültürel uyum sürecine katkıda bulunmakta mıdır? b. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanımına ilişkin amaçlar ve özellikler kültürel uyum sürecine katkıda bulunmakta mıdır?	Etnografik İnceleme	<ul style="list-style-type: none">• Gözlem• Katılımcı gözlem• Sosyal Ağ odaklı gözlem• Görüşme• Araştırmacı günlüğü• Saha İncelemesi	Nitel veriler, içerik analizi ile çözümlenmiş , bulgulara dayalı bir model oluşturulmuştur. (tümevarımsal analiz).

Araştırmada uygulama süreci boyunca ve uygulama süreci sonrasında nitel ve nicel araştırma yöntemlerine uygun olarak veriler toplanmış ve elde edilen veriler nitel ve nicel yöntemleri ile eş zamanlı analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’de yaşayan Post-Sovyet göçmenler oluşturmaktadır. TÜİK’e (2015) göre, 2015 yılında Türkiye’de yaklaşık 180 bin Post-Sovyet göçmeni adrese dayalı kayıttan geçmiştir. Bilindiği üzere Post-Sovyet ülkeleri listesinde 15 cumhuriyet bulunmaktadır. Bu nedenle araştırma evrenini sınırlandırmak için en çok göçmen sayısına sahip üç ülke olan Azerbaycan (36 543), Rusya (25 343) ve Türkmenistan (23 388) seçilmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan bu ülkelerin toplam göçmen sayısı 85.274 kişidir. Bunların %60’ı 20-45 yaş aralığında ve %40’ı erkek, %60’ı kadındır. Göçmenlerin yerleşim yerlerine gelince, ilk sırada İstanbul (30 282), ikinci sırada Antalya (11 861), üçüncü sırada ise Bursa (9 426) gelmektedir.

Bu araştırmanın katılımcıları, araştırmanın nicel ve nitel süreçleri çerçevesinde değişkenlik göstermektedir. Araştırmanın nicel olarak planlanan sürecinde amaçlı örnekleme tekniklerinden kartopu ve kolaylı örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesinde amaç, araştırmacının yakın olan ve kolay ulaşılabilir bir durumu seçebilmesi ve araştırma sürecine hız ve pratiklik kazandırabilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda göç topluluklarının büyük bir çoğunluğunu oluşturan Post-

Sovyet göçmenler arasında yer alan Azerbaycanlılar, Ruslar ve Türkmenistanlılar'dan oluşan topluluklara hem sosyal ağlar, hem sosyal etkileşim ortamlarını oluşturan dernekler, topluluklar, gruplar aracılığı ile ulaşılmıştır. Post-Sovyet göçmenlerin en aktif kullandığı Facebook, Odnoklassniki ve Vkontakte sosyal ağları aracılığı ile veri toplama aracı ve görüşme ile ilgili duyurular yapılmıştır. Ankara, Eskişehir, İstanbul, İzmir ve Antalya illerinde aktif faaliyet gösteren göçmen dernekleri ile irtibata geçilerek veriyi toplama aracının yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Ayrıca, araştırma amacı doğrultusunda saha incelemesi için Antalya ili seçilmiştir. Bu seçimin yapılması nedeni Post-Sovyet göçmenlerin Antalya ilinde yoğunlaşmış biçimde yaşıyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın başlangıcında 200 kişi ile veri toplama aracı, 30 kişi ile görüşme yapılması planlanmıştır. Veri toplama sürecinde toplam olarak 407 (279 Rusça ve 128 Türkçe) veri toplama aracı yanıtlansa da, eksik ve araştırma örneğine uygun olmayan katılımcıların (üç uyruk haricindeki uyruklar ve öğrenciler) yanıtları çıkartıldıktan sonra 219 yanıt analiz kapsamına alınmıştır. Veri toplama aracına katılan bireylerin 98'i Azerbaycan, 99'u Rus ve 22'si Türkmenistan uyrukludur. Bu süreçte gönüllük esasına dayalı olarak görüşme yapılan bireylerin sayısı 30 kişiden oluşmaktadır. Görüşmeye katılan bireylerin 13'ü Azerbaycanlı, 11'i Rus ve 6'sı Türkmenistanlıdır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliğini sağlamak için çalışmada Denzin'in (1978) çeşitleme (triangulation) tekniğine başvurulmuştur. Bu tekniğe göre veri türünde (katılımcılarda), kuramda, yöntemde (görüşme, gözlem, döküman) ve araştırmacıda çeşitleme olmak üzere dört tip üçgenleme söz konusudur (Creswell, 2010, s. 126). Bu çeşitlemeyi sağlamak için veri toplama sürecinde veri toplama aracı ve görüşme katılımcıları farklı katılımcılardan oluşturulmuş; veri toplama araçlarının oluşturulmasında ve verilerin çözümlenmesinde "Uluslararasılık" ile "Kullanımlar ve Doyumlar" kuramları göz önünde bulundurulmuş; veri toplama sürecinde veri toplama aracı, görüşme, gözlem, araştırmacı günlüğü ve saha incelemesi araçları ile nicel ve nitel veriler eş zamanlı toplanmış; araştırma boyunca uzman görüşlerine başvurulmuştur. Nicel ve nitel veriler 2017 yılının Nisan-Temmuz ayları arasında toplanmıştır.

3.3.1. Veri toplama aracı

Üç bölümden oluşan “Veri toplama aracı”nın ilk bölümü kişisel özelliklere, ikinci bölümü kültürel uyum düzeyine ve üçüncü bölümü kültürel uyum sürecinde medya kullanım özelliklerine ve amaçlarına ilişkin soruları içermektedir. Kişisel özellikler ve kültürel uyuma ilişkin sorular çoktan seçmeli ve açık uçlu, medya kullanımına ait sorular ise beşli Likert tipi ölçek maddeleri biçiminde düzenlenmiştir. Veri toplama aracı Post-Sovyet göçmenlerin Facebook gruplarında 2016 Haziran-2016 Aralık arasında yapılan sosyal medya odaklı gözlem sonuçları, “Uluslaşırıcılık” ve “Kullanımlar ve Doyumlar” kuramlarına dayalı olarak geliştirilmiştir. 49 sorudan oluşan veri toplama aracının yanıtlanma süresi yaklaşık 15-20 dakika arasındadır. Geliştirilen veri toplama aracına alan uzmanlarının görüşleri ve önerileri doğrultusunda son hali verilmiş ve Etik Kurul onayı alınmıştır.

Toplam 4 ay süren veri toplama sürecinde Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerin Facebook, Odnoklassniki ve Vkontakte sosyal ağlarında oluşturdukları gruplarda araştırmaya ilişkin duyuru paylaşılmıştır. Ancak kullanıcılardan doc formatında olan veri toplama aracıyla ilgili “açılmıyor” ve “telefonla doldurulmuyor” şikayetleri gelince veri toplama aracının Rus dilinde olan versiyonu google disc’e taşınmış ve linki paylaşılmıştır. Duyurunun paylaşım listesinde öne çıkması ve kullanıcılar tarafından fark edilmesi için yorumlar günlük olarak yenilenmiştir. Aynı zamanda Türkiye’deki (Ankara, Antalya, Eskişehir, İzmir, İstanbul) Post-Sovyet göçmen dernekleriyle de irtibata geçilmiş ve araştırmaya ilişkin duyuru ve veri toplama aracına ait linkin paylaşılması için gerekli bilgi gönderilmiştir. Buna rağmen Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcıların veri toplama aracının yanıtlanmasında katılımının düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Eskişehir Azerbaycan Derneği’nin başkanı Cavid Mammadov Azerbaycanlı katılımcıların bir kısmının google disc’deki Rusça veri toplama aracını yanıtlamakta zorlandıklarını, diğer kısmının ise siyasi görüşleri nedeniyle yanıtlamak istemedikleri bildirerek veri toplama aracının Türkçe versiyonunu paylaşmayı tavsiye etmiştir. Veri toplama aracının Türkçe versiyonu google disc’e taşınıp paylaşıldıktan sonra Azerbaycanlı katılımcıların sayısında artış olmuştur. Ayrıca, Facebook’taki Türkmenistan gruplarının yöneticileri ile irtibata geçilerek soydaşlarının katılmaları konusunda yardım istenmiş ve iki hafta boyunca iki grupta duyurular yöneticiler tarafından paylaşılmış ve güncellenmiştir. Ancak Türkmenistanlıların katılımında bir

değişiklik gözlemlenmemiştir. 98 Azerbaycan, 99 Rus ve 22 Türkmenistan uyruklu katılımcı olmak üzere toplam 219 kişi veri toplama aracını yanıtlamıştır.

3.3.2. Görüşme

Görüşmelerin gerçekleştirilmesi amacıyla görüşme soruları yarı yapılandırılmış olarak hazırlanmıştır. Yarı Yapılandırılmış Görüşme soruları “Kişisel özellikler”, “Kültürel uyum ile medya kullanımı” ve “B planı” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Sosyal medya odaklı gözlem sonuçlarına, “Kullanımlar ve Doyumlar” ile “Uluslararasılık” kuramlarına dayalı oluşturulmuş soruların yanıtlanma süresi katılımcılara bağlı olarak 12-60 dakika arasında değişmektedir. Nitel verilerin toplanmasında Yarı Yapılandırılmış Görüşme aracının seçilmesinin nedeni görüşmenin esnekliğinden yararlanıp sürecin gidişine bağlı olarak ek sorular sorma, gayri-sözel davranışları saptama, daha detaylı ve derinlemesine bilgi edinme olanaklarıdır.

Sosyal ağlar ve dernekler aracılığıyla Post-Sovyet göçmenlere ulaşılmış ve katılımcılar Yarı Yapılandırılmış Görüşme’ye katılmaya gönüllü olmuşlardır. Post-Sovyet göçmenlerin bazıları ile önceden konuşulup anlaşılrsa da, sonradan farklı nedenlerle görüşmeyi iptal edenler olmuştur. Türkmenistanlılarla görüşme yapmak Azerbaycan ve Rus uyruklu göçmenlere göre daha zor olmuştur. Görüşme ayarlamak için görüşülen Türkmenistanlı göçmenlerin büyük kısmı soruların çok özel olduğunu öne sürerek görüşmek istememişler; kabul edenlerin bir kısmı da sonradan yoğunluklarını gerekçe göstererek görüşmekten vazgeçmişlerdir. Bu süreç içerisinde araştırmacı tarafından gözlemlenen ve Türkmenistan uyruklu göçmenlerin katılımlarını sınırlayan bir olgu olarak “göç veren” ülke politikası öne çıkmıştır. Bu nedenle Türkmenistan uyruklu göçmenlere erişim yeterince sağlanamamıştır. Görüşmeye katılan bireylere araştırma hakkında bilgi verilerek Araştırma Gönüllü Katılım Formu imzalatılmıştır. Raporlaştırma sırasında görüşmeye katılan bireylerin kimliklerini saklı tutmak amacıyla kod isimler kullanılmıştır.

Yüzyüze ve messenger üzerinden yapılan görüşmeye 13’ü Azerbaycanlı, 11’i Rus ve 6’sı Türkmenistanlı olmak üzere toplam olarak 30 kişi katılmıştır. Görüşme, katılımcıların dil kullanım alışkanlıklarına bağlı olarak görüşmeler Azerbaycanca, Rusça ve Türkçe yapılmıştır.

3.3.3. Gözlem

Veri toplama sürecinde Antalya'daki Azerbaycan ve Rus derneklerinin başkanlarıyla görüşülmüş; dernek, farklı kurum ve gruplar tarafından organize edilen etkinliklerde katılımcı gözlem yapılmıştır. Katılımcı gözlem sürecinde göçmenlerin sosyal ortamları içindeki iletişim pratikleri, dil kullanımı, giyim tarzları vb. kültürel davranışları gözlemlenmiş; anlaşılmayan durum ve davranışlar araştırmacı tarafından sorgulanarak netleştirilmiş; Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum düzeyine ilişkin genel tabloyu ortaya koymak için bu ortamların, etkinliklerin ve eylemlerin fotoğrafları izin alınarak çekilmiştir. Katılımcıların kültürel uyum, medya kullanım özellikleri ve amaçlarına ilişkin gözlem bulguları diğer veri toplama araçları ile elde edilen bulguları zenginleştirmiş, sağlam bir bakış açısı çerçevesinde yorum yapma olanağı sunmuştur.

Antalya'da Rusya Dostluk ve Kültür Derneği, Rus Sanat ve Kültür Derneği ve Filiz Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği faaliyet gösterse de, bunların arasında en aktif olan ve geniş çaplı etkinlikler organize eden Rusya Dostluk ve Kültür Derneği mercek altına alınmıştır. Azerbaycan derneklerinden Azerbaycan Kültür ve Dayanışma Derneği, Azerbaycan Evi Derneği ve Azerbaycan Kültür Eğitim ve Dayanışma Derneği'nin resmi olarak faaliyet gösterdiği tespit edilse de gözlem sürecinde sadece Azerbaycan Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği bir etkinlik organize etmiştir. Bu nedenle Azerbaycan dernekleri arasında aktif olan Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin etkinliklerinde de katılımcı gözlem gerçekleştirilmiştir. Antalya'da Türkmenistan derneği bulunmadığı, İstanbul'da faaliyet gösteren Türkiye-Türkmenistan Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği'nin de yurttaşlarına yönelik etkinlikler organize etmemesi nedeniyle Türkmenistan topluluğunun etkinliklerinde katılımcı gözlem yapılamamıştır.

Bu süreçte Rus topluluğunun organize ettiği Rusya Federasyonu'nun 12 Mayıs Bağımsızlık Günü, eski SSCB'inin 9 Mayıs Zafer Bayramı, "Türkiye'de Kadın ve Çocuk Haklarının Korunması" isimli Perşembe Sohbeti, "Dünyayı İdrak Etmenin Usulu Olarak Çevremizdeki Simgeler" isimli Perşembe Sohbeti, El işleri kermesi, Isparta gezisi, "İki Ülke İçin Bir Kalp" isimli resim ve fotoğraf sergisi; Azerbaycan topluluğunun organize ettiği 28 Mayıs Cumhuriyet Bayramı ve "Laçınsız 25 yıl" Çarşamba Sohbetinde katılımcı gözlem gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, araştırmacı bu etkinliklere katılan Türk uyruklu bireylerle etkileşim kurarak onların Post-Sovyet göçmenlerine ilişkin düşüncelerini almıştır. Araştırma sürecinde Rus topluluğunun daha

aktif olması nedeniyle bu topluluğun etkinliklerini gözlemleme olanakları daha fazla olmuştur.

3.3.4. Veri toplama araçlarının geçerlik-güvenirlik çalışması

Bu araştırmada geçerlik-güvenirlik çalışması nicel ve nitel veri toplama araçları için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Nicel bağlamda “Kültürel Uyum ve Etkileşime ilişkin Medya Kullanım Düzeyleri ve Durumları” isimli ölçek tipi sorulardan oluşan anket şeklindeki veri toplama aracına ilişkin geçerlik-güvenirlik çalışması gerçekleştirilmiş; nitel bağlamda ise Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları ve Katılımcı Gözlem süreçleri için alan uzmanı görüşlerine başvurularak görüşme sorularına son hali verilmiş ve gözlem koşulları için sürece veri çeşitlemesi bağlamında saha incelemesi ve etnografik inceleme dahil edilmiştir.

Ölçek tipi sorulardan oluşan anket şeklindeki veri toplama aracında medya kullanım özellikleri ve amaçlarına yönelik maddelerin anlaşılabilirliği ve amaca uygunluğunu değerlendirmek için alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Ölçek tipi sorulardan oluşan anket şeklindeki veri toplama aracı maddelerine ilişkin oluşturulan madde havuzuna dayalı olarak, konu uzmanı İletişim alanı öğretim elemanlarından (1 Prof. Dr., 2 Doç.Dr.) görüş alınmıştır. Birbiri ile örtüştüğü düşünülen maddeler birleştirilmiş, üçüncü bölümündeki maddeler ölçek tipi sorulara dönüştürülmüştür. Ölçek tipi sorulardan oluşan anket şeklindeki veri toplama aracının maddelerinin kapsam geçerliği bakımından değerlendirilmesi amacı ile (2. Tez izleme komitesi toplantısında komite üyeleri ile) alan uzmanları (1 Prof. Dr., 2 Doç.Dr.) ile tartışılmış ve araca son hali verilmiştir. Ölçek tipi sorulardan oluşan anket şeklindeki veri toplama aracına ilişkin uzman görüşünün ardından 2 Post-Sovyet uyruklu kişiye (1 Rus 1 Azerbaycanlı akademisyen) inceletilmiş; dil, anlatım ve anlaşılabilirlik yönünden eksiklikler tamamlanarak veri toplama aracı uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Daha sonra uygulama gerçekleştirilmiş ve uygulamada elde edilen nicel bulgulara dayalı olarak yapılan analizlerde Cronbach-Alpha değeri 0.80 olarak hesaplanmıştır. Alpha katsayısının en az 0.70 üzerinde olması istenmektedir (Balaban Salı, 2012, s. 156). Ölçek tipi sorulardan oluşan veri toplama aracının madde sayısı fazladır ancak kimi durumlarda maddeler arası ilişkinin düşüklüğüne dayalı olarak Cronbach alfa katsayısı gerçek güvenirlikten daha düşük değer alabilir (Cortina, 2003). Bu çerçevede

ölçek tipi sorulardan oluşan veri toplama aracının 0.70 üzerinde bir güvenilirlik katsayısına sahip olması beklenen bir durumdur.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik tutarlılık ve sağlamlık anlamına gelmektedir. Nitel araştırmacılar gözlemlerini tutarlı biçimde kayıt etmek için çeşitli teknikler kullanır. Bu araştırmada da Yarı Yapılandırılmış Görüşme, Katılımcı gözlem, Araştırmacı günlüğü ve Saha İncelemesi gibi farklı veri toplama tekniklerine başvurulmuştur. Nitel araştırmalarda geçerlik doğruluk anlamını taşımaktadır. Nitel araştırmacılar tek bir doğruyu reddederek toplumsal yaşamın içinde olan birinin bakış açısını sunmayı tercih ederler (Newman, 2012, s. 278-286). Yarı Yapılandırılmış Görüşme ile elde edilen bulgular Gözlem ve Saha İncelemesi bulguları ile karşılaştırılmış, görüşmeye katılanların anlattıkları dile getirdikleri biçimde aktarılmış, çelişkili bulgular bazı katılımcılarla paylaşılarak netliğe kavuşturulmuştur.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Post-Sovyet göçmenlerin demografik özellikleri ve kültürel uyum düzeylerine, medya kullanım amaçları ve özelliklerine ilişkin nicel veriler kodlanarak SPSS programı ile “Frekans”, “Aritmetik Ortalama” ve ANOVA gibi betimsel ve yordamsal analiz teknikleri ile çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Katılımcıların kişisel özellikleri ve kültürel uyum düzeylerine ilişkin veriler “Frekans” ve “Aritmetik Ortalama”larına bakılmış, medya kullanım özellikleri ve amaçlarının üç uyruk arasında farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ise ANOVA testi yapılmıştır. Bunun için veri toplama aracı'nın üçüncü bölümündeki 5'li Likert tipi ölçek maddelerine verilen yanıtlara 1 ve 5 arası puan verilmiştir. Bilindiğı üzere ANOVA üç ve daha çok grubun değerlerini karşılaştırmak için kullanılmaktadır (Akbulut, 2011, s. 150). Nitel verilerin çözümü için ise “İçerik analizi” yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşabilmek amacıyla gerçekleştirilen analiz türüdür (Akbulut, 2011, s. 157). Ancak bu karma araştırmanın “Eşzamanlı Yakınsayan” desen türünü göz önünde bulundurarak nicel ve nitel analiz bulgularını sunmak ve yorumlamak için Creswell'in (2015, s. 235) “Tartışma tekniğı” kullanılmıştır. Bu teknik nicel ve nitel bulguları tartışma veya bir özet tablosunda sunmayı içermektedir. Bu bağlamda önce nitel bulgulara dayalı olarak kuramsal bir model oluşturulmuş ve nitel bulguların nicel bulguları nasıl doğruladığı veya çürüttüğüne dair yorumlar da nicel bağlamdaki bulgulara eklenerek yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen nitel ve nicel bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak örnekleme ait özellikleri göstermek amacıyla araştırma katılımcılarının kişisel özellikleri uyruklarına göre frekans ve yüzdeler ile sunulmuştur. İkinci aşamada Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin (Azerbaycanlı, Rus ve Türkmenistanlıların) kültürel uyum sürecinde her iki kültürle iletişim özellikleri frekans ve yüzdeler şeklinde verilmiştir. Üçüncü aşamada ise katılımcıların kültürel uyum sürecinde medya kullanım özellikleri (Geleneksel medya, Yeni medya, Türk medyası, Post-Sovyet Medyası, Türkiye'deki Post-Sovyet Medyası) ve medya kullanım amaçlarını (kültürü öğrenme, sosyalleşme, uyum sağlama gibi) belirlemek amacıyla hazırlanmış olan ve ölçek tipi 22 sorudan oluşan veri toplama aracına dayalı olarak verilen yanıtlar frekans ve yüzdelerle gösterilmiştir. Son olarak ise Post-Sovyet Göçmenlerin medyanın kültürel uyum süreci kullanımına ilişkin görüşlerine dayalı bulgulara yer verilmiştir.

Bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda ve var olan kuramsal çerçeveye dayalı olarak aşağıdaki temel başlıklara dayalı olarak sunulmuştur. Bu başlıklar altındaki bulgular nicel bağlamda elde edilen bulguların ardından nitel bağlamda elde edilen bulguların verilmesi ile yapılandırılmıştır. Nicel ve nitel katılımcı grupları birbirinden ayrı iki gruptur. Nicel bağlamda elde edilen verilere dayalı ortaya konulan bulgular genel çerçeveyi vurgulamaktadır. Bu genel çerçeveye dayalı derinlemesine veri elde etmek amacıyla aynı araştırma soruları ile ilintili nitel yaklaşım benimsenmiş ve bu çerçevede elde edilen bulgularla var olan durum açıklanmıştır.

Bu çerçevede bulgulara ilişkin ele alınan başlıklar ve alt başlıklar şu şekilde yapılandırılmıştır:

1. Kişisel Özellikler

2. Kültürel Uyum:

A. Etnik Kültürle İletişim: Ülke Ziyareti ve Ziyaret Amaçları, Soydaşlarla (Akraba, Arkadaş vd.) İletişim Düzeyi ve Kullanılan İletişim Araçları, Post-Sovyet Göçmenlerle İletişim Düzeyi ve Post-Sovyet Dernek Etkinliklerine Katılma.

B. Yerel Kültürle İletişim: Yerel Toplumla İletişim Düzeyi ve Sıkıntılar, Yerel Toplumun Yaklaşımı. **C. Günlük Alışkanlıklar ve Kültürel Aidiyet:** Arkadaşlık İlişkileri, Dil Kullanımı, Bayram Kutlaması ve Kültürel Aidiyet.

3. Medya Kullanımı: Geleneksel Medya Kullanım Özellikleri, Yeni Medya Kullanım Özellikleri, Geleneksel Medya Kullanım Amaçları, Yeni Medya Kullanım Amaçları, Medya Kullanım Özellikleri ve Amaçlarının Kültürel Uyum Sürecine Etkisi.

4. Post-Sovyet Göçmenlerin Medya Kullanımına İlişkin Görüşleri: Medyanın Kültürel Uyum Sürecine Etkisi, Geleneksel Medyanın ve Yeni Medyanın Kültürel Uyum Sürecine Etkileri.

4.1. Post-Sovyet Göçmenlerin Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin kişisel özelliklerine ilişkin veriler yer almıştır. Bu özellikler araştırma bulguların geçerlik ve güvenilirliği açısından önem arz etmektedir.

4.1.1. Veri toplama aracına katılanların kişisel özellikleri

Veri toplama aracına katılanların 177'si (%80,8) kadın, 42'si (%19,2) erkek iken 98'i (%44,7) Azerbaycan, 99'u (%45,2) Rus ve 22'si (%10) ise Türkmenistan uyrukludur.

Çizelge 4.1. Uyruklarına göre cinsiyet dağılımı

	Uyruk						Toplam	
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı			
Cinsiyet	n	%	n	%	n	%	n	%
Kadın	67	68,4	94	94,9	16	72,7	177	80,8
Erkek	31	31,6	5	5,1	6	27,3	42	19,2
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.1'de görüldüğü üzere uyruklara göre bakıldığında, Azerbaycanlı bireylerin 67'si (%68,4) kadın iken 31'i (%31,6) erkektir. Rusların 94'ü (%94,9) kadın, 5'i (%5,1) erkektir. 22 Türkmenistanlı katılımcının ise 16'sı (%72,7) kadın iken 6'sı (%27,3) erkektir.

Katılımcıların yaş dağılımı ve uyruklarına göre yaş dağılımına ait frekans ve yüzdeler Çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Uyruklara göre yaş dağılımı

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
20-35	57	58,2	54	54,5	8	36,4	119	54,3
35-50	37	37,8	39	39,4	13	59,1	89	40,6
50-65	3	3,1	6	6,1	1	4,5	10	4,6
65 üzeri	1	1	0	0	0	0	1	0,5
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Veri toplama aracına katılanların 119'u (%54,3) 20-35, 89'u (%40,6) 35-50, 10'u (% 4,6) 50-65 ve 1'i (%0,5) ise 65 üzeri yaş aralığındadır. Uyruklara göre bakıldığında, üç uyrukta da katılımcıların çoğunlukla 20-35 ve 35-50 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Azerbaycanlılarda 3 kişi 50-65 yaş aralığındayken 1 kişi 65 üzeri yaş aralığındadır. Ruslarda ve Türkmenistanlılarda 65 ve üzeri aralıkta katılımcı bulunmazken 50 ve 65 yaş aralığında Ruslarda 6 kişi, Türkmenistanlılarda ise 1 kişi bulunmaktadır.

Çizelge 4.3'te katılımcıların doğum yerleri ve uyruklarına göre doğum yerlerinin dağılımı verilmiştir. Çizelgeye göre Azerbaycanlıların çoğunluğunun (%92,9) doğum yerinin Azerbaycan olduğu belirlenirken, Rusların %73,4'nün Rusya, Türkmenistanlıların ise %86,4'nün Türkmenistan olduğu görülmüştür. Toplamda Veri toplama aracını yanıtlayanlardan 95 kişi Azerbaycan, 78 kişi Rusya, 26 kişi Türkmenistan, 2 kişi Ermenistan, 1 kişi Gürcistan, 4 kişi Kazakistan, 2 kişi Kırgızistan, 1 kişi Letonya, 1 kişi Litvanya, 3 kişi Moldova ve son olarak 3 kişinin ise Özbekistan doğumlu olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.3. Uyruklara göre doğum yerlerinin dağılımı

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Azerbaycan	91	92,9	4	4	0	0	95	43,4
Rusya	2	2	73	73,7	3	13,6	78	35,6
Türkmenistan	1	1	6	6,1	19	86,4	26	11,9
Ermenistan	2	2	0	0	0	0	2	0,9
Gürcistan	0	0	1	1	0	0	1	0,5
Kazakistan	0	0	4	4	0	0	4	1,8
Kırgızistan	0	0	2	2	0	0	2	0,9
Letonya	0	0	1	1	0	0	1	0,5
Litvanya	1	1	0	0	0	0	1	0,5
Moldova	0	0	3	3	0	0	3	1,4
Özbekistan	1	1	2	2	0	0	3	1,4
Ukrayna	0	0	3	3	0	0	3	1,4
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin din dağılımları Çizelge 4.4'te verilmiştir. Veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin din dağılımları incelendiğinde (Çizelge 4.4), 61'inin (%27,9) Hristiyan, 22'sinin (%10) dini inancı olmayan, 2'sinin (%0,9) deist, 1'inin (%0,5) Budist ve 2'sinin (%0,9) ise Agnost olduğu saptanmıştır. Çizelgeye göre veri toplama aracına katılan bireylerin çoğunluğunun (131 kişi - %59,8) Müslüman olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4. Uyruklara göre din dağılımı

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hristiyan	0	0,0	60	60,6	1	4,5	61	27,9
Müslüman	91	92,9	23	23,2	17	77,3	131	59,8
Dinsiz	6	6,1	13	13,1	3	13,6	22	10,0
Deist	0	0,0	1	1,0	1	4,5	2	0,9
Budist	0	0,0	1	1,0	0	0,0	1	0,5
Agnost	1	1,0	1	1,0	0	0,0	2	0,9
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.5’de veri toplama aracını yanıtlayanların aldıkları eğitime ait istatistikler ve uyruklara göre dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 4.5. Uyruklarına göre aldıkları eğitimin dağılımları

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Yok	3	3,1	3	3	0	0	6	2,7
Ekonomi ve İşletme	28	28,3	37	37,3	13	58,9	78	35,7
Medya, Moda, Kültür, Sanat	11	11,2	6	6	0	0	17	7,9
Sağlık	9	9,1	5	5,0	1	4,5	15	6,9
Hukuk	6	6,1	5	5,1	3	13,6	14	6,4
Hizmet Sektörü	5	5,1	12	12,1	3	13,5	20	9,1
Eğitim ve Araştırma	34	34,7	25	25,2	1	4,5	60	27,5
Mühendislik ve Fen Bilimleri	2	2	6	6	1	4,5	9	4,1
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Katılımcıların 6’sı (%2,7) herhangi bir eğitim almadığını, 78’i (%35,7) ekonomi ve işletme, 17’si (%7,9) medya-moda-kültür-sanat, 15’i (%6,9) sağlık, 14’ü (%6,4)

hukuk, 20'si (%9,1) hizmet sektörü, 60'ı (%27,5) eğitim ve araştırma ve 9'u (%4,1) mühendislik ve fen bilimleri alanında eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Azerbaycanlı bireylerin %34,7'si ve Rus katılımcıların %25,2'si eğitim ve araştırma alanında eğitim aldıklarını dile getirmişlerdir. Türkmenistanlı katılımcıların %58,9 ve Rus katılımcıların %37,3 ile en çok ekonomi ve işletme alanında eğitim aldıkları, Azerbaycanlılarda ise bu oranın %28,3 olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.6'da araştırmaya katılanların uyruklarına göre medeni durumlarının dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.6. *Uyruklarına göre medeni durumların dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Medeni Durum	Bekar	24	24,5	11	11,1	6	27,3	41	18,7
	Evli	71	72,4	77	77,8	15	68,2	163	74,4
	Birliktelik	3	3,1	11	11,1	1	4,5	15	6,8
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Buna göre katılımcıların 41'i (%18,7) bekar, 163'ü (%74,4) evli, 15'i (%6,8) birlikteliktir. Uyruklar açısından da benzer bir dağılım görülmektedir. Azerbaycanlıların %72,4'ü, Rusların %77,8'i ve Türkmenistanlıların ise 68,2'si evlidir. Ruslarda 11 kişi birliktelik yaşarken Azerbaycanlılarda 3 ve Türkmenistanlılarda 1 kişi birliktelik yaşadığını belirtmiştir.

Veri toplama aracını yanıtlayanların eşlerinin uyrukları ve kendi uyruklarına göre eşlerinin uyruklarının dağılımı Çizelge 4.7'de verilmiştir.

Çizelge 4.7. Uyruklarına göre eşin uyruğunun dağılımı

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Azerbaycanlı	29	40,8	1	1,3	0	0	30	18,4
Rus	0	0	3	3,9	0	0	3	1,8
Türkmenistanlı	0	0	0	0	4	26,7	4	2,5
Moldovyalı	1	1,4	0	0	0	0	1	0,6
Eş Uyruk								
Türk	40	56,3	68	88,3	11	73,3	119	73
Karaçay	0	0	1	1,3	0	0	1	0,6
Suriyeli	0	0	1	1,3	0	0	1	0,6
Kürt	0	0	2	2,6	0	0	2	1,2
Laz	1	1,4	0	0	0	0	1	0,6
Zaza	0	0	1	1,3	0	0	1	0,6
Toplam	71	100	77	100	15	100	163	100

Veri toplama aracını yanıtlayanların eşlerinin uyrukları ve kendi uyruklarına göre eşlerinin uyruklarının dağılımı incelendiğinde (Çizelge 4.7) katılımcılardan evli olanların yarısından fazlasının (119 kişi - %73) eşlerinin uyruğunun Türk olduğu görülmüştür. Diğer uyruklara bakıldığında 30 kişinin Azerbaycanlı, 3 kişinin Rus, 4 kişinin Türkmenistanlı, 1 kişinin Moldovyalı, 1 kişinin Karaçay, 1 kişinin Suriyeli, 2 kişinin Kürt, 1 kişinin Laz ve 1 kişinin de Zaza olduğu belirlenmiştir. Azerbaycanlıların %56,3'ünün eşi Türk iken, Türkmenistanlıların %73,3 ve en yüksek oran ile Rusların %88,3'ün eşinin Türk olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.8'de veri toplama aracını yanıtlayanların eşlerinin dinleri ve uyruklara göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.8. Uyruklara göre eşin din dağılımı

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Eş Din	Hristiyanlık	1	1,4	2	2,6	0	0	3	1,8
	İslam	68	95,8	62	79,5	14	93,3	144	87,8
	Dinsiz	2	2,8	12	15,4	1	6,7	15	9,1
	Deist	0	0	1	1,30	0	0	1	0,6
	Katolik	0	0	1	1,30	0	0	1	0,6
Toplam		71	100	78	100	15	100	164	100

Çizelge 4.8'e göre evli katılımcıların eşlerinin dini büyük oranda - %87,8 İslam iken, %9,1 dinsiz, %1,8 Hristiyan, %0,6 Deist ve %0,6 ise Katolik'tir. Azerbaycanlılarda 71, Ruslarda 78 ve Türkmenistanlılarda da 15 kişinin evli olduğu görülmektedir. Uyruklara göre bakıldığında Azerbaycanlı ve Türkmenistanlılarda benzer bir yüzde gözlenirken (%95,8; %93,3, sırasıyla) Ruslarda %79,5 olduğu belirlenmiştir. Azerbaycanlılarda 2 kişi, Ruslarda 12 kişi ve Türkmenistanlılarda da 1 kişi eşinin dinsiz olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların eski eşlerinin uyruklarına ait bilgiler ve uyruklarına göre eski eşin uyruklarının dağılımı Çizelge 4.9'da verilmiştir.

Çizelge 4.9. Uyruklarına göre eski eşin uyruğun dağılımı

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Eski Eş Uyruk	Azerbaycanlı	1	33,3	0	0	0	0	1	10
	Türkmenistanlı	0	0	0	0	1	50	1	10
	Türk	2	66,7	5	100	1	50	8	80
Toplam		3	100	5	100	2	100	10	100

Çizelge 4.9'a göre eski eşi olan 10 katılımcının %10'u Azerbaycanlı, %10'u Türkmenistanlı ve %80'i Türk'tür. Ruslarda eski eşi Türk olan 5 kişi var iken, Azerbaycanlılarda 2 ve Türkmenistanlılarda 1 kişinin eski eşi Türk'tür.

Katılımcıların eski eşlerinin dinine ait bilgiler ve uyruklarına göre eski eşin din dağılımı Çizelge 4.10'da verilmiştir.

Çizelge 4.10. *Uyruklara göre eski eşin din dağılımı*

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
İslam	3	100	5	100	2	100	10	100

Çizelge 4.10'daki bulgular incelendiğinde, eski eşi olan 10 katılımcının tamamının dininin İslam olduğu görülmüştür. Dağılımlara bakıldığında Azerbaycanlılarda 3, Ruslarda 5 ve Türkmenistanlılarda da 2 kişi olduğu belirlenmiştir. Çizelgeye dayalı olarak bir arada olmasalarda Post-Sovyet göçmenlerin yaşamlarının bir bölümünü birlikte geçirdikleri eski eşlerinin dini inançlarının genellikle İslam odaklı olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.11'de veri toplama aracını yanıtlayanlarda partneri olanların uyruklarına ait yüzde ve frekanslar ve katılımcının uyruğuna göre partnerin uyruklarının dağılımı verilmiştir. Çizelge 4.11'e göre partneri olan 15 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin partnerlerinin uyruklarına bakıldığında, %6,7'sinin Azerbaycanlı, %6,7'sinin Rus, %6,7'sinin Kazakistanlı, %6,7'sinin Özbekistanlı, %6,7'sinin Kürt ve %66,7 ile çoğunluğun Türk olduğu görülmüştür. Katılımcıların uyruklarına göre dağılım incelendiğinde genel olarak yüzdelerin aynı olduğu sadece Ruslarda partneri Türk olan kişilerin sayısının 8(%72,7) olduğu tespit edilmiştir. Rus katılımcılarda partneri olan kişilerin sayısının daha fazla olduğu (11 kişi) görülmektedir.

Çizelge 4.11. *Uyruklara göre partnerin uyruğunun dağılımı*

		Uyruk						Toplam	
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı			
		n	%	n	%	n	%		
Partner Uyruk	Azerbaycanlı	0	0	1	9,1	0	0	1	6,7
	Rus	1	33,3	0	0	0	0	1	6,7
	Kazakistanlı	0	0	1	9,1	0	0	1	6,7
	Özbekistanlı	1	33,3	0	0	0	0	1	6,7
	Türk	1	33,3	8	72,7	1	100	10	66,7
	Kürt	0	0	1	9,1	0	0	1	6,7
Toplam		3	100	11	100	1	100	15	100

Veri toplama aracı katılımcılarının partnerlerinin dini ve uyruklara göre din dağılımı Çizelge 4.12’de verilmiştir.

Çizelge 4.12. *Uyruklara göre partnerin dininin dağılımı*

		Uyruk						Toplam	
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı			
		n	%	n	%	n	%		
Partner Din	Hristiyanlık	1	33,3	0	0	0	0	1	6,7
	İslam	1	33,3	10	90,9	1	100	12	80,0
	Dinsiz	1	33,3	1	9,1	0	0	2	13,3
Toplam		3	100	11	100	1	100	15	100

Veri toplama aracını yanıtlayanlardan partneri olan 15 katılımcının partnerinin dini ve uyruklara göre din dağılımına bakıldığında (Çizelge 4.12) 12(%80) kişinin partnerinin dininin İslam, 1(%6,7) kişinin Hristiyanlık ve 2(%13,3) kişinin ise dinsiz olduğu görülmektedir. Bu dağılım uyruklara göre incelendiğinde Ruslarda 10 katılımcı partnerinin dinini İslam olarak belirtirken 1 katılımcı ise dinsiz olduğunu bildirmiştir.

Azerbaycanlılarda toplam 3 katılımcının partnerinin olduğu Türkmenistanlılarda da sadece 1 katılımcının partnerinin olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.13'te veri toplama aracına katılanların eğitim durumları ile ilgili bilgiler ve uyruklarına göre eğitim durumlarının dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 4.13. Uyruklara göre eğitim durumları

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Eğitim	Ortaokul	3	3,1	7	7,1	0	0	10	4,6
	Lise	12	12,2	9	9,1	4	18,2	25	11,4
	Lisans	49	50	67	67,7	15	68,2	131	59,8
	Lisansüstü	33	33,7	16	16,2	3	13,6	52	23,7
	Diğer	1	1	0	0	0	0	1	0,5
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100	

Çizelge 4.13'e göre katılımcıların 10'u (%4,6) ortaokul, 25'i (%11,4) lise, 52'si (%23,7) lisansüstü ve 131'i (%59) lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. 1 kişi ise eğitim durumunu "diğer" olarak belirtmiştir. Uyruklara göre eğitim durumları incelendiğinde Azerbaycanlı katılımcıların %3,1'i ortaokul, %12,2'si lise, %50'si lisans %33,7'si lisansüstü mezunu olduğunu belirtmiş ve 1 kişi ise diğer olarak yanıtlamıştır. Rus katılımcıların %16,2'si ve Türkmenistanlıların ise %13,6'sı lisansüstü mezunudur. Bu oranın Azerbaycanlı katılımcılarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ruslarda 7 kişi ortaokul ve 9 kişi ise lise mezunudur. Türkmenistanlılarda ise ortaokul mezunu olan katılımcı bulunmazken 4 kişinin lise mezunu olduğu görülmüştür. Rus ve Türkmenistanlılarda lisans mezunu katılımcı yüzdesi benzer iken Azerbaycanlılarda biraz daha düşük olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Türkçe bilme düzeyleri ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.14'te verilmiştir.

Çizelge 4.14. *Uyruklarına göre Türkçe bilme düzeylerinin dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Türkçe	Zayıf	0	0	19	19,2	0	0	19	8,7
	Orta	2	2	35	35,4	3	13,6	40	18,3
	İyi	33	33,7	30	30,3	7	31,8	70	32
	Çok iyi	63	64,3	15	15,2	12	54,5	90	41,1
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100	

Çizelge 4.14'e göre veri toplama aracını yanıtlayanların 19'u (%8,7) Türkçe bilgisinin zayıf olduğunu, 40'ı (%18,3) orta düzey, 70'si (%32) iyi ve 90'ı (%41,1) ise çok iyi bildiğini belirtmiştir. Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcıların hiçbiri dil düzeyini zayıf olarak bildirmezken Ruslarda 19(%19,2) kişi zayıf olarak yanıtlamıştır. Rus katılımcıların %35,4'ü orta, %30,3'ü iyi ve %15,2'si çok iyi olarak soruyu yanıtlamıştır. Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılarda soruyu “çok iyi” olarak yanıtlayan kişilerin yüzdelerinin yüksek olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı bireylerde Türkçeyi daha iyi düzeyde bildiklerini belirtme yüzdesinin Ruslara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Rusça bilme düzeyleri ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.15'de verilmiştir. Çizelge 4.15'e göre veri toplama aracını yanıtlayanların 10'u (%4,6) Rusçasının zayıf olduğunu, 12'si (%5,5) orta düzey, 29'u (%13,2) iyi ve 168'i (%76,7) ise çok iyi bildiğini belirtmiştir. Ruslarda %3 iyi ve %97 çok iyi olduğunu, Azerbaycanlılarda %24,5'i iyi ve %56,1'i çok iyi olduğunu ve Türkmenistanlılarda ise %9,1'i iyi ve %77,3'ü Rusçasının çok iyi olduğunu bildirmiştir. Çizelgeye göre katılımcıların büyük çoğunluğunun Rusçayı iyi bildiği söylenebilir.

Çizelge 4.15. *Uyruklarına göre Rusça bilme düzeylerinin dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Rusça	Zayıf	8	8,2	0	0	2	9,1	10	4,6
	Orta	11	11,2	0	0	1	4,5	12	5,5
	İyi	24	24,5	3	3	2	9,1	29	13,2
	Çok iyi	55	56,1	96	97	17	77,3	168	76,7
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.16’da katılımcıların bildikleri diğer dillere ilişkin bilgiler ve uyruklara göre frekans ve yüzdeler sunulmuştur.

Çizelge 4.16. *Uyruklarına göre diğer dilleri bilme durumlarının dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Diğer Diller	İngilizce	66	67,3	72	72,7	14	63,6	152	69,4
	Almanca	9	9,2	8	8,1	1	4,5	18	8,2
	Fransızca	4	4,1	6	6,1	0	0	10	4,6
	İspanyolca	3	3,1	3	3	0	0	6	2,7
	Arapça	2	2	5	5,1	0	0	7	3,2
	Çekçe	0	0	0	0	1	4,5	1	0,5
	Ukraynaca	1	1	3	3	0	0	4	1,8
	Cince	0	0	2	2	0	0	2	0,9
	Sebçe	0	0	1	1	0	0	1	0,46
	Fince	0	0	1	1	0	0	1	0,46
	Farsça	1	1	0	0	0	0	1	0,46
	Bulgarca	1	1	0	0	1	4,5	2	0,9

Çizelge 4.16'ya göre 152 kişi İngilizce, 18 kişi Almanca, 10 kişi Fransızca, 6 kişi İspanyolca, 7 kişi Arapça, 1 kişi Çekçe, 4 kişi Ukraynaca, 2 kişi Çince, 1 kişi Serbçe, 1 kişi Fince, 1 kişi Farsça, 2 kişi Bulgarca bildiğini belirtmiştir. Uyruklara göre bakıldığında İngilizce bilen kişilerin yüzdesinin benzer olduğu, Almancayı Azerbaycanlılarda 9 kişi, Ruslarda 8 kişi, Türkmenistanlılarda ise 1 kişinin bildiği görülmüştür. Türkmenistanlılarda hiç kimse Fransızca bilmediğini bildirirken, Azerbaycanlı katılımcılarda 4 kişi ve Ruslarda ise 6 kişi Fransızca bildiğini dile getirmiştir. Azerbaycanlıların %3,1'i ve Rusların %3'ü İspanyolca bildiğini belirtmiştir. Azerbaycanlılarda 2 kişinin ve Ruslarda 5 kişinin Arapça bildiği görülmüştür. Genel olarak bakıldığında Rus ve Azerbaycanlı katılımcıların yabancı dil bilme durumlarının Türkmenistanlılara göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin çalışma durumları ve uyruklarına göre dağılımları Çizelge 4.17'de verilmiştir.

Çizelge 4.17. Uyruklarına göre çalışma durumlarının dağılımı

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Çalışma Durumu	Düzenli	34	34,7	12	12,1	10	45,5	56	25,6
	Düzensiz	27	27,6	12	12,1	4	18,2	43	19,6
	Kendi işi	18	18,4	17	17,2	5	22,7	40	18,3
	İşsiz	12	12,2	41	41,4	0	0	53	24,2
	Sanal freelance	1	1	7	7,1	0	0	8	3,7
	Diğer	6	6,1	9	9,1	3	13,6	18	8,2
	Emekli	0	0	1	1	0	0	1	0,5
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100	

Çizelge 4.17'ye bakıldığında 56 (%25,6) kişi düzenli ve 43 (%19,6) kişi düzensiz çalıştığını, 40 (%18,3) kişi kendi işini yaptığını, 8 (3,7) kişi freelance çalıştığını, 53 (%24,2) kişi işsiz ve 1 (%0,5) kişi ise emekli olduğunu belirtmiştir. Veri toplama aracına katılan kişilerin 18'i (%8,2) ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Uyruklara göre

katılımcıların çalışma durumları incelendiğinde, Azerbaycanlılarda %34,2, Ruslarda %12,1 ve Türkmenistanlılarda %45,5'in düzenli çalıştığı görülmüştür. Ruslarda düzensiz çalışan katılımcı yüzdesi (%12,1) aynı iken, Azerbaycanlılarda ve Türkmenistanlılarda bu yüzdenin azaldığı görülmüştür. Azerbaycanlı katılımcıların 18'i, Rusların 17'si ve Türkmenistanlıların 5'i kendi işini yaptığını bildirmiştir. Uyruklara göre işsiz katılımcı yüzdelere bakıldığında özellikle Ruslarda bu yüzdenin (%41,1) diğer iki uyruğa göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.18'de katılımcıların Türkiye'de yaşama sürelerine ve uyruklarına göre dağılımına ait bilgiler sunulmuştur.

Çizelge 4.18 . Uyruklarına göre Türkiye'de yaşama sürelerinin dağılımı

		Uyruk						Toplam	
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		n	%
		n	%	n	%	n	%		
Yaşama Süresi	1-5 yıl	52	53,1	58	58,6	9	40,9	119	54,3
	5-10 yıl	20	20,4	22	22,2	5	22,7	47	21,5
	10-15 yıl	13	13,3	7	7,1	5	22,7	25	11,4
	15-20 yıl	7	7,1	10	10,1	1	4,5	18	8,2
	20 yıl üzeri	6	6,1	2	2	2	9,1	10	4,6
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.18'de verilen bulgular incelendiğinde 119 kişinin (%54,3) 1-5 yıl, 47 kişinin (%21,5) 5-10 yıl, 25 kişinin (%11,4) 10-15 yıl, 18 kişinin (%8,2) 15-20 yıl ve 10 kişinin (%4,6) 20 yıldan fazla süredir Türkiye'de yaşadıkları tespit edilmiştir. Azerbaycanlı katılımcıların %53,1'i, Rusların %58,6'sı ve Türkmenistanlıların %40,9'u 1-5 yıldır Türkiye'de yaşadığını bildirmiştir. Bu soruyu 5-10 yıl olarak yanıtlayanların yüzdesinin üç uyrukta da benzer olduğu görülmektedir. 15-20 yıl arası veya 20 yıldan fazla süredir Türkiye'de yaşayanların sayısının her üç uyrukta da az sayıda olduğu saptanmıştır.

Veri toplama aracına katılanların ikamet durumları ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.19'da verilmiştir.

Çizelge 4.19. *Uyruklarına göre ikametlerinin dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
İkamet	Vatandaşlık	32	32,7	33	33,3	5	22,7	70	32
	Aile oturma izni	29	29,6	36	36,4	6	27,3	71	32,4
	Çalışma izni	24	24,5	10	10,1	7	31,8	41	18,7
	Turist izni	12	12,2	18	18,2	4	18,2	34	15,5
	Emlak üzerinden	1	1	2	2	0	0	3	1,4
	Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.19'a göre 70(%32) katılımcı vatandaşlık, 71(%32,4) kişi aile oturma izni, 41(%18,7) kişi çalışma izni, 34(%15,5) kişi turist izni aldığını ve 3(%1,4) katılımcı ise emlak üzerinden Türkiye'de ikamet ettiğini bildirmiştir. Azerbaycanlı katılımcıların %32,7'si vatandaşlık alırken Ruslarda %33,3 ve Türkmenistanlılarda %22,7 katılımcının vatandaşlık aldığı görülmüştür. Aile oturma izni ve turist izni alan katılımcıların uyruklara göre dağılımı incelendiğinde her üç grupta da benzer yüzdelerin olduğu tespit edilmiştir. Azerbaycanlılarda çalışma izni olan 24, Ruslarda 10 ve Türkmenistanlılarda 7 kişinin olduğu belirlenmiştir.

Veri toplama aracını yanıtlayan katılımcıların geliş nedenleri Çizelge 4.20'de verilmiştir. Çizelge 4.20'de katılımcıların geliş nedenlerine ilişkin frekans ve yüzdelere bakıldığında (Çizelge 21) 40'ının (%25,5) ekonomik, 6'sının (%2,7) politik, 116'sının (%53) sosyal, 37'sinin (%16,9) eğitim ve 15'inin (%6,8) diğer nedenlerle Türkiye'ye geldiği saptanmıştır. Uyruklara göre geliş nedenleri incelendiğinde Azerbaycanlıların %25,5'nin ekonomik, %37,8'inin sosyal ve %30,6'sının eğitim amacıyla geldiği görülmüştür. Benzer şekilde Türkmenistanlılarda da eğitim, ekonomik ve sosyal nedenler ilk sıralarda yer almaktadır. Rus katılımcıların ise büyük çoğunluğunun (%72,7) sosyal nedenlerle Türkiye'ye geldiği tespit edilmiştir. Azerbaycan ve Ruslarda sosyal nedenler ilk sırada yer alırken, Türkmenistanlılarda ekonomik nedenlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Çizelge 4.20. *Uyruklarına göre geliş nedenlerinin dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Geliş nedeni	Ekonomik	25	25,5	10	10,1	10	45,5	45	20,5
	Politik	1	1	5	5,1	0	0	6	2,7
	Sosyal	37	37,8	72	72,7	7	31,8	116	53
	Eğitim	30	30,6	3	3	4	18,2	37	16,9
	Diğer	5	5,1	9	9,1	1	4,5	15	6,8
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

4.1.2. Görüşmeye katılanların kişisel özellikleri

Nitel bağlamda bulguların elde edilmesi amacı ile farklı bir katılımcı grup ile gerçekleştirilen görüşmeye katılan kişilerin kişisel özellikleri Çizelge 4.21’de verilmiştir.

Çizelge 4.21. *Uyruklarına göre cinsiyet dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	9	69,2	10	90,9	4	66,7	23	76,7
	Erkek	4	30,8	1	9,1	2	33,3	7	23,3
Toplam		13	100	11	100	6	100	30	100

Çizelge 4.21’e göre katılımcıların 23’ü (%76,7) kadın, 7’si (%23,3) erkek iken 13’ü (%43,3) Azerbaycan, 11’i (%36,1) Rus ve 6’sı (%20) ise Türkmenistan uyrukludur. Çizelge 22’de görüldüğü üzere uyruklara göre bakıldığında, Azerbaycanlı bireylerin 9’u (%69,2) kadın iken 4’ü (%30,8) erkektir. Rusların 10’ (%90,9) kadın, 1’i

(%9,1) erkektir. 6 Türkmenistanlı katılımcının ise 4'ü (%66,7) kadın iken 2'si (%33,3) erkektir.

Görüşmeye katılan bireylerin yaş dağılımı ve uyruklarına göre yaş dağılımına ait frekans ve yüzdeler Çizelge 4.22'de verilmiştir.

Çizelge 4.22. *Uyruklara göre yaş dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Yaş	20-35	4	30,8	3	27,3	2	33,3	9	30
	35-50	8	61,5	8	72,7	4	66,7	20	66,7
	50-65	0	0,0	0	0,00	0	0,00	0	0
	65 üzeri	1	7,7	0	0,00	0	0,00	1	3,3
Toplam	13	100	11	100	6	100	30	100	

Çizelge 4.22'ye göre görüşülenlerin 9'u (%30) 20-35, 20'si (%66,7) 35-50 ve 1'i (%3,3) ise 65 üzeri yaş aralığındadır. Uyruklara göre bakıldığında, üç uyruktaki da katılımcıların çoğunlukla 20-35 ve 35-50 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Azerbaycanlılarda 1 kişinin 65 üzeri olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.23'te görüşülenlerin doğum yerleri ve uyruklarına göre doğum yerlerinin dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.23. *Uyruklara göre doğum yerlerinin dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Doğum Yeri	Azerbaycan	12	92,3	0	0,0	0	0,0	12	40
	Rusya	0	0,0	10	90,9	0	0,0	10	33,3
	Türkmenistan	0	0,0	0	0,0	6	100	6	20
	Ermenistan	1	7,7	0	0,0	0	0,0	1	3,3
	Kazakistan	0	0,0	1	9,1	0	0,0	1	3,3
Toplam	13	100	11	100	6	100	30	100	

Çizelge 4.23'e göre bireylerin 12'si Azerbaycan, 10'u Rusya, 6'sı Türkmenistan, 1'i Ermenistan ve 1 kişi de Kazakistan doğumludur. Azerbaycanlıların çoğunluğunun (%92,3) doğum yerinin Azerbaycan olduğu belirlenirken, Rusların %90,9'unun Rusya, Türkmenistanlıların ise %100'ünün Türkmenistan olduğu görülmüştür.

Görüşmeye katılan bireylerin din dağılımları Çizelge 4.24'te verilmiştir.

Çizelge 4.24. Uyruklara göre din dağılımı

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
Din		n	%	n	%	n	%	n	%
		Hristiyan	0	0,00	11	100,00	0	0,00	11
	Müslüman	12	92,30	0	0,00	5	83,30	17	56,7
	Dinsiz	1	7,70	0	0,00	1	16,70	2	6,6
Toplam		14	100	10	100	6	100	30	100

Görüşmeye katılan bireylerin din dağılımları incelendiğinde 11'inin (%36,7) Hristiyan ve 2'sinin (%6,6) dinsiz olduğu saptanmıştır. Çizelgeye göre bireylerin çoğunluğunun 17'sinin (%56,7) Müslüman olduğu tespit edilmiştir. Uyruklara göre bakıldığında Azerbaycanlı ve Türkmenistanlılarda Müslümanların ve Ruslarda Hristiyanların yüzdesinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Görüşmeye katılanların aldıkları eğitim ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.25'de verilmiştir. Çizelgeye göre katılımcıların 12'sinin (%40) ekonomi ve işletme, 3'ünün (%10) sağlık, 1'inin (%3,3) hukuk, 4'ünün (%13,3) hizmet sektörü, 9'u (%30) eğitim ve araştırma ve 1'i (%3,3) ise mühendislik ve fen bilimleri alanında eğitimlerini tamamlamışlardır. Uyruklara göre bakıldığında Türkmenistanlıların %66,7'sinin, Rusların %27,3'ünün ve Azerbaycanlıların %38,5'inin ekonomi ve işletme alanında eğitim aldıkları görülmüştür. Türkmenistanlılarda 1 kişinin mühendislik ve fen bilimleri alanında eğitim aldığı gözlenirken, Azerbaycanlılarda 5 ve Ruslarda da 4 kişinin eğitim ve araştırma alanında eğitim aldıkları belirlenmiştir. Sağlık alanında eğitim alanlar incelendiğinde Azerbaycanlılarda 2 ve Ruslarda da 1 kişinin olduğu görülmektedir. Azerbaycanlılarda 1, Ruslarda 2 ve Türkmenistanlılarda 1 kişinin hizmet alanında eğitim aldığı görülmüştür.

Çizelge 4.25. *Uyruklarına göre aldıkları eğitimin dağılımları*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Aldıkları Eğitim	Yok	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ekonomi ve İşletme	5	38,5	3	27,3	4	66,7	12	40
	Sağlık	2	15,4	1	9,1	0	0	3	10
	Hukuk	0	0	1	9,1	0	0	1	3,3
	Hizmet Sektörü	1	7,7	2	20	1	16,7	4	13,3
	Eğitim ve Araştırma	5	38,5	4	36,4	0	0	9	30
	Mühendislik ve Fen Bilimleri	0	0	0	0	1	16,7	1	3,3
	Toplam	13	100	11	100	6	100	30	100

Çizelge 4.26’da görüşme yapılan kişilerin medeni durumları ve uyruklarına göre dağılımı sunulmuştur.

Çizelge 4.26. *Uyruklarına göre medeni durumların dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Medeni Durum	Bekar	2	15,4	0	0	0	0	2	6,7
	Evli	7	53,8	8	72,7	5	83,3	20	66,7
	Birliktelik	0	0	1	9,1	0	0	1	3,3
	Boşanmış	4	30,8	1	9,1	1	16,7	6	20
	Dul	0	0	1	9,1	0	0	1	3,3
	Toplam	13	100	11	100	6	100	30	100

Çizelge 4.26’ya göre 2 kişi (%6,7) bekar, 20 kişi (%66,7) evli, 1 kişi (%3,3) birliktelik yaşadığını, 6 kişi (%20) boşanmış ve 1 kişi (%3,3) de dul olduğunu dile getirmiştir. Azerbaycanlılarda %53,8, Ruslarda %72,7 ve Türkmenistanlılarda da %83,3

ile çoğunluk evli olduğunu belirtmiştir. Azerbaycanlılarda 4, Ruslarda ve Türkmenistanlılarda ise 1 kişinin boşanmış olduğu görülmektedir.

Görüşmeye katılanlardan evli olanların eşlerinin uyrukları ve kendi uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.27’de verilmiştir.

Çizelge 4.27. *Uyruklarına göre eşin uyruğunun dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Eş Uyruk	Azerbaycanlı	3	42,9	0	0	0	0	3	15
	Rus	0	0	0	0	1	20	1	5
	Türk	4	57,1	8	100	4	80	16	80
Toplam		7	100	8	100	5	100	20	100

Çizelge 4.27’ye göre görüşmeye katılanlardan evli olanların (n=20) eşlerinin uyrukları ve kendi uyruklarına göre dağılımı incelendiğinde 3 katılımcının eşinin Azerbaycanlı, 1 kişinin Rus ve 16 kişinin eşinin Türk olduğu görülmektedir. Uyruklara göre bakıldığında Azerbaycanlıların %57,1’i, Rusların %100’ü ve Türkmenistanlıların ise %80’ninin bir Türk ile evli olduğu saptanmıştır.

Çizelge 4.28’de evli olan katılımcıların eşlerinin dinleri ve uyruklarına göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.28. *Uyruklara göre eşin dini inançlarının dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Eş Din	Hristiyanlık	1	14,3	0	0	0	0	1	5
	İslam	6	85,7	8	100	4	80	18	90
	Dinsiz	0	0	0	0	1	20	1	5
Toplam		7	100	8	100	5	100	20	100

Çizelge 4.28'e göre evli olan katılımcıların 1'nin (%1) eşinin dini Hristiyanlık, 18'nin (%90) İslam ve 1'nin (%5) ise dinsiz olduğu görülmüştür. Azerbaycanlı katılımcıların %85,7'inin eşinin dini İslam iken bu oran Ruslarda %100 ve Türkmenistanlılarda %80 olarak bulunmuştur.

Çizelge 4.29'a görüşme yapılan bireylerden eski eşi olanların (n=8) eşlerinin uyrukları ve kendi uyruklarına göre dağılımı gösterilmektedir.

Çizelge 4.29. Uyruklarına göre eski eşin uyruğun dağılımı

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Eski Eş Uyruk	Azerbaycanlı	2	50	0	0	0	0	2	25
	Rus	0	0	3	100	0	0	3	37,5
	Türkmenistanlı	0	0	0	0	1	100	1	12,5
	Türk	2	50	0	0	0	0	2	25
Toplam		4	100	3	100	1	100	8	100

Çizelge 4.29'da eski eşi olanların 2'nin (%25) eşinin Azerbaycanlı, 3'ünün (37,5) Rus, 1'nin (%12,5) Türkmenistanlı ve 2'nin (%25) Türk olduğu tespit edilmiştir. Uyruklara göre yüzdeler incelendiğinde Rusların tamamının eski eşinin uyruğu Rus iken Türkmenistanlıların tamamının Türkmenistanlı olduğu belirlenmiştir. Azerbaycanlılarda ise %50'sinin Azerbaycanlı ve %50'sinin ise Türk olduğu görülmüştür.

Görüşmeye katılanlar arasında eski eşi olanların eşlerinin dinleri ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.30'da sunulmuştur.

Çizelge 4.30. Uyruklara göre eski eşin din dağılımı

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Din	Hristiyan	0	0	3	100	0	0	3	37,5
	İslam	4	100	0	0	1	100	5	62,5
Toplam		4	100	3	100	1	100	8	100

Çizelge 4.30'a göre 3 kişinin eşinin Hristiyan ve 5 kişinin eşinin ise İslam dininde olduğu belirlenmiştir. Rusların tamamının eski eşi Hristiyan iken Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların tamamının eşi ise Müslümandır.

Görüşmeye katılanların partnerlerinin uyruklarına dağılımı Çizelge 4.31'de sunulmuştur.

Çizelge 4.31. *Uyruklara göre partnerin uyruğunun dağılımı*

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Türk	0	0	1	100	0	0	1	100

Çizelge 4.31'ye göre partneri olan 1 kişinin olduğu ve bu kişinin uyruğunun Rus olduğu görülmektedir. Partnerin uyruğuna bakıldığında Türk olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.32'de partneri olan bireylerin partnerinin dini ve uyruklara göre dağılımı verilmiştir. Buna göre partneri olan 1 kişinin partnerinin dininin İslam olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.32. *Uyruklara göre partnerin dininin dağılımı*

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
İslam	0	0	1	100	0	0	1	100

Görüşme yapılan kişilerin eğitim durumları ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.33'te verilmektedir. Çizelgeye göre görüşme yapılan kişilerin eğitim durumları ve uyruklarına göre dağılımı incelendiğinde (Çizelge 34) 3 kişinin (%10) ortaokul, 5 kişinin (%16,7) lise, 13 kişinin (%43,3) lisans ve 9 kişinin (%30) ise Lisans üstü (Yüksek Lisans ve Doktora) mezunu olduğu görülmüştür. Azerbaycanlıların %30,8'inin lisans ve %46,2'sinin ise lisansüstü mezunu olduğu belirlenmiştir. Lisansüstü mezunu olan katılımcı yüzdesinin Azerbaycanlılarda diğer uyruklara göre daha yüksek olduğu

saptanmıştır. Rusların %72,7 ile çoğunluğunun lisans mezunu olduğu görülürken Türkmenistanlılarda yüzdelerin tüm eğitim gruplarında benzer olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.33. *Uyruklara göre eğitim durumları*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Eğitim	Ortaokul	2	15,4	0	0	1	16,7	3	10
	Lise	1	7,7	2	18,2	2	33,3	5	16,7
	Lisans	4	30,8	8	72,7	1	16,7	13	43,3
	Lisansüstü	6	46,2	1	9,1	2	33,3	9	30
Toplam		13	100	11	100	6	100	30	100

Görüşmeye katılanların Türkçe bilme düzeylerine ilişkin bilgiler ve uyruklara göre dağılımı Çizelge 4.34'te verilmiştir.

Çizelge 4.34. *Uyruklarına göre Türkçe bilme düzeylerinin dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Türkçe	Zayıf	0	0	4	36,4	0	0	4	13,3
	Orta	0	0	2	18,2	1	16,7	3	10
	İyi	5	38,5	1	9,1	2	33,3	8	26,7
	Çok iyi	8	61,5	4	36,4	3	50	15	50
Toplam		13	100	11	100	6	100	30	100

Çizelgeye göre katılımcıların 15'i (%50) çok iyi bildiğini belirtirken, 8'i (%26,7) iyi, 3'ü (%10) orta ve 4'ü (%13,3) ise zayıf düzeyde Türkçe bildiğini dile getirmiştir. Azerbaycanlıların %61,5'i, Rusların %36,4'ü ve Türkmenistanlıların ise %50'si Türkçeyi çok iyi bildiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında Türkçe bilme düzeylerinin Rus katılımcılarda daha zayıf olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.35’de katılımcıların Rusça bilme düzeyleri ve uyruklarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 4.35. *Uyruklarına göre Rusça bilme düzeylerinin dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Rusça	Zayıf	2	15,4	0	0	0	0	2	6,7
	Orta	1	7,7	0	0	1	16,7	2	6,7
	İyi	2	15,4	0	0	0	0	2	6,7
	Çok iyi	8	61,5	11	100	5	83,3	24	80
Toplam		13	100	11	100	6	100	30	100

Çizelge 4.35’e göre Rusların tamamı Rusçayı çok iyi bildiğinin Azerbaycanlıların %61,5’i ve Türkmenistanlıların ise %83,3’ü Rusçayı çok iyi bildiğini dile getirmiştir. Türkmenistanlı ve Azerbaycanlı katılımcılarda 1 kişi Rusçasının orta düzeyde olduğunu belirtirken Azerbaycanlılarda 2 kişi ise zayıf olduğu bildirmiştir.

Çizelge 4.36’da görüşme yapılanların diğer dilleri bilme durumlarına ilişkin frekans ve yüzdeler gösterilmektedir. Çizelgeye göre katılımcıların 21’i (%70) İngilizce, 4’ü (%13,3) Almanca, 3’ü (%10) Çekçe ve 3’ü (%10) Özbekçe bildiğini dile getirmiştir. Türkmenistanlılarda İngilizce bilenlerin yüzdesi %50, Ruslarda %90 ve Azerbaycanlılarda %64,3’tür. Türkmenistanlılarda 2 kişi farsça ve çekçe bildiğini belirtmiştir. Ruslarda 3 kişinin Azerbaycanlılarda ise 1 kişinin Almanca bildiği görülmüştür.

Çizelge 4.36. *Uyruklarına göre diğer dilleri bilme durumlarının dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Diğer Diller	İngilizce	9	64,3	9	90	3	50	21	70
	Almanca	1	7,1	3	30	0	0	4	13,3
	İspanyolca	1	7,1	0	0	0	0	1	3,3
	Arapça	0	0	0	0	1	16,7	1	3,3
	Çekçe	1	7,1	0	0	2	33,3	3	10
	Farsça	0	0	0	0	2	33,3	2	6,7
	Bulgarca	1	7,1	0	0	0	0	1	3,3
	Özbekçe	0	0	1	10	2	33,3	3	10
	Kırgızca	0	0	0	0	1	16,7	1	3,3

Çizelge 4.37’de katılımcıların çalışma durumlarına ilişkin frekans ve yüzdeler verilmiştir.

Çizelge 4.37. *Uyruklarına göre çalışma durumlarının dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Çalışma Durumu	Düzenli	5	38,5	2	18,2	1	16,7	8	26,7
	Düzensiz	2	15,4	1	9,1	1	16,7	4	13,3
	Kendi işi	4	30,8	2	18,2	0	0	6	20
	İşsiz	1	7,7	4	36,4	1	16	6	20
	Sanal freelance	0	0	2	18,2	1	16	3	10
	Diğer	0	0	0	0	2	33,3	2	6,7
	Emekli	1	7,7	0	0	0	0,	1	3,3
	Toplam	13	100	11	100	6	100	30	100

Görüşme yapılan kişilerin 8'i (%26,7) düzenli ve 4'ü (%13,3) düzensiz çalıştığını, 6'sı (%20) kendi işini yaptığını, 6'sı (%20) işsiz olduğunu ve 3'ü (%10) freelance olarak çalıştığını bildirmiştir. Uyruklara göre bakıldığında Azerbaycanlılarda %38,5, Ruslarda %18,2 ve Türkmenistanlılarda ise %16,7'nin düzenli bir işe sahip olduğu görülmüştür. Azerbaycanlılarda %30,8 kendi işini yaptığını belirtirken Ruslarda ise %18,2 kendi işini yaptığını dile getirmiştir. Ruslarda 2 Türkmenistanlılarda ise 1 kişinin freelance çalıştığı görülmektedir.

Görüşmeye katılanların Türkiye'de yaşama süreleri ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.38'de verilmiştir.

Çizelge 4.38. Uyruklarına göre Türkiye'de yaşama sürelerinin dağılımı

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Yaşama Süre	1-5 yıl	5	38,5	5	45,5	0	0	10	33,3
	5-10 yıl	1	7,7	2	18,2	1	16,7	4	13,3
	10-15 yıl	1	7,7	1	9,1	3	50	5	16,7
	15-20 yıl	3	23,1	2	18,2	0	0	5	16,7
	20 yıl üzeri	3	23,1	1	9,1	2	33	6	20
Toplam		13	100	11	100	6	100	30	100

Çizelge 4.38'e göre görüşme katılımcılarından 10'unun (%33,3) 1-5 yıl, 4'ünün (%13,3) 5-10 yıl, 5'inin (%16,7) 10-15 yıl, 5'inin (%16,7) 15-20 yıl ve 6'sının (%20) 20 yıl üzeri bir süredir Türkiye'de yaşadığı görülmüştür. Azerbaycanlılarda %38,5 ve Ruslarda %45,5 1-5 yıldır Türkiye'de olduğunu belirtmiştir. Azerbaycanlılarda 3, Ruslarda 1 ve Türkmenistanlılarda 2 kişinin 20 yıldan fazla süredir Türkiye'de olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.39'da görüşme yapılanların ikametlerine ilişkin frekans dağılımları görülmektedir.

Çizelge 4.39. Uyruklarına göre ikametlerinin dağılımı

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
İkamet	Vatandaşlık	9	69,2	3	27,3	4	66,7	16	53,3
	Aile oturma izni	1	7,7	3	27,3	1	16,7	5	16,7
	Çalışma izni	1	7,7	2	18,2	1	16,7	4	13,3
	Turist izni	2	15,4	3	27,3	0	0	5	16,7
Toplam	13	100	11	100	6	100	30	100	

Görüşme yapılanların ikametleri incelendiğinde (Çizelge 4.39) 16 kişinin (%53,3) vatandaşlık aldığı, 5 kişinin (%16,7) aile oturma izni, 4 kişinin (%13,3) çalışma izni ve 5 kişinin (%16,7) turist izni ile ikamet ettiği tespit edilmiştir. Azerbaycanlılarda vatandaşlık alanların yüzdesi %69,2 iken Ruslarda bu oranın %27,3 ve Türkmenistanlılarda %66,7 olduğu görülmüştür. Çalışma izni ile gelenlere bakıldığında Azerbaycanlılarda %7,7, Ruslarda %18,2 ve Türkmenistanlılarda %16,7 kişinin bu şekilde ikamet ettiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.40'da görüşmeye katılan bireylerin Türkiye'ye geliş nedenleri ve uyruklarına göre dağılımı sunulmuştur. Çizelgeye göre katılımcıların 6'sı (%20) ekonomik, 13'ü (%43,3) sosyal, 7'si (%23,3) eğitim ve 4'ü (%13,3) diğer nedenlerle Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Uyruklara göre bakıldığında Azerbaycanlıların %23,1'inin, Rusların %9,1'inin ve Türkmenistanlıların %33,3'ünün ekonomik nedenlerle geldiği görülmüştür. Politik nedenlerle Türkiye'ye gelen herhangi bir katılımcı olmadığı tespit edilmiştir. Azerbaycanlılarda %30,8 eğitim nedeniyle geldiğini belirtirken bu oranın Ruslarda %9,1 Türkmenistanlılarda %33,3 olduğu belirlenmiştir. Rusların %63,6 ile büyük çoğunluğunun sosyal nedenlerle Türkiye'ye geldiği gözlenmiştir.

Çizelge 4.40. *Uyruklarına göre geliş nedenlerinin dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Geliş nedeni	Ekonomik	3	23,1	1	9,1	2	33,3	6	20
	Politik	0	0	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	4	30,8	7	63,6	2	33,3	13	43,3
	Eğitim	4	30,8	1	9,1	2	33,3	7	23,3
	Diğer	2	15,4	2	18,2	0	0	4	13,3
Toplam	13	100	11	100	6	100	30	100	

4.2. Katılımcıların Kültürel Uyum ve İletişime İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamında kültürel uyum bağlamında elde edilen nitel bulgulara ilişkin genel bir çerçeve çizilmiştir. Nitel bağlamda 30 katılımcı ile gerçekleştirilen nitel bulgulara dayalı olarak içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir. Bu çerçevede kültürel uyuma etkisi olan bir takım göstergeler öne çıkmıştır. Kültürel Uyum sürecinde ‘Yerel Kültür Göstergeleri’, ‘Etnik Kültür Göstergeleri’ ve ‘Uluslararası Kültür Göstergeleri’ ana tema olarak öne çıkmaktadır. Bu ana temalara dayalı olarak yapılan alt temalar Çizelge 4.41’de verilmiştir:

Çizelge 4.41. Kültürel Uyum ve İletişim sürecine ilişkin bulgular

Yerel Kültür Göstergeleri

Yerel Kültürle İletişim

Yerel Kültürle İletişim Düzeyi

Yerel Kültürle İletişim Sıkıntıları

Kültürel Farklılıklara Dayalı Sıkıntılar

Sosyo-Politik Sistem Farklılıklarına Dayalı Sıkıntılar

Yerel Kültürün Yaklaşımı

Yerel Kültürün Olumlu Yaklaşımı

Yerel Kültürün Olumsuz Yaklaşımı

Etnik Kültür Göstergeleri

Etnik Kültürle İletişim

Etnik Kültürle İletişim Düzeyi

Ülke ziyaret sıklığı ve ziyaret amaçları

Soydaşlarla iletişim kurma

Göçmenlerle iletişim kurma

Uluslararası Kültür Göstergeleri

Günlük Yaşam Alışkanlıkları

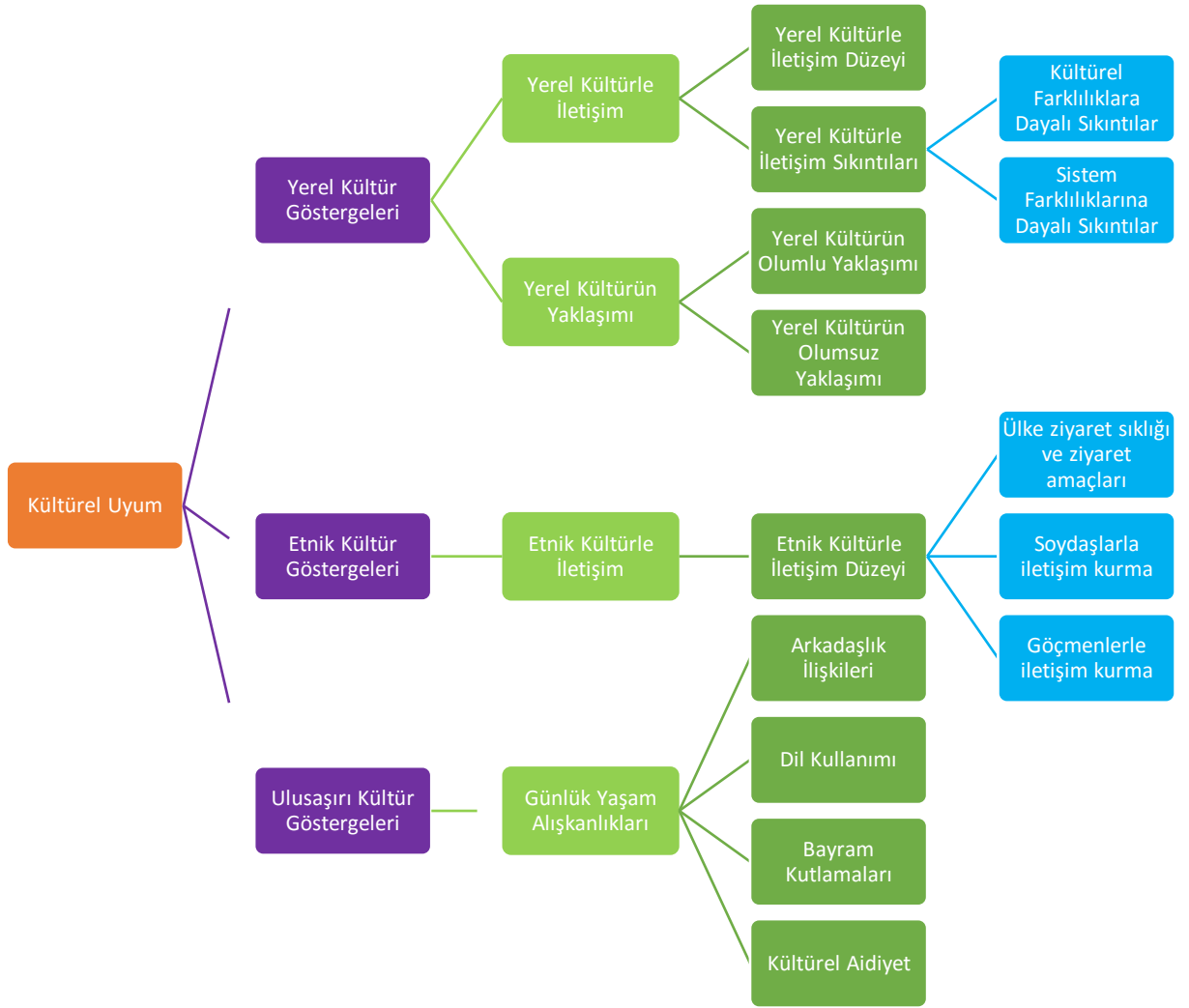
Arkadaşlık İlişkileri

Dil Kullanımı

Bayram Kutlamaları

Kültürel Aidiyet

Kültürel uyum ve iletişim sürecine ilişkin bulgulara dayalı ilişkiler ve açılımları ortaya koyan model Şekil 4.1’de verilmiştir:

Şekil 4.1. Kültürel Uyum ve İletişim

Yukarıda kültürel uyum ve iletişime ilişkin görüşlere dayalı olarak çizilen bu genel çerçeveye dayalı olarak nicel ve nitel veriler ortaya çıkan temaların başlıklarına dayalı olarak derinlemesine sorgulanmıştır.

4.2.1. Yerel kültürle iletişim

Bu bölümde katılımcıların yerel toplumla iletişimine yerel toplumla iletişim düzeyi ve sıkıntıları, yerel toplumun yaklaşımına ilişkin bulgular yer almıştır.

4.2.1.1. Yerel kültürle iletişim düzeyi ve sıkıntılara ilişkin nicel bulgular

Veri toplama aracını yanıtlayan kişilerin Türklerle ile iletişim düzeyleri ve uyruklarına göre dağılımı Çizelge 4.42’de verilmiştir.

Çizelge 4.42. Uyruklarına göre Türklerle iletişim düzeylerinin düzey dağılımı

		Uyruk						Toplam	
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı			
		n	%	n	%	n	%		
Türk ile iletişim	Hiç	0	0,0	1	1,0	0	0,0	1	0,5
	Zayıf	4	4,1	28	28,3	1	4,5	33	15,1
	Orta	18	18,4	37	37,4	4	18,2	59	26,9
	İyi	27	27,6	18	18,2	6	27,3	51	23,3
	Çok iyi	49	50,0	15	15,2	11	50,0	75	34,2
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.42’ye göre 1 (%0,5) kişi hiç iletişim kurmadığını, 33 (%15,1) kişi zayıf, 59 (%26,9) kişi orta, 51 (%23,3) kişi iyi ve 75 (%34,2) kişi ise çok iyi düzeyde bir iletişimi olduğunu belirtmiştir. Uyruklara göre bakıldığında Ruslarda 1 kişinin hiç iletişime geçmediği, 28 kişinin zayıf, 37 kişinin orta, 18 kişinin iyi ve 15 kişinin çok iyi düzeyde iletişim kurduğu görülmüştür. Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılarda ise %50 ile çoğunluğun Türklerle iletişim düzeylerinin çok iyi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum nicel ve nitel bulgulara dayalı olarak Türk kültürünün Azerbaycan ve Türkmenistan kültürleri ile benzerlik, Rus kültürü ile ise farklılık göstermesinden kaynaklanabilir.

Çizelge 4.43’te katılımcıların Türklerle yaşadıkları sıkıntılar ve uyruklarına göre dağılımlarına yer verilmiştir. Çizelgeye göre 120 (%54,8) kişi hiç sıkıntı yaşamadığını, 46 (%21) kişi kültürel farklılıklardan, 28 (%12,8) kişi dilden, 17 (%7,8) kişi dinden, 7 (%3,2) kişi önyargıdan ve 1 (%0,5) kişi diğer nedenlerden dolayı sıkıntı yaşadıklarını dile getirmiştir. Azerbaycanlılarda %74,5 ve Türkmenistanlılarda %72,7 ile çoğunluğun Türklerle herhangi bir sıkıntı yaşamadığı ve Ruslarda bu oranın %31,3 olduğu görülmüştür. Kültürel farklılıklardan dolayı sıkıntı yaşayanlar Azerbaycanlılarda %16,3, Ruslarda %26,3 ve Türkmenistanlılarda %18,2’dir. Azerbaycanlılarda Türkmenistanlılarda dilden dolayı sıkıntı yaşayanların yüzdesi çok az iken Ruslarda bu yüzdenin %27,3 olduğu tespit edilmiştir. Çizelge genel olarak incelendiğinde Rusların

Türklerle daha çok sıkıntı yaşadığı söylenebilir. Nitel bağlamda da Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar kültürel farklılıklar ve sosyo-politik sistem farklılıklardan kaynaklanan sorunları dile getirdirirken, Ruslar kültürel farklılıklardan ileri gelen sorunları vurgulamaktadır. Bu sorunlar arasında ilk yerde kültürel farktan kaynaklanan Rusların Türkçe dil yetersizliği bulunmaktadır.

Çizelge 4.43. *Uyruklarına göre Türklerle ile yaşadıkları sıkıntıların dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenista nlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Türklerle yaşadıkları sıkıntılar	Sıkıntı yaşamıyorum	73	74,5	31	31,3	16	72,7	120	54,8
	Kültürel farklılıklar	16	16,3	26	26,3	4	18,2	46	21
	Dil	1	1	27	27,3	0	0	28	12,8
	Din	5	5,1	11	11,1	1	4,5	17	7,8
	Önyargı	3	3,1	3	3	1	4,5	7	3,2
	Diğer	0	0	1	1	0	0	1	0,5
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

4.2.1.2. Yerel kültürün yaklaşımına ilişkin nicel bulgular

Veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin Türk kültüründeki insanların kendilerine karşı yaklaşımları için verdikleri yanıtlar ve uyruklara göre dağılımı Çizelge 4.44'te görülmektedir. Veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin Türk kültüründeki insanların kendilerine karşı yaklaşımları için verdikleri yanıtlar ve uyruklara göre dağılımı incelendiğinde 15'inin (%6,8) önyargılı, 60'ının (%27,4) meraklı, 45'inin (%20,5) nötr, 42'sinin (%19,2) ilgili, 56'sının (%25,6) yardımsever ve 1'inin (%0,5) ise Türk insanının kiskançlık gibi diğer yaklaşımları benimsediklerini belirttikleri görülmüştür. Türkmenistanlılarda %45,5, Ruslarda %16,6 ve Azerbaycanlılarda %30,6 Türklerin kendilerine karşı yardımsever olduğunu belirtmiştir. Türklerin yaklaşımını önyargılı olarak değerlendirenlerin sayısının her üç uyrukta da az olduğu görülmektedir. Azerbaycanlılarda ve Türkmenistanlılarda Türk kültüründeki insanların yaklaşımını

olumlu nitelendirenlerin yüzdesi Ruslara göre daha yüksektir. Bu durum nicel ve nitel bulgulara göre uyruklar arasındaki kültürel benzerlik ve farklılıkla bağlantılı olabilir.

Çizelge 4.44. *Uyruklarına göre Türk kültüründeki insanların yaklaşımlarının dağılımı*

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Önyargılı	6	6,1	8	8,1	1	4,5	15	6,8
Meraklı	22	22,4	34	34,3	4	18,2	60	27,4
Nötr	17	17,3	25	25,3	3	13,6	45	20,5
İlgili	22	22,4	16	16,2	4	18,2	42	19,2
Yardımsever	30	30,6	16	16,2	10	45,5	56	25,6
Diğer: kıskanç	1	1,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

4.2.1.3. Yerel kültürle iletişim düzeyi ve sıkıntılara ilişkin nitel bulgular

Yerel kültürle iletişim düzeyi ve sıkıntılara ilişkin nitel bulgular toplam 30 kişi ile yapılan görüşmelere dayalı olarak ortaya konulan bulguları içermektedir. Görüşmeye katılanların yerel insanlarla iletişim düzeyini öğrenmek için katılımcıların yerel insanlarla ilişkileri ve yaşadıkları sıkıntılar sorulmuştur. Katılımcıların biri hariç hepsi yerel insanlarla ilişkilerini olumlu değerlendirmiştir. Yerel insanlarla yaşanan iletişim sıkıntılarına dair ise katılımcılar farklı ifadelerde bulunmuşlardır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu yerel insanlarla ilişkilerini genel olarak olumlu çerçevede yorumlamışlardır. Bu olumlu çerçeveye dayalı olarak sosyal etkileşimin yoğunluğu, yerel halkın kültürel yapısının yabancı topluluklara yönelik olarak açık olması, sosyal bağlamda iki farklı topluluktan bireylerin evlenmesine dayalı aile oluşturma ile kurulan ilişkiler aracılığı ile genişleyen sosyal çevre ve bu çevrenin oluşturduğu yaşam kolaylıkları öne çıkan boyutlardır. Çok olmamakla birlikte olumsuz görüşler ise genellikle dil ve özellikle kültürel farklılıklar odaklı yaşanan sıkıntılara vurgu yapmaktadır.

Katılımcılar yerel insanlarla olan olumlu ilişki durumlarını çoğunlukla “çok iyi”, “iyi”, “dört dörtlük”, “güzel”, “süper” olarak tanımlamıştır. Örneğin yerel insanlarla ilişkilerini “çok iyi” adlandıran Azerbaycan uyruklu İtibar bu durumu “*İlişkilerim çok iyidir. Çevrem geniştir. İşimle ilgili esnaflarla devamlı irtibat içindeyim. Sosyal faaliyetimle ilgili de partilerle, sivil toplum kuruluşları ile irtibat içindeyim*” şeklinde düşüncelerini ifade ederken yerel insanlarla ilişkilerini “iyi” olarak nitelendiren Rus uyruklu Olya düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: “*Türkçem zayıf olduğundan daha çok Rus dilini bilen insanlarla görüşüyorum, ama çevremde Türkler de var. Erkek arkadaşım Türk. Onun aracılığıyla tanışıyorum, konuşuyorum. Birkaç Türkçe kelime, birkaç jest. Anlıyorlar. Geldiğimden beri sorun yaşamadım*”.

Yerel insanlarla ilişkilerini olumlu değerlendiren Azerbaycan uyruklu Melek ise ilişki durumunu “*dört dörtlük*” ifadesi ile tanımlamıştır:

Türklerle ilişkim dört dörtlük. Hiç yabancılık çekmedim. Çok sıcakkanlılar. Arkadaşlarım arasında kapalıları bile var. İnsanlar bazen benim açık kadın olarak kapalı kadınlarla nasıl arkadaşlık ettiğime şaşırıyorlar. Ancak bende öyle bir ayrımcılık yok. Ben öğrenmenin, gelişmenin peşindeyim. Yeter ki eğitilmiş, kültürlü, açık görüşlü insan olsun

Yerel insanlarla ilişkilerini “güzel” olarak nitelendiren Rus uyruklu Vera ilişkilerini “*Güzel, iyi. Türk arkadaşlarım var. Ortaklarım var. Türkiye’ye yerleştiğimden bu yana insanlarla sorun yaşamadım. Kaynanam, kayınpederim beni çok sevdiler. Maalesef şimdi hayatta değiller*” şeklinde anlatırken ilişki durumunu “harika” adlandıran Türkmenistan uyruklu Klara ise “*Harika! Sıkıntı yaşamıyorum. İlk zamanlar birkaç kez kandırıldığım oldu, ama artık olmuyor. Bizde Türkmenistan’da bir kişi söz veriyorsa, yapıyor. Burada ev kiraladığında, bir şey aldığında, çalıştığında evrak gerek, imza gerek. Artık söze inanmıyorum. Her şey yolunda gidiyor...*” demiştir.

Yerel insanlarla ilişkilerini “süper” olarak tanımlayan Azerbaycan uyruklu Aysel konuyla ilgili “*Süper yaa! Birbirinden kıymetli arkadaşlarım var, tanıdıklarım var. Anlat anlat bitmez*” beyanda bulunurken ilişki durumunu “çok hoş” ifadesiyle nitelendiren Rus uyruklu Katya ise “*İlişkilerim çok hoş. İlk zamanlar iletişimde sıkıntı oldu, ama yavaş yavaş çözüldü*” açıklaması yapmıştır.

Yerel insanlarla ilişkilerinden memnun olan Türkmenistan uyruklu Gönçe ise konuyla ilgili “sağlam” ifadesi kullanırken “*Türklerle ilişkilerim iyi. Çok güzel arkadaşlarım, komşularım var. Eşimin ailesi de çok samimi. Eşim kariyer yaptığı için çok geç yaşta evlendi. Aile üyeleri de onun seçimine saygı gösteriyorlar*” Türkmenistan

uyruklu Kveta yerel insanlarla ilişkilerini şu cümlelerle açıklamıştır: *“İyiler. Sürekli iletişimdeyim. Çevremdeki herkes Türk. Antalya’da Türkmenistanlı yok. Komşular, eşimin akrabaları Türk. Kendi kardeşlerim İstanbul’da”*.

Katılımcılardan sadece bir kişi yerel insanlarla ilişkilerinin iyi olmadığını ifade etmiştir. Eşinin akrabaları ve komşuları ile sorun yaşayan Türkmenistan uyruklu Cennet yerel insanlarla ilişkilerini şöyle aktarmıştır: *“Görüşmemeyi tercih ediyorum. Çok farklılar! Benim eşim, oğlum bana yetiyor. Lara’da, mahallemizde birkaç Rus arkadaşım var. Onlarla görüşüyoruz. Başka kimseye ihtiyacım yok!”*.

Yerel insanlarla yaşanan sıkıntılara gelince katılımcıların az bir kısmı hiç sıkıntı yaşamadıklarını belirtmiştir. Hiç sıkıntı yaşamadıklarını söyleyenler arasında Azerbaycan-Ermenistan savaşı sonucunda Türkiye’ye göç etmiş Azerbaycan uyruklu Hüseyin yerel insanların hoşgörülüğüne değinmiştir: *“Yok, neden yaşıyorum? Aynı kültür, aynı dil, aynı din. Ermenistan’daki olaylardan sonra buradaki insanlar bana kucak açtı. Hiç yabancılık çekmedim. Tüm akrabalarım Azerbaycan’a yerleşti. Ben ise eğitim için Türkiye’ye geldim, kaldım”*.

Yerel insanlarla hiçbir sıkıntı yaşamadığı söyleyen Azerbaycan uyruklu Meryem ise beyanında kültürel uyum açısından önemli bir etken olan dil konusuna dikkat çekmiştir:

Yok, hiç sıkıntı yaşamıyorum ve yaşamadım. Kolay alıştım. Dilimiz bir, dinimiz bir. Sadece Türkiye Türkçesinde yabancı kelimeler var ve Azerbaycan Türkçesi ile karşılaştırılırken farklı anlam veren kelimeler var. Onları öğrenmek için ders aldım. Bu nedenle gelenlere Türkiye Türkçesini öğrenmeyi öneriyorum.

Sorun yaşadıklarını söyleyen katılımcıların çoğu bu sıkıntılara onların ülkeye yerleştikleri ilk seneler rastladıklarını ve zamanla aşıldığını bildirmiştir. Bu katılımcı yanıtlarına dayalı olarak kültürel uyum sürecinde yerel bağın kurulması için zamanın önemli bir etken olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin sıkıntı yaşadığını beyan edenlerde Türkmenistan uyruklu Kveta durumu *“İlk yıllar zor oldu. Dil sıkıntısı vardı, yemek sıkıntısı vardı, giyim problemdi. Zamanla çözüldü”* şeklinde açıklarken Azerbaycan uyruklu Hatice Türkiye’ye yerleştiği zaman yaşadığı sıkıntıları şu cümlelerle aktarmıştır:

Beş yılın sonunda sıkıntı yaşamıyorum, ama daha önceleri yaşıyordum. En çok mesela arkadaş edinmekte, sosyal yaşam standartlarını algılamakta, iş aramakta, kendimi ifade etmekte yani Maslow piramidinin aşağı basamaklarında. Sadece bürokrasinin fazla olması

hâlâ devam ediyor. Bir evrakla ilgili kimlere başvuru yapacağım, nasıl yapacağım, nereden yapacağım. Bununla ilgili hâlâ, çabalıyorum. Onun dışında herhangi bir sıkıntı yok.

Katılımcıların yerel kültürün üyeleriyle yaşadıkları sorunlar genellikle kültürel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Kültürel farklılığa dayalı sıkıntılar her üç uyruk tarafından ve farklı boyutlarda dile getirilmektedir. Örneğin Azerbaycan uyruklu Turane toplumsal boyuttaki kültürel sorunları *“ilgi alanlarının farklılığı ve mizah anlayışının farklılığı”* ile ilişkilendirmiştir:

Şu an yaşamıyorum, ama ilk zamanlar yaşadım. Kültürle ilgili sanırım. İlgili alanları çok farklı. İletişim kurmak için ortak konu bulunamıyor. Filmlerimizi anlamıyorlar, biz de onlarınkini anlamıyoruz, müzikleri paylaşmıyoruz. Mizah anlayışımız farklı. Zamanla öğrendim, ama yine de bu konulara çok girmiyorum.

Yerel kültürün üyeleriyle sıkıntı yaşadığını bildiren Rus uyruklu katılımcı ifadesinde Vera kültürel farklılığa dayalı toplumsal cinsiyet konusuna değinmiştir: *“Kültür farkı sorundur. Biz Ruslar daha özgürüz, serbestiz. Giyim, konuşma, davranış. Kadınla erkek arasında fark koymayız. Burası müslüman bir ülke ve daha tutucu. İnsanlar yanlış anlamasınlar diye dikkat etmek zorundayız, farklı davranmaya mecburuz...”*.

Türkmenistan uyruklu katılımcı Cennet ise yerel insanlarla yaşadığı sıkıntılarını toplumsal davranış farklılığı ile açıklamıştır:

Şu, benim değiştirdiğim 4. dairedir. Her apartta üst komşular başımıza halı çırpıyor, sofra çırpıyor, balkon yıkıyorlar. Her gün onların pisliğini temizliyorum... Her binada bir manyak teyze beni buluyor. Bu sabah 3. kattaki ninenin yüzüne kapıyı kapattım. Her gün sabah 10-11 gibi geliyor, akşam orucunu açmaya gidiyor. Hamile halimle ne uyuyabiliyorum (katılımcı 6 aylık hamile), ne yiyebiliyorum. Konuşacak bir şey de yok...

Katılımcı yanıtlarına dayalı olarak Rusların toplumsal boyutta en çok değindikleri kültürel sorunun dil engeli olduğu öne çıkmaktadır. Yerel insanlarla sıkıntılarında bahseden Rus uyruklu Sveta durumu şöyle aktarmıştır: *“İlk seneler çok büyük sıkıntılar yaşadım. Bir sene boyunca her gün ağladım. Eşimin haberi yoktu. Onun akrabalarına her gittiğimde ağlıyordum. Çünkü onlar konuşuyorlardı, gülüyorlardı, ben ise hiçbir şey anlamıyordum. Sanki aydan düşmüştüm. Kendimi çok kötü hissediyordum”*. Yine sıkıntı yaşadığını beyan eden katılımcılar arasında Rus uyruklu Aleksey Türkiye’de yaşadığı kültürel sorunu dil olarak tanımlamıştır: *“Dil yüzünden anlaşmazlıklar oluyor, özellikle*

kurumlarda. Örneğin hastanelerde. Bu nedenle çocuklar hastalandığında kendim halletmeyi tercih ediyorum. Çünkü doktorların beni anlayamayacağını biliyorum. Türkçem zayıf, birkaç kelimeyle derdini anlatamazsın. Onlar da İngilizce konuşmuyor”.

Katılımcıların yerel kültürün üyeleriyle ilişkilerine dair anlattıkları diğer ortak konu aile-akraba boyutundaki kültürel sorunlardır. Her üç uyruğun temsilcisi tarafından dile getirilen aile-akraba boyutundaki kültürel sorunlar toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, yabancılara yönelik önyargı, toplumsal davranış kalıp yargıları, giyim ve yemek alışkanlıklarındaki farklılıklara dayanmaktadır. Yaşadığı aile sorunlarından dolayı Türk eşiyle boşanma aşamasında olan Azerbaycan uyruklu İnce durumu şu şekilde aktarmıştır:

Bakü’de yaşadığımız süre içinde hiçbir sorun yoktu. Ailesinin yanına yerleştikten sonra onların etkisiyle otoriter anneci moduna girdi. Erkek egemenliği, tehtit, şiddet başladı. Onların ailesinde kumalık olayı olduğu için gelinler önemsiz insan olarak kabul edilir ve istenildiğinde başkası ile değiştirilebilir. Bu nedenden tüm aile üyeleri tarafından sürekli denetim ve baskı hissediyordum. Kendi özelim yoktu. Yatak odamdaki dolabımı bile eşimin kız kardeşleri karıştırıyordu. Eşim artık benimle hiçbir şeyini paylaşmıyordu. Çocuklarla ilgilenmiyordu...

Aile-akraba sorunlarından bahseden ve Türk erkekle evli olan katılımcılar arasında Rus uyruklu Lena kayınvalidesiyle yaşadığı sorununu şu cümlelerle ifade etmiştir:

İlk zamanlar annemle, kayınvalidemle sorun yaşadım. Bilmiyorum kültür farkı mı yoksa geleneksel kaynana-gelin savaşı mı. İlk zamanlar biraz söyleniyordu “İnsanlara ne söyleyeceğim? Gelinim Nataşa’dır? Nasıl yüzlerine bakacağım?” Ben ise “Sevinin ki ismim Nataşa değil” diye yanıt veriyordum. (Gülüyor). Yavaş yavaş alıştı.

Yine Türk erkeklerle evli olan Türkmenistan uyruklu Cennet eşinin akrabaları ile yaşadıkları sorunları şöyle aktarmıştır:

Çocuk tedavisi gördüm. Geç oldu. Kayınvalidem insanların karşısında beni “çocuğun olmayacak”, “kısır kalacaksın” diye rezil ediyordu... Pazar günü sabah 9’da haber vermeden misafirlğe gelinir mi? Yataktan daha kalkmamışız. Kaynım dört çocuğunu alıp geliyordu. Girmedikleri dolap kalmıyordu. Karı-koca çocuklarının yaptıklarını umursamıyordu. Gece 11-12’de eşim zorla eve götürüyordu... Büyük kaynım evde şort giyiniyorum diye bana “müslüman değilsin”, “cehennemde yanacaksın” laflar etti. Kendi

her akşam dükkânda insanları nasıl kazıkladığıyla övünüyor, eşini döverek hastanelik ediyor...

Katılımcıların yerel insanlarla ilişkilerinde değindiği diğer toplumsal konu dindir. Her üç uyruğun temsilçisi hem Türk akrabalarının hem genel olarak Türk toplumunun dini tutuculuğunu ve dini baskısına ilişkin eleştiriler dile getirmiştir. İslam dini inancına sahip Azerbaycan uyruklu İnce dini konuda yaşadığı sıkıntıları “baskı” olarak nitelendirmiştir:

Eğer burada namaz kılmıyorsan demek ki Hristiyansın. Ben namaz kılmaya karşı değilim, ama bu insanın kendi isteğiyle olmalıdır. Eşimin ailesinin yanına taşındığımız ilk günden baskı başladı. Odamda dini kitaplar bırakıyorlardı, imalar ediyorlardı. Aile kapalıydı. Benim de kapanmamı istiyorlardı. Hamile hamile oruc tuturmaya çalışıyorlardı. Zorla değil, ama ne tesadüf ki gündüzleri evde yiyecek bir şey bulunmuyordu. Kuru ekmek bile...

Rus uyruklu Mariya da yerel insanlarla yaşadığı sıkıntılarla ilgili beyanında kayınlidesinin dini baskı gösterdiğini dile getirmiştir:

İlk zamanlar eşimin ailesi ile anlaşmazlık vardı. Ailesi Trabzonluydu. Annesi çocuklarıyla Türkçe konuşmam için ısrar ediyordu, çocuklarım bana “mama” (Rusça anne) değil, “anne” desinler, Trabzon’daki diğer Rus gelinler gibi ben de İslam dinini kabul edeyim, ismim Mariya değil, Meryem olsun. Eşimin annesi bu sorunu çıkarttı, baskı gösterdi. Tartışa tartışa, konuşa konuşa üstesinden geldik. Eşimin annesine “sen kendi dinini değiştirebilir misin?” diye sordum, “yok, değiştirir miyim hiç?” diye yanıt verdi. “Ben de değiştiremem, Allah’ı neden kandıralım? Bu benim için ölüme eşittir” söyledim...

Yerel insanlarla sıkıntılara ilişkin Türkmenistan uyruklu Merat da Türk toplumdaki dini yaklaşıma yönelik eleştiride bulunmuştur:

En çok tuhaf gelen din istismarı. Sovyetler’den çıktığımız için din bu kadar ön planda değildi. İşte adam birinin evine giriyor, hırsızlık yapıyor. Polis geliyor, adam namaza duruyor. İşte otobüs kalkacak adam otobüsten iniyor, otobüsün önünde namaza duruyor. Böyle ekstrimizmi çok yadırgıyorum...

Bir kısım katılımcı yerel toplumun dini tutumunu eleştirse de olumlu değerlendirenler de vardır. Bunlar Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılardır. Örneğin Türkmenistan uyruklu Kveta yerel insanların tutumuna ilişkin “*Bizde çocuklara namaz, oruç öğretmiyorlar. Dini konuları anlatmıyorlar. Ben her şeyi burada öğrendim. Bugün niyetliyim. Eşimle beraber oruç tutuyorum*” ifadesinde bulunurken

Azerbaycan uyruklu Lale konuyla ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır: “*Komşularım ile birlikte Kuran kursuna gidiyoruz. Burada namaz kılmayı öğrendim. Oruç tutmaya başladım. Ayetleri ezberliyorum. Azerbaycan’da dinle fazla ilgilenmiyordum. Orada dini konular bu kadar konuşulmuyor, kendin ilgilenmelisin*”.

Katılımcıların bazıları kültürel farklılıklara dayalı sorunların yanı sıra sosyo-politik sorunlardan da söz etmiştir. Sosyo-politik sorunlara ülkelerin politik, ekonomik ve sosyal yapısındaki farklılıklardan kaynaklanan sorunlar aittir. Azerbaycan uyruklu İtibar karşılaştığı sorunları şu sözlerle aktarmıştır:

Ben 1992 yılında Türk Dünyası Eğitim Projesi kapsamında gelen bin öğrenciden biriyim. 1992 yılını düşündüğüm zaman Sovyetler yeni yıkılmış, Azerbaycan yeni bağımsız olmuş, Türkiye ile yeni tanışmışız. Çok sıkıntı yaşadık. Geri dönmeyi düşündüğümüz günler bile oldu. Atıyorum Türkiye’de bir öğrenci 200-300 dolar harcayacağı halde, Azerbaycanda bir aile 20 dolarla geçiniyordu. Aileden yardım alma imkânı yoktu. Enflasyonun etkisiyle sene başındaki 100 dolar sene sonunda 30-40 dolaradüşüyordu...Genel sosyal yapı ve kültür konusunda da sıkıntı yaşadık. Sovyetler’den çıkmıştık. Eğitim farklı, kültür farklı, genel anlayış tarzı farklı. Orada sosyalizm yeni dağılmış, burada ise kapitalizm oturmuş. Her şey farklı. İnsanların sosyal yaşamı farklı, düşünce yapısı yani burada insanların normal karşıladığı bir olay bize ters gelebiliyordu. Geldiğimizde “Azerbaycanda televizyon var mı?” sorusu bize mantıksız gelebiliyordu... Arkadaşlarımızın yerine otobüs ücretini ödememiz onlara sıra dışı gelebiliyordu...

Türkmenistan uyruklu katılımcılardan Bahram da yerel kültürün üyeleri ile yaşadığı sorunu Türkiye’deki eğitim düzeyinin yetersiz olması ve uyrukların beklentilerinin çatışması ile açıklamıştır:

Şunu söyleyeyim ben Rusya’da da eğitim aldım, İngiltere’de de. Buradaki problem kültürden ziyade gelişmişlikle ilgili yani toplumun eğitim düzeyi ile ilgili. Eğitim düzeyi ne kadar yüksekse oraya daha çok uyum sağlıyorsun, problem daha az oluyor. Ben ne Türkmen toplumu ile yarıştım, ne Türk toplumu ile. Bunları örnek almadım. İleride olan toplumu örnek almalıyız. Bana göre gerçek müslüman Norveçliler ve İsveçlilerdir. Namaz kılmıyorlar ya da dua etmiyorlar, ama sosyal yaşantı, insanlara verilen değer, adalet sistemi İslam’a en yakın düzeyde... Türk toplumunun çoğu bekliyordu ki dinsel yasaktan, Ruslardan kurtulup camileri dolduracağız, Rusları kötüleyeceğiz. Ne cami doldu, ne Rusları kötüledik. Biz ne bekliyorduk? Biz zannediyorduk ki Türk toplumu Almanya’dan da ileri, kültürel olarak, bilimsel olarak çok daha modern, hiç bu şeylere takmayan, ama geldiğimiz zaman Ulus’la karşılaştık... Dolayısıyla ortaya anlaşmazlık çıktı..

Görüşme yanıtlarının nitel çözümlemesinden edinen bulgulara göre katılımcılar genel olarak yerel insanlarla ilişkilerini “iyi”, “çok iyi”, “güzel”, “dört dörtlük”, “harika”, “süper” gibi olumlu ifadelerle tanımlamıştır. Bu da yerel bağın başarıyla kurulmasının göstergesidir. Ancak katılımcıların yanıtlarına dayalı olarak Türkiye’deki yaşamlarının özellikle ilk yıllarında farklı sorunlarla karşılaştıkları da ortaya çıkmıştır. Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar sosyo-politik sistem ve kültür farklılıklarını dile getirirken, Ruslar çoğunlukla kültürel farklılıklara vurgu yapmıştır. Rusların kültürle ilgili sorunlarının başında ise dil engeli gelmektedir. Her üç uyruğun ortak sorunu dini baskı ve aile-akraba baskısı olarak görülmektedir. Ancak Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar yerel toplumun dini tutumunun hem olumsuz (baskı) hem olumlu (değerlerin öğretilmesi) taraflarıyla karşılaşırken Ruslar daha çok olumsuz (baskı) taraflarıyla yüzleşmektedir. Bu çelişki araştırmaya katılan uyrukların kültürel değerleri arasındaki farklılık göstermesine dayanmaktadır.

4.2.1.4. Yerel kültürün yaklaşımına ilişkin nitel bulgular

Yerel kültürün yaklaşımına ilişkin görüşmeye katılanların yaşadıkları kültürdeki yerel toplulukla ilişkilerini derinlemesine öğrenmek için katılımcılara yerel toplumun onlara nasıl yaklaştığı sorulmuştur. Katılımcılar hem olumlu hem olumsuz yaklaşımla karşılaştıklarını beyan etmiştir. Ayrıca, zamanla önyargı durumlarının aşıldığını beyan eden katılımcılar da vardır. Bu da göç eden ve göç edilen toplulukların zamanla etkileşimine dayalı olarak birbirini tanıması, alışması ve kabullenmesiyle ilişkilidir. Yani yerel insanların göçmenlere olan yaklaşımında zaman etkeni ortaya çıkmaktadır.

Yerel insanların yaklaşımını olumlu değerlendiren katılımcılar beyanlarında “saygılı”, “iyi”, “çok iyi”, “yardımsever”, “hoşgörülü” gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Örneğin yerel insanların yaklaşımını “saygılı” olarak nitelendiren Azerbaycan uyruklu Lale Türk komşularının ona davranışına ilişkin “*Saygılı. Komşularım bana karşı hep saygılılar. Ben de onlara karşı iyiyim. İğne, ilaç konusunda yardımcı oluyorum. Bu sabah komşu kadına serum takmıştım mesela. Bu nedenle beni çok seviyorlar*” diye ifade ederken Rus uyruklu Anya durumu şöyle açıklamıştır: “*İyi, çok iyi. Benim kısıtlı kelime dağarcığımla bile derdimi anlayıp yardımcı olmaya çalışıyorlar*”.

Yerel insanların yaklaşımını olumlu değerlendiren ve “yardımsever” olarak tanımlayan Azerbaycan uyruklu Hatice konuya ilişkin düşüncelerini şöyle aktarmıştır:

Doktora yapmaya geldiğim için etrafımda o dönem olan sınıf arkadaşlarım ve hocalarım çok yardımcı oluyorlardı. Yabancı olduğum için konular benim anlayacağım düzeyde anlatılıyordu. İş bulmamda yardımcı oluyorlardı. Bu hâlâ da devam ediyor. Arıyorlar soruyorlar. Bazı konularda hatta yanlış bile yaptığımda yabancıyım diye insanlar daha hoşgörülü karşılayıp o yanlış düzeltmeye yardımcı olmaya çalışıyorlar.

Yine yerel kültürün göçmenlere yaklaşımını olumlu değerlendiren ve “hoşgörülü” adlandıran Rus uyruklu Olesya düşüncelerini şu sözlerle aktarmıştır:

Şimdi şöyle Türk insanları büyük ırkçılık yapmazlar, hoşgörülüler. Burada o kadar insan var ki. Rus var, Moldovalı var, Ahıska var, ama insanlar pek de ırkçılık yapmıyorlar. Biz mesela Kazakistan’da bunu daha çok yaşadık. Bu yüzden ben zaten memleketime gitmek istemiyorum. Şu anda oradaki durumu görmek istemiyorum, duymak istemiyorum, yaşamak istemiyorum.

Yerel insanların yaklaşımını “olumlu önyargı”, “birinci sınıf muamelesi” adlandıranlar da vardır. Azerbaycan uyruklu katılımcıların bir kısmı kültür benzerliğinden dolayı Türklerin onları diğer göçmenlerden kayırdığını bildirmişlerdir. Katılımcıların yanıtlarına dayalı olarak Azerbaycanlılar uyruklarını belirttikleri zaman Türklerle toplumsal ve bireysel etkileşimleri daha samimi hal almaktadır. Örneğin Azerbaycan uyruklu Hüseyin yerel halkın ona olan yaklaşımını “birinci sınıf muamelesi” olarak tanımlamıştır:

İlişkilerim de iyi, yaklaşım da. Türkiye’de birinci sınıf muamelesi gördüm. Diğerleri ne hissediyor bilmiyorum. Ben böyle hissediyorum. Türkiyelilerden bile daha iyi yaklaşım var. Örneğin Kürt deyince olumsuz önyargı oluyor, ama Azerbaycanlı deyince olumlu. Zor zamanlarda yardımcı oldular. Kötü tecrübe yaşamadık, hep sevgi ve muhabbetle karşılandık.

Yerel insanların olumlu yaklaşımdan bahseden Azerbaycan uyruklu Leyla da benzer beyanda bulunmuştur:

“Azerbaycanlıyım” dediğim zaman hemen işe alıyorlar. Azerbaycanlılara iyi yaklaşıyorlar. Çalıştığım yerlerde ücretimi ödemedikleri oldu, ama büyük paralar değildi. Bazen de önyargı ile yaklaşanlar oluyor yani asılıyorlar, “paragöz” gibi bakıyorlar. Ancak birkaç gün içinde kendimi tanıtıyorum ve önyargı kalkıyor.

Katılımcı yanıtlarına göre yerel kültürün insanları olumlu yaklaşımın yanı sıra olumsuz yaklaşım da sergilemektedirler. Yerel kültürün Post-Sovyet göçmenlere

olumsuz yaklaşımına örnek olarak olumlu yaklaşımın yanı sıra etnik ve mezhep ayrımcılığı ile karşılaştıklarını beyan eden katılımcılar da vardır. Örneğin Azerbaycan uyruklu Cavidan yerel insanların yaklaşımıyla ilgili beyanında “*Genelde hoşgörülüdürler, yardımseverler. Ancak bazen tartışma zamanı Turancı arkadaşlarımdan bile Şii'yiz diye gayri-Türk muamilesi ile karşılaştım. Dini mezhebi uyrukla, Türkçülükle karıştırmaları çok üzücüdür*” şeklinde mezhep ayrımcılığına değinirken Azerbaycan uyruklu İnce konuya ilişkin düşüncelerini şu cümlelerle açıklamıştır: “*Çoğunlukla olumlu. Çok iyiler, üzmezler, bağına basarlar, hatta göçmen olduğun için yadırgamazlar, yardımcı olmaya çalışırlar. Ancak bazen önyargı da oluyor. Azerbaycanlıyı, Özbek'i, Türkmen'i Rus gibi görüyorlar. Bazen hatta dinin ne diye soruyorlar. Hristiyan zannediyorlar*”.

Azerbaycan uyruklu Azat yerel insanların göçmenlere yaklaşımını “önyargı” ifadesi ile tanımlamıştır: “*Burada yabancılara yaklaşım farklı. Bir yerde çalıştığım insanlarla (Türklerle) pek de yakın arkadaşlık yapamıyorum. Önyargı var yabancılara karşı. Ruslara ahlaksız gibi bakıyorlar, Azerbaycanlılara dolandırıcı gibi. Bu nedenle göçmenlerle arkadaşlık ediyorum*”. Rus uyruklu Katya ise yerel insanların yaklaşımını “meraklı” olarak tanımlamıştır:

Çok meraklılar. Kişisel karakterli soruları çok soruyorlar. “Neden çocuk yapmıyorsun?”, “Neden Türkle evlendin?”, “Ne kadar kazanıyorsun? Bizde böyle sorular sorulmaz. Sokakta çok dikkatle bakıyorlar. Erkek kadın fark etmez. Hiç çekinmeden uzun uzun bakıyorlar. Bazen dönüp arkadan da bakıyorlar. Bana göre bu kişisel alana tecavüzdür.

Katılımcıların bir kısmı Türkiye'deki kurumsal ve sosyal alanlarda karşılaştıkları olumsuz önyargı durumlarına değinmişlerdir. Rus uyruklu katılımcı Natalya düşüncelerini “*Şimdi normal. Ben artık vatandaşım, alışmışım. Kendimi göçmen gibi hissetmiyorum, ayrımcılık hissetmiyorum. Vatanımdaki gibiyim. Önceleri resmi kurumlar çok uğraştırıyordu. Komşular dışlıyordu*” olarak ifade ederken benzer beyanda bulunan Türkmenistan uyruklu Bahram düşüncelerini şu cümlelerle aktarmıştır:

İlişkilerim iyi, arkadaşlarım çok, ama işte sorun oluyor. Çoğu Türk vatandaşın özgüven sorunu var. Bize “Siz Orta Asya'dan geldiniz” diyorlar, yani “yerinizi bilin”. Bunu iş ortamında fark edersiniz. İş yerinde hiyerarşik sistem var. Sizi nereye koyacaklarını bilmedikleri için hemen 2. sınıfa aktarıyorlar. Orası daha güvenli..

Katılımcıların yerel insanların yaklaşımına ilişkin eleştiride buldukları diğer bir konu kültürel farklılıklara ve cinsiyete dayalı ortaya çıkan toplumsal cinsiyet boyutudur. Yabancı uyruklu kadın olduğu için yerel insanların önyargısına maruz kaldığını söyleyen Türkmenistan uyruklu Cennet bu konuyu şöyle ifade etmiştir:

Yabancı kadınları ne zannediyorlar bilmiyorum. Geçen cuma market kuyruğunda arkadan birisi dokunuyor. Döndüm yaşlı dede. Sıcaktan başımın döndüğünü düşündüm. İleri gittim. Tekrar aynı. BağırDIM. Markettekilerden kimse arka çıkmadı. Sanki suç bende gibi baktılar. Yabancıyım diye anlıyor musun? Türk olsaydım adamı dışarı atarlardı.

Yine kültür kaynaklı toplumsal cinsiyet konusuna değinen Türkmenistan uyruklu Gönçe benzer beyanda bulunur:

Türk erkeklerinin kadınlara düşkünlüğü rahatsız ediyor. Hepsi değil, ama bazıları özellikle yabancı kadınlara çok düşkünler. Avrupa'da sürekli gülümsemeye alışmışım. Burada erkekler benim gülümsememi yanlış algılıyorlar. Bu yüzden somurtmayı öğrendim. Kamusal yerlerde erkeklere bakmamayı öğrendim. Somurtmaktan kaşlarımın arasında kırişiklik oldu (Gülüyor).

Görüşmeye katılan her üç uyruğun temsilcisi yerel bağın kurulmasında karşılaştıkları önyargılı yaklaşımın zamanla aşıldığını bildirmiştir. Katılımcılar bu durumu göç eden ve göç edilen toplulukların zamanla birbirini daha iyi tanınması ve anlamasıyla ilişkilendirmişlerdir. Rus uyruklu Vera yerel insanların Rus kadınlara olan önyargılı yaklaşımın zamanla iletişim sayesinde aşıldığını şöyle ifade etmiştir:

Antalyada Rus kadınlara önyargı ile yaklaşıyorlar. Türk kadınları Rus kadınlarını kabul etmiyorlar, kıskanıyorlar. Türk erkekleri de Rus kadınlara kötü niyetle yaklaşıyorlar, bakıyorlar. Ancak konuştuğumuzda, kendin hakkında bilgi verdiğinde yaklaşımları yavaş yavaş değişiyor.

Görüşme yanıtlarından edinen nitel bulgulara göre yerel toplumun göçmenlere yaklaşımı farklıdır. Bazı katılımcılar olumlu, bazıları olumsuz yaklaşımla karşılaşmıştır. Katılımcılar olumlu yaklaşımı “saygılı”, “yardımsever”, “iyi”, , “1. sınıf”, “hoşgörülü” gibi tanımlarken, olumsuz yaklaşımı “önyargılı”, “kadın düşkünlü”, “kıskanç”, “2. sınıf”, “meraklı”, “dolandırıcı” olarak nitelendirmiştir. Bu yaklaşımlara akraba ve komşuluk ilişkilerinden tutmuş, kurumlarda, iş yerlerinde, kamusal alanlarda rastlanmıştır. Ancak yerel toplumun yaklaşımı uyruklar göre farklılık göstermiştir. Bazı Azerbaycan uyruklu katılımcılar “1. sınıf muamelesi” ve işe alımda Azerbaycanlı

oldukları için kolaylık sağlanması gibi olumlu ayrımcılıkla karşılaşmıştır. Ayrıca, bazıları zamanla önyargılı yaklaşımı aştıklarını da ifade etmiştir.

Antalya’da yapılan gözlem ve saha incelemesi sürecinde edinilen verilere dayalı olarak Türk nüfusunun Post-Sovyet göçmenlere yaklaşımlarının farklı olduğu söylenebilir. Gözlem sürecinde göçmenlerin gerçekleştirdikleri etkinliklere katılan yerel halk ile araştırmacı tarafından kısa süreli etkileşimler kurulmuştur. Bu etkileşimler sonucunda gözlem sürecinde tam olarak tanımlanamayan bir takım olgular netlik kazanmış ve araştırmacı tarafından gözlem verileri içinde kısa görüşmelerden edinilen bilgilere dayalı olarak açıklanmıştır. 09.05.2017 tarihinde İkinci Dünya Savaşı’nda SSCB’inin Almanya’ya karşı 9 Mayıs 1945 zaferinin 72’nci yıl dönümü dolayısıyla Kemer Cumhuriyet Meydanı’nda organize edilmiş kutlamada (Fotoğraf 4.1.), 13.05.2017 tarihinde Rusya’nın Bağımsızlık Günü’nün şerefine Konyaltı Belediyesi’nde düzenlenmiş konserde Türkiye tarafından Belediye ve Kaymakam temsilcilerinin katılması resmi kurumların Post-Sovyet (Fotoğraf 4.2.), özellikle Rus göçmenlerine olan olumlu yaklaşımının göstergesidir.

Fotoğraf 4.1. Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı’nda SSCB’inin Almanya’ya karşı zaferinin 72’nci yıl dönümü kutlaması

Fotoğraf 4.2. Antalya. 13.05.2017 tarihinde Rusya Federasyonu'nun Bağımsızlık Günü'nün şerefine konser

Bu etkinliklerde Post-Sovyet uyruklarının yanı sıra Türklerin de katılımı gözlemlenmiştir. Türk katılımcıların çoğu göçmenlere eşlik etseler de, bir kısmı da bireysel olarak iştirak etmiştir. Bu katılımcıların bazıları olumlu konuşurken, bazıları da eleştirilerde bulunmuştur. Kemer Cumhuriyet Meydanı'nda 9 Mayıs Zafer kutlamasını seyreden Türk esnaf Hilmi bu konser programını çok beğendiğini ve konserdeki Rus çocuklarının güzel yetiştirildiğini söylerken Türk kadın Sahra Rusların bu etkinliği Kemer'de değil, kendi memleketlerinde düzenlemeleri gerektiğini vurgulamıştır. 04.06.2017 tarihinde Konyaaltı Liman Mahallesi'nde çoğunlukla Ruslardan oluşan Post-Sovyet göçmenlerinin el işlerinin satıldığı kermeste Türk esnaf Mehmet Sovyetler'den gelen göçmenlerle yakın arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin mümkün olmadığını, geçim yüzünden mecbur kalarak alıştıklarını, Azerbaycan ve Rus gibi uyruklar arasında hiçbir fark görmediğini söylemiştir. Fakat Kermesteki ürünleri inceleyen Türk kadın Zehra eski Sovyetler'den gelenlerle çok iyi anlaştığını, özellikle Rus komşularıyla sık sık görüştüğünü ve Rus dilini öğrenmek için kursa gittiğini ifade etmiştir.

Rus topluluğunun yerel resmi dairelerle kurulmuş ilişkilerine başka bir örnek Rusların Antalya şehir belediyelerinin Yabancılar Şurası'nda da temsil edilmeleri ve Rus-Türk halkları arasındaki dostluk ilişkilerinin şerefine Liman Mahallesi'nde Dostluk Parkı kurulmasıdır (Fotoğraf 4.3.; 4.4.).

Fotoğraf 4.3. Antalya Liman Mahallesi'nde Türkiye-Rusya dostluğu şerefine kurulmuş Dostluk Parkı

Fotoğraf 4.4. Antalya Liman Mahallesi'nde Türkiye-Rusya dostluğu şerefine kurulmuş Dostluk Parkı

Gözlem bulgularına göre resmi kurumların Post-Sovyet göçmenlerine olumlu yaklaşımına rağmen, yerel insanların yaklaşımı farklılık göstermektedir. Bazıları Post-Sovyet göçmenleriyle yaşamdan rahatsız oldukları halde, diğerleri tam tersine memnuluk ifade etmektedir.

4.2.2. Etnik kültür ile iletişim

Bu bölümde veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin ülkelerini ziyaretleri ve ziyaret amaçları, soydaşlarıyla ile iletişim düzeyi ve kullandıkları iletişim araçları, Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeyi ve dernek etkinliklerine katılması ile ilgili bulgular sunulmuştur.

4.2.2.1. Ülke ziyaretleri ve ziyaret amaçlarına ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.45'te veri toplama aracını yanıtlayanların ülkelerini ziyaret etme sıklıkları ve uyruklarına göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.45. Uyruklarına göre ülkelerini ziyaret etme sıklıklarının dağılımı

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hiç	1	1	4	4	2	9,1	7	3,2
Çok seyrek	5	5,1	12	12,1	4	18,2	21	9,6
2-3 yılda bir	29	29,6	24	24,2	12	54,5	65	29,7
Yılda 1-2 kez	54	55,1	48	48,5	4	18,2	106	48,4
Daha sık	9	9,2	11	11,1	0	0	20	9,1
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.45'e göre katılımcılar, 7(%3,2) kişi ülkesini hiç ziyaret etmediğini, 21(%9,6) kişi çok seyrek, 65(%29,7) kişi 2-3 yılda bir, 106(%48,4) kişi yılda 1-2 kez ve 20(%9,1) kişi ise daha sık ülkesini ziyaret ettiğini belirtmiştir. Uyruklara göre ziyaret sıklıklarına bakıldığında Türkmenistanlıların %54,5'nin 2-3 yılda bir ülkesini ziyaret ettiği, Azerbaycanlıların %55,1 ve Rusların da %48,5'nin yılda 1-2 kez ülkesini ziyaret ettiği görülmüştür. Türkmenistanlıların diğer uyruklara göre ülkesini daha az ziyaret ettiği söylenebilir. Nitel bağlamda da benzer bulgular elde edilmiş ve Türkmenistan'daki politik durumun, göç ve sınır politikalarının katılımcıların ülke ziyaretlerini engellediği sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların kendi ülkelerini ziyaret etme amaçları ve uyruklara göre bu amaçların yüzdelerinin dağılımı Çizelge 4.46’te verilmiştir.

Çizelge 4.46. *Uyruklarına göre ülkelerini ziyaret etme amaçlarının dağılımı*

	Uyruk								
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Ziyaret Amaç	Bayram/tatil	3	3,1	0	0	1	4,5	4	1,8
	Akraba/arkadaş ziyareti	83	84,7	84	84,8	17	77,3	184	84,0
	İş	2	2	4	4	2	9,1	8	3,7
	Diğer	9	9,2	7	7,1	0	0	16	7,3
	Hiç	1	1	4	4	2	9,1	7	3,2
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100	

Çizelge 4.46 incelendiğinde 4 (%1,8) kişi bayram/tatil için, 184 (%84) kişi akraba veya arkadaş ziyareti, 8 (%3,7) kişi iş ve 16 (%7,3) kişi ise diğer nedenlerle ülkelerini ziyaret ettiklerini bildirmiştir. 7 (%3,2) kişi ise ülkesini hiç ziyaret etmediğini dile getirmiştir. Uyruklara göre bakıldığında her üç uyrukta da en yüksek yüzdenin akraba veya arkadaş ziyaretinde olduğu görülmektedir. Ruslarda bayram/tatil için ülkesini ziyaret ettiğini belirten kimse olmazken, Azerbaycanlılarda 3 ve Türkmenistanlılarda ise 1 kişi bu amaçla ziyaret ettiğini belirtmiştir. İş için ziyaret edenlerin yüzdesi Azerbaycanlılarda %2, Ruslarda %4 ve Türkmenistanlılarda %9,1’dir. Bu bulgular nitel bulgularla örtüşmektedir. Her üç uyruğun ülke ziyaretlerinin aile ve arkadaş bağları ile ilişkili olduğu, az bir kısmının iş, eğitim gibi özel amaçlarla gerçekleştirildiği saptanmıştır. Bu durum “Ulusaşırıcılık” kuramına dayalı olarak uyrukların ülke ziyaretleri ile ulusaşırı bağlarını sürdürme eğilimlerinden kaynaklanabilir.

4.2.2.2. Soydaşlarla iletişim düzeyi ve kullanılan iletişim araçlarına ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.47’de veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin soydaşlarıyla iletişim sıklıkları ve uyruklarına göre dağılımı sunulmuştur.

Çizelge 4.47. *Uyruklarına göre iletişim sıklıklarının dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
İletişim Sıklık	Hiç	0	0	0	0	0	0	0	0
	Çok seyrek	2	2	0	0	0	0	2	0,9
	Ayda 2-3 kez	7	7,1	11	11,1	2	9,1	20	9,1
	Haftada 1-2 kez	33	33,7	19	19,2	4	18,2	56	25,6
	Her gün	56	57,1	69	69,7	16	72,7	141	64,4
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.47'ye göre hiç iletişim kurmadığını belirten kimse olmazken, 2 (%0,9) kişi çok seyrek, 20 (%9,1) kişi ayda 2-3 kez, 56 (%25,6) kişi haftada 1-2 kez ve 141 (%64,4) kişi ise her gün iletişim kurduğunu belirtmiştir. Rus ve Türkmenistanlı katılımcılarda çok seyrek iletişime geçen bireyin olmadığı ve Azerbaycanlılarda 2 kişinin çok seyrek görüşüğünü belirttiği görülmüştür. Her üç uyrukta da bireylerin çoğunluğunun soydaşlarıyla her gün iletişim kurduğunu tespit edilmiştir. Nitel bağlamda da katılımcıların çoğunun memleketlerinde ve dünyanın farklı yerlerinde yaşayan soydaşlarıyla sürekli iletişim halinde olduğunu ortaya çıkmıştır. Bu durum “Uluslaşırıcılık” kuramına dayalı olarak göçmenlerin etnik kültürleri ile bağlarını sürdürdüklerine ilişkin iddiayla açıklanabilir.

Katılımcıların soydaşlarıyla iletişim kurmak için kullandıkları araçlar veya uygulamalara ait betimleyici istatistikler ve uyruklara göre dağılımı Çizelge 48'de verilmiştir.

Çizelge 4.48. Uyruklarına göre iletişim araçlarının kullanımlarının dağılımı

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Telefon	39	39,8	49	49,5	15	68,2	103	47
WhatsApp	91	92,9	87	87,9	10	45,5	188	85,8
Skype	35	35,7	67	67,7	2	9,1	104	47,5
Messenger	84	85,7	76	76,8	16	72,7	176	80,4
Line	1	1	2	2	18	81,8	21	9,6
Viber	0	0	8	8,1	3	13,6	11	5
İmo	10	10,2	1	1	1	4,5	12	5,5
Facebook	84	85,7	75	75,8	16	72,7	175	79,9
OK	10	10,2	51	51,5	10	45,5	71	32,4
Instagram	1	1	2	2	1	4,5	4	1,8
Twitter	3	3,1	4	4	1	4,5	8	3,7
Youtube	2	2	8	8,1	2	9,1	12	5,5
VK	0	0	11	11,1	1	4,5	12	5,5

Çizelge 4.48'e göre %85,8 ile en fazla WhatsApp uygulamasının tercih edildiği belirlenirken, %80,4'ün Messenger, %79,9'un Facebook, %47,5'in Skype, %47'nin telefon ve %32,4'ün ise OK aracılığı ile ülkesiyle iletişim kurduğu saptanmıştır. Diğer uygulama ve araçların kullanım yüzdelerinin az olduğu görülmektedir. Uyruklara göre bakıldığında Azerbaycanlılarda ve Ruslarda en yüksek yüzde ile WhatsApp ilk sırada yer alırken, Türkmenistanlılarda %81,8 ile çoğunluğun Line uygulamasını tercih ettiği belirlenmiştir. Azerbaycanlıların Viber ve VK'yı iletişim aracı olarak kullanmadıkları ve Line, Instagram, Twitter ve Youtube uygulamalarını daha az tercih ettikleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde Rusların da Line, İmo ve Instagram ve Twitter'ı daha seyrek kullandıkları belirlenirken, Türkmenistanlıların Skype, Viber, İmo, Instagram, Twitter, Youtube ve VK uygulamalarını daha az kullandıkları görülmüştür. Nitel bağlamda da Türkmenistan'daki durumla alakalı olarak Türkmenistanlıların yakınları ile iletişimde Line uygulaması ve telefon kullanmayı tercih ettikleri söylenebilir. Bu nedenle

Türkmenistan uyruklu göçmenler diğer araçları Türkmenistan'ın dışında yaşayan akraba ve arkadaşlarıyla iletişim kurmak için kullanmaktadırlar.

4.2.2.3. *Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeyi ve Post-Sovyet dernek etkinliklerine katılma alışkanlıklarına ilişkin nicel bulgular*

Çizelge 4.49'da katılımcıların Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeyleri ve uyruklarına göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.49. *Uyruklarına göre Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeylerinin dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Post-Sovyetlerle İletişim	Hiç	2	2	5	5,1	0	0	7	3,2
	Zayıf	27	27,6	19	19,2	1	4,5	47	21,5
	Orta	25	25,5	37	37,4	10	45,5	72	32,9
	İyi	23	23,5	15	15,2	7	31,8	45	20,5
	Çok iyi	21	21,4	23	23,2	4	18,2	48	21,9
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.49'a göre 7(%3,2) kişi Post-Sovyet göçmenlerle iletişiminin hiç olmadığı belirtirken, 47(%21,5) kişi zayıf, 72(%32,9) kişi orta, 45(%20,5) kişi iyi ve 48(%21,9) kişi ise çok iyi düzeyde olduğunu belirtmiştir. Uyruklara göre Ruslarda 5 kişinin Azerbaycanlılarda ise 2 kişinin Post-Sovyet göçmenlerle hiç iletişim kurmadığı, Türkmenistanlıların çoğunun orta veya iyi (%45,5 ve %31,8) düzeyde iletişim kurduğu ve Rusların ise orta düzeyde (%37,4) iletişim yüzdelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Azerbaycanlılarda hiç haricinde diğer düzeylere ait yüzdelerin benzer olduğu görülmektedir. Nitel bağlamda da katılımcıların büyük kısmının Türkiye'deki etnik kültürden olan bireylerle yüz yüze veya iletişim araçları ile görüştiklerini, az bir kısmının ise farklı nedenlerden dolayı hiç görüşmedikleri tespit edilmiştir. Bu durum "Uluşarıcılık" kuramına göre çağdaş göçmenlere özgü olan ulusaşırı topluluk oluşturma ve etnik kültürleri ile ilişkilerini sürdürme eğilimlerine dayalı olabilir.

Veri toplama aracını yanıtlayanların Post-Sovyet derneklerine katılma oranları ve uyruklara göre dağılımı Çizelge 4.50’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.50. *Uyruklarına göre Post-Sovyet derneklerine katılma sıklıklarının dağılımı*

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
PS dernek	Hiç	39	39,8	27	27,3	11	50	77	35,2
	Bazen	40	40,8	55	55,6	10	45,5	105	47,9
	Sık sık	6	6,1	6	6,1	0	0	12	5,5
	Hep	13	13,3	11	11,1	1	4,5	25	11,4
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.50’ye göre 77 (%35,2) kişi herhangi bir derneğe katılmadığını belirtmiş, 105 (%47,9) kişi bazen, 12 (%5,5) kişi sık sık ve 25 (%11,4) kişi ise hep dernek etkinliklerine katıldığını belirtmiştir. Dernek etkinliklerine hiç katılmıyorum diyenlerin yüzdesinin en yüksek Türkmenistanlı katılımcılarda olduğu görülürken, Rusların %55,6’sının ve Azerbaycanlıların ise %40,8’nin bazen olarak belirttiği görülmüştür. Genel olarak bakıldığında her üç grupta da sık sık ve hep katılıyorum diyen katılımcıların yüzdesinin az olduğu görülmektedir. Nitel bulgulara göre de katılımcıların dernek faaliyetlerine düşük katılım gösterdiği saptanmıştır. Bu durumun Azerbaycanlıların ve Rusların örneğinde daha çok yoğunluk, aile nedenleri ve dernek faaliyetinden memnuniyetsizlikle bağlantılı olduğu, Türkmenistanlılarda ise Türkmenistan’daki siyasi durumdan kaynaklanan korku, dernek yoksunluğu ve olan derneklerin faaliyetinin yetersizliği ile ilişkili olduğu söylenebilir.

4.2.2.4. Ülke ziyaretleri ve ziyaret amaçlarına ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların etnik bağlarını nasıl sürdürdüklerini öğrenmek için katılımcılara ülkelerini hangi sıklıkta ve hangi amaçla ziyaret ettikleri sorulmuştur. Görüşmeye katılanların sık sık ülkelerini ziyaret ettiklerini belirtmesi etnik bağın

sürdürülmesine, çok seyrek veya hiç etmediklerini bildirmesi etnik bağıın zayıflamasına işaret etmektedir. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi senede en az bir kere ülkelerine ziyaret ettiklerini söylerken üçte biri 2-3 yılda bir kere, çok seyrek veya hiç sefer etmediklerini bildirmiştir. Katılımcılardan bazıları (3 kişi) bir kaç ülke arasında yolculuk ettiklerini söylemiştir. Uruklar arasında en düşük ziyaret sıklığını Türkmenistanlı katılımcılar beyan etmiştir. Türkmenistanlılar arasında en sık ülke ziyareti yapanlar ülkelerine bir kere gittiklerini bildirmiştir.

Katılımcılar etnik bağıın sürdürülmesi anlamına gelen ülke ziyaretlerine ilişkin “*senede 5-6 kere*”, “*senede 3-4 kere*”, “*senede 2-3 kez*” şeklinde ifade etmişlerdir. Ülkesini farklı sıklıkta ziyaret eden Azerbaycan uyruklu Aysel konuya ilişkin “*Azerbaycan’a senede 5-6 kere gittiğim de oluyor, 2-3 kere gittiğim de. Duruma bağlı. Akrabaları, arkadaşları görüyorum, işle ilgili gidiyorum. Farklı nedenlerden*” söylerken “*seneden 3-4 kere*” ülkesini gittiğini bildiren Rus uyruklu Katya “*Tabi. Senede 3-4 kere akrabalarımı görmek için gidiyorum, işimle ilgili gidiyorum*” şeklinde açıklama yapmıştır. “*Senede 2-3 kere*” ülkesini ziyaret ettiğini belirten Azerbaycan uyruklu Cavidan ise etnik bağı sürdürme eğilimini “*Azerbaycan’a senede 2-3 kez. Eş dost ziyareti, sosyal faaliyetlerle bağlı resmi toplantılara gidiyorum. Tabi yakın akrabaların düğün - derneği de oluyor. Bazen 2-3 gün sürüyor, bazen 1-2 hafta*” cümleleriyle anlatmıştır.

Katılımcılar arasında ülkelerine daha az gittiklerini bildirenler de vardır. Etnik bağı ülkesine senede bir kere ettiği seferle sürdüren Azerbaycan uyruklu Hatice durumu “*Yılda bir kere yıllık iznimi kullanırken 1-2 haftalığına gidiyorum. Akrabalarımı, arkadaşlarımı görüyorum. Tatil yapmış oluyorum. Hasret gideriyorum*” şeklinde aktarırken Türkmenistan uyruklu Kveta konuyu “*Evet gidiyorum. Türkmenistan’a senede bir kere gidiyorum. Akrabalarımı görmek için. Babam orada yalnız. Birkaç ay duruyorum. Gelip-gitmek kolay değil*” cümleleriyle ifade etmiştir.

Bazı katılımcıların anlattıklarından ise etnik bağlarının mevcut olduğu birkaç ülkeyi ziyaret ettiği ortaya çıkmıştır. Rus uyruklu Anna farklı ülkelere ziyaretlerini şöyle anlatmıştır: “*Senede 1-2 kere hem Rusya’ya hem Özbekistan’a gidiyorum. Akrabalarım Rusya’da yaşıyorlar, anne-babam ise Özbekistan’da. Kendim de Özbekistan’da doğdum, büyüdüm. Bu nedenle her iki ülkeye gidiyorum*”.

Katılımcılar arasında farklı sosyo-ekonomik sebeplerden dolayı ülkelerine az gittiklerini bildirenler de vardır. Ülkesini 2-3 yılda bir kere ziyaret eden Rus uyruklu

Olya ziyaretleri şöyle aktarmıştır: *“1,5 senedir Türkiye’deyim. İşimden dolayı ülkeme hâlâ gidemedim. Ama düşünüyorum. Ekim ayında, kışa doğru 2 aylığına gideceğim. Rus kışını, karını özledim.”* Benzer beyanlarda bulunan Azerbaycan uyruklu İtibar durumunu şu cümlelerle tanımlamıştır: *“Evet, ama sık değil. İş güç engelliyor. 2-3 senede bir kere akrabalarımı görmek için gidiyorum. Tüm ailem orada, annem-babam, kardeşlerim”.*

Görüşmeye katılanların ülkelerine gitme sıklığının düşmesi ve yerel koşullara alışması yerel bağın güçlenmesinin göstergesidir. Ülkesini çok seyrek ziyaret eden Rus uyruklu Vera yerel bağın kurulmasını Türkiye’deki yaşam tarzıyla ilişkilendirerek şöyle söylemiştir:

Rusya’ya uzun zamandır gitmiyorum. 8 sene oldu. Oğlum, annem, eşim burada. Kendi işimi kurdum. Güzellik salonu işletiyorum. Başka projeler üzerinde de çalışıyorum. İşte şu kafenin sahibiyle (oturduğumuz kafeyi kast ediyor) bazı planlarımız var. Yaklaşık her gün denize gidiyorum. Antalya’daki yaşamımdan memnunum.

Bazı katılımcıların ise Türkiye’deki elverişli iklimsel koşulların etkisiyle yerel bağının güçlendiğini, etnik bağının zayıfladığı öne çıkmaktadır. Örneğin Türkiye’de bulunduğu dört sene içinde bir kere bile ülkesine gitmediğini söyleyen Rus uyruklu Sveta etnik bağın zayıflamasını iklimsel koşullarla açıklamıştır:

Bu dört senede bir kere bile gitmedim. Maddi sorunlardan dolayı olmuyor. Kızımı çok özliyorum. 21 yaşında kızım var orada. Sık sık konuşuyoruz. Ancak vatanımı hiç özlemiyorum. Benim doğduğum, büyüdüğüm şehir Antalya ile kıyaslandığında çok küçük, soğuk ve gridir_. Kışın da donuyorsun, yazın da. Yazın, şimdi +5 derecedir. Düşünürken bile insanın içi üşüyor.

Rus uyruklu katılımcılar arasında ziyaret sıklığının zamanla azaldığını bildiren kişiler de vardır. Bu da etnik ve yerel bağların oluşturulması ve sürdürülmesinde zaman boyutunun önemli olduğu anlamına gelmektedir. Türkiye’deki 2,5 senedir yaşayan ve ziyaretlerinin giderek azaldığını söyleyen Rus uyruklu Anya şu durumu Türkiye’de iş hayatına başlamasıyla açıklamıştır:

İlk iki sene eski erkek arkadaşımla yaşadığım zaman sık sık gelip gidiyordum. Neredeyse yılda 5-6 kere. Ama bu sene işe başladım. Yoğunum. Bu nedenle bir kere gittim. Ağustos ayında tekrar gitmeyi düşünüyorum. Akrabaları, arkadaşları görmek istiyorum. Ama eskideki kadar değil. Alışıyorum.

Ülke ziyaretlerinin amaçlarına gelince katılımcıların çoğu etnik bağın göstergesi olan aile, akraba ve arkadaşlarla görüşmek niyetlerini belirtirmiştir. Türkmenistan uyruklu katılımcılar ziyaret amaçları olarak akraba ve arkadaşlarla görüşmeyi gösterirken Azerbaycan ve Rus uyruklu katılımcıların bazıları iş, sosyal faaliyet, eğitim gibi farklı ihtiyaçlardan doğan amaçları ve karma amaçları dile getirmiştir.

Ülke ziyaretlerini arkadaş ve akraba bağıyla açıklayan Azerbaycan uyruklu Meryem durumunu şöyle anlatmıştır: *“Yılda iki kere gidiyorum. Okulda yaz ve kış tatilleri zamanı. Arkadaşlarla, akrabalarla görüşüyorum. Yakın çevrem Bakü’de. Burada iş dışında fazla insanla iletişim kurmuyorum. Haliyle özlüyorum”*. Benzer beyanda bulunan Rus uyruklu Natalya ziyaret amacını şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Senede iki kere gidiyorum. (Niçin? Hangi amaçla?). Akrabalarımı, ailemi görmeye. Başka amacım yok. Arkadaşlık ilişkileri yedi sene içinde biraz soğudu”*.

Ülke ziyaretlerini resmi işlemler, şahsi işler ve tatil gibi farklı amaçlarla izah eden Rus uyruklu Aleksey durumunu şu sözlerle anlatmıştır:

Rusya’ya senede 5-6 kere gidiyorum heralde. Genellikle resmi işlemler, evraklar, şahsi işlerle ilgili. Yaz tatillerinde çocukları Rusya’ya götürüyorum akraba-arkadaşlarıyla kaynaşınlar, gelişinler diye. Yazın Antalya çok sıcak. Hem burada sosyal faaliyet eksikliği var. Beni aktif olmam kurtarıyor yoksa burada sinema, tiyatro, kurslar yok. Şimdi Rusya’da bir sürü etkinlikler var. Sürekli yarışmalar düzenleniyor, özellikle Moskova’da. Koşma, kayak faaliyetleri, suni karla etkinlikler. Ben hâlâ tiyatro gösterilerini demiyorum.

Yine ülke ziyaretlerini akraba-arkadaş ziyareti ve mahkeme duruşması gibi farklı amaçlarla izah eden Azerbaycanlı Melek durumunu şöyle aktarmıştır:

Azerbaycana 2-3 yılda bir kere gidiyorum. Sık sık gidemiyorum, maddi durumla ilgili. Akrabalarım, arkadaşlarımla görüşüyorum. Orada çok yakın arkadaşlarım var. Sağolsunlar gider gitmez görüşmek için aramaya başlıyorlar. Kaç yıldır Türkiye’deyim, ama arkadaşlarımla samimiyetim devam ediyor. Evim mahkemelik. Savaşın sonra mülteciler evime girdi, çıkartamıyorum (Azerbaycan-Ermenistan savaşı sonucunda mültecilere ve zorunlu göçmenlere boş evlere yerleşmek hakkı verilmiştir). Onunla ilgili gidiyorum”.

Ülke ziyaretlerini bilimsel araştırma gereksinimi ile açıklayan Azerbaycanlı Turane şu beyanda bulunmuştur: *“Çalıştığım için, çalışma durumumdan dolayı çok nadir gidebiliyorum. Anne-babam zaten Türkiye’dedir. Yani on sekiz yılda iki kez*

diyebilirim. Eğitim amaçlı ikisinde de. Bilimsel araştırmam için bazı kaynaklar gerekirdi. Kitap, makale”.

Katılımcıların beyanlarına dayalı olarak iş ve maddi durumun ülke seferlerine engel olduğu öne çıkmaktadır. Azerbaycan uyruklu katılımcılarla görüşmelerde maddi sorunlara etnik bağıın sürdürülmesini engelleyen etken olarak sık değinilmiştir. Ayrıca maddiyatın yanı sıra kişisel sorunlar, yerel koşullara bağılılık, savaş sonucu zorunlu göç de katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Azerbaycan uyruklu İnce maddi sorunların yanı sıra diğer etkenlerin ülke ziyaretlerine engel olduğunu şöyle açıklamıştır:

2-3 senede bir kere gidiyorum. Maddi durumla ilgili. Çocukların geçiminden ben sorumluyum. Bir de boşanma süreci yüzünden eski eşim çocukların yurt dışı çıkışlarına yasak koyuyor. Çocuklarsız gidemem. Kime güvenip bırakım?.. Çocukların oradaki akrabaları, kültürü tanınmasını istiyorum. Çok özliyorum. Akrabalarımı görmek, hasret gidermek istiyorum. Ama sadece babam arada buraya geliyor.

Katılımcılar arasında savaş sonucu zorunlu göç eden ve bu nedenle ülkesini ziyaret edemeyenler de vardır. Azerbaycan kökenli eski Ermenistan vatandaşı Hüseyin Azerbaycan-Ermenistan savaşı sonucunda kendi memleketine değıl, köken ülkeye gittiğini şöyle anlatmıştır:

Hangi ülkeme? Ben Ermenistan’da doğdum. Büyüdüğüm köye 25 yıldır gidemiyorum. Bir insan ömrü. Çocuklarımı götüremiyorum. Bir kere bile olsa atalarının topraklarını görmediler. Kabirlerimiz ne durumda bilmiyorum. Evimiz duruyor mu? (Bir süre susuyor). Ailem Azerbaycan’a yerleşti. Annem-babam öldü. Kardeşlerim orada. Senede bir kere Azerbaycan’a gidiyorum.

Rus uyruklu katılımcılar ülkelerine ettikleri ziyaretlerin azalma sebebi olarak yerel kültüre alışmalarını göstermiştir. 18 yıldır Türkiye’de yaşayan Rus uyruklu Olesya bu durumu “*Nadir, son zamanlarda çok az gidiyorum. En son üç sene önce gittim akrabaları görebilmek için. Ancak önceleri her sene gidiyordum. Galiba alıştım buraya*” cümleleriyle ifade ederken 12 yıldır Türkiye’ye yerleşmiş Rus uyruklu Mariya konuyla alakalı olarak şu cümleleri dile getirmiştir:

Son zamanlar çok az gidiyorum. İlk üç sene sık sık gidiyordum. Senede yaklaşık 2-3 kere. İlk zamanlar alışmak çok zordu. Aslında ben Türkiye’ye gelmek istemiyordum. Eşim ısrar ettiğı için geldim. Üç sene sonra alıştığımı, kendimi burada daha rahat hissettiğimi fark ettim. Senede bir kez gitmeye başladım. Son beş yılda ise bir kere gittim.

Türkmenistan uyruklu katılımcılarının yaklaşık yarısı Türkmenistan'daki rejimin, göç ve sınır politikalarının ülke ziyaretlerini engellediklerini bildirmiştir. Ülke ziyaretlerindeki sıkıntıyı politik durumla açıklayan Türkmenistan uyruklu Meret durumunu şöyle anlatmıştır:

Memleketime 2000 yılından beri gidip gelemiyorum siyasi durumdan dolayı. Benim büyük abimi tutukladılar. Adam 10 sene yattı çıktı. Ondan dolayı tüm aile bireylerine yurt dışı çıkışları yasaklandı. Hatta ülke içinde bir vilayetten diğer vilayete gitme durumu da yasaklandı... 100 binlerce Türkmenistanlı eski pasaportla Türkiye'de yaşıyor. Bunlar Türkle evli veya başka vatandaşlarla evli veya birilerinin evinde çalışıyor. Bu vatandaşlara Türkmenistan hükümeti, konsoloslukları pasaport yenileme şansı vermiyor. Pasaportları geçersiz olduğu için bu vatandaşlar ne oturma izni alabiliyorlar, ne çalışma izni alabiliyorlar, ne evden dışarı çıkabiliyorlar. Bunlar kapalı bir mekânda psikolojik baskı altında ev hapsi veya iş hapsi yaşıyorlar. Türkmenistanlıların en büyük problemi kaçak olmak. 2 kere pasaport değişti. Bakıyorsun 5 çocuğu var. Kadın kendini yasal duruma getiremiyor. 1 ay önce Türkiye devleti insanlık yapıp böyle bir çözüm getirdi - bir yıllık insani ikamet izni verdi. Pasaportu olsun olmasın, vatandaşlığı olsun olmasın, ama bu da Türkmenistanlılara çözüm değil. Türkmenistan'a dönerken bu bir yıllık iznin faydası olmuyor. En az 3 senelik yurt dışına çıkış yasağı konuluyor. Çocukları burada kalıp kendisi Türkmenistan'da kalan birçok Türkmenistanlı kadın var. Ancak insanlar konuşmadığı, korktuğu, kafasını kuma soktuğu için bilinmiyor, duyurulmuyor.

Benzer sıkıntı yaşayan Türkmenistan uyruklu Bahram ülkesine gidememe sebebini göçmen ve sınır politikalarıyla ilişkilendirir: *“Hiç ziyaret edemiyorum. Askerlik sorunun var. Çifte vatandaşım. Türkiye’de askerlik yaptım, ama Türkmenistan kabul etmiyor. Gitsem tutuklarlar. Tüm eski sovyet ülkelerine gidip geliyorum işimden dolayı. Ama yaklaşık 15 yıldır kendi ülkeme gidemiyorum. Hasret kaldım”*.

Yine üç senedir ülkesine gidemediğini belirten Türkmenistan uyruklu Gönçe de ülke ziyaretine ilişkin beyanında ana vatanındaki durumdan memnuniyetsizlik ifade etmiştir:

En son üç sene önce gittim. Gitmek istiyorum, ama eşim ve çocuğum için vizeye gerek var. Çocuğa vize veriyorlar. Eşime anlamadığım nedenden dolayı vermiyorlar. Açıklama da yapmıyorlar. Eşim senede bir kere yıllık izne ayrılıyor. Biz birlikte tatil yapıyoruz. Onlarsız gitmek istemiyorum. Benim annem-babam orada. Oğlumun onları görmesini istiyorum. Benim nerede doğduğumu, büyüdüğümü görmesini istiyorum...

Görüşme yanıtlarından elde edilen bulgulara göre katılımcıların çoğunun akrabalar-arkadaş ilişkisi sebebiyle ülkelerini sık ziyaret etmekte yani etnik bağı sürdürmektedir.

Katılımcıların az bir kısmının farklı nedenlerden dolayı ülkelerine gitmedikleri yani etnik bağının zayıfladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu, Azerbaycanlı katılımcıların durumunda Türkiye’de kurdukları düzen, ekonomik ve kişisel sorunlardan kaynaklanırken Rus uyruklu katılımcıların durumunda ekonomik sorunlar, Türkiye’de kurdukları düzen ve iklimsel koşullardan ileri gelmektedir. Ayrıca, Rus katılımcılar için zaman etkeninin yerel bağın kurulmasında etkili olduğu ortaya konulmuştur. Diğer uyruklara görece Türkmenistan uyruklu katılımcıların ülke ziyaretlerinin daha seyrek olduğu ve bunun da Türkmenistan’daki politik durum, göç ve sınır politikalarından kaynaklandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

4.2.2.5. Soydaşlarla iletişim düzeyi ve kullanılan iletişim araçlarına ilişkin nitel

bulgular

Görüşmeye katılanların soydaşlarıyla iletişim araçları üzerinden kurdukları etnik bağı anlamak için katılımcılara soydaşlarıyla ne sıklıkta iletişim kurdukları, bunun için hangi araçları kullandıkları ve daha çok kimlerle konuştukları sorulmuştur. 30 kişiden 18’i her gün, 9’u haftada birkaç kere, 1’i ayda birkaç kere soydaşlarıyla konuştuğunu belirtmiştir.

Katılımcılar çoğunlukla etnik bağlarının sürdürülmesi amacıyla soydaşlarıyla her gün konuştuklarını beyan etmişlerdir. Katılımcı yanıtlarına dayalı olarak soydaşlarıyla iletişim sıklığının “her gün” ile hafta da bir kaç kere arasında değiştiği ortaya çıkmaktadır. Etnik bağı soydaşlarıyla her gün konuşarak sağlayan Azerbaycan uyruklu Lale iletişim sıklığını “*Evet. Her gün WhatsApp ile konuşuyorum ailemle*” cümleleriyle ifade ederken Rus uyruklu Aleksey “*Haftada 3-4 kere konuşuyorum. WhatApp ile, Facebook ile*” şeklinde açıklamıştır.

Görüşmeye katılanların etnik bağ için kullandıkları araçlara gelince katılımcıların farklı kullanım yöntemleri uyguladığı ortaya çıkmıştır. Bazıları hem telefon hem yeni medya kullandıklarını bildirirken, diğerleri sadece yeni medyadan yararlandıklarını beyan etmiştir. Yeni medya kullananlar da ikiye ayrılmıştır: sosyal ağları ve mobil uygulamaları tercih edenler ve sadece mobil uygulamalardan istifade edenler. Ayrıca bir kişi sadece telefon kullandığını bildirmiştir.

Etnik bağı hem telefon hem yeni medya ile sürdüren Azerbaycan uyruklu Cavidan soydaşları iletişim durumuna ilişkin “*Haftada 3-4 kez. Genelde telefonla ve*

internetle irtibata geçiyorum. WhatsApp, Facebook, Skype” ifade ederken ve Rus uyruklu Lena konuyu “Telefonla, Skype ile, WhatApp ile. Anne-babamla her gün telefonla konuşuyorum, uzak akrabalarım nadir. Arkadaşlarımla haftada 3-4 kere oluyor”.

Rus katılımcıların etnik bağı sürdürmek için kullandıkları araç çeşidinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Rus uyruklu Mariya iletişim alışkanlıklarını şöyle aktarmıştır: “Telefon ve internet ile görüşüyorum. Genellikle WhatsApp, Facebook, Viber, Odnoklassniki. Babamla haftada 1 kere, çok yakın arkadaşlarla haftada 2-3 kere, uzak arkadaşlarla ayda 1 kere”.

Etnik bağı sürdürmek için sadece yeni medyayı kullanan katılımcılardan Azerbaycan uyruklu Leyla yeni medya kullanım alışkanlığını “Haftada 3-4 kez konuşuyorum. WhatsApp, Facebook ile. Daha çok arkadaşlarımla ve annemle. (Anneniz kullanıyor mu?). Benden iyi. Emekli olduktan sonra internet düşkünü oldu. Teyzelerim de yurt dışındalar. Onlarla her akşam konuşuyor” sadece mobil uygulama ile soydaşları ile ilişkiyi devam ettiren Rus uyruklu Sveta ise durumunu şu şekilde açıklamıştır: “Her gün arkadaşlarımla konuşuyorum. WhatsApp ile” cümlelerle açıklamıştır. Katılımcılar arasında soydaşlarıyla sadece telefon aracılığıyla iletişim kurduğunu söyleyen Türkmenistan uyruklu Cennet ise durumunu şöyle izah etmiştir: “Her gün annemle telefonda konuşuyorum. Babam rahmetli oldu. Kardeşlerim farklı yerlerde. Annem evde yalnız. Sadece telefonu biliyor”.

Görüşme yanıtlarından da görüldüğü üzere katılımcılar akraba ve arkadaş ilişkilerini bilinçli şekilde iletişim araçları ile sürdürmektedirler. Teknolojik gelişimin katılımcıların etnik bağlarını sürdürmelerinde önemli etken olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin Azerbaycan uyruklu Turane mobil uygulamaların akraba ve arkadaşları ile iletişimi etkilediğini şöyle ifade etmiştir: “Önceleri ayda 1-2 kere konuşuyordum akrabalarım, arkadaşlarımla. Şimdi WhatsApp ile daha sık konuşmaya başladım. Haftada 2-3 kere. Mesafe aradan kalktı. Anne-babam Antalya’da yaşıyor. Onlarla hafta içi hergün telefonla konuşuyorum, hafta sonu da yüz yüze görüşüyorum”.

Bazı katılımcıların yanıtları yeni medyanın göçmen yaşamındaki rolü açısından dikkat çekmektedir. Yeni medyayı aktif kullanan Azerbaycan uyruklu Melek bilişim teknolojisinin yaşamındaki yerini şu sözlerle açıklamıştır:

Facebook, WhatsApp, Twitter ile konuşuyorum. Haftada mı? Sen sor günde kaç kere konuşuyorum. Gün içinde 4-5 kez konuşuyorum. Çok büyük arkadaş çevrem var. Çok

değerli arkadaşlarım var. Sürekli konuşuyorum. Doğum günleri, düğünleri falan tebrik ediyorum. Paylaşımlarını takip ediyorum. Hayatlarında olan biteni öğreniyorum.

Mobil uygulama kullanan Türkmenistan uyruklu Meret bu uygulamayla Türkmenistan'daki akrabaların yaşamına katılma şeklini şu şekilde aktarmıştır:

Türkmenistanda internet çok sıkıntılı. Çekmiyor, kopuyor. Genelde Line ile idare ediyoruz. Devlet Line ile olan yazışmaları açabildiği için Line ile konuşuyoruz. Günde birkaç kez olabilir, 2 günde bir olabilir. Abilerim, ablalarım tüm yaşamlarını paylaşıyorlar. Pamuk toplarken, yemek yerken, düğün derneklere giderken, doğum günlerinde arayıp oradaki insanlarla görüştürüyorlar. Resimler, videolar gönderiyorlar.

Görüşme yanıtlarından görüldüğü üzere diğer uyruklara nispeten Türkmenistan uyruklu katılımcıların etnik bağı sürdürmek için kullandıkları araç sayısında ve çeşidinde fark vardır. Katılımcılar ülkelerindeki rejimle alakalı olarak telefon ve mobil uygulama olan Line ile yetinmek zorundadır. Türkmenistan uyruklu Gönçe durumu şöyle anlatmıştır:

Ailemle her gün yazışıyoruz, konuşuyoruz. Uzun yıllar önce ülkeden çıktığım için arkadaşlarımla ilişkilerim soğudu. Çok az yazışıyoruz. (Hangi araçları kullanıyorsunuz?) Ancak Telefon, Line. Türkmenistan'da Facebook yasak. Facebook'u sadece Türkiye'deki ve yurt dışındaki arkadaşlarımla konuşmak için kullanıyorum.

Görüşme yanıtlarından elde edilen bulgulara göre katılımcıların biri hariç hepsi etnik bağı ifade eden akraba-arkadaş ilişkilerini sürdürmek için iletişim araçlarını aktif kullanmaktadır. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi etnik kültürün üyeleriyle her gün iletişime geçmektedir. Bazıları hem telefon hem yeni medya kullandıkları halde, diğerleri sadece yeni medyadan faydalanmaktadır. Yeni medya kullananlar sosyal ağları ve mobil uygulamaları kullananlara ve sadece mobil uygulamalardan istifade edenlere ayrılmaktadır. Araç çeşidi açısından Ruslar birinci, Türkmenistanlılar ise sonuncu sıradadır. Türkmenistan'daki politik durum, Facebook gibi sosyal ağların yasaklanması ve internet bağlantısının zayıf olması Türkmenistanlı katılımcıların soydaşları ile iletişimini olumsuz etkilemektedir. Yani Türkmenistan uyruklu katılımcıların ülkelerindeki rejimden dolayı etnik bağlarını sürdürmekte zorlandıkları söylenebilir.

4.2.2.6. *Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeyi ve Post-Sovyet dernek etkinliklerine katılma alışkanlıklarına ilişkin nitel bulgular*

Görüşmeye katılanların kendi topluluklarıyla iletişim durumunu öğrenmek için katılımcılara Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeyleri ve göçmen derneklerine katılma durumları sorulmuştur. Katılımcıların çoğu Post-Sovyet göçmenlerle görüştiklerini bildirirken az bir kısmı derneklere katıldığını beyan etmiştir. Katılımcı yanıtlarına dayalı olarak katılımcıların çoğunlukla etnik bağın sürdürülmesi anlamına gelen göçmenler arası etkileşim ve dernek etkinliklerine katılım konularında farklı davranış sergiledikleri ortaya çıkmaktadır. Etnik kültürle hem bireysel ilişkiler ölçeğinde hem dernekler çapında sıkı temasta bulunan katılımcılar azınlık oluşturmaktadır. Bu da sosyo-ekonomik, politik ve bireysel nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Göçmenlerle hem bireysel hem dernek düzeyinde aktif ilişki kuran Azerbaycan uyruklu Cavidan durumu “*Çok iyi. Sosyal faaliyetimden dolayı çok geniş arkadaş çevrem var. Azerbaycanlılarla sık sık görüşüyorum. İyi vakit geçiriyorum. Arkadaşlarla ortak bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Kendi derneğimiz var. Eskişehir’deki öğrencilerimize, halkımıza faydamızın dokunmasını istiyoruz*” şeklinde ifade etmiştir.

Etnik bağ açısından aktif olan Rus uyruklu Olya da hem bireysel hem dernek faaliyetlerine katıldığını şöyle ifade etmiştir:

Çok iyi. Zaten en fazla Rus dilli insanlarla görüşüyorum. Dernekteki faaliyetimle ilgili çevremde daha çok göçmenlerdir. Burada çalışma iznim olmadığı için dernekte oyalanıyorum. İnsanlarla konuşuyorum, tecrübe kazanıyorum, faydalı olmaya çalışıyorum. Derneğin halka ilişkilerinin teşkiline yardımcı oluyorum. Etkinliklerle ilgili duyurular ve bilgiler paylaşıyorum, göçmenlere ilişkin Türkiye ve Rusya yasalarını takip ediyorum, dünyadaki yasalara ilişkin bilgiler topluyorum.

Etnik kültürden olan insanlarla görüştikleri halde derneklerin faaliyetlerine katılmadıklarını söyleyen katılımcılara örnek olarak Azerbaycan uyruklu Melek durumu şöyle açıklamıştır:

Çok iyi. Sürekli görüşüyoruz. Bir Azerbaycanlı kadının burada kafesi var İstanbul’da. Güzel Hanımlar kafesi. Orada toplanıyoruz. Şiir günleri, edebiyat günleri organize ediyoruz. Türk arkadaşlarımız da katılıyorlar sohbetlerimize. Çok eğlenceli oluyor. Ancak derneklere son zamanlar gidemiyorum. Maddi sıkıntılarım var. Aynı zamanda birkaç işle

uğraşıyorum. Rus dilinden özel ders veryorum, çeviri yapıyorum, konser organizasyonları yapıyorum, program senaryoları yazıyorum...

Soydaşlarıyla aktif etkileşimde bulunarak dernek etkinliklerine katılmayan Rus uyruklu Sveta da benzer açıklamayı yapmıştır:

Ruslarla, daha doğrusu Rus dillilerle iletişimim iyi. El işleriyle ilgilenen grubumuz var. Facebook'da, günlük hayatta sürekli iletişim halindeyiz. Görüşüyoruz, topluyoruz. Bu hobinin sayesinde çok arkadaş edindim. Ancak derneğe gitmiyorum. Tanımıyorum bile. Genelde ben fazla dışarı çıkmıyorum. 4 senedir burada yaşıyorum, son 1 ayda otobüse binmeye başladım. Şimdiye kadar her yere eşim götürüp getiriyordu. Sadece bu el işlerine başladıktan sonra eşimin işten dönmesini beklemem imkânsız olduğu için otobüse binmeye başladım. Birkaç ay karşı çıktı, sonra pes etti.

Türkmenistan uyruklu Gönçe yurttaşlarıyla görüştüğü halde dernek faaliyetlerine katılmadığını ikamet ettiği ilde etnik kültüre ait derneğin bulunmamasıyla ilişkilendirmiştir:

İyi. Türkmenistanlı arkadaşlarla genel olarak internet üzerinden görüşüyoruz. Grubumuzda konuşuyoruz, tartışıyoruz, paylaşımlar yapıyoruz. İstanbul megapolistir, bir yerden başka yerine gitmek çok zaman alıyor. Kızlarımız da farklı yerlerde yaşıyor. Bir araya gelemiyoruz. (Dernek?) Dernek etkinliklerine hiç gitmiyorum. İstanbul'da derneğimizin olduğunu sanmıyorum. Olsaydı haberim olurdu.

Görüşme yanıtlarından görüldüğü üzere katılımcıların çoğu dernek etkinliklerine katılmamalarını kişisel nedenlerle açıklamıştır. Ancak katılımcılar arasında derneklerin faaliyetinden memnun olmayanlar da vardır. Azerbaycan uyruklu Hüseyin önceleri aktif katıldığı Antalya Azerbaycan Kültür ve Dayanışma Derneği'nden uzaklaşmasının sebebini dernek üyelerinin pasifliğiyle izah etmiştir: *“Derneğe artık gitmiyorum, soğudum. (Neden?). Hep zaman kaybı, laf kalabalığı. İşe gelince kimse bir şey yapmak istemiyor, para harcamak istemiyor. Çekildim bu işlerden”*.

Rus uyruklu Aleksey ise Türkiye'deki yurttaşlarıyla iletişiminin genel olarak yetersiz olduğunu, dernek sayısının az olduğunu bildirmiştir:

Fazla görüşmüyorum. Hepsi Rusya'dan, Ruslardan uzaklaşmak için gelmiş. Ben böyle gözlemliyorum. Örneğin, burada (sitede) her üç evden birinde Rus ailesi kalıyor, ama sürekli birlikte takılma yok. Arada bir araya geliyoruz, bir şeyler kutluyoruz, ama genel olarak hepsi kendi başına takılıyor. Buraya gelenler orta istatistik Ruslar değil, parası olanlardır. Çoğu Türkiye'ye yazlık evlerine geliyor. Ev almışlar, boşu boşuna durmasın

diye gelmek zorundalar. (Peki Rus dernekleri?). Burada Alanya'da çok az Rus derneği var. Hem Rus diasporasında çok da dayanışma yok, sürekli etkinlikler organize edilmiyor.

Türkmenistan uyruklu katılımcıların bazıları Türkiye'deki soydaşları arasındaki kopukluğu ve dernek faaliyetlerinin pasifliğini Türkiyedeki iletişim kopukluğunu vatanlarındaki rejimle ilişkilendirmiştir. Örneğin Türkmenistan uyruklu Bahram konuya ilişkin düşüncelerini şöyle aktarmıştır:

Ankara'da Türkmen arkadaşım yok çünkü fazla Türkmen yok. Arkadaşlarımın, tanıdığım insanların çoğu farklı illerdedir. Fazla yüz yüze görüşemiyoruz, ama telefonla, Whatsappla arkadaşlığımızı sürdürüyoruz, önemli günlerimizi takip ediyoruz... Diğer soru, dernek. Şimdi Türkiye genelinde çok az dernek bulabilirsiniz. Onların da 3-5 üyesi var, hiçbir etkinlikleri yok. Bakın Türkmenistan'daki rejim yüzünden insanlar derneklere üye olmaktan korkuyor. Çünkü derneğe üye olmak devlete karşı çıkmak gibi değerlendiriliyor ve buradaki Türkmenistanlıların çoğu da yasa dışı yaşadığı için sorun istemiyor.

Görüşme yanıtlarından edinen nitel bulgulara göre katılımcıların çoğu kendi etnik kültürüyle bağlı Türkiye'deki yurttaşlarıyla görüşerek sürdürmektedir. Katılımcıların bir kısmı ilgi alanlarına göre gruplar oluşturarak buluşmakta, bir kısmı ise iş yoğunluğu ve uzun mesafe nedenleriyle yüz yüze görüşmemekte iletişim araçları ile ilişkilerini devam ettirmektedir. Ancak katılımcılar arasında dernek etkinliklerine katılma düzeyi daha zayıftır ve bu konuda uyruklar arasında da fark vardır. Azerbaycanlıların ve Rusların bir kısmı dernek etkinliklerine katıldığı halde Türkmenistanlılar hiç katılmamaktadır. Azerbaycanlıların ve Rusların dernek etkinliklerine zayıf katılması daha çok yoğunluk, aile nedenleri, dernek faaliyetinden memnuniyetsizlikle bağlantılıdır. Türkmenistanlıların katılmaması ise Türkmenistan'daki siyasi durumla alakalı olarak korku, dernek yoksunluğu ve olan derneklerin faaliyetinin yetersizliği ile ilişkilidir.

Post-Sovyet göçmenlerin toplumsal iletişim faaliyetlerine yönelik saha incelemesine göre Rus topluluğu hem dernek faaliyetleri hem diğer kurumsal ve bireysel girişimler açısından daha aktiftir. İstanbul, Ankara ve Antalya'da irtibata geçilen Rus dernekleri önemli günlerin ve bayramların kutlamasının yanı sıra hafta boyu çalışmakta, hem çocuklara hem büyüklere yönelik kurslar, seminerler ve konferanslar düzenlenmekte, hukuksal ve psikolojik danışma hizmeti göstermekte, soydaşlar arasında sıkı iletişimi sağlamak için farklı etkinlikler organize etmektedir. Sadece Antalya'da Rusya Dostluk ve Kültür Derneği, Rus Sanat ve Kültür Derneği ve

“Filiz” BDT Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği faaliyet göstermektedir. Rus Dostluk ve Kültür Derneği'nin başkanı Marina Sorokina derneğin faaliyetini şöyle açıklamıştır;

Birinci, yurttaşlarımızın yerel topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak amacı ile Türk dilini, Türk kültürünü, Türk kanunlarını öğretmeye yönelik etkinlikler organize ediyoruz. Psikolojik destek, Banka sistemi ya da sosyal hizmetlere ilişkin uzmanlardan görüşler alıyoruz. Bundan ziyade 8 yıldır ki her Perşembe dernekte toplantılar gerçekleştiriliyor. Yurttaşımız bu toplantılarda diğer yurttaşları ile iletişimde bulunuyor, onları ilgilendiren soruları soruyor. İkinci, yurttaşlarımıza ve onların evlatlarına Rus dilini ve kültürünü unutturmamaya çalışıyoruz. Bayramlarımızı kutluyoruz, Rus dilinde yarışmalar organize ediyoruz, yurttaşlarımızı bir araya getiriyoruz. Üçüncü, Rus ve Türk halkları arasında dostluk ilişkilerinin kurulması için şehir belediyeleri ile sık çalışıyoruz, sergiler, konserler, konferanslar organize ediyoruz. Böylelikle Türk vatandaşları bizim kültürle daha yakından tanışmakta ve bizim yurttaşlarımıza daha sıcak yaklaşmaktadır. (Yüzyüze görüşme, 12.05.2017).

Antalya'da Rus Dostluk ve Kültür Derneği tarafından 09.05.2017 tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nda SSCB'nin Almanya'ya karşı 9 Mayıs 1945 zaferinin 72'nci yıl dönümü şerefine Kemer Cumhuriyet Meydanı'nda organize edilmiş kutlama (Fotoğraf 4.5; 4.6), 13.05.2017 tarihinde Rusya'nın Bağımsızlık Günü'nün şerefine Konyaltı Belediyesi'nde düzenlenmiş konser (Fotoğraf 4.7) Rus topluluğunun resmi etkinliklerindedir.

Fotoğraf 4.5. Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nda SSCB'nin Almanya'ya karşı zaferinin 72'nci

Fotoğraf 4.6. Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nda SSCB'inin Almanya'ya karşı zaferinin 72'nci yıl dönümü kutlaması

Fotoğraf 4.7. Antalya. 13.05.2017 tarihinde Rusya Federasyonu'nun Bağımsızlık Günü'nün şerefine konser

Antalya'daki Rus Dostluk ve Kültür Derneği resmi faaliyetinin yanı sıra soydaşları arasında etkileşim sağlamak için farklı etkinlikler organize etmektedir.

15.07.2017 tarihinde gerçekleştirilen Isparta gezisi (Fotoğraf 4.8; 4.9) buna örnektir. Dernek üyeleri bu tür etkinliklere katılmakla hem kendi aralarında sosyalleşerek etnik bağlarını güçlendirmekte hem de yerel yöreler ve adetler hakkında bilgi edinerek yerel bağlarını kurmaktadır.

Fotoğraf 4.8. Gözleme ziyafeti. Antalya-Rusya Dostluk ve Kültür Derneği'nin 15.07.2017 tarihinde organize ettiği Isparta gezisi

Fotoğraf 4.9. Lavanta tesisi. Antalya-Rusya Dostluk ve Kültür Derneği'nin 15.07.2017 tarihinde organize ettiği Isparta gezisi.

Türkiye'deki Rusların etnik ve yerel bağlarının sağlanmasına yönelik etkinlikler sadece dernekler tarafından organize edilmemekte, Rusya'nın Türkiye'deki

konsoloslukları ve vakıfları da bu işe katkıda bulunmaktadır. 25.07.2017 tarihinde Antalya Halk Kütüphanesi'nde Rusya Federasyonu'nun İstanbul'daki Baş Konsoloslugu'nun desteği ile "21.Yüzyılın Madonnası" Vakfı'nın organize ettiği "İki ülke için bir kalp" sergisi buna örnektir (Fotoğraf 4.10). Geleneksel aile değerlerinin korunmasını ve yaygınlaştırılmasını amaçlayan bu sergide Rus ve Türk ressamların eserleri, Rus-Türk ailelerin resimleri yer almıştır. Vakfın başkanı Marina Yermakova'nın anlattıklarına göre Türkiye'de 2016 yılında başlatılan bu sergi projesi 2017 yılının sonuna kadar en az 6 ilde düzenlenecektir (Yüz yüze görüşme, 25.07.2017).

Fotoğraf 4.10. Antalya Halk Kütüphanesi'nde 27.07.2017 tarihinde "21.Yüzyılın Madonnası" Vakfı'nın organize ettiği serginin açılışı

Aynı zamanda Rusya Federasyonu tarafından Türkiye'deki Ruslara ve eski Sovyet ülkelerinden olan uyruklara yönelik çifte vatandaşlık politikasının geliştirilmesi söz konusudur. Yermakova'nın sözlerine göre Türkiye genelinde yaklaşık yedi Rus okulu faaliyet göstermektedir. Bu okullardan mezun olan gençlerin ilerki zamanlarda eğitimlerini Rus dilinde ve Rusya eğitim standartlarına uygun devam ettirmeleri için Rusya Halkları Meclisi Rusya-Türkiye Halk Diplomasisi Üniversitesi Projesini tasarlamıştır. Bu proje çerçevesinde 2017 yılının Şubat ayında Maltepe Üniversitesi'nde Rusya Eğitim Merkezi ve Rusça Kitap bölümü açılmış, Temmuz ayında Antalya Halk Kütüphanesi'nde Rusça Kitap bölümü açılmış ve Yabancı Dil Olarak Rusça (YDR)

kurslarının açılması planlanmaktadır. Rusya Eğitim Bakanlığı'nin onayladığı YDR sertifikasını kazananlar Rusya vatandaşlığına başvurma hakkına sahip olacaklar.

Resmi kurumlardan başka Rus uyruğundan olan sıradan insanların da farklı girişimlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Antalya'nın Liman Mahallesi'nde hafta sonlarında çoğunlukla Ruslardan oluşan bir grup kadın Türk esnaflarla birlikte el işleri kermesi düzenlemektedir (Fotoğraf 4.11; 4.12 ve 4.13). Kermese Ruslarla beraber eski sovyet ülkelerinden olan diğer uyruklar ve Türkler de katılmaktadır. Bu kermes göçmen kadınlar ve yerel toplum için ekonomik fırsatlar sağlamakta, diğer taraftan da uluslararası sosyal etkileşim alanı olarak etnik ve yerel bağların güçlendirilmesine hizmet etmektedir.

Fotoğraf 4.11. Antalya Liman Mahallesi'nde 04.06.2017 tarihinde organize edilen el işleri kermesi

Fotoğraf 4.12. Antalya Liman Mahallesi 'nde 04.06.2017 tarihinde organize edilen el işleri kermesi

Fotoğraf 4.13. Antalya Liman Mahallesi 'nde 04.06.2017 tarihinde organize edilen el işleri kermesi

Rus topluluğuna görece Azerbaycan topluluğu daha pasif faaliyet göstermektedir. Ankara, İstanbul ve Antalya'daki Azerbaycan dernekleri ile telefon konuşmalarından bu derneklerin çoğunun bayramdan bayrama toplandıkları ortaya çıkmıştır. Saha incelemesi zamanı Antalya'da faaliyet gösteren üç dernekten (Azerbaycan Kültür ve Dayanışma Derneği, Azerbaycan Evi Derneği ve Azerbaycan Kültür Eğitim ve Dayanışma Derneği) sadece birinin 28 Mayıs Azerbaycan Cumhuriyet Bayramı'nı

kutladığı tespit edilmiştir. Bu bayramı kutlayan Azerbaycan Kùltür Eğitim ve Dayanışma Derneği ise üyeleri arasında bu tarihi güne ilişkin sohbetle yetinmiştir. Derneğin başkanı Aynur Mammadova bayramın zayıf organize edilmesinin sebebini örgütün genç olması ile açıklamıştır (Yüzyüze görüşme, 28.05.2017).

Azerbaycan derneklerinden İzmir Azerbaycan Kardeşlik ve İşbirliği Derneği ve Eskişehir Azerbaycan Derneği aktif faaliyet göstermektedir. Bu iki dernek önemli günleri ve bayramları kutlamakla kalmayıp (Fotoğraf 4.14) hafta içi farklı etkinlikler (Fotoğraf 4.15) organize ederek yurttaşlarının yerel bağlama uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Daha çok öğrencilere yönelik çalışan Eskişehir Azerbaycan Derneği yukarıda belirtilen işlerin yanı sıra öğrenciler için seminerler ve kurslar düzenlemekte, yurttaşlarına ücretsiz psikolojik ve hukuki destek göstermekte, kendi dergisini yayınlamaktadır.

Fotoğraf 4.14. Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin 26 Mayıs 2017 tarihinde organize ettiği 28 Mayıs Bağımsızlık Günü'nün kutlaması

Fotoğraf 4.15. Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin 17.05.2017 tarihli "Laçınsız 25 Yıl" Çarşamba Sohbeti

Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin başkanı Dernek başkanı Cavid Mammadov'un sözlere göre dernek içe dönük ve dışa dönük etkinlikler organize etmektedir:

Dışa dönük faaliyetimizin amacı Azerbaycan tarihini (Karabağ, Hocalı, 31 Mart Soykırımı) ve kültürünü Eskişehirli'lere anlatmak ve tanıtmaktır. İçe dönük ise Azerbaycan gençlerini Türkiye koşullarında bilgilendirmek ve geliştirmektir. Bunun için senede 3 kere bayramlarda (31 Aralık, 21 Mart, 28 Mayıs) bir araya geliyoruz. Her ay belli bir konuda uzmanlar tarafından seminerler organize ediyoruz. Örneğin, Liderlik ve Özgüven, Türkçe Güzel Konuşma Diksiyonu, Kişisel belge, Öz Geçmiş, Sunum Hazırlama Teknikleri vb. (Yüz yüze görüşme, 14.04.2017).

Ayrıca, Mammadov Azerbaycan-Türk ailelerinin çocuklarına ve kadınlara yönelik etkinlikler planladığını, ancak Eskişehir'deki Azerbaycanlı kadınların dernek etkinlikleriyle fazla ilgilenmediğini dile getirmiştir (Yüz yüze görüşme, 14.04.2017).

Türkmenistan derneklerine gelince bir tek 1992 yılından İstanbul'da faaliyet gösteren Türkiye-Türkmenistan Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği'ne ulaşılmıştır. Ancak derneğin genel başkanı İsmail Necdet Aygün resmi bir kurum olduklarını ve üyelerle fazla bir araya gelemediklerini söylemiştir (Telefon görüşmesi 14.04.2017).

Saha incelemesi sonucunda edinen bulgulara göre Post-Sovyet göçmen topluluklarından Ruslar ve Azerbaycanlılar bir taraftan kendi etnik bağlarını

sürdürmeye, diğer taraftan da yerel kültüre uyum sağlamaya yani yerel kültürle bağ kurmaya çalışmaktadır. Bu uluslararası bağların kurulması konusunda en aktif uyruk ise Ruslardır. Rus topluluğu devlet kurumları, dernekler, vakıflar ve bireyler düzeyinde etnik ve yerel bağların sağlanmasına yönelik faaliyet göstermektedir. Ruslar bu konuda Türkiye devlet kurumları ile de işbirliği yapmaktadır. Azerbaycan topluluğu uluslararası bağların sağlanması için daha çok derneklere başvurmaktadır. Ancak Azerbaycan derneklerinin çoğu sadece bayramdan bayrama aktifleşmektedir. Etnik ve yerel bağların sağlanması için sürekli ve kapsamlı işler yapan dernekler azdır. Türkmenistan topluluğu hem dernek sayısı, hem faaliyeti açısından her iki uyruktan geri kalmaktadır.

4.2.3. Günlük alışkanlıklar ve kültürel aidiyet

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin günlük yaşamdaki arkadaşlık ilişkileri, dil kullanımı, bayram kutlaması ve kültürel aidiyetlerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Çizelge 4.51’de katılımcıların arkadaş tercihleri ve uyruklarına göre frekans ve yüzdeleri sunulmuştur.

Çizelge 4.51. *Uyruklarına göre arkadaş tercihlerinin dağılımı*

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Soydaşlar	18	18,4	30	30,3	4	18,2	52	23,7
Post-Sovyet Göçmenler	10	10,2	23	23,2	3	13,6	36	16,5
Yerel insanlar	38	38,8	17	17,2	8	36,4	63	28,8
Göçmenler ve yerel insanlar	32	32,6	28	28,3	7	31,8	67	30,5
Yabancılar	0	0	1	1,0	0	0	1	0,5
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.51’e göre 52 (%23,7) kişi soydaşlarla, 36 (%16,5) kişi Post-Sovyet göçmenlerle, 63 (%28,8) kişi yerel insanlarla, 67 (%30,5) kişi göçmenler ve yerel

insanlarla, 1 (%0,5) kişi ise yabancılarla arkadaşlık kurmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Azerbaycanlılarda %38,8 ve Türkmenistanlılarda %36,4 yerel insanları, Ruslarda ise %30,3 soydaşları tercih ettiği görülmüştür. Rusların yerel insanlarla arkadaşlık kurma yüzdesinin daha az olduğu görülmektedir. Nicel ve nitel bulgulara göre Rusların Türkçe dil bilgisinin zayıf olması yerel kültürün üyeleri ile arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasında engel olmaktadır. Bu durumun Türk ve Rus kültürleri arasındaki farklılıktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

4.2.3.1. Dil kullanımına ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.52’de veri toplama aracını yanıtlayanların günlük dil tercihleri ve uyruklara göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4.52. Uyruklarına göre kullandıkları günlük dil tercihlerinin dağılımı

		Uyruk							
		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Günlük Dil	Anadil	0	0	20	20,2	0	0,	20	9,1
	Türkçe	29	29,6	12	12,1	9	40,9	50	22,8
	Anadil ve Türkçe	61	62,2	54	54,5	12	54,5	127	58,0
	Diğer: Rusça-İngilizce vb.	8	8,2	13	13,1	1	4,5	22	10,0
Toplam		98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.52’ye göre katılımcılardan 20 (%9,1) kişi anadilini, 50 (%22,8) kişi Türkçeyi, 127 (%58) kişi hem ana dil hem de Türkçeyi ve 22 (%10) kişi ise Rusça, İngilizce vb. gibi diğer dilleri kullandıklarını belirtmiştir. Uyruklara göre bakıldığında Azerbaycanlılarda %62,2, Ruslarda %54,5 ve Türkmenistanlılarda da %54,5’in çoğunlukla günlük hayatlarında hem ana dillerini hem de Türkçeyi kullandıkları tespit edilmiştir. Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılarda sadece ana dilini kullanan hiç kimse bulunmazken, Ruslarda 20 kişinin sadece ana dilini kullandığını belirttiği görülmüştür. Sadece Türkçe kullananlar arasında Azerbaycanlı (%29,6) ve Türkmenistanlıların (%40,9) yüzdesinin Ruslara (%12,1) göre daha yüksek olduğu teyit edilmiştir. Nicel ve nitel bulgulara göre günlük yaşamda Rusların Azerbaycanlılara ve

Türkmenistanlılara göre Türkçeyi daha az kullanması Rusların Türkçe dil bilgisinin zayıf olması ve çevrelerinde yurttaşlarının daha çok olması, Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların ise dil benzerliği nedeniyle kendi aralarında bile Türkçeye başvurması şeklinde açıklanabilir.

4.2.3.2. Bayram kutlaması ve kültürel aidiyete ilişkin nicel bulgular

Veri toplama aracını yanıtlayanların kutladıkları bayramlar ve uyruklarına göre frekans ve yüzdeler Çizelge 4.53'te verilmiştir.

Çizelge 4.53. Uyruklarına göre kutladıkları bayramların dağılımı

	Uyruk							
	Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sadece kendi bayramlarımız	6	6,1	8	8,1	5	22,7	19	8,7
Sadece Türk kültürüne ait bayramlar	4	4,1	3	3,0	1	4,5	8	3,7
Hem kendi hem Türk kültürüne ait bayramlar	83	84,7	80	80,8	15	68,2	178	81,3
Diğer: Sovyet bayramları, dünya bayramları, dini bayramlar	5	5,1	8	8,1	1	4,5	14	6,4
Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.53'te 19 (%8,7) kişi sadece kendi bayramlarını, 8 (%3,7) kişi sadece Türk kültürüne ait bayramları, 178 (%81) kişi hem kendi hem de Türk kültürüne ait bayramları ve 14 (%6,4) kişi ise diğer bayramları kutladığını belirtmiştir. Uyruklara göre bakıldığında hem kendi hem de Türk kültürüne ait bayramları kutlayanların yüzdesinin her üç uyrukta da daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular nitel bulgularla benzerlik göstermektedir ve "Ulusaşırıçılık" kuramına dayalı olarak çağdaş göçmenlerin ulusaşırı eylemleri ile açıklanabilir. Çünkü göçmenlerin her iki kültüre ait bayramları kutlamaları iki kültür arasındaki yaşam biçimini ifade etmektedir.

Çizelge 4.54'te katılımcıların kendilerini ait hissettikleri kültürler ve uyruklara göre dağılımı sunulmuştur.

Çizelge 4.54. Uyruklarına göre kültürel aidiyet dağılımı

	Uyruk								
	Azerbaycanlı				Türkmenist anlı				
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Aidiyet	Sadece milli kültürüme ait hissediyorum	20	20,4	40	40,4	6	27,3	66	30,1
	Sadece Türk kültürüne ait hissediyorum	3	3,1	0	0	1	4,5	4	1,8
	Hem milli kültürüme hem Türk kültürüne (karma) ait hissediyorum	71	72,4	50	50,5	14	63,6	135	61,6
	Dünya kültürüne, Avrupa kültürüne ait hissediyorum	4	4,1	9	9,1	1	4,5	14	6,4
	Toplam	98	100	99	100	22	100	219	100

Çizelge 4.54'e göre 135 (%61,6) kişinin hem milli kültürüne hem de Türk kültürüne ait hissettiğini dile getirdiği görülmüştür. Azerbaycanlılarda bu oran yüzde %72,4 iken, Ruslarda %50,5 ve Türkmenistanlılarda %63,6'dır. Ruslarda sadece Türk kültürüne ait hisseden kimse bulunmazken, Türkmenistanlılarda 1 kişinin ve Azerbaycanlılarda ise 3 kişinin Türk kültürüne ait hissettiği belirlenmiştir. Ruslarda dünya veya Avrupa kültürüne ait hisseden 9 kişi, Azerbaycanlılarda da 4 kişi ve Türkmenistanlılarda 1 kişi olduğu görülmektedir. Sadece milli kültürüne ait hissediyorum diyenlerde en yüksek oranın Rus katılımcılarda olduğu belirlenmiştir. Nitel bağlamda da katılımcıların çoğunun ulusaşırı aidiyete eğilimli olduğu, Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılar arasında ise Türk kültürüne aidiyet boyutu ortaya çıkmıştır. Ancak burada "Türk kültürü" katılımcılar tarafından ortak Türk kültürü anlamında kullanılmıştır. Katılımcıların ulusaşırı aidiyete eğilimleri "Ulusaşırıçılık" kuramına dayalı olarak göçmenlerin iki dünya arasında yaşam sürmesi; Azerbaycan ve Türkmenistan uyruklu katılımcıların Türk kültürüne eğilimleri ortak kültürel köken ile açıklanabilir.

Uyruklar açısından bakıldığında kültürel aidiyet konusunda Rusların diğer uyruklara göre etnik kültüre daha eğilimli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar arasındaki katılımcıların çok azı kendilerini

sadece Türk kültürüne ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Nitel bulgulara göre Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların ulusaşırı aidiyet eğilimlerinin hem kültürel yakınlık hem ulusaşırı yaşam biçimi ile ilişkili olduğu, Rusların ulusaşırı kimliklerinin ulusaşırı yaşamdan kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Kendilerini Türk kültürüne ait hisseden Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların “Türk kültürü” ifadesini Türk halklarının ortak kültürü anlamında kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

4.2.3.3. Arkadaşlık ilişkilerine ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların günlük yaşamda yerel ve etnik kültür arasındaki dengeyi nasıl sağladıklarını öğrenmek için katılımcılara kimlerle arkadaşlık ettikleri sorulmuştur. Katılımcıların biri hariç hepsi her iki kültürün üyeleriyle arkadaşlık ettiklerini beyan etmiştir. Ancak arkadaşlık ilişkilerinde yoğunluk açısından farklılık tespit edilmiştir. Bazıları her iki kültürün üyeleriyle eşit düzeyde arkadaşlık etmekte, diğerleri ise günlük yaşamda daha çok yerel insanlarla veya Post-Sovyet göçmenlerle arkadaşlık etmektedir.

Uluslararasılığın göstergesi olan yerel ve etnik bağların sağlanması anlamına gelen her iki kültürün üyeleriyle arkadaşlık şeklinde ortaya çıkmıştır. Her iki kültürün üyeleriyle eşit düzeyde arkadaşlık ettiğini bildiren Azerbaycan uyruklu Leyla durumunu *“İkisi de aynı. Türklerle yüz yüze görüşüyorum, Azerbaycanlılarla da internet üzerinden, WhatsApp ile. Azerbaycan’daki arkadaşlarımı kaybetmek istemiyorum”* şeklinde ifade ederken Rus uyruklu Olesya arkadaşlık ilişkilerini şu sözlerle aktarmıştır: *“Artık yarı-yarı. Otelde çalışırken daha çok Türk vardı. Şimdi çevremde Ruslar çoğaldı, ama komşu var, akraba var. Yarı-yarıya deyebiliriz”*.

Katılımcıların bir kısmı ise yerel bağın güçlenmesine işaret eden yerel kültürün üyeleriyle arkadaşlık ettiklerini beyan etmişlerdir. Katılımcıların günlük yaşamda farklı kültürlerden olan insanlarla arkadaşlık ilişkileri sürdürdüklerine rağmen Türklerle daha yoğun etkileşimde bulunmaları çevresel etkeni öne çıkartmaktadır. Ancak bu etken çoğunlukla kültürel benzerliğe dayalı olarak Azerbaycan ve Türkmenistan uyruklu katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Türkmenistan uyruklu Gönçe arkadaşlık ilişkilerine dair *“3 grup arkadaşım var. Komşu Türk kadınlar, Türkmenistanlı arkadaşlar ve Eski Sovyetler’den olan arkadaşlar. Ancak günlük yaşamda yakında yaşadıkları için komşularıyla daha çok iletişime geçiyorum. Diğerleri şehrin farklı semtlerinde yaşıyorlar, buluşmak zor”* ifadelerinde bulunurken Azerbaycan uyruklu

İnce arkadaşlık durumunu şöyle anlatmıştır: *“Türkler daha çok. Çevreyle ilgili. Türklerle çalışıyorum, çocukların arkadaşlarının ebeveynleri Türklendir. Her gün yüz yüze görüşüyorum. Ama memleketteki arkadaşlarla da, burada sosyal ağlarda kazandığım arkadaşlarla da ilişkiyi sürdürüyorum”*.

Günlük yaşamda çoğunlukla Post-Sovyet göçmenleriyle yakın arkadaşlık ettiklerini söyleyenler de vardır. Her üç uyruğun temsilçisi arasında böyle beyanlara rastlanmaktadır. Azerbaycan uyruklu İtibar arkadaşlık ilişkilerini *“Eskişehir’de Azerbaycanlılar az olduğu için sayı anlamında çevremde Türkler çok, ama yakınlık anlamında Azerbaycanlılar ile daha çok vakit geçiriyorum”* şeklinde aktarırken Rus uyruklu Aleksey dil farklılığını gerekçe göstererek arkadaşlık durumunu *“Rus çok tabii ki. %90’ı Rusdur. Türkçem zayıf. Ancak Rusça konuşan Türklerle arkadaşlık ediyorum”* açıklamıştır. Yakın arkadaşları arasında Post-Sovyet göçmenlerin çoğunluğu oluşturduğunu ifade eden Türkmenistan uyruklu Cennet durumu şöyle izah etmiştir: *“Göçmen çok. Çünkü kafama uygun”*.

Görüşme yanıtlarından edinen bulgulara göre katılımcıların çoğu günlük yaşamda her iki kültürün üyeleriyle arkadaşlık etmektedir. Bazı katılımcılar her iki kültürün üyeleriyle eşit düzeyde arkadaşlık ettikleri halde, diğerleri arkadaşlık ilişkilerinde yerel kültürün üyelerini veya etnik kültürün üyelerini tercih etmektedir. Arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasında ve sürdürülmesinde eğitim, iş, komşu, akraba, anlaşma düzeyi, oturma yeri ve dil bilgisi önemli etkenlerdir. Ayrıca, kültürel benzerlik nedeni ile Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcıların Rus katılımcılarına göre arkadaşlık durumları farklılık göstermektedir. Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların çoğu yerel insanlarla yakın arkadaşlık ilişkisi kurarken Rusların çoğu Rus veya Rus dilli Post-Sovyet göçmenlerle arkadaşlık etmektedir. Rusların bazıları Türkçe dil bilgilerinin zayıf olmasını yerel halkla arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasında engel olarak göstermektedir.

4.2.3.4. Dil kullanımına ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların kültürel uyumun göstergesi olan dil kullanım alışkanlıklarını öğrenmek için katılımcılara günlük yaşamda hangi dilleri hangi oranda kullandıkları sorulmuştur. Görüşme katılanların çoğu günlük yaşamda en az iki dil kullandıklarını, ama kullanım oranlarının farklılık gösterdiğini beyan etmiştir.

Katılımcıların günlük yaşamda en az iki dili kullanması her iki kültürle bağın sağlanması anlamına gelmektedir. Bu da çağımızda göçmenlerin ulusaşırı yaşam tarzına işaret etmektedir.

Katılımcıların bir kısmı hem yerel hem etnik dili eşit şekilde kullandıklarını bildirmiştir. Azerbaycan uyruklu Cavidan günlük yaşamda dil kullanım alışkanlığını “*Özel yaşamda ve sosyal faaliyetde Azerbaycan Türkçesinde, iş ortamında Anadolu Türkçesinde. Yarı-yarıya yani*” açıklarken Rus uyruklu Vera “*İstanbul’da yaşadığım zaman daha çok Türkçe kullanıyordum, Antalya’da Rus çevrem olduğu için yarı-yarıya*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların yarısından çoğu günlük yaşamda Türkçeyi daha çok kullandıklarını bildirmiştir. Azerbaycan uyruklu Turane Türkçe dil kullanım alışkanlığını “*Türkçe daha çok. Arkadaşlarımın hepsi Türk, çevremdekilerin çoğu Türk. Bir tek anne-babamla kendi dilimde konuşuyorum. Ara sıra Azerbaycan’daki arkadaşlarla yazışıyorum*” izah ederken Rus uyruklu Katya durumu şöyle açıklamıştır: “*Günlük yaşamda çoğunlukla Türkçeyi. Burada arkadaş çevrem Türklerden oluşuyor*”. Türkmenistan uyruklu Gönçe de dille ilgili benzer beyanda bulunmuştur: “*Günlük yaşamda daha çok Türkçe. Çünkü eşimle artık Türkçe konuşuyoruz, ama ilk sene İngilizce konuşuyorduk*”.

Katılımcıların diğer kısmı günlük yaşamda etnik dillerini daha fazla kullandıklarını beyan etmiştir. Günlük yaşamda ağırlıklı olarak etnik dilde konuştuklarını bildirenler arasında Ruslar çoğunluğu oluşturmuştur. Rus uyruklu Olya durumu “*Günlük yaşamda Rusçayı. Günüm dernekte, yurttaşlarımın arasında geçiyor*” ifade ederken Rus uyruklu Mariya konuyu şu cümlelerle aktarmıştır: “*Rusça çünkü Antalya’ya Rus çevrem geniştir ve evde de Rusça konuşuyorum. Eşimle 10 yıldan fazla Rusya’da yaşadık. Orada Rusçayı öğrendi ve hala da Rusça konuşuyoruz*”.

Rusça daha çok konuştuklarını söyleyen Rus uyruklu katılımcıların bazıları bunu kültürel farklılıktan kaynaklanan Türkçelerinin zayıf olmasıyla açıklamıştır. Rus uyruklu Anya dil kullanım alışkanlığını “*Rusça, Türkçeyi hala öğreniyorum*” şeklinde ifade ederken Rus uyruklu Aleksey şöyle bir açıklama yapmıştır: “*Rusça. Türkçem çok zayıftır. Fikrimi ifade edemiyorum*”.

Rus katılımcıları günlük yaşamda Rusça ve Türkçe konuştuklarını belirttikleri halde Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılar Rusça ve Türkçenin yanı sıra kendi etnik dillerini de kullandıklarını açıklamıştır. Rus dili öğretmeni olan Azerbaycan

uyruklu İnce günlük dil kullanım alışkanlığını “*Günlük yaşamda daha çok Türkçe konuşuyorum. Çünkü iş arkadaşlarım Türk, çocuklar Türkçe eğitim alıyorlar. Ancak dar arkadaş çevresinde ve akrabalarım Azerbaycanca konuşuyorum. İşimden dolayı da Rusça*” olarak ifade ederken Türkmenistan uyruklu Cennet durumunu şöyle açıklamıştır: “*Günlük Türkçe. Rus arkadaşlarımla Rusça, akrabalarım Azerbaycanca*”.

Ayrıca, katılımcıların yerel ve etnik dillerin yanı sıra İngilizceyi de kullandıkları ortaya çıkmıştır. Azerbaycan uyruklu Hatice konuya ilişkin “*Türkçe, Azerbaycanca, Rusça ve bazen İngilizce konuşuyorum. Türkçe çevremdeki Türk arkadaş ve tanıdıklarla, Azerbaycanca ailemle, Rusça ve İngilizce işimden dolayı. Uluslararası şirkette çalışıyorum*” açıklaması yaparken Rus uyruklu Olesya “*Rusça, Türkçe, İngilizce. 3 dil konuşuyorum. Eşimle İngilizce konuşuyorum. Ama Türkiye’de yaşadığım için tabii ki Türkçe daha çok konuşuyorum*” beyanında bulunmuştur. Türkmenistan uyruklu Meret ise çok dilliliğinden bahsetmiştir:

Şimdi evde eşimle Rusça konuşuyoruz çünkü Rusçayı kaybetmemek istiyorum. Eşim Ruster. Çocuklarla Rusça, İngilizce, Türkçe. Bazen bir kelimeyi 7-8 dilde söylüyoruz. Ben aynı zamanda yeminli tercümanım, kendim alışık olduğum için çocukları da alıştırıyorum. Dışarıda Türkçe. Haliyle Türkçe daha fazla konuşmuş oluyorum.

Görüşme yanıtlarından edinilen nitel bulgulara göre katılımcıların yaklaşık hepsi günlük yaşamda en az iki dil kullanmaktadır. Katılımcıların bazıları hem yerel hem etnik dilleri eşit düzeyde kullandıkları halde, diğerleri Türkçe veya etnik dillere ağırlık vermektedir. Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılara görece Rus katılımcıları günlük yaşamında Türkçeyi daha az kullanılmaktadır. Bunun sebebi Rusların Türkçe dil bilgisinin zayıf olması ve çevrelerinde yurttaşlarının daha çok olmasıdır. Ayrıca, Rus katılımcıları çoğunlukla yerel ve etnik (Rusça) dilleri kullanırken Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcıların istifadesinde yerel ve kendi etnik dillerinin yanı sıra Rusça da bulunmaktadır. Bundan ziyade her üç uyruktan olan katılımcıların günlük dil kullanım alışkanlıkları arasında İngilizce de yer almaktadır.

Post-Sovyet göçmenlerin sosyal faaliyetlerine dayalı gözlem sonucu elde edilen bulgular da görüşme bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Antalya’daki Rusya Dostluk ve Kültür Derneği’nin organize ettiği Perşembe Toplantıları (29.06.2017 tarihinde “Türkiye’de kadın ve çocuk haklarının korunması” sohbeti; 08.06.2017 tarihinde “Dünyayı idrak etmenin usulü olarak çevremizdeki simgeler” sohbeti), gezileri (15.07.2017 tarihinde Isparta gezisi), kutlamaları (09.05.2017 tarihinde Almanya

üzerinde zaferin 72. yıl dönümü kutlaması; 13.05.2017 tarihinde Rusya'nın Bağımsızlık Günü'nün kutlaması) zamanı Rusların kendi aralarında ve çocuklarıyla çoğunlukla Rusça konuştukları, yerel halka Türkçe veya İngilizce iletişime geçtikleri gözlemlenmiştir.

Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin Çarşamba Sohbeti (17.05.2017 tarihinde "Laçinsız 25 yıl" sohbeti), Antalya Azerbaycan Kültür Eğitim ve Dayanışma Derneği'nin kutlaması (28.05.2017 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyet Günü'nün kutlaması) zamanı Azerbaycanlıların kendi aralarında bile çoğunlukla hem Azerbaycanca hem Türkçe veya Türkçe kelimeler kullanarak Azerbaycanca konuştukları tespit edilmiştir. Türkmenistanlı katılımcı Cennet'in evinde yapılan görüşme zamanı katılımcının kendi ablasıyla aynı zamanda Türkmence-Türkçe-Rusça, çocuğuyla Türkçe konuştuğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda görüşmeye iki çocuğu ile gelmiş Kveta'nın da çocuklarıyla Türkçe konuştuğu tespit edilmiştir

4.2.3.5. Bayram kutlaması ve kültürel aidiyete ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların günlük yaşam alışkanlıklarını ve kültürel aidiyetlerini anlamak için katılımcılara hangi bayramları kutladıkları ve kendilerini hangi kültüre ait hissettikleri sorulmuştur. Katılımcıların yaklaşık hepsi her iki ülkenin bayramlarını kutladıklarını bildirmiştir. Kültürel aidiyet konusunda katılımcılar farklı yaklaşımlar sergilese de, yine de çoğunluk iki kültürlü aidiyete ilişkin beyanda bulunmuştur.

Katılımcıların çoğunlukla iki kültürlü bağlılık hissetmeleri ulusaşırılık yaşam tarzından kaynaklanan kültürel uyum göstergesi olarak katılımcı yanıtlarında ortaya çıkmaktadır. Örneğin, günlük yaşamda karma alışkanlıklara ve karma kültürel aidiyet duygusuna sahip olduğunu söyleyen Azerbaycan uyruklu Rena konuya ilişkin şöyle bir açıklama yapmıştır:

Her ikisini kutluyorum. Türkiyede yaşadığım için Türk bayramlarını kutlamak şart. Örneğin Cumhuriyet Bayramını kutlarım. Ramazan bayramı zaten bizde de aynı. Bizim Nevruz bayramını kutlarım. Tabi Azerbaycan'daki gibi olmuyor, ama yine dar aile-arkadaş çevresinde toplanıyoruz. Sovyet döneminde yasak olduğunda bile kutluyorduk, şimdi nasıl kutlamayalım? (Peki kültürel aidiyet?) Hem Azerbaycan hem Türk. Zaten çok benziyorlar. Bu benzerlik yüzünden gelip yerleştim.

Karma günlük yaşam alışkanlıkları ve kültürel aidiyet duygusuna sahip olan Rus uyruklu Vera benzer bir beyanda bulunmuştur:

Hepsini kutluyorum. Rus, Türk fark etmez. Yarı-yarıya hissediyorum yani her iki kültürün iyi ve kötü tarafları var. İyilerini alıyorum. Örneğin Türklerin aileye yaklaşımını, büyüklere saygısını çok beğeniyorum. Türkler ebeveynlerini unutmuyorlar, bırakmıyorlar, sürekli yardım ediyorlar, arayıp soruyorlar, bayramlarda ziyaret ediyorlar. Akrabalar birbirine yardım ediyorlar, akıl danışıyorlar. Bizde Rusya’da maalesef artık böyle değil. Diğer taraftan bizde kadınların toplumdaki sosyal statüsü daha yüksek, daha özgürler, eğitilmişler. Burada tersine, kadınların üzerinde çok baskı var, eğitim almaları, çalışmaları kısıtlanıyor .

Türkmenistan uyruklu Klara da kültürün önemli parçası olan günlük yaşam alışkanlıkları ve kültürel aidiyet konusunda duygularını şu cümlelerle açıklamıştır:

Tüm bayramları kutluyorum, yeter ki eğlenmeye neden olsun. Türkmenistan ve Türk gelenekleri yakın. Türkler ancak Yılbaşı’ni kutlamıyorlar, bizi eleştiriyorlar. Ben de müslümanım, ama yılda bir kere Yılbaşı’ni kutlamanın ve şampanya içmenin ne zararı var? (Kültürel aidiyet?) Her iki kültüre. Türkmenistan ve Türk kültürleri aynı.

Hem yerel hem etnik kültüre bağlı olduklarını belirtenler arasında bu durumu “arada”, “her iki ülkede misafir”, “ortada” olarak ifade edenler de vardır. Rus uyruklu Olesya konuya günlük yaşam alışkanlıkları ve kültürel aidiyet durumuna ilişkin ikili aidiyet duygusunu “*Ben tüm bayramları kutluyorum. Rus, Türk, eski sovyet. Bayram ayırımı yapmam. Ama şimdi kültür olarak söylemek zor. 18 yıldır burada yaşadığım için tek bir kültür yok, iki kültürün ortasındayım. Her kültürden azar azar var*” şeklinde ifade etmiştir.

Kültürel aidiyet konusunda benzer durumda olan Azerbaycan uyruklu Hatice kültürel belirsizliğe değinmiştir:

Dini bayramları kutlamıyorum. Bir tek Yılbaşı’ni kutlama alışkanlığım devam ediyor. O da dini bayramdan çok uluslararası bayrama dönüştü. Onun dışında Azerbaycan’ın Bağımsızlık Günü’nü kutlarım, Türkiye’nin Cumhuriyet Günü’nü kutlarım. Onlar da ülkeyi kuranlara saygı borcumdan. Tam olarak hiçbir kültürü yansıtmıyorum deyebilirim. Başka ülkede yaşamının dezavantajı, yıllar geçtikçe kendini ne kendi ülkene ait hissediyorsun ne de yaşadığın ülkeyi tam benimsiyorsun. Arada bir yerde yaşayıp gidiyorsun.

Aynı zamanda ikiden fazla kültüre bağlı olduklarını bildiren katılımcılar da vardır. Bu da uluslararası yaşam tarzının göstergelerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Buna örnek olarak Türkmenistan uyruklu Gönçe’nin beyanını göstermek olanaklıdır:

Bayramlardan Yılbaşı, 8 Mart, Ramazan, Cumhuriyet Günü vb. kutluyorum. Karışık yani her kültürden var. Kültür konusunda da aynı. Ben Türkmenistan'da doğdum ve nerede yaşarsam yaşayayım oradaki evi, sokağı, dayanılmaz sıcaklığı, sıcak havada çay içmeyi unutamam. Aynı zamanda uzun süre Praha'da yaşadım, bazı değerlerini benimsedim. 7 senedir Türkiyede yaşıyorum, kültürünü öğreniyorum. Türkmenistan'a giderken anlıyorum ki onlar aynı kalmış, ben değişmişim, yabancılaşmışım. Türkiye'de de anlıyorum ki ne kadar yaşasam da, uyum sağlamaya çalışsam da er ya geç ayrımcılıkla karşılaşabilirim. Üç kültürle temasta olup değiştiğim için karışık bir kültüre sahibim.

Katılımcı yanıtlarına göre araştırmaya katılan bireylerin bir kısmı her iki ülkenin bayramlarını kutlasa da kendilerini etnik kültürlerine ait hissetmektedir. Örneğin, kendini etnik kültürüne ait hisseden Rus uyruklu Lena durumu şöyle ifade etmiştir:

Her iki ülkenin bayramlarını kutluyorum, her iki kültüre saygı duyuyorum. Ama kendimi daha çok Rus kültürüne ait hissediyorum. Kendi kültürümden vazgeçemem, çocuklarıma aktarmaya borçluyum. Benim için önemli olan yaşadığım ülkenin dilinde konuşmak, kültürünü anlamaktır. Kabul edip etmemek başka bir şeydir.

Günlük alışkanlıklar konusunda her iki kültürel değerleri göz önünde bulunduran Türkmenistan uyruklu Kveta kültürel aidiyeta ilişkin benzer beyanda bulunmuştur:

Türk bayramlarını da kutluyorum, bizim bayramları da. Ama bizimkileri aile içinde kutluyorum. Burada Yeni Yıl, doğum günleri kutlanmıyor. (Kendinizi hangi kültüre ait hissediyorsunuz?) Türkmen kültürüne. Orada kendimi daha rahat hissediyorum. Burada ekonomi iyi, eğitim iyi, ama kültür geride. Orada kuma yok, burada kuma alıyorlar. Bu çok kötü. Benim bir Türkmen arkadaşımın üstüne kocası kuma getirdi.

Katılımcı yanıtlarına dayalı olarak araştırmaya katılan bazı bireylerin hem bayram kutlama gibi günlük yaşam alışkanlıkları hem de kültürel aidiyet konusunda etnik kültürlerine sadık kaldıkları ortaya çıkmıştır. Örneğin, Rus uyruklu Aleksey hem bayram hem kültürel aidiyet konusunda etnik kültürüne bağlı olduğunu şu cümlelerle açıklamıştır:

Rus bayramlarını kutluyorum. Tabii çocuklar burada okudukları için yerli bayramların kutlanmasına katılıyorlar. Ancak evde sadece kendi bayramlarımızı kutluyoruz. Kendimi Türk kültürüne ait hissetmem çok zor. İki sene burada yaşasam da, Müslüman olmadım, halı serip namaz kılmıyorum, Türk etkinliklerine gitmiyorum, futbol fanı olmadım,

Erdoğan'a ilişkin hiçbir eyleme katılmıyorum (Gülüyor). Rus kültürü kendine özgü bir kültürdür. Ne Avrupalıyız, ne Asyalıyız.

Katılımcı yanıtlarına dayalı olarak Azerbaycan ve Türkmenistan uyruklu katılımcılar arasında karma ve etnik kültürün yanı sıra Türk kültürüne bağlılık da ortaya çıkmıştır. Ancak katılımcıların dile getirdiği Türk kültürü Türk halklarının ortak kültürü anlamını taşımaktadır. Türkmenistan uyruklu Bahram kültürel aidiyete ilişkin beyanında düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Her iki ülkenin bayramlarını kutluyorum. Türkmenistan ve Türk kültürleri aşağı yukarı aynı. Kendimi Türk kültürüne ait hissediyorum, ama asıl Türk kültürüne, gerçek Türk kültürüne. Tabi ben burada eğitim aldım, buranın değerlerini benimsedim. Ama nereden geldiğimizi unutmamamız gerek. Türkiye'nin büyük kentlerinde yaşayan Türklerin bazıları Türkiye Türkleri ile Orta Asya Türkleri arasında ayırım yapıyorlar, Türkmen boylarından geldiklerini unutupuyorlar.

Görüşme yanıtlarından edinen nitel bulgulara göre katılımcıların çoğu günlük yaşamda uluslaşırıcılık kuramına uygun olarak hem yerel hem etnik bayramları kutlamaktadır. Kültürel aidiyet konusunda da katılımcıların üçte ikisi hem yerel hem etnik kültüre bağlılık hissetmektedir. Katılımcılar uluslaşırı kültürel aidiyetlerini “hem ... hem...”, “her iki kültüre”, “iki kültür arasında”, “iki kültür ortasında”, “her iki ülkede misafir”, “yarı-yarıya” olarak ifade etmiştir. Hatta ikiden fazla kültüre aidiyet hisseden katılımcıya da rastlanmaktadır. Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlıların aidiyete ilişkin uluslaşırı eğilimleri hem kültürel yakınlık hem iki dünya arasında yaşamla ilişkili olduğu halde Rusların uluslaşırı kimlikleri iki dünya arasında yaşamla bağlıdır. İki dünya arasında yaşam katılımcıların örneğinde etnik kültürle bağın sürdürülmesi ve yerel bağlama uyum sağlama anlamını taşımaktadır. Katılımcıların az bir kısmı kültürel farklılık, etnik kültüre sadakat, Türkiye'deki yaşam süresinin kısa olması nedenleriyle etnik kültürlerine bağlılıklarını ifade etmiştir. Ancak Ruslardan farklı olarak Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar arasında uluslaşırı kültürel aidiyet ve etnik aidiyetin yanı sıra Türk kültürüne aidiyetlerini beyan edenlere de raslanmıştır. Katılımcılar burada Türk kültürü ifadesini şimdiki Türkiye'nin kültürü anlamında değil, Türk halklarının ortak kültürü anlamında kullanmıştır.

Göçmen derneklerinin faaliyetlerine ilişkin gözlem sürecinde de Post-Sovyet göçmenlerin uluslaşırı bağlarına ilişkin veriler toplanmıştır. Azerbaycan ve Rus derneklerinde, bu derneklerin organize ettiği etkinliklerde yerel ve etnik kültürlerin

simgelerine raslanmıştır. Antalya Azerbaycan Kùltür Eğitim ve Dayanışma Derneği'nin levhasında Azerbaycan ve Tùrk bayraklarının bir kalp biçiminde yer alması, aynı derneğin başkan odasında Azerbaycan ve Tùrk bayraklarının bulunması (Fotoğraf 4.16 ; 4.17), Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin 28 Mayıs Bağımsızlık Günü'nün kutlmasında Azerbaycan ve Tùrk bayraklarının kullanılması (Fotoğraf 4.18), aynı derneğin toplantı odasında Azerbaycan ve Tùrk bayraklarının bulunması (Fotoğraf 4.19) ve başkan odasında hem Azerbaycan hem Tùrkiye politikacılarının resimlerinin asılması (Fotoğraf 4.20), Antalya-Rusya Dostluk ve Kùltür Derneği'nin düzenlediği 9 Mayıs Zafer Bayramının kutlomasında Rus ve Tùrk bayraklarının kullanılması (Fotoğraf 4.21) buna örnektir.

Fotoğraf 4.16. Antalya Azerbaycan Kùltür Eğitim ve Dayanışma Derneği'nin levhası

Fotoğraf 4.17. Antalya Azerbaycan Kültür Eğitim ve Dayanışma Derneği'nin başkan odası

Fotoğraf 4.18. Eskişehir Azerbaycan Derneği'nin 26.05.2017 tarihinde organize ettiği 28 Mayıs Bağımsızlık Günü'nün kutlması

Fotoğraf 4.19. *Eskişehir Azerbaycan Derneği 'nin toplantı odası*

Fotoğraf 4.20. *Eskişehir Azerbaycan Derneği 'nin başkan odası*

Fotoğraf 4.21. Antalya. 9 Mayıs tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nda SSCB'inin Almanya'ya karşı zaferinin 72'nci yıl dönümü kutlaması

Ortak Türk kültürüne ait simgelere örnek Eskişehir Azerbaycan Derneği'nde (Fotoğraf 4.22) Türk halklarının soyağacı tablosu ve Türk Keneşe'sinin bayrağı (Fotoğraf 4.23).

Fotoğraf 4.22. Eskişehir Azerbaycan Derneği'nde Türk Halklarının Soyağacı tablosu

Fotoğraf 4.23. *Eskişehir Azerbaycan Derneği'nde Türk Kenese'sinin bayrağı*

4.3. Katılımcıların Medya Kullanım Özellikleri ve Amaçlarına İlişkin Görüşleri

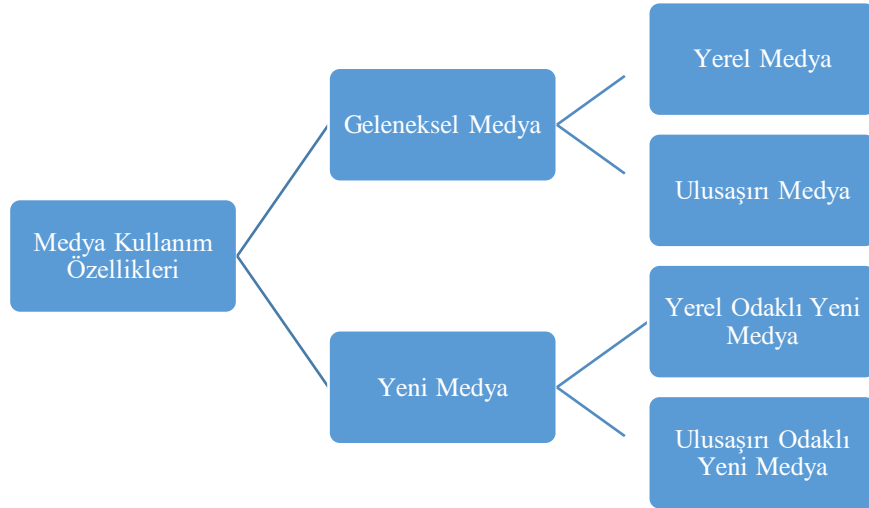
Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin medya kullanım özellikleri ve amaçları, medya kullanım özelliklerinin ve amaçlarının kültürel uyum sürecine etkisine ilişkin nitel ve nicel bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda içerik analizi ile çözümlenen nitel bulgular ile genel çerçeve çizilmiş ve bu genel çerçeveye dayalı olarak da nitel ve nicel bulgular derinlemesine sorgulanmıştır.

Katılımcıların 'Medya Kullanım Özellikleri' ana temasına dayalı görüşleri incelendiğinde Medya kullanımının 'Geleneksel Medya' ve 'Yeni Medya' olarak ayrıldığı ve iç içe geçtiği söylenebilir. Bu bağlamda da 'Geleneksel Medya'ya dayalı 'Yerel Medya' ve 'Ulusaşırı Medya' önce çıkmaktadır. 'Yeni Medya'ya dayalı olarak da 'Yerel Odaklı Yeni Medya' ve 'Ulusaşırı Odaklı Yeni Medya' kullanımı öne çıkmaktadır. Odaklılık ile ifade edilen ise katılımcıların gereksinimlerine dayalı yerel kültür içeriklerine ve Ulusaşırı bağlantılar çerçevesindeki içeriklere ulaşmaya dayalı kullanımdır. Bir başka deyişle yeni medya içinde daha seçici, tercih kullanıcı ve gereksinimlerini karşılayıcı bir kullanım odağı söz konusudur. Bu bağlamda katılımcılar geleneksel medyayı hem Türkiye odaklı geleneksel medya türleri bağlamında kullanmaktalar hem de Ulusaşırı geleneksel medya türleri bağlamında kullanmaktalar

(Türkiye’den ya da Rusya’dan yayın yapan Rus televizyonu ve radyosu ile Türkiye’de basılan Rus gazeteleri, Türkiye’de basılan Azerbaycan dergisi vb.)

Çizelge 4.55. *Medya Kullanım özelliklerine ilişkin bulgular*

<i>Medya Kullanım Özellikleri</i>
<i>Geleneksel Medya</i>
<i>Yerel Medya</i>
<i>Uluslararası Medya</i>
<i>Yeni Medya</i>
<i>Yerel Odaklı Yeni Medya</i>
<i>Uluslararası Odaklı Yeni Medya</i>

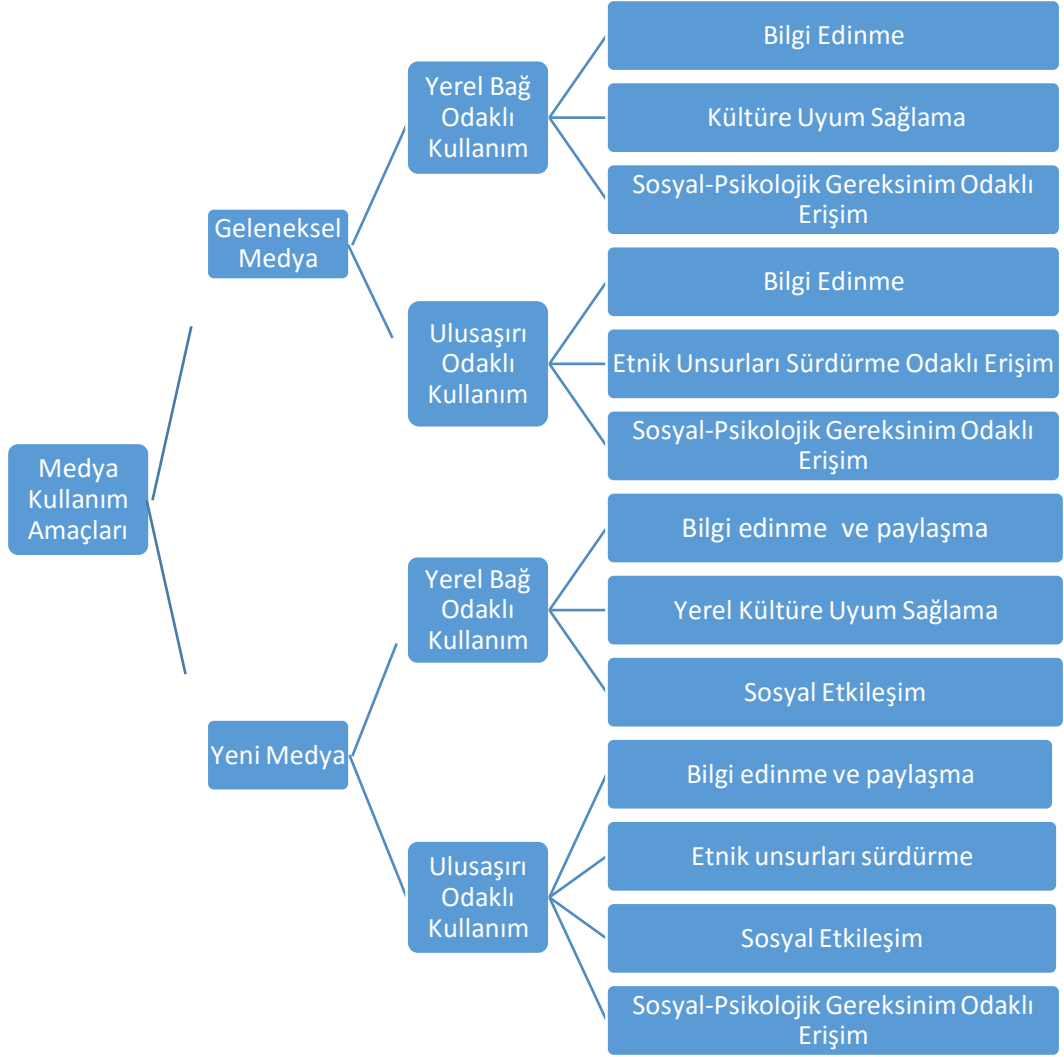
Şekil 4.2. *Medya Kullanım Özellikleri*

Katılımcıların ‘Medya Kullanım Amaçları’ temasına dayalı görüşleri incelendiğinde Medya kullanımına ilişkin ‘Geleneksel Medya’ ve ‘Yeni Medya’ kullanım amaçlarının belli noktalarda ayrıştığı ve bu ayrışmanın genel çerçevede ‘Yerel Bağı Odaklı Kullanım’ ve ‘Uluslararası Odaklı Kullanım’ özelliği gösterdiği söylenebilir. Bu çerçevede amaçlara ilişkin bulgular şu şekilde tabloleştirilmektedir.

Çizelge 4.56. *Medya Kullanım amaçlarına ilişkin bulgular*

<i>Medya Kullanım Amaçları</i>
<i>Geleneksel Medya</i>
<i>Yerel Bağ Odaklı Kullanım</i>
<i>Bilgi Edinme</i>
<i>Yerel Kültüre Uyum Sağlama</i>
<i>Sosyal-Psikolojik Gereksinim Odaklı Erişim</i>
<i>Uluslararası Odaklı Kullanım</i>
<i>Bilgi Edinme</i>
<i>Etnik Unsurları Sürdürme Odaklı Erişim</i>
<i>Uluslararası Kültüre Uyum Sağlama</i>
<i>Sosyal-Psikolojik Gereksinim Odaklı Erişim</i>
<i>Yeni Medya</i>
<i>Yerel Bağ Odaklı Kullanım</i>
<i>Bilgi Edinme ve Paylaşma</i>
<i>Yerel Kültüre Uyum Sağlama</i>
<i>Sosyal Etkileşim</i>
<i>Uluslararası Odaklı Kullanım</i>
<i>Bilgi Edinme ve Paylaşma</i>
<i>Etnik Unsurları Sürdürme Odaklı Erişim</i>
<i>Sosyal Etkileşim</i>
<i>Sosyal-Psikolojik Gereksinim Odaklı Erişim</i>

Medya kullanımında geleneksel ve yeni medya amaçları incelendiğinde temel anlamda bilgi edinme bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak yeni medya koşulları çerçevesinde bilgi edinmenin kişisel tercihler, beklentiler ve gereksinimler ile şekillenmesi ve bilgi edinmede seçicilik gösterebilmeleri öne çıkmaktadır. Bir taraftan da kişisel tercihler bağlamında gençlerin orta yaş ve üstü gruplara göre yeni medya kullanım eğilimleri öne çıkmakta amaçları ise bu bağlamda değişkenlik göstermektedir. Ama her iki medya kullanımında da bilgi edinmenin yanı sıra kültürel uyum, sosyal-psikolojik gereksinim vurgulanmaktadır. Yeni medyada öne çıkan boyut ise etkileşim odaklı kullanım amaçlarıdır. Sosyalleşme ya da sosyal etkileşimin yanı sıra bilgi edinmenin paylaşımına dönüşmesi de yeni medya kullanım amaçları ile açıklanmaktadır. Bu bulgulara dayalı içerik analizine ilişkin nitel model Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 4.3. Medya Kullanım Amaçları

4.3.1. Geleneksel medya kullanım özellikleri

Bu bölümde katılımcıların televizyon, radyo ve gazete kullanım özelliklerine dair bulgular sunulmuştur. Geleneksel medya araçları Türk, Post-Sovyet ülkelerinde yayın yapan/basılan ulusaşırı ve Türkiye’de yayın yapan/basılan ulusaşırı medya araçlarını kapsamıştır.

Katılımcıların tercih ettikleri televizyon kanallarının izleme sıklıklarına ait betimleyici istatistikler Çizelge 4.57’de verilmiştir.

Çizelge 4.57. Katılımcıların televizyon kanalı tercihlerinin betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Türk televizyon kanalı izleme	2,21	1,4	2,82	1,25	1,58	1,26	2,32	1,29
Post-Sovyet kanalı izleme	1,58	1,3	1,43	1,15	1,74	1,43	1,59	1,44
Türkiye’de Post-Sovyet kanalı izleme	0,71	1,1	1,05	1,19	0,33	0,9	0,86	1,21

Çizelge 4.57’ye göre veri toplama aracını yanıtlayanların Türk televizyon kanalları izleme ortalamalarının ($\bar{x}=2,21$) hem Post-Sovyet kanalları izleme ($\bar{x}=1,58$) hem de Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet kanalları izleme ($\bar{x}=0,71$) ortalamalarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum göç topluluklarının yerleştikleri kültürle ilgili bilgi edinme gereksinimleri ve yerel medyanın erişilebilirliği ile bağlantılı olabilir. Çünkü nitel bulgulara dayalı olarak Post-Sovyet göçmenleri özellikle Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar kendi kültürlerine ait ulusaşırı medya türlerine erişimde sıkıntı yaşamaktadırlar.

Katılımcıların uyruklara göre Türk televizyon kanalı izleme puanlarının karşılaştırmalarına ait ANOVA sonuçları Çizelge 4.58’de verilmiştir.

Çizelge 4.58. Katılımcıların uyruklarına göre Türk televizyon kanalı izleme tercihlerinin ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	76,105	2	38,053	23,918	<0,001	
Gruplarıçi	343,648	216	1,591			A-R, R-T
Toplam	419,753	218				

Uyruklara göre Türk televizyon kanalı izleme puanlarının karşılaştırmalarına ait ANOVA sonuçları incelendiğinde (Çizelge 57) Ruslara ait ortalama puanın ($\bar{x}=1,58$) Azerbaycanlılara ($\bar{x}=2,82$) ve Türkmenistanlılara ($\bar{x}=2,32$) göre istatistiksel olarak daha düşük olduğu görülmüştür ($F(2,216)=23,918$, $p<0,001$). Ruslara ait ortalama puanın diğer uyruklardaki göçmenlere göre daha düşük olmasının nedeni hem dil kullanımına ilişkin yaşadıkları sorunlar bağlamındaki bulgularla hem de yeni medya kullanım alışkanlıklarının diğer uyruklara göre daha yaygın olmasına ilişkin bulgularla açıklanabilir. Çünkü iletişim kurma, haber alma, gündemi takip etme ya da sosyal etkileşim kurma gibi gereksinimler için yeni medya dil sorununun çözülebildiği alternatif bir ortam sunmakta ve bu bağlamda geleneksel medyanın temel ortamlarından biri olan televizyon izlenme oranları uyruklar arasında farklılık göstermektedir. Ayrıca bulgularda Azerbaycan ve Türkmenistan uyruklu topluluklarda Türk televizyon kanalı izlemeye ilişkin ortalama puanın Ruslara göre yüksek olması, dil kullanımı ya da öğrenmeye ilişkin eğilimin bu topluluklarda Rus uyruklulara göre daha yoğun olması ile açıklanabilir.

Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet ülkelerinden yayın yapan televizyon kanallarını izleme tercihlerine ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.59’da verilmiştir.

Çizelge 4.59. *Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet televizyon kanalı izleme tercihlerinin ANOVA sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	4,697	2	2,349	1,369	0,256
Gruplarıçi	370,49	216	1,715		
Toplam	375,187	218			

Çizelge 4.59’a göre Azerbaycanlıların ($\bar{x}=1,43$), Rusların ($\bar{x}=1,74$) ve Türkmenistanlıların ($\bar{x}=1,59$) ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2,216)=1,369$, $p=0,256$). Bu bulguya dayalı olarak Post-Sovyet televizyon kanallarının göç topluluklarını her ne kadar kendi vatandaşları olsalar da hedef kitle olarak benimsememesi ve bu bağlamda kanalların benzer yayın politikalarına sahip olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Çünkü kültürel

uyum ve etkileşim sürecinde göç topluluklarının gereksinimleri farklılaşmakta ve bu bağlamda medya erişimini tercih etmektedirler.

Çizelge 4.60’da veri toplama aracını yanıtlayanların Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet kanallarını izleme ortalama puanlarının karşılaştırılması verilmektedir.

Çizelge 4.60. Katılımcıların uyruklarına göre Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet televizyon kanalı izleme tercihlerinin ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	25,961	2	12,98	11,336	<0,001	
Gruplarıçi	247,336	216	1,145			A-R
Toplam	273,297	218				

Çizelge 4.60’da veri toplama aracını yanıtlayanların Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet kanallarını izleme ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçlarına göre Rusların ortalama puanının ($\bar{x}=0,33$) Azerbaycanlıların ortalama puanına ($\bar{x}=1,05$) göre istatistiksel olarak daha düşük olduğu, Türkmenistanlıların ortalama puanının ise ($\bar{x}=0,86$) her iki grupla da anlamlı bir fark göstermediği saptanmıştır ($F(2,216)=11,336$, $p<0,001$). Elde edilen bulguya dayalı olarak Azerbaycanlıların ortalama puanının Rusların ortalama puanından yüksek olması ve anlamlı bir fark oluşması, medya kullanım özelliklerine ilişkin nicel bulgularda ortaya konulan Rus katılımcıların yeni medya kullanımına ilişkin eğilimlerinin geleneksel medyaya göre yüksek olması ve Azerbaycanlıların geleneksel medya kullanım alışkanlıklarının Rus katılımcılara göre yüksek olması ile açıklanabilir. Türkmenistanlı katılımcıların sayılarının az olması anlamlı bir fark oluşmamasına neden olmuş olabilir. Ancak vurgulanması gereken bir diğer nokta ise saha incelemesine dayalı gözlem verileri çerçevesinde Türk halklarının kanalının (TMB) varlığını sürdürdüğüne ve Rus televizyon programının (“Matryoşka”) kapanmış olmasına ilişkin bulgudur. Bu durumda Türk halklarına yönelik programların çok olması, geleneksel medya kapsamındaki televizyon kanallarının izlenmesine ilişkin anlamlı farklılığın göstergesi olabilir.

4.3.1.1. Radyo kanalı tercihlerine ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.61’da veri toplama aracına katılanların dinlemeyi tercih ettikleri radyoya ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir. Veri toplama aracınıyanıtlayanların Türk radyo kanalları dinleme ortalamalarının ($\bar{x}=1,56$) hem Post-Sovyet radyo kanalları dinleme ($\bar{x}=0,97$) hem de Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet radyo kanalları dinleme ($\bar{x}=0,18$) ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum televizyon türlerinde olduğu gibi göç topluluklarının yerleştikleri kültür hakkında bilgi edinme gereksinimleri, yerel radyo kanallarının erişilebilirliği ve ulusaşırı radyo kanallarının ise erişim sınırlılığı ile açıklanabilir.

Çizelge 4.61. Katılımcıların radyo tercihlerinin betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Türk radyolarını dinleme	1,56	1,28	1,93	1,19	1,21	1,25	1,45	1,41
Post-Sovyet radyolarını dinleme	0,97	1,08	1,14	0,89	0,73	1,16	1,32	1,29
Türkiye’de Post-Sovyet radyolarını dinleme	0,18	0,63	0,21	0,66	0,14	0,53	0,18	0,85

Uyruklara göre Türk radyo kanalı dinleme puanlarının karşılaştırmalarına ait ANOVA sonuçları çizelge 4.62’de verilmiştir.

Çizelge 4.62. Katılımcıların uyruklarına göre Türk radyo dinleme tercihlerinin ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	25,537	2	12,768	8,295	<0,001	
Gruplarıçi	332,5	216	1,539			A-R
Toplam	358,037	218				

Çizelge 4.62'ye göre Ruslara ait ortalama puanın ($\bar{x}=1,21$) Azerbaycanlılara ($\bar{x}=1,93$) göre istatistiksel olarak daha düşük olduğu tespit edilirken, Türkmenistanlılara ait ortalama puanın ($\bar{x}=1,45$) her iki grupta farkı olmadığı saptanmıştır ($F(2,216)=8,295$, $p<0,001$). Azerbaycanlıların Ruslara göre dil açısından sorunlarının az olması ve kültürel bağlamdaki yakınlığa dayalı bir farklılık oluşması söz konusu olabilir.

Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet ülkelerinden yayın yapan radyo kanallarını dinleme tercihlerine ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.63'te verilmiştir.

Çizelge 4.63. Katılımcıların uyruklarına göre Post-sovyet radyo dinleme tercihlerinin ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	11,427	2	5,713	5,091	0,007	
Gruplarıçi	242,409	216	1,122			A-R R-T
Toplam	253,836	218				

Çizelge 4.63'e göre Rus katılımcıların ortalama puanının ($\bar{x}=0,73$) Azerbaycanlılara ($\bar{x}=1,14$) ve Türkmenistanlı katılımcılara ($\bar{x}=1,32$) göre istatistiksel olarak daha düşük olduğu saptanmıştır ($F(2,216)=5,091$, $p=0,007$). Rusların yeni medya kullanımına ilişkin eğilimlerin Azerbaycanlılara ve Türkmenistanlılara göre yüksek olması bu iki topluluk arasındaki tercihlere ilişkin anlamlı farklılığın göstergesi olabilir. Ayrıca Rus topluluklarda öne çıkan boyut içeriksel bağlamda kendi göç koşullarını irdeleyen programların olmaması ya da Türkiye'de yaşam koşullarına ilişkin yönlendirici programların olmaması odaklı olarak şekillenmiş olabilir. Azerbaycan toplulukları içerisinde ise etnik kültürel içerikleri sürdürebilmeye dayalı medya kullanımı öne çıkmaktadır. Kültürleri ile ilişkili müzik dinlemek, kendi kültürlerinden bahseden sohbetler dinlemek ya da bu bağlamdaki içerikleri dinlemek Azerbaycan toplulukları içerisinde etnik kültürün önemine ilişkin bir göstergedir. Türkmenistan topluluklarının kültür bağlamında Azerbaycanlılara yakın olması radyo dinleme tercihlerinde belirleyici unsur olabilir. Rus topluluklarda ise etkileşim kurmak öne çıkmaktadır. Bu noktada ise yeni medya kullanımı ya da eğilimi geleneksel medya türlerinden biri olan radyo kullanımına ilişkin eğilime göre daha öne çıkmaktadır.

Çizelge 4.64'te veri toplama aracını yanıtlayanların Türkiye'de yayın yapan Post-Sovyet radyo kanallarını dinleme ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.64. *Katılımcıların uyruklarına göre Türkiye'de yayın yapan Post-sovyet radyo dinleme tercihlerinin ANOVA sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	0,262	2	0,131	0,33	0,720
Gruplarıçi	85,793	216	0,397		
Toplam	86,055	218			

Buna göre Azerbaycanlıların ($\bar{x}=0,21$), Rusların ($\bar{x}=0,14$) ve Türkmenistanlıların ($\bar{x}=0,18$) ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2,216)=0,33$, $p=0,720$). Bu durum saha incelemesine dayalı gözlem verileri çerçevesinde uyruklara ilişkin radyo programlarının olmaması ve açılabilir bile uzun süreli yayın hayatlarının olmaması ile açıklanabilir.

4.3.1.2. *Gazete tercihlerine ilişkin nicel bulgular*

Çizelge 4.65'de veri toplama aracına katılanların okumayı tercih ettikleri gazetelere ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir. Veri toplama aracını yanıtlayanların Türk gazetelerini okuma puan ortalamalarının ($\bar{x}=1,26$) hem post Sovyet gazetesi okuma ($\bar{x}=0,71$) hem de Türkiye'de basılan post-Sovyet gazetesi okuma ($\bar{x}=0,31$) ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çünkü göç topluluklarının yaşadıkları topluluğa ilişkin bilgi almak öncelikli gereksinimleri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca Türk gazetelerinin daha yaygın olması ve erişim kolaylığı da bu bulgu sonuçlarını destekleyebilir.

Çizelge 4.65. Katılımcıların gazete tercihlerinin betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Türk gazetesi	1,26	1,28	1,7	1,31	0,86	1,12	1,14	1,21
Post Sovyet gazetesi	0,71	0,97	0,92	0,99	0,51	0,88	0,73	1,08
Türkiye’de Post Sovyet gazetesi	0,31	0,65	0,43	0,75	0,24	0,55	0,09	0,43

Katılımcıların uyruklarına göre Türk gazetesi okuma puanlarının karşılaştırmalarına ait ANOVA sonuçları Çizelge 4.66’da verilmiştir:

Çizelge 4.66. Katılımcıların uyruklarına göre Türk gazetesi okuma tercihlerinin ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	35,61	2	17,805	12,055	<0,001	
Gruplarıçi	319,029	216	1,477			A-R
Toplam	354,639	218				

Çizelge 4.66’ya göre Ruslara ait ortalama puanın ($\bar{x}=0,86$) Azerbaycanlılara ($\bar{x}=1,7$) göre istatistiksel olarak daha düşük olduğu tespit edilirken, Türkmenistanlılara ait ortalama puanın ($\bar{x}=1,14$) her iki grupta farkı olmadığı saptanmıştır ($F(2,216)=12,055$, $p<0,001$). Azerbaycanlılar ve Ruslar arasındaki bu fark dil ve kültür olarak Azerbaycanlıların Türk kültürüne yakın olması, Rus katılımcıların yeni medya kullanımına ilişkin eğilimlerinin geleneksel medyaya göre yüksek olması ile açıklanabilir.

Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet ülkelerinde basılan gazeteleri okuma tercihlerine ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.67’de verilmiştir.

Çizelge 4.67. Katılımcıların uyruklarına göre Post-sovyet gazetesi okuma tercihlerinin ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	8,419	2	4,209	4,628	0,011	
Gruplarıçi	196,458	216	0,91			A-R
Toplam	204,877	218				

Çizelge 4.67'ye göre Azerbaycanlıların ortalama puanının ($\bar{x}=0,92$) Rus katılımcılara göre ($\bar{x}=0,51$) istatistiksel olarak daha yüksek olduğu ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=0,73$) ile diğer iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($F(2,216)=4,628$, $p=0,011$). Bu durum Azerbaycanlılar arasında eğitim amacı ile gelenlerin oranının yüksek olması ile açıklanabilir. Bu çerçevede hem mesleki hem de yaşam alışkanlıkları bağlamında geldikleri kültürün yerel medyasını takip etmek öne çıkabilir. Ruslarda ise göç nedenleri arasında öne çıkan boyutlar sosyal yaşam ve iklim koşullarıdır. Saha incelemesine dayalı Azerbaycanlılarda ortaya çıkan bir diğer boyut ise Azerbaycanlı topluluklarda kültürel bağlamda aile bağlarının güçlü olmasıdır. Bu nedenle de geldikleri kültürdeki aile bireylerinin içinde bulunduğu koşulların da Azerbaycanlıların gündeminde olması, neden olabilir. Çünkü ekonomik, sosyal, politik koşullara göre iletişimi sürdürme gereksinimi ile geldikleri kültürün geleneksel medyasını takip etmeleri söz konusu olabilir. Yine gözlem verilerine dayalı olarak geleneksel medya içerisinde ise televizyon kanallarına göre basılı medya içerisinde Post-Sovyet ülkelerdeki koşulları gerçeğe en yakın bileşenler içerisinde açıklayanların daha yaygın olduğu göz önünde bulundurulduğunda Post-Sovyet gazeteleri takip etmeye yönelik eğilimin yüksek olması beklenebilir. Türkmenistanlıların okuma düzeyi ve alışkanlıkları ise daha evrensel bağlamlar içermektedir. Yani Türk ya da Post-Sovyet geleneksel medyasını takip etmenin yanı sıra farklı dillerdeki medya içeriklerini takip etme eğilimi öne çıkmaktadır.

Çizelge 4.68'de veri toplama aracını yanıtlayanların uyruklarına göre Türkiye'de basılan Post-Sovyet gazetelerini okuma puanlarının karşılaştırılmasına ait ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.68. Katılımcıların uyruklarına göre Türkiye’de basılan Post-sovyet gazetesi okuma tercihlerinin ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	2,886	2	1,443	3,542	0,031	
Gruplarıçi	88	216	0,407			A-T
Toplam	90,886	218				

Çizelge 4.68’e göre Azerbaycanlıların ortalama puanının ($\bar{x}=0,43$) Türkmenistanlı katılımcılara göre ($\bar{x}=0,09$) istatistiksel olarak daha yüksek olduğu gözlenirken Rusların ortalama puanları ($\bar{x}=0,24$) ile diğer iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F(2,216)=3,542$, $p=0,031$). Saha incelemesine dayalı gözlem bulguları çerçevesinde Rus basılı medyası oldukça yaygın olduğu, Azerbaycan basılı medyasının az olduğu, Türkmenistanlıların ise erişebilecekleri bir basılı medya aracının olmadığı söylenebilir. Bu nedenle Azerbaycanlıların ve Rusların genel olarak kendileri ile ilgili göç odaklı gündemi takip etmeleri beklenebilir. Ayrıca Azerbaycanlılar hem Rus hem de Türk gazete ve dergilerini okuma eğilimi göstermektedirler. Ancak Azerbaycanlılarda anlamlı olmasa da ortalamanın Ruslara göre yüksek olması, Ruslar arasında yeni medyanın geleneksel medyaya göre yaygın kullanımı ile açıklanabilir.

Türkmenistanlıların ise Türkiye’de çıkan gazetelerinin olmaması farkın Azerbaycanlılar lehine olmasına neden olabilir. Ayrıca yine saha incelemesi çerçevesindeki gözlem verilerine dayalı olarak sosyal ağlarda Türkmenistanlıları dünya genelinde bir araya getiren ve süreklilik arz eden güçlü grupları yer almaktadır. Bu gruplar ise Türkiye’deki hayatı da yansıtmamaktadır. Bu durumun geleneksel medyadan haber alma gereksinimini düşürmesi beklenebilir. Çünkü bu güçlü gruplar aracılığı ile gereksinim duydukları tüm medya erişimlerini karşılama olanağına sahipler.

4.3.1.3. Televizyon, radyo, gazete ve dergi tercihlerine ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların medya kullanım eğilimlerinin kültürel uyum sürecini nasıl etkilediğini anlamak için katılımcılara medya kullanım özellikleri ile ilgili hangi medya araçlarını kullandıkları sorulmuştur. Medya kullanım özelliklerine ilişkin geleneksel medya ve yeni medya kullanımı, yerel medya ve ulusaşırı medya kullanımı sorgulanmıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan görüşler doğrudan alıntılarla desteklenerek verilmiştir.

Katılımcıların çoğu hem geleneksel medya hem yeni medya kullandıklarını ifade ederken az bir kısmı ise geleneksel medya türlerini yoğun yeni medyayı araçlarını kısıtlı kullandığı veya sadece yeni medya ile yetindiğini bildirmiştir. Hem geleneksel hem yeni medya kullandıklarını söyleyenler arasında Azerbaycan uyruklu İtibar bu alışkanlığını “*Televizyon ve interneti daha fazla kullanıyorum*” şeklinde ifade ederken Rus uyruklu Natalya konuyla ilgili “*Televizyon, internet, sosyal ağlar, Facebook, Odnoklassniki*” Türkmenistan uyruklu Klara ise “*Hepsini. (Açıklayabilir misiniz?) Televizyon, gazete, Face, Odnoklassniki*” cümleleriyle açıklamıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin yanıtlarına dayalı olarak Azerbaycan uyruklu katılımcılar arasında geleneksel medya ile yetinerek yeni medyayı kısıtlı kullanma eğilimi ortaya çıkmıştır. Örneğin, Azerbaycan uyruklu Azat bu tercihlerini akraba sorunları ve ilişkilerinin yüzeyselleşmesiyle ilişkilendirmiştir:

Televizyon. Facebook kullanıyordum. Buraya geldiğimden birkaç ay sonra kapattım. Şimdi ancak WhatsApp kullanıyorum evdekilerle konuşmak için. (Neden?) Sosyal medya sayesinde ilişkiler çok yüzeyselleşti. Arkadaşlarla görüşemez, konuşamaz olduk. Facebook’suz gerçek arkadaşlar belli oldu. Ben gerçek ilişkiler istiyorum. İlk aşamada iyidir, yeni insanlar tanıyorsun. Ancak ilişkileri geliştirmek için yüzyüze görüşmek gerekiyor, sosyal medya yeterli değil.

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak katılımcıların geleneksel medya türlerinden hem yerel medya araçlarını hem ulusaşırı medya araçlarını kullanmakta olduğu söylenebilir. Görüşmeye katılanların yaygın olarak kullandıkları yerel geleneksel medya türü televizyondur. Katılımcı yanıtlarında yerel kanallardan Fox TV, Kanal 7, Saman Yolu, Show TV, TRT, TRT Avaz, TGRT’nin isimlerini yer almıştır. Azerbaycan uyruklu katılımcı Melek yerel televizyon izleme alışkanlığını “*Televizyon izliyorum. TGRT’yi izliyorum en çok, TRT Avaz’ı izliyorum. Hatta TRT Avaz kanalından program teklifleri var... En çok müzik programlarını izliyorum, kendi alanımdır. Eleştirilerimi*

bildiriyorum. Sonra belgeseller izliyorum” şeklinde ifade ederken Rus uyuklu Vera durumu “Rus ve Türk televizyon kanallarını izliyorum. Gazete artık okumuyorum çünkü internette her şey var. (Hangi Türk kanallarını?) TRT, Fox” olarak açıklamıştır.

Yerel medyanın kullanımı bazı Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılar tarafından etnik kültürlerine ait ulusaşırı medyanın yoksunluğu ile açıklanmıştır. Azerbaycanlı katılımcıların beyanlarına göre bir zamanlar bazı Azerbaycan kanalları Türkiye’de yayınlansa da sonradan yayın durdurulmuştur. Bu nedenle kendi kültürlerine ait televizyon kanallarına erişimleri olmayan Azerbaycan uyruklu katılımcılar yerel geleneksel medya araçlarını kullanmakla yetinmektedirler. Türkmenistan uyruklu katılımcıların etnik medya yayınlarına ilişkin yanıtlarında Türkmenistan medyasının Türkiye’de hiç yayınlanmadığı ortaya çıkmaktadır.

Geleneksel etnik medyaya erişemediği için sadece yerel geleneksel medya kullandığını söyleyen Azerbaycan uyruklu Rena medya kullanım alışkanlıklarını *“Genelde televizyon izlerim ve gazete okurum. Ama bu konuda şikayetim var. Azerbaycan kanalları yok. Eskiden vardı, sonra kapatıldı. Bu yüzden daha çok Türk kanallarını izliyorum, arada mecbur Rus kanallarını izliyorum”* şeklinde anlatırken Türkmenistan uyruklu Klara konuyla ilgili *“Türk kanalları Saman Yolu, Kanal 7.(Peki Rus-Türkmen kanalları?) Yok ki! Nerede?”* açıklamasını yapmıştır.

Görüşme yanıtları genel olarak değerlendirildiğinde Rus katılımcılar arasında yerel medyayı kullandıklarını beyan eden katılımcı sayısının az olduğunu söylemek olanaklıdır. Bu da bazı katılımcılar tarafından dil engeli ile ilişkilendirilmektedir. Yerel kültüre ait geleneksel medya araçlarını kullanmayan Rus uyruklu katılımcı Aleksey bu eğilimini şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Maalesef Türkçem Türk televizyon kanallarını izleyecek kadar iyi değil. Türkiye ile ilgili Rusça normal malumat veren medya kaynağı da yok. Ülkede olan bitenden haberdar olmayı çok isterdim, Bu eksikliği hissediyorum”.*

Katılımcılar arasında yerel geleneksel medya türlerinin kullanmamasını bu medya araçlarının devlet denetiminde olması ile ilişkilendirenler de vardır. Türkmenistan uyruklu Meret ulusaşırı geleneksel medya kullanım alışkanlıklarını şu şekilde açıklamıştır:

İzliyorum, ama Türk kanallarını değil. Rus haber kanallarını, yabancı haber kanallarını. En çok da belgeselleri izliyorum. Ben uzun zaman TRT’ de çalıştığım için küçük bir odada 4-5 kamerayla neler yaratıldığını, algının nasıl yönlendirildiğini biliyorum. Son zamanlarda enformasyon savaşı çok yaygınlaştı, herkes birbirine karşı saçmıyor. Bu yüzden yorumları falan izlemiyorum, ancak haberleri. (Neden Türk kanallarını izlemiyorsunuz?)

Türk kanallarının çoğu devlet denetiminde. Ben kendim de diktatör rejiminden çıkmış gelmiş bir vatandaş olarak bu durumdan rahatsız oluyorum. Mesela Atatürk'ün reddedilmesi, hukuk cumhuriyetinin değerlerine küfür edilmesi, değersizleştirilmesi...

Yerel geleneksel medya türlerinden televizyon kullanımına ilişkin beyanlar çok olsa da radyo ve gazete kullanımına ilişkin beyanlar da vardır. Katılımcı beyanlarda radyo kanallarından TRT, Metro FM, Power FM'in, gazetelerden ise Sakarya Gazetesi, Posta Gazetesi, Sabah ve Hürriyyet gazetelerinin isimleri yer almaktadır. Azerbaycanlı uyruklu İtibar yerel medya kullanımını *“Radyo kanallarından devamlı olarak TRT kanalı açıktır. Radyoda daha çok belli konuların tartışması, sanat müziği, halk müziğini dinlemeyi tercih ediyorum”* şeklinde aktarırken Azerbaycan uyruklu Rena yerel gazete okuma alışkanlıklarından *“Eskişehir’de basılan Sakarya Gazetesi, Posta Gazetesini okurum”* olarak bahsetmiştir.

Yine yerel geleneksel medya kullandığını söyleyen Rus uyruklu Katya medya kullanım alışkanlıklarını *“Türk gazetelerini okurum. Gündemde olan her şeyi, farklı farklı olayları, dünya haberlerini”* olarak ifade ederken Türkmenistan uyruklu Meret *“Türk radyolarını dinliyorum. Metro FM, Power FM olsun. Ama kağıt gazete okumuyorum, elektronik ortamda takip ediyorum. Hem temiz hem çevreci. Basılan gazetelerin çoğu okunmuyor. Bu doğayı katletmektir”* cümleleriyle anlatmıştır.

Görüşmeye katılan bireylerin geleneksel medya kullanım alışkanlıklarına ilişkin beyanlarında ulusaşırı medya türleri de yer almıştır. Uyuşundan bağımsız olarak katılımcıların en yaygın kullandıkları ulusaşırı geleneksel medya araçları uydu üzerinden yayınlanan Rusya Federasyonu'nun ORT ve RTR televizyon kanallarıdır.

Ulusaşırı televizyon kanallarını izleyen Rus uyruklu katılımcı Aleksey konuyla ilgili *“Ancak Rus kanalları. Uydu ile iki tane Rus kanalını izleyebiliyorum. Devlet kanalları ORT ve RTR. Alternatif olarak internet üzerinden Azatlık radyosu ve Ekho kanalını çünkü devlet insanların beynini yıkıyor. Alternatif enformasyona ihtiyaç var...”* söylerken Azerbaycan uyruklu Leyla medya kullanım tercihlerini *“Azerbaycan kanalı yok. 1-2 tane Rus kanalı var. RTR galiba. Zamanım olduğunda hafta sonları filmlerini izliyorum. Babam polis olduğundan dedektif filmlerini çok seviyorum ve filmdeki olayları çözüyorum...”* şeklinde ifade etmiştir.

Ulusaşırı televizyon kanallarını izleyen Rus katılımcıları bu eğilimlerini dil engeli, yerel programların kalitesinin düşüklüğü ve yerel kültüre hakimiyetleriyle açıklamaktadır. Rus uyruklu Anna ulusaşırı medya kullanım tercihini *“TV ve radyo*

kullanıyorum. (Hangi ülke kanallarını?) Hem Rus hem Türk kanallarını kullanıyorum. Ama Türkçe zorlandığım için %80 - Rus, %20 – Türk” olarak belirtirken Rus uyruklu Olya “Çoğunlukla Rus kanallarını izliyorum, anlamak daha kolay. Hem doğrusu Türk programlarının kalitesini beğenmiyorum, çok düşük. Haberlerin sunumunda bile kalite farkı var” şeklinde açıklama vermiştir.

Görüşmeye katılan bireylerin yanıtlarına dayalı olarak Post-Sovyet göçmenlerin kullandıkları Rus kültürüne ait ulusaşırı geleneksel medya araçları arasında televizyon kanallarının yanı sıra Türkiye’de basılan gazete ve dergilerin de yer aldığını söylemek olanaklıdır. Katılımcılar uyruklarından bağımsız olarak Bosfor gazetesi ve Gündem Avrasya dergisinin isimlerini dile getirmişlerdir.

Rus kültürüne ait ulusaşırı gazete okumayı tercih eden Rus uyruklu Olya bu eğilimini “*Ancak Rus gazetelerini okuyorum. Bizim derneğe Türkiye’de basılan Bosfor gazetesi geliyor*” olarak anlatırken Azerbaycan uyruklu İnce de benzer beyanda bulunmuştur: “*Daha çok Rusça Bosfor gazetesi okuyorum. Bir de Roksalana dergisi vardı, ama artık çıkmıyor*”.

Azerbaycan kültürüne ait ulusaşırı geleneksel medya araçlarından Türkiye’de Türk cumhuriyetlerinin şarkılarını yayınlayan TMB (Türk Müzik Birliği) televizyon kanalının ismi dile getirilmiştir. Azerbaycan uyruklu İnce ulusaşırı medya kullanım alışkanlığını şu sözlerle açıklamıştır: “*Şu anda Sovyetler’den olan Türk halklarının şarkılarını yayınlayan televizyon kanalı var. İsmi TMB’dir galiba. Denk geldiğim zaman izliyorum. Bizim klipleri de veriyorlar*”.

Katılımcıların yanıtlarına dayalı olarak Azerbaycan kültürüne ait diğer ulusaşırı medya aracı Eskişehir Azerbaycan Derneği tarafından basılan Üç Çizgi dergisidir. Derneğin faaliyetlerine aktif olarak katılan Azerbaycan uyruklu İtibar ulusaşırı dergi okuma alışkanlığına ilişkin şu açıklamayı yapmıştır: “*Bizim Üç Çizgi dergisini okuyorum. Türkiye ve Azerbaycan ile ilgili makaleler oluyor, buradaki Azerbaycanlılarla ilgili yazılar oluyor*”.

Görüşme yanıtlarının çözümlenmesinden edinen nitel bulgulara göre medya kullanım özelliklerinin ‘Geleneksel Medya’ ve ‘Yeni Medya’ olarak ayrıldığı ve iç içe geçtiği söylenebilir. Katılımcıların çoğu hem geleneksel hem yeni medya kullanmaktadır, az bir kısmı geleneksel medya ile yeni medya arasında seçim yapmaktadır. Geleneksel medya türlerini tercih edenler bile yurttaşları ile iletişimi sürdürmek için mobil uygulamalar kullanmaktadır. Yeni medya araçlarının kısıtlı

kullanımı Azerbaycanlı katılımcılar arasında rastlanmaktadır; aile sorunlarının sosyal ağ hesaplarına yansımaları ve sosyal ağlar aracılığıyla sürdürülen bireyler arası ilişkilerin yüzeyselleşmesi ile açıklanmaktadır.

Geleneksel medya türlerinin kültüre dayalı kullanım özelliklerine gelince ‘Yerel Medya’ ve ‘Ulusaşırı Medya’ öne çıkmaktadır. Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar etnik kültürlerine ait ulusaşırı medyaya erişim sorunuyla alakalı yerel medyayı, Ruslara ait ulusaşırı medyayı veya etnik kültürlerine ait geleneksel medya türlerinin sitelerini kullanmaya eğilim göstermektedir. Ruslar çoğunlukla dil engeli ve yerel geleneksel medya ürünlerinin kalitesinden memnuniyetsizlikle alakalı olarak ulusaşırı geleneksel medya kullanmaktadır. Türkmenistanlı katılımcı ise yerel televizyon kanallarının devletin denetiminde olmasından rahatsızlık duymaktadır. Yerel geleneksel medya arasında en yaygın olarak kullanılan televizyondur. Televizyon kanalları arasında Fox TV, Kanal 7, Saman Yolu, Show TV, TRT, TRT Avaz, TGRT gösterilmektedir. Yerel radyo kanallarından TRT, Metro FM, Power FM, yerel gazetelerden Sabah, Hürriyet, Posta gazetesi vd. isimleri geçmektedir. Ulusaşırı geleneksel medya arasında en sık kullanılan Rusya Federasyonu’nun Türkiye’de uyduyla yayınlandığı RTR ve ORT gibi devlet kanallarıdır. Bu kanallar sadece Ruslar tarafından değil Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar tarafından da izlenmektedir. Ayrıca Ruslara ait ulusaşırı geleneksel medya Bosfor gazetesi ve Gündem Türkiye dergisi okunmaktadır. Azerbaycan kültürüne ile ilgili ulusaşırı geleneksel medya olarak TMB televizyon kanalı ve Üç Çizgi dergisi kullanılmaktadır. Ancak TMB kanalı izleyicilerine sadece Azerbaycan kültürüyle değil, tüm Türk halklarının kültürüyle ilgili içerik sunmaktadır.

4.3.2. Yeni medya kullanım özellikleri

Bu bölümde katılımcıların sosyal ağ siteleri, medya paylaşım siteleri, haber portalları, mobil uygulamalar ve bu gibi yeni medya kullanım özelliklerine dair bulgular sunulmuştur.

4.3.2.1. Yeni medya tercihlerine ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.69’da veri toplama aracına katılanların sosyal medyayı kullandıklarına ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir.

Çizelge 4.69. Katılımcıların sosyal medyayı kullanım durumlarının betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Sosyal medyayı kullanım	3,55	0,77	3,39	0,88	3,74	0,53	3,45	1,01

Çizelge 4.69’da veri toplama aracını yanıtlayanların Sosyal medyayı kullanma sıklıklarına ait ortalama puanı $\bar{x}=3,55$ olarak bulunmuştur.

Çizelge 4.70’de veri toplama aracını yanıtlayanların uyruklarına göre sosyal medyayı kullanma sıklık puanlarının karşılaştırılmasına ait ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.70. Katılımcıların uyruklarına göre sosyal medya kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anamlı Fark
Gruplararası	6,255	2	3,127	5,452	0,005	
Gruplarıçi	123,892	216	0,574			A-R
Toplam	130,146	218				

Azerbaycanlıların ortalama puanının ($\bar{x}=3,39$) Rus katılımcılara göre ($\bar{x}=3,74$) istatistiksel olarak daha düşük olduğu gözlenirken Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=3,45$) ile diğer iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F(2,216)=5,452$, $p=0,005$). Azerbaycanlıların dile bağlı olarak takip edebilecekleri geleneksel medya ortamlarının ve seçeneklerinin çok olması; kültürel bağlamda geleneksel medya kullanımına yakın olmaları, topluluk olarak Rusların yeni medya ortam ve olanaklarının Azerbaycanlılara göre daha fazla olması ile açıklanabilir. Ayrıca gözlem verilerine dayalı olarak Azerbaycanlılar geleneksel medyalarına ulaşmak için yeni medyayı kullanmakta oldukları söylenebilir. Azerbaycan radyosu dinlemek, Azerbaycan televizyonu izlemek ya da Azerbaycan gazetesini takip etmek için yeni medyayı kullanım öne çıkarken; yeni medyanın etkileşim ve sosyal iletişim kurma boyutları geri planda kalmaktadır. Ruslar ise bilgi edinmek, sosyalleşmek, topluluk

oluşturmak ve göçmen topluluklar arası etkileşimi sürdürmek için sosyal medyaya daha çok başvurumaktadırlar.

4.3.2.2. Yeni medya kullanım diline ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.71’de veri toplama aracına katılanların sosyal medyayı kullandıkları dilin sıklıklarına ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir.

Çizelge 4.71. Katılımcıların sosyal medyayı kullandıkları dilin betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Türkçe	2,21	1,21	2,49	1,13	1,84	1,2	2,64	1,18
Kendi dili	2,89	0,95	2,57	0,91	3,31	0,8	2,45	1,06

Çizelge 4.71’e göre veri toplama aracını yanıtlayanların sosyal medyayı Türkçe kullanım sıklığına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,21$ ve kendi dili ile kullanım sıklığına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,89$ olarak tespit edilmiştir. Sosyal medyada öncelikle beklenen kendi dillerini kullanma tercihleri, ancak bu tercihin yanında Türkçe kullanımına ilişkin de bir yaklaşım görülmektedir. Bu durum geldikleri kültüre uyum sağlamaya ilişkin bir gösterge olarak düşünülebilir.

Çizelge 4.72’de veri toplama aracını yanıtlayanların uyruklarına göre sosyal medyayı Türkçe dili ile kullanım sıklık puanlarının karşılaştırılmasına ait ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.72. Katılımcıların uyruklarına göre sosyal medyayı Türkçe kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anamlı Fark
Gruplararası	25,343	2	12,672	9,278	<0,001	
Gruplarıçi	294,995	216	1,366			A-R, R-T
Toplam	320,338	218				

Çizelge 4.72'ye göre Rusların ortalama puanının ($\bar{x}=1,84$) Azerbaycanlı ($\bar{x}=2,49$) ve Türkmenistanlı katılımcılara ($\bar{x}=2,64$) göre istatistiksel olarak daha düşük olduğu saptanmıştır ($F(2,216)=9,278$, $p<0,001$). Bu durum dil kullanım özelliklerinin Azerbaycan ve Türkmenistanlıların Türk kültürüne yakın olması ve kültürel benzerliklerin olması ile açıklanabilir.

Katılımcıların uyruklarına göre sosyal medyayı kendi dili ile kullanımlarına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.73'te verilmiştir.

Çizelge 4.73. *Katılımcıların uyruklarına göre sosyal medyayı kendi dili ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	31,837	2	15,919	20,62	<0,001	
Gruplarıçi	166,747	216	0,772			A-R, R-T
Toplam	198,584	218				

Çizelge 4.73'e göre Rusların ortalama puanının ($\bar{x}=3,31$) Azerbaycanlı ($\bar{x}=2,57$) ve Türkmenistanlı katılımcılara ($\bar{x}=2,45$) göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır ($F(2,216)=20,62$, $p<0,001$). Dilin Ruslar için Türkçe kullanım bağlamında bir sorun olması kendi dillerini tercih etmelerinin bir nedeni olarak ifade edilebilir.

4.3.2.3. Yeni medya tercihlerine ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların yeni medya kullanım eğilimlerinin kültürel uyum sürecine etkilerini incelemek için hangi yeni medya araçlarını, hangi kültüre yönelik ve hangi derecede kullandıkları sorulmuştur. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre tamamı günlük yaşamlarında yeni medya araçlarına başvurmaktadır. Sadece geleneksel medya ile yetindiklerini iddia edenler bile yeni medya araçlarından WhatsApp, Skype gibi mobil uygulamalardan faydanlanmaktadır. Bazı katılımcıların beyanlarında sadece yeni medya araçları ile yetindiklerine ilişkin ifadeler de yer almaktadır. Bu eğilime daha çok Rus katılımcıları arasında rastlansa da, her üç uyruğun temsilcileri tarafından dile getirilmektedir.

Sadece yeni medya kullandıklarını bildirenler arasında Azerbaycan uyruklu Hatice medya kullanım tercihini şu şekilde anlatmıştır:

Televizyonum yok. Tamamen televizyonsuz bir hayatım var. Almadım. Beş yıldır hiç kullanmadım. Bu beş yılda toplam televizyon izlemem 72 saat etmez. Radyo kullanmıyorum, gazete kullanmıyorum. Sosyal medyayı çok sık kullanıyorum. Online gazete okuyorum, paper değil. Filmleri, dizileri seçerek bilgisayardan izliyorum. Televizyonum yok diyorsam aygıt yok, ama televizyon ürünlerini - filmleri, dizileri, haberleri bilgisayardan takip ediyorum.

Rus uyruklu Mariya ise hem kendinin hem soydaşlarının yeni medya kullanım sebeplerini Türkçe dil bilgisinin olmaması ve yerel koşullarda etnik medya araşlarına erişim sıkıntısı olarak tanımlamıştır:

Rus kadınların çoğu Türkiye'ye yerleşirken Türkçe bilmiyor. Bu sebeble Türk kanallarını izleyemiyor. Türkiye'de Rusça izlenebilen kanallar merkezi kanallardır ve buradaki yurttaşlarımızla ilgili hiçbir şey yayınlamıyor. Antalya'da Rusça Matryoşka programı yayınlanıyordu, ama öyle bir kanalda yayınlanıyordu ki ayarlamak için usta çağırarak zorundaydık ve üç sene önce kapandı. 9 yıldır İstanbul'da Bosfor gazetesi çıkıyor, ama yaygın değil. Sadece derneklere ve havacılık şirketlerine dağıtılıyor. Bu yüzden bizim kızlar sosyal medya kullanmayı tercih ediyorlar.

Yine yeni medya kullanmayı tercih eden Türkmenistan uyruklu Bahram bunu yeni medyanın sağladığı seçim özgürlüğü ile izah etmiştir:

Daha çok Youtube kullanıyorum. Çünkü televizyon sizin istediğiniz şeyi değil, onların istediği şeyi gösteriyor. Seçme imkanınız kısıtlı. İkinci televizyon yönlendirmeye çalışır sizi, bir şey satmaya çalışır size, propoganda yapar size. Dini propoganda, milli propoganda. Psikolojinizi etkiler. Bu dünyaya geldiğimize göre kendi seçimimizi kendimiz yapmalıyız. Ben de kendi seçimimi yapmak için Youtube'u tercih ediyorum...

Görüşme yanıtları değerlendirildiğinde katılımcıların yeni medya kullanım özelliklerini kültüre dayalı olarak ikiye ayırmak olanaklıdır: yerel odaklı ve ulusaşırı odaklı. Yerel odaklı kullanım katılımcıların yerleştiği Türk kültürüne ilişkin içerikleri takip etme ve Türklerle iletişimde bulunma, ulusaşırı odaklı kullanım ise ister Türk ister etnik kültürlerine ilişkin içerikleri takip etme, Türkiye'deki ve yurt dışındaki yurttaşlarıyla iletişimde bulunma eylemlerini içermektedir. Katılımcıların uyruklarından bağımsız olarak yerel odaklı yeni medya kullanımında en sık dile getirdikleri yeni

medya aracı Facebook sosyal ağıdır. Bazı katılımcılar LinkedIn, Google arama motoru gibi yeni medya araçlarından da söz etmektedir.

Azerbaycanlı katılımcılar yeni medyanın yerel odaklı kullanımına ilişkin beyanlarında Facebook ile Türk kültürünün unsurları olan süsleme desenlerin, yemek tarifleri, Türkiye'deki durum ve olaylar hakkında bilgi edindiklerini bildirmektedir. Azerbaycan uyruklu Hatice ise LinkedIn ve Youtube aracılığıyla Türkiye'deki iş koşullarına ait durumu, Facebook ile Türkiye'deki olaylarla ilgili insanların yaklaşımlarını takip ettiğini şu cümlelerle açıklamıştır:

Yerel kültüre yönelik LinkedIn'i çok aktif kullanıyorum. Ben bir şey paylaşmıyorum, fakat bütün gündemi oradan izlediğim söylenebilir. İş fırsatlarını, iş imkanlarını, profesyonel alandaki gelişmeleri LinkedIn'den izliyorum... Bir de Youtube'u takip ediyorum. Oradan iş adamlarının, profesyonel adamların konuşmalarını izliyorum... Facebook'ta Rusların gruplarını, Türklerin gruplarını sık takip ediyorum. Mesela belli olaylarla - terörle ilgili. Haberlere yazılan yorumlardan insanların algı düzeyi, tepki düzeyini merak ediyorum, izliyorum. Ama bunu özellikle Rus, Türk, Azerbaycanlı diye ayırtmadım, sadece bu dilleri iyi bildiğim için, bu kültürler bana yakın olduğu için izliyorum. Belki İngilizcem, Fransızcam fazla olsaydı onları da takip ederdim. Etnik ayrımcılığa gitmiyorum...

Rus ve Türkmenistan uyruklu katılımcılar da yeni medyanın yerel odaklı kullanımına ilişkin benzer ifadelerde bulunmaktadır. Ancak katılımcılar yerel kültürle ilgili bilgi edinme ve paylaşım gereksinimlerini Facebook'taki etnik grupları aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Rus uyruklu Natalya yerel odaklı yeni medya kullanımını şöyle izah etmiştir:

Şimdi fazla kullanmıyorum, ama ilk zamanlar Türkiye ile ilgili konuları öğrenmek için Rusça internet kaynakları kullanıyordum tabi ki. (Açıklayabilir misiniz? Hangi kaynaklar?) Türkiye'deki yabancılar için Turki.ru, MK-Turkey.ru, Vesti-Turkey.com siteleri vardı. Türkiye'deki yaşamla, kültürle, mutfakla ilgili. O sitelere sık sık giriyordum.

Türkmenistan uyruklu Kveta yeni medya kullanım alışkanlıklarına ilişkin beyanında yerel odaklı gereksinimlerinden bahsetmiştir:

Hem Türk hem Türkmenistan kültürüne yönelik kullanıyorum. Adeta Türkmen gruplarında takılıyorum. Orada hem Türkmenistan ile ilgili hem Türkiye ile ilgili haberler oluyor. Marketlerdeki indirimleri takip ediyorum, politik olayları takip ediyorum. Ben AKP partisine üyeyim, toplantılarını takip ediyorum.

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak katılımcıların uluslararası odaklı yeni medya kullanımı farklı araçlarla gerçekleşmektedir. Bu araçlara geleneksel medya araçlarının siteleri, Facebook, Instagram ve Odnoklassniki gibi sosyal ağlar, WhatsApp, Skype ve Line gibi mobil uygulamalar, Youtube medya paylaşım sitesi ve internet kaynakları dahildir.

Azerbaycanlı katılımcılar etnik kültüre ait geleneksel medya yoksunluğunu yeni medya araçları ile tatmin etmek için Azerbaycan kültürüne ait geleneksel medya türlerinin sitelerini takip etmektedir. Azerbaycan uyruklu Melek uluslararası odaklı yeni medya kullanım alışkanlıklarına ilişkin *“Türk kültürünü de, Azerbaycan kültürünü de. Ama daha çok Azerbaycanla ilgili haberleri takip ediyorum. Azerbaycan kanallarının yayını Türkiye’de ücretli olduğu için merakımı internetle gideriyorum. Sitelerini takip ediyorum”* şeklinde açıklama yapmıştır.

Uluslararası odaklı yeni medya kullanımına ilişkin beyanlarda bulunan katılımcılar arasında Rus uyruklu Vera sosyal ağ kullandığını şu cümlelerle ifade etmiştir:

Facebook’u çok kullanıyorum. Facebook’ta arkadaşlarımla konuşuyorum, daha çok buradaki arkadaşlarımla. (Rus yoksa Türk?) Her ikisi yarı-yarıya. Bizim gruplarda işimle ilgili reklam veriyorum, bilgi ediniyorum (Katılımcı Antalya’da salon işletmektedir). Genel olarak ben internette pek de takılmıyorum. Bana gerekeni alıyorum ve çıkıyorum.

Türkmenistanlı katılımcılardan Meret ise yeni medya araçlarının uluslararası odaklı kullanımı ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır;

Ben genel olarak tüm dünya kültürü ile ilgileniyorum. Mesela Türkiye’deki Yörük Türkmen dermeklerinin paylaşımlarını takip ediyorum. Giyimleri, takıları, kumaş dokuları, çorapları... Bunları biliyor dahi olsam izliyorum. Dünya kültürü ile ilgili Facebook’tan veya İstagram’dan kültür paylaşımı olduğu zaman dikkatle izliyorum. Bildiğim konu olsa bile sunumuna bakıyorum. İşimle alakalı mutfak ile ilgileniyorum. Ama Türkmenlerle ilgili radyo programları hazırladığım için farklı ülkelerde yaşayan, Irak’ta, Türkmenistan’da, Türkiye’de yaşayan.

Bazı katılımcılar yeni medyayı sadece kendi etnik kültürüne ait içerikleri ve etnik kültürün üyeleri ile iletişim için kullanmamakta, birkaç kültür odaklı tüketmektedir. Bu da katılımcıların iş faaliyetleri ve uluslararası yaşamlarından kaynaklanmaktadır. Türkmenistan uyruklu Bahram yeni medya kullanım alışkanlıklarını şu sözlerle açıklamıştır: *“Tüm dünya ile ilgili kullanıyorum. Türkiye, Türkmenistan, Rusya, SSCB*

ülkeleri. Hepsini takip ediyorum. İşimden dolayı, arkadaşlarımdan dolayı benim için hepsi önemli”

Bazı Rus uyruklu katılımcılar beyanlarında Türkçe dil bilgilerinin zayıf olması sebebiyle uluslararası odaklı yeni medya kullanmaya eğilim gösterdiklerini bildirmektedir. Örneğin, Rus uyruklu Anya yeni medya kullanım eylemlerini şu cümlelerle aktarmıştır: *“Rus kültürü ile ilgileniyorum, Türk kültürü ile de. Her iki ülkenin sosyal ve kültürel hayatında neler olduğunu merak ediyorum, ama dil yüzünden Rus kültürü ağır basıyor”.*

Yeni medya araçlarının etnik kültüre yönelik kullanımına ilişkin soruyu yanıtlayan bazı katılımcılar uluslararası haber portallarına ve gazetelerine değinmişlerdir. Rus uyruklu Natalya Ruslara ait turki.ru, mk-turkey.ru ve vesti-turkey.com, Türkmenistan uyruklu Bahram gundogar.org ve tr.sputniknews.com internet kaynaklarının isimlerini dile getirmiştir. Azerbaycan uyruklu Melek ise Fransa’da yaşayan Azerbaycanlı muhacir Genimet Zahid’in köken ülkeyle ilgili Youtube’daki yayınlarından söz etmiştir. Görüşmeye katılan bireylerin yanıtlarına dayalı olarak Rus kültürüne ait internet kaynaklarının diğer iki kültüre görece daha fazla olduğunu söylenebilir.

Görüşme yanıtlarının çözümlemesinden elde edilen nitel bulgulara göre katılımcıların tamamı belirli derecede yeni medya kullanmaktadır. Bazıları hatta geleneksel medyadan vazgeçerek sadece yeni medyayla yetinmektedir. Yeni medya araçlarının kültüre dayalı kullanım özelliklerinde ‘Yerel Odaklı Yeni Medya’ ve ‘Uluslararası Odaklı Yeni Medya’ öne çıkmaktadır. Katılımcılar uyruklarından bağımsız olarak yerel odaklı yeni medya kullanımında en sık Facebook sosyal ağından yararlınsa da LinkedIn, Google arama motoru gibi yeni medya araçlarına başvurmaktadır. Uluslararası odaklı yeni medya kullanımı ise geleneksel medya araçlarının siteleri, Facebook, Instagram ve Odnoklassniki gibi sosyal ağlar, WhatsApp, Skype ve Line gibi mobil uygulamalar, Youtube medya paylaşım sitesi ve internet kaynakları içermektedir. Azerbaycanlılar Azerbaycan kültürüne ait geleneksel medya yoksunluğu, Ruslar ise dil engeli nedeniyle uluslararası odaklı yeni medya kullanmaktadır. Bazı Türkmenistan uyruklu katılımcılar ise mesleklerinden ve yaşam tarzlarından dolayı medyayı birkaç kültür odaklı kullanmaktadır. Ayrıca, katılımcılar sosyal ağlarda oluşturulmuş uluslararası gruplara katılmakla kalmayıp turki.ru, mk-turkey.ru, vesti-turkey.com, tr.sputniknews.com, gundogar.org ve Youtube gibi uluslararası internet kaynaklarını

kullanmaktadır. Diğer uyruklara görece Ruslar daha çok uluslararası odaklı çevrimiçi medya kaynaklarına sahiptir.

Geleneksel medya kullanımına ilişkin Rus topluluklar içerisinde Türk medyasını Türkçe dil bilgisinin zayıf olması nedeniyle anlamakta zorlandıklarına ve Rus federal kanalların göç topluluklarının hayatları ile ilgili içeriklere sahip olmadığına ilişkin görüş öne çıkmaktadır. Bu nedenle Rus topluluklar yeni medya araçlarından daha çok yararlanmaktadırlar. Rus katılımcılar yeni medya üzerinden hem kendi gereksinimlerine ilişkin içeriklere ulaşma olanaklarını vurgulamaktalar hem de yerel kültürün içinde bulunduğu koşulları gerçekliği ile takip etme olanaklarına değinmektedirler. Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılarda ise kendi medya araçları olmadığı için ve dil sorunları Ruslara göre daha düşük düzeyde olduğu için Türk medyasını takip etmeye yönelik eğilim öne çıkmaktadır. Bazı Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılar ise Türk medyasının yanı sıra Rus medyasını da takip etmektedir. Bu nedenle her iki uyruk yeni medyayı daha çok uluslararası odaklı kullanmaya eğilim göstermektedir.

Rus ve Azerbaycan derneklerinde yapılmış gözlem sürecinde derneklerin devamlı olarak yeni medya üzerinden duyuru ve paylaşım yaptıkları, üyelerin de bu paylaşımları sıkı takip ettikleri tespit edilmiştir. Bu duyurular hem dernek etkinliklerine hem üyelerin özel durumlarına ilişkin yapılmaktadır. Ayrıca Antalya'daki Rusya Dostluk ve Kültür Derneği'nin Perşembe sohbetlerinde de üyelerin özellikle Facebook gruplarındaki paylaşımları sıkı takip ettikleri gözlemlenmiştir. 29.06.2017 tarihinde hukukçu tarafından yönetilen "Türkiye'de kadın ve çocuk haklarının korunması" adlı sohbet zamanı dernek üyeleri Rusların Facebook gruplarındaki paylaşımlarına atıf yaparak Türkiye'de çocuklara ve genç kadınlara yönelik taciz olaylarını ve böyle durumlarda yapılması gereken prosedürleri tartışmıştır.

4.3.3. Geleneksel medya kullanım amaçları

Bu bölümde katılımcıların yerel ve uluslararası geleneksel medya kullanım amaçlarına dair bulgular sunulmuştur.

4.3.3.1. Yerel geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.74’de veri toplama aracına katılanların yerel medya kullanım amaçlarına ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir.

Çizelge 4.74. Katılımcıların yerel medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Türk kültürüne ait bilgi edinme	2,06	1,09	2,43	0,95	1,67	1,07	2,18	1,18
Türk kültürüne uyum sağlama	1,68	1,18	2,1	1,14	1,25	1,03	1,77	1,27
Türk kültürü ile etkileşim kurma	1,53	1,26	1,92	1,29	1,16	1,09	1,5	1,37

Veri toplama aracını yanıtlayanların Türk kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,06$, Türk kültürüne uyum sağlama amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=1,68$ ve Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=1,53$ olarak tespit edilmiştir. Bu durum nitel bulgulara dayalı olarak göç topluluklarının yerel kültürün değerlerini öğrenip kendilerine uygun olanı benimsedikleri ile bağlantılı olabilir. Çünkü “Ulusaşırıçılık” kuramına göre ulusaşırı göçmenler yerel kültürü olduğu gibi benimsememekte, kültürel değerlere seçici yaklaşım sergilemektedirler.

Çizelge 4.75’de veri toplama aracını yanıtlayanların uyruklarına göre Türk kültürünü öğrenme amaç puanlarının karşılaştırılmasına ait ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.75. Katılımcıların uyruklarına göre Türk kültürüne ait bilgi edinme amacının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anamlı Fark
Gruplararası	28,956	2	14,478	13,64	<0,001	
Gruplarıçi	229,273	216	1,061			A-R
Toplam	258,228	218				

Çizelge 4.75'e göre Azerbaycanlıların ortalama puanının ($\bar{x}=2,43$) Rus katılımcılara göre ($\bar{x}=1,67$) istatistiksel olarak daha yüksek olduğu gözlenirken Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=2,18$) ile diğer iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F(2,216)=13,64$, $p<0,001$). Türk kültürü ile Azerbaycan kültürünün benzerliğinden dolayı uyum sağlamanın daha kolay olması beklenmektedir. Saha incelemesine dayalı gözlem verilerine göre Türkmenistan kültürünün Rus ve Türk kültürü arasında yer alması, bu kültüre dayalı ortalamalar çerçevesinde anlamlı farklılığın oluşmaması ile açıklanabilir.

Katılımcıların uyruklarına göre Türk kültürüne uyum sağlama amacına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.76'da verilmiştir.

Çizelge 4.76. Katılımcıların uyruklarına göre Türk kültürüne uyum sağlama amacının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anamlı Fark
Gruplararası	35,73	2	17,865	14,533	<0,001	
Gruplarıçi	265,53	216	1,229			A-R
Toplam	301,26	218				

Çizelge 4.76'ya göre Azerbaycanlıların ortalama puanının ($\bar{x}=2,1$) Rus katılımcılara göre ($\bar{x}=1,25$) istatistiksel olarak daha yüksek olduğu ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=1,77$) ile diğer iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F(2,216)=14,533$, $p<0,001$). Azerbaycanlıların uyum sağlama düzeylerinin Ruslara göre anlamlı derecede farklılık göstermesi yine kültürel yakınlıkla açıklanabilir.

Çizelge 4.77’de veri toplama aracını yanıtlayanların uyruklarına göre Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma amaç puanlarının karşılaştırılmasına ait ANOVA sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.77. *Katılımcıların uyruklarına göre Türk kültürü ile etkileşim kurma amacının ANOVA sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	28,232	2	14,116	9,58	<0,001	
Gruplarıçi	318,261	216	1,473			A-R
Toplam	346,493	218				

Çizelge 4.77’ye göre Azerbaycanlıların ortalama puanınının ($\bar{x}=1,92$) Rus katılımcılara göre ($\bar{x}=1,12$) istatistiksel olarak daha yüksek olduğu gözlenirken Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=1,5$) ile diğer iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F(2,216)=9,58$, $p<0,001$). Azerbaycanlıların Ruslara göre Türk kültürüne daha yakın olmaları, Türklerle sosyal etkileşim kurma eğilimlerinin daha yüksek olmasına neden olduğu söylenebilir.

4.3.3.2. *Ulusasırı geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin nicel bulgular*

Çizelge 4.78’de veri toplama aracına katılanların Post-Sovyet medya kullanım amaçlarına ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir.

Çizelge 4.78. *Katılımcıların ulusasırı medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri*

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Post-Sovyet kültürüne ait bilgi edinme	1,53	1,14	1,57	0,93	1,39	1,24	1,91	1,44
Post-Sovyet kültürü ile etkileşim	1,34	1,18	1,52	1,16	1,14	1,12	1,41	1,44

Çizelge 4.78'e göre veri toplama aracını yanıtlayanların Post-Sovyet kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=1,53$ ve Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=1,34$ olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda göç eden toplulukların etnik kültürel bağlarını ve aile bağlarını sürdürme eğilimi öne çıktığı söylenebilir.

Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait 9puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.79'da verilmiştir.

Çizelge 4.79. Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet kültürüne ait bilgi edinme amacının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	5,157	2	2,579	2,008	0,137
Gruplarıçi	277,455	216	1,285		
Toplam	282,612	218			

Çizelge 4.79'a göre Azerbaycanlıların ($\bar{x}=1,57$), Rusların ($\bar{x}=1,39$) ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=1,91$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($F(2,216)=2,008$, $p=0,137$). Bu bağlamda her üç uyruk kendi kültürünü birbirine yakın düzeyde öğrenme eğilimi göstermektedir.

Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.80'de verilmiştir.

Çizelge 4.80. Katılımcıların uyruklarına göre Post-Sovyet kültürü ile etkileşim kurma amacının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	7,198	2	3,599	2,628	0,075
Gruplarıçi	295,798	216	1,369		
Toplam	302,995	218			

Çizelge 4.80'e göre Azerbaycanlıların ($\bar{x}=1,52$), Rusların ($\bar{x}=1,14$) ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=1,41$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($F(2,216)=2,628$, $p=0,075$). Bu bulgulara dayalı olarak göç topluluklarının tamamında etkileşim kurma eğilimi öne çıkmaktadır.

4.3.3.3. Yerel ve ulusaşırı geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların geleneksel medya kullanım amaçlarını belirlemek için katılımcılara hangi araçları hangi amaçla kullandıkları sorulmuştur. Katılımcılar genel olarak geleneksel medya araçlarını bilgi /haber edinmek, kültüre uyum sağlamak, dinlenmek, rahatlamak, eğlenmek, etnik unsurları sürdürmek amacıyla kullandıklarını belirtirken yeni medya araçlarından bilgi/haber edinmek ve paylaşmak, kültüre uyum sağlamak, sosyal etkileşim sağlamak, psikososyal destek almak, etnik unsurları sürdürmek için faydanlandıklarını bildirmiştir.

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak katılımcıların yerel geleneksel medya türlerini kullanım amaçları üç gruba ayrılabilir: bilgi/haber edinme, yerel kültüre uyum sağlama ve sosyal-psikolojik gereksinim odaklı. Katılımcıların çoğu politik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarla ilgili bilgi/haber edinme amacını dile getirmektedir. Azerbaycan uyruklu Turane yerel odaklı geleneksel medya kullanım amacını *“Türk kanallarından Türkiye ile ilgili haberleri takip ediyorum. Önceleri diziler izledim, belgeseller izledim. Gezelim görelim, Şoray Uzun Yolda falan. Şoraya bayılıyorum zaten. Şimdi işimden dolayı fazla izleyemiyorum. (Hangi konudaki haberler ilginizi çekiyor?). Politik”* cümlelerle anlatırken Türkmenistan uyruklu Kveta *“Türk medyasını her şeyi öğrenmek için. Haberleri, dini programları, dizileri izliyorum. En çok da belgesel izliyorum. Makale okuyorum. (Türkiye ile ilgili mi?) Evet, Türkiye ile ilgili daha çok, ama dünya ile ilgili de okuyorum”* olarak aktarmıştır.

Bazı katılımcılar yerel geleneksel medyayı yerel kültüre uyum sağlama amacı ile kullandıklarını bildirmektedir. Kültüre uyum sağlama alışma, gelenek-görenekleri öğrenme, dil öğrenme, yemek yapma gibi amaçlarla ifade edilmektedir. Yerel televizyon ve radyoyu kültür odaklı kullanan Azerbaycan uyruklu İtibar bu eğilimini *“Televizyonu, radyoyu kültürle ilgili konularda bilgi edinmek, alışmak için kullanıyorum. Söylediğim gibi TRT'nin radyo ve televizyon kanallarında gelenekler-*

görenekler ile ilgili programları takip ediyorum. Bir yere uyum sağlamak için bu şart. Bu yüzden hâlâ da takip ediyorum” olarak açıklamıştır.

Bir zamanlar Türk kanallarını izleyen Rus uyruklu Sveta bu davranışını dil ve kültür öğrenmek amacıyla ilişkilendirmiştir:

Şimdi Türk kanallarını fazla izlemiyorum, ama önceleri Türkiye’deki durumu, dili, yemekleri öğrenmek için çok izliyordum. Haberleri, dizileri, programları. Yemek programlarının çok faydası oldu. Hiçbir şey anlamıyordum, ama malzemeleri açıklarken yumurta görüntüsü ve altında yumurta sözcüğü gösterildiğinde sonuç çıkartıyordum. O şekilde malzemelerin isimlerini öğrendim, bazı yemekleri yapmayı öğrendim.

Bazı katılımcılar ise her ne kadar bilgilenme amacından söz etseler de stres atmak, dinlenmek ve eğlenmek gibi sosyal-psikolojik gereksinimlerini gidermek gibi amaçlara da değinmektedir. Stres atmak amacıyla televizyon izlediğini bildiren Azerbaycan uyruklu Meryem bu davranışını *“Radyoyu ve televizyonu dinlenmek için kullanıyorum. Arabada sürekli müzik dinliyorum, akşamları Güldür-Güldür’ü izliyorum. Cumartesi Kalbimdeki Deniz dizisini izliyorum. Başlıca amaç işin yorğunluğunu atmaktır ama izledikçe çevremi de keşfediyorum, öğreniyorum”* olarak açıklarken Türkmenistan uyruklu Kveta *“Türk televizyonunu bilgilenmek, eğlenmek için. En çok haberleri izliyorum, dizileri sevmiyorum. Bir de yarışma programları var - Survivor, Kim Bilyoner Olmak ister onları izliyorum. Eğlenceli oluyor”* şeklinde ifade etmiştir .

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak ulusaşırı geleneksel medya türlerinin kullanım amaçları bilgi/haber edinme, etnik unsurları sürdürme, ulusaşırı kültüre uyum sağlama ve sosyal-psikolojik gereksinim odaklı olarak dört gruba ayrılabilir. Katılımcıların verdiği yanıtlar arasında ilk sırada bilgi/haber edinme amacı gelmektedir. Katılımcılar ulusaşırı geleneksel medya aracılığıyla kendi ülkeleri veya genel olarak tüm dünya ülkelerine ilişkin farklı alanlardaki olayları ve gelişmeler hakkında bilgi edinmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası geleneksel medya kullanım amaçlarına gelince katılımcıların çoğu Rus televizyon kanallarının izlenme amaçlarından bahsetmektedir. Rus federal kanallarını izleyen katılımcılar medya kullanım amaçlarını etnik ülke ve genel olarak dünya ile ilgili haber ve bilgi edinme ile ilişkilendirmiştir. Örneğin Rus kanallarını tercih eden Azerbaycan uyruklu Azat medya kullanım amacını *“Farklı. Bilgilenmek, haberdar olmak, zaman geçirmek için. Genelde Rus kanalları enteresan ürünler yayınlıyor. Bilimsel, tarihi programlar, belgeseller, deneyler. (Rus kültürüne ait?) Yok tüm*

dünyaya, eski SSCB ülkerine” olarak anlatırken Rus uyruklu Olya benzer beyanda bulunmuştur: “Rus televizyonunu haber izlemek, film izlemek için. (Hangi kültüre ait?) Tüm dünya, ama daha çok Rusya. Burada yaşasam da ailem, arkadaşlarım Rusya’dalar. Kendim Rusyalıyım. Merak ediyorum oradaki olayları. (Hangi konuları?) Hepsini. Politik, ekonomik, eğlence”.

Katılımcılar arasında geleneksel medya kullanımında kendi kültürlerini sürdürme amacı da dile getirenlere de rastlanmaktadır. Bu amaç kültürel unsurları unutmamak şeklinde ifade edilmiştir. Örneğin, katılımcılardan Rus uyruklu Lena Rus televizyon kanallarını izleme amaçlarını şu cümlelerle açıklamıştır: *“Oradaki durumu bilmek için, dili, kültürü unutmamak için. Sonuçta kaç yıldır yabancı bir ortamda yaşıyorum. Sosyal faaliyetimden dolayı Rus arkadaşlarım çok, ama televizyonun da faydası var”.*

Görüşmeye katılan bireylerin ulusaşırı geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin beyanları arasında çağdaş göçmen yaşamına özgü olan iki kültürlülük bağlamında kültüre uyum sağlama söz konusudur. Azerbaycan uyruklu İnce Türkiye’de bir zamanlar basılan Roksolana dergisini başka göçmenlerin tecrübelerini öğrenmek ve uygulamak için yani ulusaşırı kültüre uyum sağlamak olduğunu dile getirmiştir:

Farklı amaçlarla. Mesela Roksalana dergisi göçmen kadınların Türkiye’deki yaşamlarını, mücadelelerini, tecrübelerini yayınlıyordu. Okuyup öğreniyordum, sonuç çıkartıyordum. Kendi yaşamıma uygulamaya çalışıyordum. Aynı ortamda başkası başarmışsa ben de yapabilirim. İki dilli göçmen çocukları ile ilgili ilginç makaleler yayınlıyordu. Çocuk eğitimi, gelişimi, yetiştirilmesi. Ben de kendi çocuklarımı o tarzda büyütme çalışıyordum.

Katılımcıların yanıtlarına dayalı olarak ortaya çıkan diğer kategori ulusaşırı geleneksel medyanın sosyal-psikolojik gereksinimler odaklı kullanımıdır. Örneğin Azerbaycan uyruklu İnce ulusaşırı geleneksel medya kullanım amacını *“Zevk almak için, anılarımı tazelemek için TMB kanalını açıyorum. Bazen Azerbaycan şarkılarını veriyorlar. Çok mutlu oluyorum. Bir anlığına memleketime, ailemin, arkadaşlarımın yanına gitmiş gibi oluyorum. Bazen de üzülüyorum uzun zamandır gidemiyorum diye. Duygu durumuma bağlı”* olarak anlatırken Rus uyruklu Natalya *“Haber almak için, rahat hissetmek için. Özel olarak televizyon izlemiyorum. Sadece evde çalışırken, el işleri yaparken açık bırakıyorum ki sesini duyayım. Böyle kendimi rahat hissediyorum, sanki oradayım”* şeklinde izah etmiştir.

Görüşme yanıtlarının nitel çözümlenmesinden edinen bulgulara göre katılımcılar geleneksel medya bilgi/haber edinme, kültüre uyum sağlama, sosyal-psikolojik gereksinimleri giderme, etnik unsurları sürdürme. Geleneksel medyanın kültür odaklı kullanım amaçlarına gelince her iki medya türü bilgi edinme ve sosyal-psikolojik unsurları sürdürme amaçları ile kullanılmaktadır. Ancak kültüre uyum sağlama konusundanda yerel geleneksel medya türleri yerel kültüre uyum sağlamak için kullanıldığı halde, ulusaşırı geleneksel medya türleri ulusaşırı kültüre uyum sağlamak için kullanılmaktadır. Ulusaşırı medya türlerinden Türkiye’de basılan ve Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlere yönelik içerikleri yayınlayan medya araçları iki kültürlü yaşam bağlamında kullanıcılar için pratik bilgi ve motivasyon kaynağı olmaktadır. İkinci fark, ulusaşırı geleneksel medya türlerinin yerel geleneksel medya türlerinden farklı olarak etnik unsurları sürdürme amacı ile kullanılmasıdır. Bu da köken ülkedeki olayları takip etmek, etnik kültürü ve dili unutmamak gereksinimleri ile ifade edilmektedir.

4.3.4. Yeni medya kullanım amaçları

Bu bölümde katılımcıların yerel ve ulusaşırı odaklı yeni medya kullanım amaçlarına dair bulgular sunulmuştur.

4.3.4.1. Yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.81’de veri toplama aracına katılanların yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir.

Çizelge 4.81. Katılımcıların yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Türk kültürüne ait bilgi edinme	2,41	1,29	2,32	1,33	2,51	1,26	2,41	1,26
Türk kültürü ile etkileşim	2,02	1,22	2,16	1,21	1,82	1,17	2,27	1,35
Türk kültürüne uyum sağlama	2,01	1,29	2,09	1,32	1,9	1,27	2,14	1,21

Çizelge 4.81'e göre veri toplama aracını yanıtlayanların Türk kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,41$, Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,02$ ve Türk kültürüne uyum sağlama amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,01$ olarak tespit edilmiştir. Bulgulara dayalı olarak göç eden topluluklarda Türk kültürünü öğrenmeye ve bağ kurmaya eğilim görülmektedir. Bu durumun kültürel uyum ve ikili yani ulusaşırı yaşamın bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.82'de verilmiştir.

Çizelge 4.82. *Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürüne ait bilgi edinme amacı ile kullanma sıklıklarının ANOVA sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1,754	2	0,877	0,527	0,591
Gruplarıçi	359,26	216	1,663		
Toplam	361,014	218			

Çizelge 4.82'ye göre Azerbaycanlıların ($\bar{x}=2,32$), Rusların ($\bar{x}=2,51$) ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=2,41$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($F(2,216)=0,527$, $p=0,591$). Göç bağlamında Türk kültürünü öğrenmek önemli bir gereksinim olduğu için her üç uyruğun topluluğunda uyum sağlama bağlamında kullanım gereksinimine dayalı olarak anlamlı bir farkın oluşmaması beklenebilir.

Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.83'te verilmiştir.

Çizelge 4.83. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	7,448	2	3,724	2,558	0,080
Gruplarıçi	314,479	216	1,456		
Toplam	321,927	218			

Çizelge 4.83'e göre Azerbaycanlıların ($\bar{x}=2,16$), Rusların ($\bar{x}=1,82$) ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=2,27$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($F(2,216)=2,558$, $p=0,080$). Çünkü sosyalleşmek için tüm uyruklardaki toplulukların yeni medyayı kullanmakta olduğu söylenebilir.

Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürüne uyum sağlama amacına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.84'de verilmiştir.

Çizelge 4.84. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Türk kültürüne uyum sağlama amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	2,227	2	1,114	0,672	0,512
Gruplarıçi	357,754	216	1,656		
Toplam	359,982	218			

Çizelge 4.84'e göre Azerbaycanlıların ($\bar{x}=2,09$), Rusların ($\bar{x}=1,9$) ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=2,14$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($F(2,216)=0,672$, $p=0,512$). Uyum sağlama önemli bir gereksinim bu nedenle her üç uyruğun topluluğunda uyum sağlama bağlamında kullanım gereksinimine dayalı olarak anlamlı bir fark oluşmamasının beklenen bir durum olduğu yorumu yapılabilir.

4.3.4.2. Uluslararası odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin nicel bulgular

Çizelge 4.85’de veri toplama aracına katılanların Post-Sovyet odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin betimleyici istatistikler verilmiştir.

Çizelge 4.85. Katılımcıların Post-Sovyet odaklı yeni medya kullanım amaçlarının betimleyici istatistikleri

	Uyruk							
	Toplam		Azerbaycanlı		Rus		Türkmenistanlı	
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Post-Sovyet kültürüne ait bilgi edinme	2,2	1,31	2,02	1,28	2,36	1,31	2,23	1,41
Post-Sovyet kültürü ile etkileşim	2,99	0,91	2,79	0,93	3,2	0,82	2,91	0,97

Çizelge 85’e göre veri toplama aracını yanıtlayanların Post-Sovyet kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,2$ ve Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacına ait ortalama puanı $\bar{x}=2,99$ olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Post-Sovyet kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları Çizelge 4.86’da verilmiştir. Azerbaycanlıların ($\bar{x}=2,02$), Rusların ($\bar{x}=2,36$) ve Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=2,23$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($F(2,216)=1,706$, $p=0,184$). Kendi kültürlerinin sürdürülebilirliği her topluluk için anlam taşımaktadır. Bu nedenle anlamlı bir farkın oluşmaması beklenebilir.

Çizelge 4.86. Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Post-Sovyet kültürüne ait bilgi edinme amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	5,825	2	2,913	1,706	0,184
Gruplarıçi	368,732	216	1,707		
Toplam	374,557	218			

Çizelge 4.87’de veri toplama aracını yanıtlayanların uyruklarına göre yeni medyayı Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacına ait puanların ANOVA ile karşılaştırılması sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.87. *Katılımcıların uyruklarına göre yeni medyayı Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacı ile kullanım sıklıklarının ANOVA sonuçları*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	8,681	2	4,341	5,506	0,005	
Gruplarıçi	170,278	216	0,788			A-R
Toplam	178,959	218				

Çizelge 4.87’ye göre Azerbaycanlıların ortalama puanının ($\bar{x}=2,79$) Rus katılımcılara göre ($\bar{x}=3,2$) istatistiksel olarak daha düşük olduğu gözlenirken Türkmenistanlıların ortalama puanları ($\bar{x}=2,91$) ile diğer iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F(2,216)=5,506$, $p=0,005$). Gözlem verilerine dayalı olarak sosyalleşme için Rusların sosyal medya kullanımına daha çok gereksinim duymakta oldukları söylenebilir. Azerbaycanlıların ise sosyalleşme konusunda dil ve kültürel benzerlik avantajları olması nedeniyle bu gereksinimleri düşük olabilir.

4.3.4.3. Yerel ve ulusaşırı odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin nitel bulgular

Görüşmeye katılanların yeni medya kullanım amaçlarını belirlemek için katılımcılara hangi araçları hangi amaçla kullandıkları sorulmuştur. Görüşme yanıtlarına dayalı olarak yeni medya araçlarının yerel odaklı kullanım amaçları üç gruba ayrılmaktadır: bilgi edinme ve paylaşma, yerel kültüre uyum sağlama ve sosyal etkileşim. Katılımcılar tarafından en sık seslendirilen yerel odaklı yeni medya kullanım amaçları arasında bilgi edinme vardır. Katılımcılardan Azerbaycan uyruklu Hüseyin yerel odaklı yeni medya kullanım amacını *“Twitter’i haberler için yani gazete okumuyorum, ihtiyacımı internetle karşılıyorum. (Ama Twitter’de sembol limiti var?). Bana yetiyor, kısa ve öz. (Peki hangi kültürle ilgili haberleri okuyorsunuz?). Daha çok*

Türk, ama dünya haberlerini de okuyorum” olarak aktarıırken Rus uyruklu Anna “Facebook’u Türk arkadaşlarımla iletişim için ve Türk mutfağı ve tarihi ile ilgili paylaşımları takip etmek için kullanıyorum. Mutfakla ilgili Türk dilli gruplara üyeyim. Atatürk’ü çok seviyorum, ondan yapılan alıntılarını okuyorum” cümleleriyle açıklamıştır.

Katılımcıların bazıları yeni medya araçlarını yerel kültüre uyum sağlamak için kullandıklarını bildirmiştir. Azerbaycan uyruklu Hatice yeni medya kullanım amacını Türkiye’deki mesleki alanına uyum sağlama ile ilişkilendirmiştir: *“Farklı amaçlarla. Örneğin LinkedIn’i tamamen profesyonel amaçla kullanıyorum. İlk zamanlar uyumla ilgili sorunlarımdan biri iş bulmaktı. İş oradan buldum. Kendi alanımdaki insanlarla tanıştım, çevre edindim. Türkiye’de alanımdaki gelişmeleri oradan takip ediyorum”.*

Rus uyruklu Sveta ise yeni medya kullanım amaçlarından birinin Türk kültürüne uyum sağlamak için önemli olan Türkçeyi öğrenme ile açıklamıştır:

İnterneti Türkçe öğrenmek için kullandım. Hiçbir kursa gitmedim. Rus dilli insanların yabancı dil öğrenmesi için bir site var ‘defa.com’. Orada sadece Türkçe değil, İngilizce, Almanca, İspanyolca da var. İstedğin dili seçebiliyorsun. Öğretmenle iletişim olanağı var. Yaptığın dersleri kontrol ediyor. Ben saatlerce o sitede oturup Türkçe kelimeleri, ifadeleri ve cümle yapılarını ezberledim. Tabi ilk sene çevremde ancak Türkler olduğu için ezberlediklerimi kolayca uyguladım. Dil bilmeden olmuyor...

Görüşmeye katılan bireylerin yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin beyanlarında yer alan diğer bir amaç yerel kültürden olan insanlarla sosyal etkileşimdir. Sosyal etkileşim amacını dile getiren katılımcılardan Azerbaycan uyruklu Hüseyin bu amacını *“Facebook’u arkadaş takibi için. (Türk mü Azerbaycanlı mı?). Daha çok Türk. 24 yıldır buradayım. Burada okudum, çalışıyorum. Çevrem Türk. Azerbaycan’daki akrabalarımla telefonla, uygulamalarla konuşuyorum”* şeklinde ifade ederken Rus uyruklu Olesya *“Facebook’ta çok Türk arkadaşım var. Ben aynı zamanda Hayvanseverler derneğine üyeyim. Bu nedenle derneğin grubundaki paylaşımları takip ediyorum, kendim paylaşımlar yapıyorum, etkinliklerini tartışıyorum. Aynı zamanda el işleriyle ilgilenen Türk kadınlarla yazışıyorum”* olarak izah etmiştir .

Ulusaşırı odaklı yeni medya kullanım amaçlarına gelince katılımcı beyanlarında bilgi edinme ve paylaşma, etnik unsurları sürdürme odaklı erişim, sosyal etkileşim ve sosyal-psikolojik gereksinimler odaklı erişim olarak beş grup amaç yer almaktadır. Katılımcılar arasında ulusaşırı odaklı yeni medya araçlarını yaşadıkları ulusaşırı kültürle ilgili bilgi edinme ve paylaşma amacı ile kullananlardan Rus uyruklu Katya şu beyanda

bulunmuştur: *“Facebook’ta Rusya ve Türkiye ile ilgili olayları takip ediyorum, etkinlikleri takip ediyorum. Twitter’de de aynı olaylara bakıyorum. Instagram daha çok reklamlarla ilgili, kim nasıl ürününü reklam ediyor. Sonra arkadaşlarımla, akrabalarımla konuşuyorum”*.

Türkmenistan uyruklu Gönçe de ulusaşırı odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin benzer açıklamalarda bulunmuştur:

Genel olarak sosyal medyayı dünya, Türkiye, Çek cumhuriyeti, Türkmenistan haberlerini okumak için kullanıyorum. Facebook’taki linkler aracılığıyla haber kaynağına ulaşıyorum. Daha çok İngiliz dilli kaynaklara bakıyorum CNN, BBC. Çek kaynaklarına bakıyorum. Rus haber kaynaklarına bakıyordum, ama son zamanlar özellikle Ukrayna ile ilgili haksız yayın politikalarından dolayı bakmıyorum...

Katılımcılar arasında etnik kültüre ait unsurların sürdürülmesi için yeni medya kullandıklarını beyan edenlere de rastlanmaktadır. Örneğin Azerbaycan uyruklu Melek etnik unsurları sürdürme amacını müzik dinleme ve ülkedeki olaylardan haberdar olma ile ilişkilendirmiştir:

İnterneti Azerbaycan’daki olayları takip etmek için, çünkü Türkiye ile ilgili radyo-televizyondan haber alıyorum, Azerbaycan ile ilgili yok. Ancak TRT Avaz’da bazen programlar oluyor... Bu yüzden internetten televizyon kanallarının sitelerine bakıyorum, gazeteleri okuyorum. Youtube’dan Genimet Zahid’in yayınlarını izliyorum. Azerbaycan’dan haber almadan uyuyamam.

Katılımcıların beyanlarında ulusaşırı odaklı yeni medya kullanım amaçları arasında sosyal etkileşim önemli yere sahiptir. Katılımcılar aktif olarak yeni medya araçlarını farklı ülkelerde yaşayan akraba ve arkadaşları ile iletişimde bulunmak için kullanmaktadır. Örneğin, Azerbaycan uyruklu Hatice bu amacını *“Instagram’ı daha çok iletişim ve takip amaçlı kullanıyorum. Arkadaşlarımla, akrabalarımla ne yiyip içtiklerini takip ediyorum. Aslında sosyal medya olmasaydı ailemi daha çok özlerdim, arkadaşlarımla daha çok özlerdim. Özlem giderici işlevi var”* olarak açıklamıştır.

Türkmenistan uyruklu Meret yeni medya kullanım amaçlarını şu cümlelerle aktarmıştır;

Line, WhatsApp’ı insanlarla iletişim sağlamak için, video ve resim paylaşım yapmak için. Facebook’u profesyonel faaliyetim için. Hazırladığım program için insanları buradan buluyorum. Odnoklassniki ve V Kontakte’ni daha çok Rusça konuşan, tatile gelmiş, orada burada tanıştığım insanlarla konuşmak için. (Kimlerle daha çok konuşuyorsunuz?)

Türkiye’de yaşadığım için arkadaş listesinde Türkler fazla, ama aktif iletişimde örneğin 200 insan varsa bunlar Türkmenlerdir. İşimden dolayı.

Katılımcıların beyanlarında yeni medya araçları ile aktif sosyal etkileşim alanının oluşturulmasına ilişkin örnekler de vardır. Özellikle Rus uyruklu katılımcılar Oddnoklassniki ve Vkontakte sosyal ağlarını memleketindeki yakınları ile, Facebook’taki Rus göçmenlerine ait grupları ise Türkiye’deki soydaşları ile iletişim için kullanmaktadır.

Katılımcılar arasında yeni medya araçlarını sosyal-psikolojik odaklı gereksinimlerinin giderilmesi amacıyla kullananlar da vardır. Hâli hazırda boşanma aşamasında olan Azerbaycan uyruklu İnce Facebook’taki göçmen gruplarını bilgi edinmenin yanı sıra sosyal-psikolojik destek alma amacı ile de takip ettiğini bildirmiştir:

Aynı sıkıntıları yaşayan kadınların paylaşımlarını okuyordum, yazıyordum. Bana bu süreci atlatmamda çok yardımcı oldular psikolojik olarak, pratik olarak. Sayelerinde özgüvenimi geri kazandım, yalnız olmadığımı, sorunun bende olmadığına emin oldum. Karar vermekte çok yardımcı oldular, iş bulma konusunda yol gösterdiler. Hatta birkaç Azerbaycanlı arkadaş edindim. Hâlâ da bu arkadaşlarla gerçek hayatta görüşüyorum, konuşuyorum.

Görüşme yanıtlarının nitel çözümlenmesinden elde edilen bulgulara göre katılımcılar yeni medyayı bilgi/haber edinme ve paylaşma, etnik unsurları sürdürme, kültüre uyum sağlama, sosyal etkileşim kurma, sosyal-psikolojik gereksinimleri giderme gibi amaçlarla kullanmaktadırlar. Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya araçları kullanıcılarına sosyal etkileşim ve paylaşım olanakları sağlamaktadır. Bu da yeni medya kullanım amaçlarına yansımaktadır. Yeni medyanın kültüre dayalı kullanım amaçlarından sosyal etkileşim, bilgi edinme ve paylaşma amaçları hem yerel odaklı yeni medya hem ulusaşırı odaklı yeni medya erişiminde ortaya çıkmaktadır. Ancak yerel odaklı yeni medya erişiminde yerel kültüre uyum sağlama, ulusaşırı odaklı yeni medya erişiminde ise etnik unsurları sürdürme ve sosyal-psikolojik gereksinimleri giderme söz konusudur. Etnik unsurları sürdürme odaklı erişim amacı etnik kültüre ait müzik dinleme ve haber/bilgi edinme gereksinimlerin karşılanmasını, sosyal-psikolojik gereksinim odaklı erişim ise belli sıkıntılarla karşılaşan katılımcıların kendi etnik gruplarından destek alma ihtiyaçlarının giderilmesini içermektedir.

4.4. Katılımcıların Medyanın Kültürel Uyum Süreci İlişkin Görüşleri

Medya kullanımının kültürel uyum sürecine etkisine ilişkin nitel bulgular incelendiğinde ‘Medyanın Kültürel Uyuma Etkisi’ üç bileşene dayalı olarak genel bağlamda açıklanmaktadır. Bu bileşenlere dayalı temalar ‘Kültürü Çözümleme’, ‘Kültürü Tanıma’ ve ‘Kültürü Anlama’dır. Bu temalar hem geleneksel hem de yeni medyanın kültürel uyuma etkisi için de geçerli olan temalardır. Kültürel uyuma medya kullanım amaçlarının etkisi medya türüne göre ele alındığında ise farklı alt temalar yapılmaktadır. Bu bağlamda katılımcı görüşlerine dayalı temalar Çizelge 4.88’de verilmiştir:

Çizelge 4.88. Medya kullanımının kültürel uyum sürecine etkisi

Medyanın kültürel uyuma etkisi

Geleneksel Medya

Kültürel Uyuma Olumlu Yansımalar

Geleneksel medya kullanım alışkanlığı

Geleneksel medya içerik zenginliği ve derinliği

Geleneksel medya maddi erişim koşulları

Kişisel özellikler odaklı geleneksel medya kullanımı

Kültürel Uyuma Olumsuz Yansımalar

Kültürü dil odaklı anlatma problemi

Yerel medyanın kültürü tanıma problemi

Yeni Medya

Kültürel Uyuma Olumlu Yansımalar

Yeni medya olanakları odaklı erişim kolaylığı

Kişisel özellikler odaklı yeni medya kullanımı

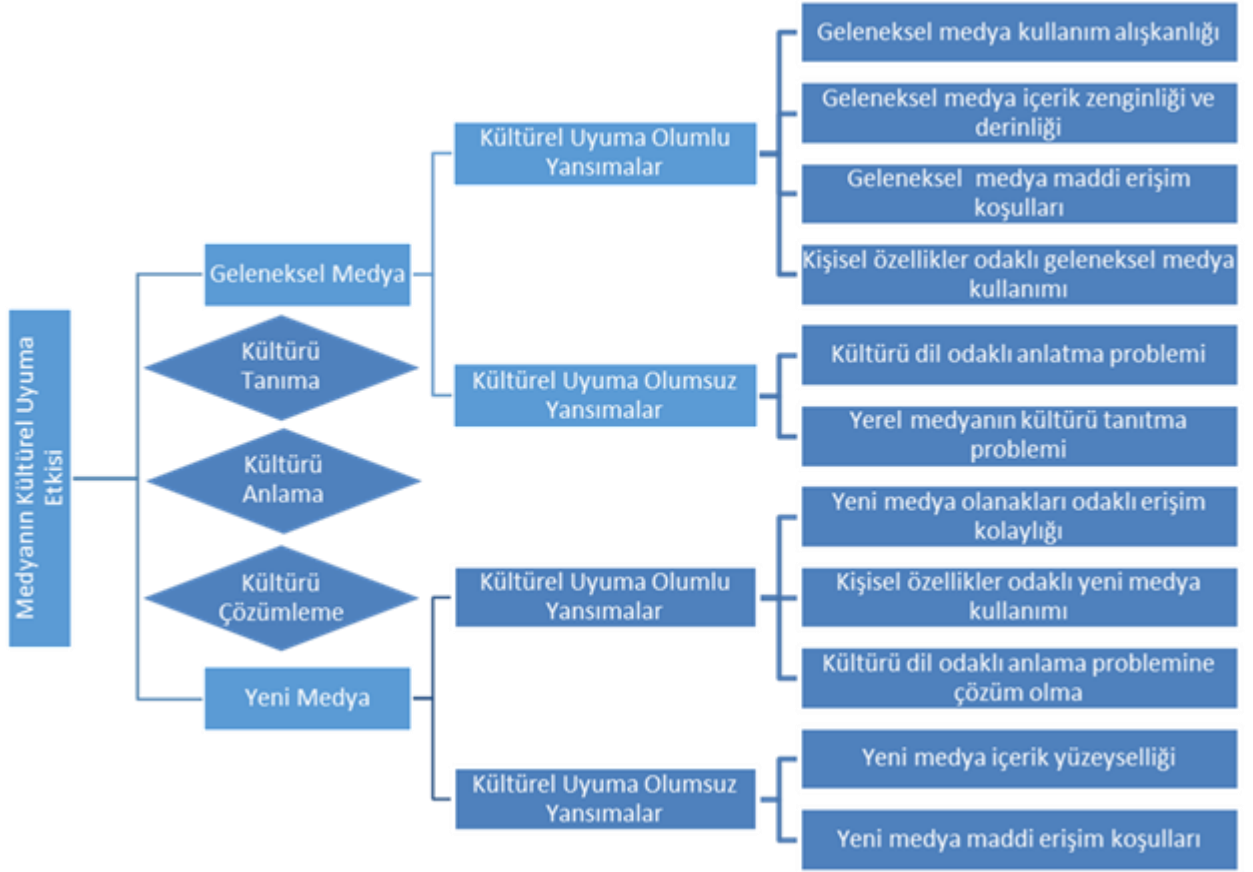
Kültürü dil odaklı anlama problemine çözüm olma

Kültürel Uyuma Olumsuz Yansımalar

Yeni medya içerik yüzeyselliği

Yeni medya maddi erişim koşulları

Şekil 4.4’te hem geleneksel hem de yeni medyanın kültürel uyuma yansıyan olumlu ve olumsuz boyutları dikkat çekmektedir. Bu boyutlar incelendiğinde ise her iki medya türünün de sunduğu üstünlük ve sınırlılıkların kültürel uyuma ilişkin yansımalarından bahsedilebilir.

Şekil 4.4. Medya Kullanımının Kültürel Uyuma Yansıyan Boyutları

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin medyanın kültürel uyum sürecine etkisi, yeni medyanın ve geleneksel medyanın kültürel uyum sürecine etkilerine dair görüşleri yer almıştır.

4.4.1. Medyanın kültürel uyum sürecine etkisi

Görüşmeye katılanların medyanın kültürel uyum süreçli kullanımına ilişkin görüşlerini öğrenmek için katılımcılara medyanın yerel kültüre uyum sağlamalarını nasıl etkilediği sorulmuştur. Katılımcıların çoğu medya kullanımının yerel kültüre uyum sağlamalarına yardımcı olduğunu belirttiği halde, bir kısmı göreceli olarak yardımcı olduğunu bildirmiştir. Medyanın kültürel uyuma yardımcı olduğunu söyleyen katılımcılar medyanın etkisini kültürü tanımaya, anlamaya, çözmeye yardımcı oluyor” şeklinde ifade etmişlerdir.

Her üç uyuştan olan katılımcılar medyanın Post-Sovyet göçmenlere yerel kültürü anlamada yardımcı olduğuna ilişkin fikirler bildirmiştir. Katılımcılara göre medya yerel

toplumu anlamaya yardımcı olarak uyuma katkıda bulunmaktadır. Azerbaycan uyruklu Turane medya kullanımının kültürel uyum sürecine etkisini “anlama” kelimesi ile ilişkilendirmiştir:

Yeni geldiğin topluma uyum sağlamak istiyorsan kesinlikle medyayı takip etmelisin. Örneğin ben Televizyon ile bir sene içinde Türkleri anladım. Türkler nasıl konuşuyor, nasıl davranıyor, neden öyle değil şöyle hareket ediyor. Uyum sürecinde radyo, televizyon çok önemli. Bana göre şu anda medya 4. güç değil, askeriye den sonra 2. güçtür. Karabağ olaylarında görmüyor muyuz? Topraklarını kaybeden bizleriz, saldırıya uğrayan bizleriz, ama Rus medyası tarafından suçlu gösterilen bizleriz...

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak medyanın Post-Sovyet göçmenler için yerel kültüre ilişkin diğer bir etkisi toplumu ve kültürü tanımaktır. Katılımcıların düşüncelerine göre medya göçmenlere yerel kültürün üyelerini ve yerel yaşamın farklı alanları tanımaya yardımcı olmaktadır. Türkmenistan uyruklu Gönçe bu etkiyi ilişkin düşüncelerini farklı açılardan açıklamıştır: *“İnsanlar medya aracılığıyla kültürle tanışıyorlar. Okuyorlar, izliyorlar, dinliyorlar. Politik, ekonomik, sosyal durumu, olayları takip ediyorlar. Medya ile insanlar iletişim sağlıyorlar, deneyimlerini paylaşıyorlar. Birinin deneyimi yüzlerce insan için örnek oluyor”*.

Katılımcı beyanlarında medyanın kültürel uyum süreci kullanım etkileri arasında “çözme” kelimesi de kullanılmaktadır. Kültürel uyum toplumun internet şifresine benzeten Türkmenistan uyruklu Meret medyanın bu şifreyi çözmeye yardımcı olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Medya kullanımı o toplumun şifresini çözmeye yardımcı oluyor. Uyum demek o toplumun internetine bağlanmak demektir. Onun internetinden faydalanmak için şifresini almanız lazım. Medyayı ne kadar iyi takip edip anlarsanız, o toplumun gelmişini geçmişini çözebilirsiniz. İlk geldiğimde gazeteleri çok okurdum. Üniversitenin kantininde bir tarafta solcuların gazeteleri vardı, diğer tarafta sağcıların...

Bazı katılımcılar medya kullanımının kültürel uyum sürecini göreceli etkilediğine dair ifadelerde bulunmuştur. Göreceli etki, göçmenlerin Türkiye’deki yaşam süresine, Türkçe dil bilgisine, yerleştikleri senelerdeki medyatik duruma, kişisel özelliklerine, maddi durumlarına bağımlı olan etkidir. Göreceli etkiden bahseden Azerbaycan uyruklu Cavidan düşüncelerini Türkiye’deki yaşam süresi ile ilişkilendirmiştir: *“Medya kullanımının yeni gelen göçmenin kültürü anlamasında etkili olabilir, ancak şu anda bana bir etkisi yok”*.

Benzer fikirde olan Rus uyruklu Vera düşüncelerini Türkiye'ye yerleştiği senelerde Türkçe yayın yapan yerel medyayı anlamaması ve Türkiye ile ilgili Rusça uygun medya araçlarının olmaması ile açıklamıştır:

Genel olarak etkiliyor, ama beni fazla etkilemedi. İlk geldiğimde Türkçem zayıftı. O zaman Rus kanalları da yoktu. Türk televizyonunda yayınlananları anlamıyordum. Eşimin ailesinden, çevremdekilerden öğrenmeye çalışıyordum. Başta zaten Türk kültürü, Türk müziği, Türk mutfağı ile hiç ilgilenmiyordum. Zaman geçtikçe anlamaya başladım ki Rus kültürü ile Türkiye'de yaşamak mümkün değil, kendini biraz değiştirmek zorundasın.

Rus uyruklu Olya ise medyanın etkisinin insandan insana farklılık gösterdiğini ileri sürmüştür:

Kültürel uyum açısından insana bağlı. Bazı tanıdıklarımı etkiliyor, bazılarını etkilemiyor. Bazıları uzun süre burada yaşasalar da ve medyayı sürekli takip etseler de, kendi kültürlerine sadık kalıyorlar. Hem yaşa da bağlı. Gençler daha kolay uyum sağlıyorlar. 20-25 yaş arası insanlar daha çok etkiye maruz kalıyorlar.

Post-Sovyet göçmenlerin medyanın kültürel uyum süreci kullanımına ilişkin görüşlerinin nitel çözümlemesinden edinen bulgulara göre katılımcıların çoğu medyanın yerel kültüre uyum sağlamada etkili olduğu fikrindedir. Medya Post-Sovyet göçmenlere yerel kültürü öğrenmeye yani tanımaya, anlamaya ve çözmeye yardımcı olmaktadır. Yerel kültürü bilmek göçmenlere yerel kültürden olan insanlarla kaynaşmaya ve yaşanan sıkıntıları çözmeye kolaylık sağlamaktadır. Ancak bazı katılımcılar medya kullanımının Post-Sovyet göçmenlerin uyum sürecini mutlak değil göreceli olarak etkilediği düşüncesindedir. Bu katılımcılara göre Post-Sovyet göçmenlerin Türkiye'deki yaşam süresi, Türkçe dil bilgisinin zayıf olması, Türkiye'ye yerleştikleri senelerde kendi dillerinde yayın yapan ulusaşırı medyanın olmaması, yaş ve etnik kültüre sadakat gibi kişisel özellikleri, maddi durumları medya kullanımının kültürel uyum sürecindeki rolünü belirlemektedir.

4.4.2. Yeni medya ve geleneksel medyanın kültürel uyum sürecine etkileri

Görüşmeye katılan bireylerin yeni medyanın ve geleneksel medyanın kültürel uyum süreci kullanımına ilişkin görüşlerini öğrenmek için katılımcılara hangi medyanın bu süreçte daha etkili olduğu sorulmuştur. Katılımcıların yaklaşık üçte biri geleneksel medyanın, üçte ikisi ise yeni medyanın bu süreçte daha etkili olduğunu beyan etmiştir.

Görüşmeye katılanların yanıtlarına dayalı olarak yerel kültüre uyum sürecinde geleneksel medya kullanımının daha etkili olduğunu belirtenlerin gerekçelerini geleneksel medya kullanım alışkanlıkları, geleneksel medya içerik zenginliği ve derinliği, geleneksel medya maddi erişim koşulları, kişisel özellikler odaklı geleneksel medya kullanımı gibi temalara ayırmak gerekir. Örneğin, Türkmenistan uyruklu Kveta geleneksel medyanın daha etkin olmasını bu medyayı daha fazla kullandıkları ile açıklamıştır: *“Televizyon tabi ki. Her şeyi haberlerden duyuyorsun. Ben sürekli haberleri izliyorum. Evde temizlik yaparken, yemek pişirirken, çocukla ilgilenirken... Daha çabuk duyuyorsun”*.

Geleneksel medyanın yerel kültüre uyum açısından daha etkili olduğunu bildiren katılımcıların bazıları bu fikirlerini geleneksel medyanın içerik zenginliği ve derinliği ile ilişkilendirmektedir. Katılımcılardan Türkmenistan uyruklu Cennet geleneksel medya ürünlerinin daha çok bilgi içerdiğini ileri sürmüştür: *“Tabi ki geleneksel çünkü daha çok enformasyon var. Farklı konular, farklı programlar”*.

Azerbaycan uyruklu Cavidan geleneksel medyanın uyum sürecindeki etkisine ilişkin benzer beyanda bulunmuştur:

Yeni gelen birisi için geleneksel medya. Çünkü sosyal medya ile sadece Türkiye’den çevre edinmiyorsun, Azerbaycanlılarla da iletişime geçiyorsun. Geleneksel medyadan sadece Türk kanallarını izlediğin için etkileniyorsun. Türkstat’ta Azerbaycan kanalları yok. Türk kanalları da çoğunlukla Türkiye’deki durumu anlatıyor, Türk kültürünü farklı açılardan sunuyor.

Geleneksel medyanın Post-Sovyet göçmenlerin uyum sürecinde daha etkili olduğunu bildiren katılımcılar arasında medya türlerinin maddi erişim koşullarına istinat edenler de vardır. Katılımcılardan Türkmenistan uyruklu Meret geleneksel medya kullanımının maddiyatla ilişkisine dikkat çekmiştir:

Şimdi sosyal medyanın ulaşımı kolay çünkü cebinde. Ama sosyal medyada neler verildiği de önemli. Toplumun kültürü ile ilgili, toplumun tanıtımı ile ilgili temel bilgiyi vermiyorsa faydası olmaz. Pratikdir, ama insan faktörüne bağlı ve anlık bilgi sunuyor. Geleneksel kaynaklar daha etkili. Çünkü orada çeşitli, derin bilgiler veriliyor ve süre çok. İnsan saatlerce televizyonun önünde oturuyor. Sosyal medyanın kullanımı için paranın olması gerekir.

Görüşmeye katılanlar arasında geleneksel medyanın kültürel uyuma etkisini Post-Sovyet göçmenlerin kişisel özellikleri ile açıklayanlar da vardır. Yeni medya

kullanımının yaygın olmasına rağmen geleneksel medyanın kendi uyum sürecinde daha etkili olduğunu bildiren Azerbaycan uyruklu İnce bu düşüncesini kişisel öğrenme yöntemleri ile açıklamıştır:

Tabii sosyal medya daha yaygındır çünkü çok kullanışlıdır. Herkesin cebinde gezdireceği bir şeydir. Televizyonu otobüste falan izleyemiyorsun. Bir de canlılık var. Canlı olduğu için daha çekici geliyor. Özellikle bloglarda, forumlarda seni ilgilendiren konuyu sorup öğrenebiliyorsun. Pratik bilgi ediniyorsun. Ancak bu kişiye de bağlı. İnsanların öğrenme yöntemleri farklı. Bende görsel hafıza iyidir. Bu yüzden özellikle dil öğrenmemde televizyon, dergi çok kullandım. Yani geleneksel medya uyum sağlamama daha çok yardımcı oldu.

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak bazı katılımcıların geleneksel medyanın kültürel uyum sürecindeki olumsuz yansımalarına değinmektedir. Bu olumsuz yansımalar geleneksel medyanın dil odaklı anlatma ve kültürü tanıtmaya problemlerini içermektedir. Geleneksel medyanın dil odaklı anlatma problemi Rus uyruklu katılımcılar tarafından dile getirilmektedir ve yerel geleneksel medyanın yayın dilinin Post-Sovyet göçmenler için anlama zorluğu oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle Türk geleneksel medyasının göçmenlerin kültürel uyum sürecine etkisinin az olduğunu söyleyen Rus uyruklu Aleksey Türkiye ile ilgili Rusça ve İngilizce yayın yapan televizyon kanallarının kurulmasını önermiştir:

Bence eğer Türkiye’de Türkiye’deki olayları yayınlayan Rusça ve İngilizce kanallar olsaydı, göçmenlerin entegrasyonuna daha çok faydalı olurdu. Haber programlarına büyük ihtiyaç var. Türkiye’de olup biteni bilmek istiyorum. Burada yaşayan Rus arkadaşlardan bilgi edinmeye çalışıyorum, ama çoğu deve kuşu gibi kafasını kuma gömüp çevreleri ile ilgilenmiyor. Rus topluluğu aracılığıyla Türk kültürünü öğrenmek imkânsızdır, öğrenmek için Türkçeyi bilmek gerekir...

Geleneksel medya kullanımının Post-Sovyet göçmenlerin yerel kültüre uyum sağlamalarında olumsuz etkiye neden olduğunu söyleyen Azerbaycan uyruklu Melek fikrini yerel medyanın yerel kültürü doğru yansıtmamasıyla izah etmiştir:

Benim geldiğim yıllarda Türk kültürü ile ilgili programlar Avrupa tarzındaydı, Türkiye ile hiç ilgisi yoktu. Bu yüzden Türkiye’ye geldiğimde şok geçirdim. Türkiye’nin programlar, makaleler sayesinde oluşmuş Avrupayı, modern imajı ile benim burada gelip gördüğüm gerçeklik arasında büyük fark vardı. Eğitim düzeyi, kültür düzeyi çok düşüktü. Kamera önünde açık, bakımlı ve makyajlı sunucular otursalar da, kamera arkasında çalışanların hepsi kapalıydı. Televizyon kanallarında müzik programları yayınlansa da çocukların

müzik eğitimi alma olanağı yoktu. Yeni yeni Türk kültürü ile ilgili programlar çıkmaya başlıyor...

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak kültürel uyum sürecinde yeni medya kullanımının Post-Sovyet göçmenler için daha etkili olduğuna ilişkin beyanları yeni medya olanakları odaklı erişim kolaylığı, kişisel özellikler odaklı yeni medya kullanımı ve kültürü dil odaklı anlama probleminde çözüm olma olarak temalara ayırmak olanaklıdır. Ancak bu temalar katılımcıların beyanlarında iç içe geçmiş şekildedir. Yeni medya olanakları odaklı erişim kolaylığı yeni medya araçlarının kullanıcılara sunduğu seçim özgürlüğü, kullanışlılığı, çoklu ortam, sanal gerçeklik, canlı iletişim ve interaktiflik, sermayeden bağımsızlığı gibi üstünlükleri içermektedir.

Yeni medya kullanımının Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyumu sürecinde daha etkili olduğunu beyan eden katılımcılardan Azerbaycan uyruklu Hatice düşüncesini yeni medya araçlarının sunduğu seçim özgürlüğü ile ilişkilendirmiştir: *“Kesinlikle sosyal medya etkilidir. Geleneksel medya dayatmadır, sana okuman gerekeni okutturuyorlar, izlemen gerekeni izlettiriyorlar. Sosyal medyayı da yönetiyorlar, ama sana biraz özgürlük alanı tanıyorlar. Sunulanları reddetme imkânın var”*.

Yeni medyanın kültürel uyum sürecinde etkili olduğunu söyleyen katılımcılardan yeni medyanın çoklu ortam, sanal gerçeklik, canlı etkileşim ve anında yanıt alma özelliklerine değinenler de vardır. Örneğin Azerbaycan uyruklu Hüseyin yeni medyanın etkisini *“Sosyal medya daha etkilidir. Özellikle gençler arasında geleneksel medyanın fazla etkisi yok. Tüm özellikler internette toplanmış, görüntü, ses, yazı. Bu yüzden hepsi orada”* cümleleriyle açıklamıştır.

Türkmenistan uyruklu Bahram yeni medyanın sermayeden bağımsızlığına dikkat çekmiştir. Bahram’a göre yeni medya araçlarının geleneksel medya türlerinden farklı olarak sermayeye bağımsız olması güvenilirliğini ve etkililiği artırmaktadır:

Şu anda sosyal medya daha etkilidir. Nedeni de radyoyu ve televizyonu kurmak için belirli bir sermayeye ihtiyaç var. Radyo ve televizyon bu sermayeye bağımlıdır. Dolayısıyla sermaye sahipleri bunları (radyo-televizyonu) kendisi için kullanıyor toplum için kullanmıyor. Radyo ve televizyon güvenilirliğini kaybetmiş durumdadır. Sosyal medya sermayeye bağımlı değil, insan faktörüne bağımlıdır. Dolayısıyla şu anda sosyal medyada bir haber televizyondan daha çabuk yayılıyor ve daha güvenilirdir. İnan bana insanlar sosyal medyaya daha çok güveniyor ve daha çok kullanıyor.

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak katılımcılar arasında yeni medyanın kültürel uyum süreci kullanımındaki etkisini Post-Sovyet göçmenlerin sosyal-psikolojik gereksinimlerinden kaynaklanan kişisel özellikler odaklı kullanımına değinenler de yer almaktadır. Katılımcılardan Türkmenistan uyruklu Gönçe Facebook'taki Türkmenistan grubunun sadece Türkiye'deki değil, tüm dünyadaki Türkmenistanlı göçmenlerin kişisel gereksinimlerini gidererek uyum sürecini kolaylaştırdığını ileri sürmüştür. Bu gereksinimler yerel kültüre uyum bağlamında yurttaşlarından sosyal-psikolojik desteğin alınması ile engellerin üstesinden gelinmesini içermektedir.

Rus uyruklu Natalya ise yeni medyanın etkisini Post-Sovyet göçmenlerin güvenilir ve gerçekçi bilgi gereksinimlerinin yeni medya ile tatmin etmeleri ile açıklamıştır:

Enformasyon yükü açısından tabii ki radyo-televizyon kültürle ilgili daha çok bilgi veriyor. Ancak bence sosyal ağlar daha güvenilirdir ve gerçekçidir. Çünkü orada göçmenler doğrudan kendi hayatlarından, deneyimlerinden yazıyorlar. Günlük yaşamla ilgili yazıyorlar. Göçmenlerin ihtiyaçlarına daha uygundur.

Görüşme yanıtlarına dayalı olarak ortaya çıkan diğer bir tema yeni medyanın dil odaklı anlama problemine çözüm olma özelliğidir. Rus uyruklu katılımcılar dil engeli nedeniyle yerel geleneksel medyadan yerel kültür ile ilgili bilgi edinemedikleri halde, yeni medyadaki Rusça ulusaşırı kaynaklardan bu bilgiyi kolay edinmektedir. Katılımcılardan Rus uyruklu Anna yeni medyanın kültürel uyum sürecinde etkin olmasını kendi dillerinde yerel kültürle ilgili bilgi edinme olanağı ile ilişkilendirmiştir:

Şu an benim için dil sorunu yüzünden sosyal medya daha kullanışlıdır. Çünkü Rus gruplarında Türkiye ile ilgili Rusça paylaşımları okuyabiliyorsun. Bu nedenle Türkiye'de televizyon izlemeyi sevseler de, Rus göçmenleri çoğunlukla internette takılıyorlar. İnternet kullanımı daha yaygındır ve daha etkilidir.

Katılımcı yanıtlarına dayalı olarak yeni medyanın kültürel uyum süreci kullanımında yeni medya içerik yüzeyselliği ve maddi erişim koşulları gibi olumsuz yansımalar ortaya çıkmaktadır. Bazı katılımcılar yeni medyanın kültürel uyum sürecine etkisinin içerik yüzeyselliği sebebiyle kısıtlı olduğunu bildirmektedir. Katılımcılardan Rus uyruklu Aleksey yeni medyanın etkisine dair beyanında sosyal ağlardaki paylaşımların yüzeyselliği nedeniyle farklı bir bilgi edinme yöntemine başvurduğunu dile getirmiştir:

Benim için sosyal medya. Facebook'tan az da olsa Türk kültürüne ilişkin bilgi ediniyorum. (Nasıl? Rus gruplarından mı?). Evet, grupların paylaşımlarını da okuyorum, ama orada

daha çok günlük yaşamla ilgili konulardır: nerede ne almak olur? nerede ne satmak olur? Hem oradaki paylaşımlar yüzeyseldir. Ama şunu söyleyeyim Türkiye'deki yaşamla ilgili video paylaşımlarımın faydası oluyor. Uçak kazasından sonra Rusya'daki insanlar buradaki Rusları merak etmeye başladılar. Ben de Türkiye'deki yaşamla ilgili video çekip Facebook'ta paylaştım ki insanlar her şeyin normal olduğunu görsünler ve yorumlar aldım. Türkiye'de yaşayan Rusların yorumlarından durumla ilgili detaylı bilgi edindim, arkadaş edindim.

Rus uyruklu Mariya ise medya kullanımının kültürel uyum sürecinde genel olarak etkili olduğunu, ama Rus kadın göçmenlerin bir kısmının ailevi sorunlardan kaynaklanan maddi nedenlerle bu etki dışında kaldığını bildirmiştir. Mariya'ya göre eşlerinin maddi durumu ve kısıtlayıcı yaklaşımı Rus kadınlarını yeni medya araçlarına erişiminde sorun oluşturmaktadır:

Türkiye ile ilgili Rusça çevrimiçi gazeteler var, haber siteleri, gruplar var. Ama bunları okumak için internet erişimi, bilgisayar ve akıllı telefon lazım. Bakalım kadınlarımızın hepsinin imkânı var mı bunlara? Bende olduğu gibi bazı Türk aileleri Rus gelinini kendilerine benzetmeye çalışıyor ve yurttaşları ile iletişimini kısıtlıyor olabilirler...

Görüşme yanıtlarının çözümlemesinden edinen nitel bulgulara göre katılımcıların üçte biri geleneksel medyanın kültürel uyum sürecinde etkili olduğu bildirirken, üçte ikisi yeni medyanın etkili olduğunu ileri sürmüştür. Katılımcı yanıtlarına dayalı olarak geleneksel medyanın Post-Sovyet göçmenlerin yerel kültüre uyum sağlamalarına olumlu yansımaları geleneksel medya kullanım alışkanlığı, geleneksel medya içerik zenginliği ve derinliği, kişisel özellikler odaklı geleneksel medya kullanımı ile alakalı olurken, olumsuz yansımaları geleneksel medyanın yerel kültürü dil odaklı anlatma ve yerel medyanın kültürü tanıtmaya problemlerinden kaynaklanmaktadır. Yeni medyanın Post-Sovyet göçmenlerin yerel kültüre uyum sağlamalarına olumlu yansımaları yeni medya olanakları odaklı erişim kolaylığı, kişisel özellikler odaklı yeni medya kullanımı ve yeni medyanın kültürü dil odaklı anlama problemine çözüm olmayı içerirken, olumsuz yansımaları yeni medya içerik yüzeyselliği ve yeni medya maddi erişim koşullarından oluşmaktadır. Uyruklar arasında Rus katılımcıların çoğu uyum konusunda yeni medyanın etkili olduğunu bildirdikleri halde, Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcılar arasında her iki medyanın etkin olduğu beyan edilmiştir. Rus katılımcılar yeni medyanın etnik dilde yerel kültüre yönelik bilgi/enformasyon vermesi sebebiyle yerel kültürle bağın kurulmasında katkıda bulunduğunu bildirmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına dayalı olarak elde edilen sonuçlar tartışılmış ve alanyazınla ilişkilendirilerek genel bir çerçeve çizilmiştir. Bu çerçevede elde edilen araştırma sonuçlarından yola çıkarak gerçekleştirilecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma, Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel ve yeni medya kullanım amaçları ile kullanım özelliklerine dayalı olarak belirlenen eğilimlerin uyum sürecini nasıl etkilediğini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nicel ve nitel teknikleri içeren karma yöntem çalışmasında “Eş zamanlı/Paralel Yakınsayan” model kullanılmıştır. Nicel ve nitel verilerin paralel olarak toplandığı, ayrı ayrı analiz edildiği ve yorumda bir araya getirildiği bu model türünde nicel veriler için “Genel Tarama”, nitel verileri için “Etnografi” yaklaşımı uygulanmıştır. Amaçlı örnekleme tekniklerini içeren veri toplama sürecinde Türkiye'deki Post-Sovyet göçmen toplulukları arasında çoğunluğu oluşturan Azerbaycanlılar, Ruslar ve Türkmenistanlı katılımcılara sosyal ağlardaki grupları ve Ankara, Antalya, Eskişehir, İzmir ve İstanbul'daki dernekleri aracılığıyla ulaşılmış ve veri toplama süreci yaklaşık 4 ay sürmüştür. Veri toplanmasında veri toplama aracı, yarı yapılandırılmış görüşme ve katılımcı gözlem yaklaşımlarına başvurulmuştur. Veri toplama aracı ve görüşme sorularının belirlenmesi için 6 ay boyunca Post-Sovyet göçmenlerin sosyal ağlardaki gruplarda katılımcılara sanal gözlem yapılmıştır. Veri toplama aracı toplam 407 katılımcıya uygulansa da 219 katılımcıdan geçerli yanıt alınmıştır. Veri toplama aracını yanıtlayan bireylerin 98'i Azerbaycan, 99'u Rus ve 22'si Türkmenistan uyrukludur. 13'ü Azerbaycanlı, 11'i Rus ve 6'sı Türkmenistanlı olmak üzere toplam 30 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Post-Sovyet göçmenlerin yoğun şekilde yaşadıkları Antalya ilinde göçmen toplulukların resmi ve gayriresmi etkinliklerinde katılımcı gözlem yapılmıştır. Antalya ilindeki Azerbaycan derneklerinin aktif etkinliklerinin olmaması nedeniyle Eskişehir Azerbaycan derneğinde de gözlem gerçekleştirilmiştir. Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum süreci medya kullanım eğilimlerine ilişkin durumu yorumlamak için “Kullanımlar ve Doyumlar” ve “Uluslaşırıcılık” kuramları kullanılmıştır. Nicel veriler SPSS programı ile “Frekans”, “Aritmetik Ortalama” ve

“ANOVA” gibi betimsel ve yordamsal analiz teknikleri ile, nitel veriler ise “İçerik analizi” yöntemi ile çözümlenmiştir.

Kişisel Özellikler

Farklı bir ülkeye yerleşen göçmenlerin bu ülkenin kültürüne uyum sağlayabilmelerinde kişisel özellikleri büyük önem taşımaktadır. Yaş, uyruk, eğitim ve yerel kültürün dilini bilme düzeyi gibi kişisel özellikler yerel kültürün üyeleri ile iletişimi etkilemekte, yerel kültürün değerlerinin kabulüne ve yerel medya türlerinin tüketimine yansımaktadır. ABD’deki Kolombiyalı, Dominikli ve Salvadorlu göçmenler arasında gerçekleştirilen Karşılaştırmalı Göçmen Girişimciliği Projesi’nin verilerine göre eğitim, mesleki konum ve Amerika’daki tecrübe süresi gibi insan sermayesinin seviyesi yükseldikçe uluslararası eylemler aktifleşmektedir (Portes, 2003’den aktaran Vertovec, 2009).

Araştırma bulgularına göre, Türkiye’de yaşayan Azerbaycanlıların, Rusların ve Türkmenistanlıların büyük kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Bu da Castles’in (2018, s. 12-14) “göçün kadınsılaşma” eğilimi adlandırdığı kadınların çağdaş göç hareketlerindeki artan rolünün göstergesidir ve Post-Sovyet ülkelerinden Türkiye’ye olan göçlerle ilgili yaptığı araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir (Deniz, 2012; Erder, 2010; İçduygu, 2004; Özgür, 2015). Her üç uyruk arasında 20-35 yaş aralığında meslek sahipleri ve üniversite mezunları çoğunluğu, hiç bir melege sahip olmayanlar ve ortaokulla yetinenler ise azınlığı oluşturmaktadır. Post-Sovyet ülkelerindeki eğitim sistemine göre ortaokul 9 veya 11 yıllık eğitim veren kurumdur. Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlere ilişkin araştırmalar (Deniz, 2012; Gebelek, 2008; Özgür, 2015) bu göçmen topluluklarının diğer göçmenlere göre daha genç, eğitilmiş ve farklı mesleki becerilere sahip olduklarına yönelik bulgular edinmiştir. Bu da Post-Sovyet göçmenlerin Türk toplumuna ekonomik açıdan katkıda bulunma potansiyeline işaret etmektedir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların çoğunun düzenli, düzensiz veya kendi işini yaparak Türkiye’deki istihdam koşullarına katıldıkları tespit edilmiştir.

Post-Sovyet göçmenlerin çoğunun 1-5 yıl arasında Türkiye’de yaşadığı ve oturma izninden yararlandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların çoğunun İslam dini inancına sahip olduğu ve Türklerle evli oldukları tespit edilmiştir. Uyruklar açısından bakıldığında Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların çoğu İslam dinine inandığı halde,

Rusların çoğu Hristiyan dini inancına sahiptir. Ayrıca Ruslarda Türklerle evlenenlerin sayısının diğer uyruklara göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Özgür'ün (2015) çalışmasında da Azerbaycanlılar ve Ruslarla ilgili bu sonucu destekler nitelikte bulguya rastlanmaktadır. Bu da hem Azerbaycanlılar arasında aile birleşmesi göçünün yaygın olması (Dedeoğu, 2012); hem Türkiye'ye geliş nedenleri arasında Ruslarda evlilik, yaşam tarzı ve iklim koşullarını içeren sosyal nedenlerin, Azerbaycanlı ve Türkmenistanlılarda ise ekonomik durumu iyileştirme ve eğitim alma nedenlerinin yoğun olması ile açıklanabilir. Genel olarak araştırma bulgularına göre Türkiye'ye geliş nedenleri arasında evlilik, yaşam tarzı, iklim koşulları gibi sosyal gerekçeler ilk sırada yer almaktadır. Bu da Özgür'ün (2015) araştırmasındaki bulgularla benzerlik gösterdiği halde, Gebelek (2008) ve Deniz'in (2012) çalışmalarındaki bulgularla çelişmektedir. Araştırmacıların Post-Sovyet göçmenlerin geliş nedenleri ile ilgili bulguların çelişmesinin sebebi olarak katılımcı gruplarından kaynaklanmış olabileceği yorumu yapılabilir.

Katılımcıların kültürel uyumu açısından önemli olan kişisel özelliklerden biri Türkçe bilme- düzeyleridir. Araştırma bulgularına göre, çoğunluk Türkçeyi iyi veya çok iyi düzeyde bilmektedir. Kültürel farklılık nedeniyle Rusların Türkçe bilme becerisi diğer uyruklara göre daha zayıftır. Aynı zamanda Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar arasında Rusça bilme düzeyi de yüksektir. Genel olarak her üç uyrukta Türkçenin ve kendi dillerinin (Azerbaycanca, Rusça ve Türkmence) yanı sıra yabancı dil bilme durumu da vardır. Post-Sovyet göçmenlerle ilgili bu bulgular benzer araştırmaların (Deniz, 2012; Özgür, 2015) bulgularını destekler niteliktedir. Kişisel özelliklere ilişkin araştırma sonuçlarına göre Post-Sovyet göçmenleri özellikle de Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların Türk kültürüne uyum sağlamaya eğilimli olduklarını göstermektedir. Bu sonuçlar kültürel uyum ve medya kullanımına ilişkin sonuçlarla da örtüşmektedir.

Kültürel Uyum

Çağdaş göçmenler en az iki ülkenin sınırlarını aşan kültürlerarası etkileşime dayalı olarak yaşam sürdürmektedir. Göçmenler göç alan ülkeye yerleşerek bir taraftan yerel kültürle bağ kurmakta, diğer taraftan göç veren ülkenin kültürü ile ilişkilerini sürdürmektedir. Göçmenlerin yaşam biçimleri, sosyo-kültürel aidiyet ve sadakat

duyguları politik, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda her iki kültürle iletişime yönelik sürekli veya sık sık tekrarlanan eylemler çerçevesinde oluşmaktadır (Faist vd., 2013; Portes vd., 1999; Portes, 2001; Vertovec, 2003; Vertovec, 2004; Waldinger, 2015). Bu nedenle çağdaş göç bağlamında kültürel uyum iki kültürlü ilişkilere bağlı gerçekleşmektedir. Ulusaşırı göçmenlerin ana vatanlarına güçlü bağlılık duymaları ve farklı konularda katkıda bulunmaları, ülkelerindeki yakınları veya diaspora üyeleri ile sıkı bağlara sahip olmaları onların yerel kültüre “az uyum sağladıkları” anlamına gelmemektedir. Ulusaşırı eylemler kültürel uyum sürecinin ayrılmaz parçasıdır; bu sürece bir çok değişikene bağlı olarak olumlu ve olumsuz yansiyabilmektedir. Ulusaşırı bağlılık bir taraftan göçmenlerin yerel kültürün üyeleri ile etkileşimini zayıflatabilir, diğer taraftan ise yerel bağlamdaki zorluklarla baş etmeye ve yeni yaşam kurmaya yardımcı olabilir (Vertovec, 2009, s. 77-84).

Kültürel uyumda yerel bağ: Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerin çoğu kültürel uyum sürecini ulusaşırıçılık kuramına uygun olarak en az iki kültürle etkileşim içerisinde gerçekleştirmektedir. Katılımcılar etnik kültürü sürdürerek yerel kültüre uyum sağlamakta, yerel kültürün değerlerini etnik kültürleri ile karşılaştırarak benimsemekte ve uygulamaktadır. Bu nedenle araştırmaya katılan bireylerin kültürel uyum düzeylerinin uyruklar açısından farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Genel olarak her üç uyruğun temsilcileri yerel kültüre uyum sağlamaya eğilimli olsa da, kültürel benzerlik nedeni ile Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların Türk kültürüne uyum sağlaması Ruslara göre daha kolay görünmektedir. Post-Sovyet göçmenlerin ulusaşırıçı kültürel uyum eğilimleri seyahat, iletişim, bayram kutlama, dil kullanımı gibi eylemlerinde kendini göstermektedir. Bu eylemleri araştırmanın amacına dayalı olarak yerel kültürle iletişim, etnik kültürle iletişim ve günlük alışkanlıklar ve kültürel aidiyet açısından değerlendirmek uygundur.

Yerel kültürle iletişim durumu incelendiğinde katılımcıların yarısından çoğunun yerel kültürün üyeleri ile “çok iyi” ve “iyi” düzeyde iletişim kurdukları, Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların Ruslara göre Türklerle daha yüksek düzeyde iletişimde buldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların yarısından çoğu Türklerle hiçbir sıkıntı yaşamasa da, yaşayanlar arasında Rusların diğer uyruklara göre kültürel farklılıklar, dil ve din ile ilgili daha çok sorun yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitel bağlamda katılımcıların yerel kültürle ilişkileri genel olarak olumlu değerlendirilse de Türkiye’deki yaşamlarının özellikle ilk yıllarında farklı sorunlarla karşılaştıkları

belirlenmiştir. Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların kültürel farklılıklar ve sosyo-politik sistem farklılıklarıyla ilgili sorun yaşadığı halde Rusların daha çok kültürel farklılıktan kaynaklanan sorunlarla karşılaştığı ortaya çıkmıştır. Bu sorunların başında ise Türk ve Rus kültürleri arasındaki farklılıktan kaynaklanan dil engeli gelmektedir. Yerel kültürle iletişime ilişkin bu bulgular Deniz'in Ruslarla ilgili araştırma (2012, s. 68) bulguları ile kısmen çelişmektedir. Deniz'in edindiği bulgulara göre yerel kültürle sıkıntı yaşayan Rusların yüzdesi daha düşüktür, ama sorunlar arasında sosyo-kültürel uyumsuzluklar ilk sırada gelmektedir. Bu çelişkinin nedeninin katılımcı gruplarından kaynaklanabileceği yorumu yapılabilir.

Katılımcılar arasında yerel kültürün “yardımsever” ve “ilgili” gibi olumlu yaklaşımıyla karşılaşanlar “önyargılı” ve “meraklı” gibi olumsuz yaklaşımıyla karşılaşanlardan daha fazladır. Uyruklara bakıldığında Ruslar daha fazla olumsuz yaklaşımla karşılaşmaktadır. Nitel bulgulara göre ise katılımcılar akraba ve komşuluk ilişkilerinde, kurumlarda, iş yerlerinde, kamusal alanlarda hem olumlu hem olumsuz yaklaşımlara rastlamaktadır. Ancak bazı Azerbaycanlı katılımcılar “1. sınıf muamelesi” ve işe alımda Azerbaycanlı oldukları için kolaylık sağlanması gibi olumlu ayrımcılıkla da yüzleşmektedir. Ayrıca her üç uyruk için zamanla olumsuz yaklaşımın aşılması söz konusudur. Deniz'in (2012, s. 73) bulgularına göre de Türkler Azerbaycanlılara ve Türkmenistanlılara aynı dine inandıkları için daha olumlu yaklaşmakta ve dolayısıyla hayatlarını kolaylaştırmaktadırlar. Femenist çalışmalar yerel toplumun Post-Sovyet kadın göçmenlere olan yaklaşımına ilişkin çelişkili sonuçlar edinmiştir. Bloch (2010) yerel toplumun SSCB'den olan göçmen kadınları eğitilmiş ve kültürlü kabul ettiğini, Akalın (2014), Gebelek (2008), Koshulko (2015) ise uyuşmaktan bağımsız olarak bu kadınların ahlaki değerlerine ilişkin olumsuz düşüncelere sahip olduğuna ve önyargılı davranıldığına yönelik bulgular sunmuştur.

Kültürel uyumda etnik bağ: Etnik kültürle iletişim durumuna ilişkin araştırma sonuçlarına göre Post-Sovyet göçmenlerin yarısının yılda en az 1-2 kez ülkelerini ziyaret ettiği, çok az bir kısmının hiç ziyaret etmediği tespit edilmiştir. Türkmenistanlıların diğer uyruklara göre ziyaret sıklığının daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Ziyaret amaçları arasında ise sosyo-kültürel bağlılığın göstergesi olan akraba-arkadaş ziyaretlerinin ilk sırada olduğu belirlenmiştir. Ülke ziyaretleri ve ziyaret amaçlarına ilişkin nitel bulgular nicel bulgularla örtüşmektedir. Katılımcıların az bir kısmının farklı nedenlerden dolayı ülkelerine gitmedikleri yani etnik bağının zayıfladığı

bulgusuna ulaşılmıştır. Bu eğilim, Azerbaycanlı katılımcıların durumunda Türkiye’de kurdukları düzen, ekonomik ve kişisel sorunlardan kaynaklanırken Rus uyruklu katılımcıların durumunda ekonomik sorunlar, Türkiye’de kurdukları düzen ve iklimsel koşullardan ileri geldiği ortaya çıkmıştır. Türkmenistanlılara gelince Türkmenistan’daki politik durumun, göç ve sınır politikalarının katılımcıların ülkelerini ziyaret etmelerini olumsuz etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgular Özgür’ün (2015, s. 99-107) edindiği bulgularla genel olarak örtüşmektedir. Özgür’e göre Azerbaycanlıların ve Rusların yaklaşık üçte ikisinin yılda 1-2 kez ülkesine gittiği, gitme nedenleri arasında ise akraba ve arkadaş ziyaretleri ilk sırada olduğu belirlenmiştir.

Post-Sovyet göçmenlerin yaklaşık üçte ikisinin her gün etnik kültürden olan bireylerle iletişim kurduğu, iletişim aracı olarak en çok WhatsApp, Messenger ve Facebook kullandıkları tespit edilmiştir. Azerbaycanlıların ve Rusların WhatsApp, Türkmenistanlıların ise Line uygulamasını tercih ettikleri belirlenmiştir. Nitel bulgulara göre katılımcılar etnik bağı ifade eden akraba-arkadaş ilişkilerini sürdürmek için telefon ve yeni medya araçlarından faydalandıkları ortaya çıkmıştır. Uyruklara bakıldığında Ruslarda yeni medya araçlarının çeşitli, Türkmenistanlılarda ise sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Türkmenistan’daki politik durum, Facebook gibi sosyal ağların yasaklanması ve internet bağlantısının zayıf olması Türkmenistanlıların etnik kültürle iletişimini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Özgür’e (2015) göre Azerbaycan ve Rus katılımcıların yarısı köken ülkelerindeki ve diğer ülkelerdeki yakınları ile iletişim halinde olmak için internet üzerinden sosyal paylaşım sitelerini kullanmaktadır. Bu da yeni medya araçlarının Post-Sovyet göçmenlerin ulusaşırı yaşamlarındaki rolünün önemini göstermektedir.

Katılımcıların çoğunun Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerle iletişim düzeylerinin “iyi” ve “çok iyi” düzeyde olduğu, ama çok az kısmının göçmen derneklerin etkinliklerine “sık” ve “hep” şeklinde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Uyruklara bakıldığında Türkmenistanlıların dernek etkinliklerine katılımının daha zayıf olduğu ortaya çıkmıştır. Nitel bulgular nicel bulguları destekler niteliktedir. Katılımcıların bir kısmının Türkiye’deki etnik kültürden olan bireylerle yüz yüze görüştüğü, bir kısmının ise iş yoğunluğu ve uzun mesafe nedenleriyle ilişkilerini iletişim araçları ile devam ettirdiği tespit edilmiştir. Ancak dernek etkinliklerine katılıma eğiliminin daha zayıf olduğu ortaya çıkmıştır. Bu eğilimin, nitel bulgulara dayalı olarak Azerbaycanlıların ve Rusların örneğinde daha çok yoğunluk, aile nedenleri ve dernek

faaliyetinden memnuniyetsizlikle bağlantılı olduğu, Türkmenistanlılarda ise Türkmenistan'daki siyasi durumdan kaynaklanan korku, dernek yoksunluğu ve olan derneklerin faaliyetinin yetersizliği ile ilişkili olduğu söylenebilir. Genel olarak Post-Sovyet göçmen toplulukları arasında Rusların etnik ve yerel bağların sağlanmasına yönelik devlet kurumları, dernekler, vakıflar ve bireyler düzeyinde daha aktif faaliyet gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Özgür'ün (2015, s. 196-197) çalışmasındaki bulguları destekler niteliktedir. Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin toplumsal alanı ile ilgili çalışmasında Özgür (2015), Antalya'daki Rus topluluğu dernek ve bireysel düzeyde organize edilen etkinlikler çerçevesinde kültürlerarası etkileşimi geliştirmeyi ve kendi kültürünü sürdürmeyi hedeflemekte olduklarını vurgular. Azerbaycan topluluğu ise yeterli destek ve katılım olmamasından dolayı aktif değildir. Ayrıca, Azerbaycanlıların yerli toplumla ortak değerlere sahip olması da bu konuda önemli etken olabileceği düşünülmektedir.

Kültürel uyumda ulusaşırı bağ: Ulusaşırı bağlamda kültürel aidiyet ve günlük yaşam alışkanlıklarına ilişkin araştırma sonuçlarına göre Post-Sovyet göçmenlerin alışkanlıkları çoğunlukla en az iki kültürle ilişkilidir. Katılımcıların yaklaşık üçte birinin günlük yaşamda her iki kültürün üyeleriyle arkadaşlık ettiği, üçte ikisinin ise arkadaşlık ilişkilerinde etnik ve yerel kültür arasında tercih yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Uyruklar incelendiğinde Rusların Azerbaycanlılara ve Türkmenistanlılara göre yerel insanlarla arkadaşlık kurma eğiliminin daha zayıf olduğu tespit edilmiştir. Nitel bağlamda da uyruklara ilişkin benzer bulgular elde edilmiştir. Rusların Türkçe dil bilgisinin zayıf olması, günlük yaşamda yerel kültürün üyeleri ile arkadaşlık ilişkileri kurulmasında sıkıntılara neden olmaktadır. Bu durumun Türk ve Rus kültürleri arasındaki farklılıktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Genel olarak Post-Sovyet göçmenlerin arkadaşlık ilişkilerinde eğitim, iş, komşu, akraba, oturma yeri, anlaşma düzeyi gibi etkenlerin önemli olduğu söylenebilir.

Günlük yaşamdaki dil kullanımına bakıldığında katılımcıların çoğunun her iki dili kullandıkları tespit edilmiştir. Uyruklar açısından bakıldığında Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların Ruslara göre daha çok Türkçeyi kullanmaya eğilimli oldukları belirlenmiştir. Nitel bulgulara göre de günlük yaşamda Rusların Azerbaycanlılara ve Türkmenistanlılara göre Türkçeyi daha az kullandığı ortaya çıkmıştır. Bulguların bu şekilde çıkma sebebi Rusların Türkçe dil bilgisinin zayıf olması ve çevrelerinde yurttaşlarının daha çok olması, Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların ise dil

benzerliği nedeniyle kendi aralarında bile Türkçeye başvurması şeklinde açıklanabilir. Ayrıca, Azerbaycanlı ve Türkmenistanlı katılımcıların günlük yaşamında yerel ve kendi etnik dillerinin yanı sıra Rusçadan da yararlandıkları yorumu yapılabilir. Bunların yanı sıra her üç uyruktan olan katılımcıların yabancı dillerde konuştukları da ortaya çıkmıştır. Bu bulgular Antonova-Ünlü ve arkadaşlarının (2015, s. 402) Türkiye’deki Rus göçmenlerin dil tercihlerine ilişkin araştırmasındaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Bu araştırma bulgularına göre katılımcılar çevrelerinde bulunan insanlara bağlı olarak hem Türkçe hem Rusça konuşmakta, ama farklı psikolojik ve duygusal durumlarda Rusça kullanmayı tercih etmektedir.

Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerin çoğunun hem etnik hem yerel kültürün bayramlarını kutladığı, kendilerini her iki kültüre ait hissettikleri belirlenmiştir. Uyruklar açısından bakıldığında kültürel aidiyet konusunda Rusların diğer uyruklara göre etnik kültüre daha eğilimli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Azerbaycanlılar ve Türkmenistanlılar arasındaki katılımcıların az bir kısmı kendilerini sadece Türk kültürüne ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Nitel bulgulara göre Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların ulusaşırı aidiyet eğilimlerinin hem kültürel yakınlık hem ulusaşırı yaşam biçimi ile ilişkili olduğu, Rusların ulusaşırı kimliklerinin ulusaşırı yaşamdan kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Kendilerini Türk kültürüne ait hisseden Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların “Türk kültürü” ifadesini Türk halklarının ortak kültürü anlamında kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Azerbaycan derneklerinin etkinliklerinde ortak kültürel bağın simgesi olan Türk Keneşesi’nin bayrağının kullandığı tespit edilmiştir. Post-Sovyet göçmenlerine ilişkin çalışmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir. Özgür’ün (2015, s. 143-145) çalışmasında bulgu yüzdeleri farklı olsa da genel olarak Azerbaycanlıların Ruslara göre Türk kültürüne daha çok eğilimli olduğu, Dedeoğlu’nun (2012, s. 371) araştırmasına göre ise Azerbaycanlıların hayatta kalma stratejisi olarak Türk ve Müslüman kimlikleri üzerinden yerel toplulukla bağ kurdukları bulgularına ulaşılmıştır.

Medya kullanımı ve etkileri

Çağdaş göç bağlamında medya kullanımı ulusaşırı kültürel uyumun önemli etkenlerinden biridir. Göçmenler farklı kültürlere ait medya türlerini günlük tüketerek bu kültürlerle etkileşimde bulunmaktadır. Çünkü medya hem kültürün üretiminde ve yaygınlaştırılmasında, hem aidiyet duygusunun oluşturulmasında bir araç rolünü

oyunmaktadır. Orgad'a (2012'den aktaran Pogliano, 2017, s. 20) göre medya imge, hikaye ve sansasyon ortamları yaratarak bizim dünya hakkında bildiklerimizi biçimlendiren kaynaklar sunar. Bu sembolik kaynaklar bireysel ve toplu hayallerimizi besler. Appadurai'nin (1990'dan aktaran Appadurai, 1996, s. 8) fikrinde medya kolektif okuma, eleştirme ve zevk alma olanakları sağladığı için "topluluk duygusu" yaratmış olmaktadır. Bu da grup üyelerinin birlikte hareket etmelerine neden olmaktadır. Özellikle bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile göçmenler uluslararası yaşamlarında medyadan daha aktif yararlanmaya başlamıştır. Bilişim teknolojileri göçmenlere aile ve arkadaşları ile düzenli iletişim olanağı sağlarayarak uluslararası ilişkileri sıradanlaştırmıştır (Vertovec, 2009, s. 61).

Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım özellikleri: Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenleri uluslararası yaşam biçimine dayalı olarak en az iki kültüre ait geleneksel ve yeni medya kullanmaktadır; fiziksel olarak Türkiye'de bulunsa da medya aracılığı ile zihinsel, kültürel ve duygusal olarak kendi memleketleri ile de bağlarını sürdürmektedir. Ancak katılımcıların medya kullanım özellikleri uyruklar arasında kültürel benzerlik ve farklılık, dil benzerliği veya engeli, medya araçlarına erişim, dil bilgisi, kişisel zevk ve tercihleri gibi etkenlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Uyruklar açısından bu etkenlere ilişkin en önemli bulgu Rusların uluslararası geleneksel medya ve yeni medya ortamlarının diğer uyruklara göre daha fazla olmasıdır. Öyle ki Türkiye'de RTR ve ORT gibi Rusya'dan yayın yapan televizyon kanallarının uydu ile izlenmesi, zaman zaman Türk televizyon ve radyo kanallarında Rus programlarının (Matryoşka) yayınlanması, halihazırda gazete (Bosfor) ve derginin (Gündem Avrasya) basılması, Türkiye'deki Rus dilli göçmenlere yönelik çevrimiçi haber kaynaklarının faaliyet göstermesi söz konusudur. Türkiye'de Azerbaycan topluluğuna ait radyo ve televizyon kanalları zaman zaman faaliyet gösterse de halihazırda Azerbaycan kültürüne belli ölçüde yer veren TMB (Türk Müzik Birliği) televizyon kanalı yayınlanmakta ve bir dergi (Üç Çizgi) basılmaktadır. Türkmenistanlılara gelince Türkmenistan kültürüne ilişkin bir çevrimiçi enformasyon kaynağı (gundogar.org) bulunmakta, ancak göçmenler arasında pek de bilinmemektedir.

Araştırma bulgularına göre Türk medya türlerini kullanma ortalamalarının hem Post-Sovyet medya türlerini kullanma hem de Türkiye'de yayın yapan/basılan Post-Sovyet medya türlerini kullanma ortalamalarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun yerel medya türlerinin Türkiye arazisindeki erişim kolaylığı ile

ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Türk medya türlerinin kullanımına ait ANOVA sonuçlarına göre uyruklar arasında fark tespit edilmiştir. Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların Ruslara göre daha fazla Türk televizyon kanallarını izlediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu eğilim, Azerbaycan ve Türkmenistan uyruklu topluluklarda dil kullanım engelinin olmaması ve kendi kültürlerine ait ulusaşırı televizyon kanallarının eksikliği, Rus topluluklarında ise dil kullanım sorunlarının ve yeni medya kullanım alışkanlıklarının diğer uyruklara göre daha yaygın olması ile açıklanabilir. Türk radyo kanallarının dinlenmesi ve gazetelerinin okunmasına ilişkin sonuçlar incelendiğinde Azerbaycanlıların Ruslara göre daha çok yerel radyo ve gazete kullandığı belirlenmiştir. Bu farkın, Azerbaycanlıların Türk kültürüne daha yakın olması ve kendi kültürlerine ait ulusaşırı medya türlerinin eksikliği, Rusların ise kültürel fark nedeni ile dil sıkıntısı yaşamaları ve yeni medya kullanım alışkanlıklarının geleneksel medyaya göre daha yüksek olmasından kaynaklanabileceği söylenebilir.

Post-Sovyet medya türlerinin kullanımına yönelik ANOVA sonuçlarına göre uyruklar arasında benzer ve farklı kullanım eğilimleri tespit edilmiştir. Post-Sovyet televizyon kanallarının izlenmesi tercihleri uyruklar açısından farklılık göstermemiştir. Bu benzerlik Türkiye arazisinde Post-Sovyet televizyon kanallarından sadece Rusya federal kanallarının yayınlanması ve yayın içeriklerinin göçmen topluluklarının gereksinimlerine uygun olmaması ile açıklanabilir. Post-Sovyet radyo kanallarının dinlenmesinde ise Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların eğilimlerinin Ruslara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu fark Rusların yeni medya kullanımına ilişkin eğilimlerin Azerbaycanlılara göre yüksek olması, Azerbaycanlıların etnik kültürel içerikleri sürdürebilmeye dayalı medya kullanım eğilimlerinin güçlü olması ve Türkmenistanlıların kültür olarak Azerbaycanlılara daha yakın olmasının göstergesi olabilir. Post-Sovyet gazetelerinin okuma düzeylerine Azerbaycanlıların Ruslardan daha fazla gazete okuduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun Azerbaycanlı katılımcılar arasında eğitim amacı ile gelenlerin oranının yüksek olması ve aile bağlarının güçlü olması, Ruslarda ise göç nedenleri arasında sosyal yaşam ve iklim koşulların ilk sırada olması ve yeni medya kullanım alışkanlıklarının baskın olması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Türkiye’de yayın yapan/basılan Post-Sovyet medya türlerinin kullanımına ait ANOVA sonuçlarına göre uyruklar arasında benzer ve farklı kullanım eğilimleri saptanmıştır. Azerbaycanlıların Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet televizyon

kanallarını Ruslara göre daha fazla izlediği tespit edilmiştir. Bu fark nicel bulgulara dayalı olarak Azerbaycanlıların geleneksel medya kullanım alışkanlıklarının ve Rusların yeni medya kullanımına ilişkin eğilimlerinin daha güçlü olması, nitel bulgulara dayalı olarak Türk halklarının kanalının (TMB) hala varlığını sürdürmesi ve Rus televizyon programının (“Matryoşka”) kapanmış olması ile açıklanabilir. Türkiye’de yayın yapan Post-Sovyet radyo kanallarının dinlenmesine yönelik eğilimlerde ise uyruklar arasında fark bulunmamıştır. Bu durum saha incelemesine dayalı gözlem verileri çerçevesinde uyruklara ilişkin radyo programlarının olmaması ve açılrsa bile uzun süreli yayın hayatlarının olmamasının göstergesi olabilir. Türkiye’de basılan Post-Sovyet gazetelerinin okuma düzeylerine bakıldığında Azerbaycanlıların Türkmenistanlılara göre daha fazla gazete okuduğu belirlenmiştir. Bu bulgu nitel bulgular çerçevesinde Azerbaycanlıların az da olsa basılı medyasının olması (Üç Çizgi dergisi), Türkmenistanlıların ise erişebilecekleri bir basılı medya aracının olması ile bağlantılı olabilir. Ayrıca Azerbaycanlıların hem Rus hem de Türk gazete ve dergilerini okuma eğilimi gösterdiği, Türkmenistanlıların okuma alışkanlıklarının ise daha evrensel nitelikte olduğu öne çıkmaktadır.

Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım özellikleri: Yeni medya kullanım özelliklerine ilişkin ANOVA sonuçlarına dayalı olarak uyruklar arasında kullanım farkı tespit edilmiştir. Rusların Azerbaycanlılara göre daha çok yeni medya kullandığına ait bulgu elde edilmiştir. Bu fark nitel bulgulara dayalı olarak Rusların yeni medya ortam ve olanaklarının Azerbaycanlılara göre daha fazla olması, Türk geleneksel medya türlerinin kullanımında dil sıkıntıları yaşaması ve genel olarak Türk medya ürünlerinin kalitesinden memnun olmaması, Azerbaycanlıların dille bağlı olarak takip edebilecekleri geleneksel medya ortamlarının ve seçeneklerinin çok olması ile bağlantılı olabilir. Ayrıca nitel verilerine göre Azerbaycanlıların geleneksel medya türlerine ulaşmak için yeni medyayı kullandığı, Rusların ise bilgi edinmek, sosyalleşmek, topluluk oluşturmak ve göçmen topluluklar arası etkileşimi sürdürmek için yeni medyaya daha çok başvurduğu söylenebilir. Yeni medya kullanımındaki dil tercihlerine ait ANOVA sonuçlarına göre Azerbaycanlıların ve Türkmenistanlıların Türkçe kullanma eğilimi Ruslara göre daha yüksek, Rusların ise Rusça kullanma eğilimi diğer uyruklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum Azerbaycan ve Türkmenistanlıların Türk kültürüne yakın olması nedeni ile Türkçe kullanımda sıkıntı

yaşamaması, Rusların ise Türkçe kullanım bağlamında bir sorun karşılaşması ile açıklanabilir.

Türkiye'deki Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanımına ilişkin bu araştırma bulguları Antalya'daki Azerbaycan ve Rus uyruklu göçmenlere ilişkin araştırmanın (Özgür, 2015, s. 198-200) bulguları ile benzerlik göstermektedir. Özgür'e göre katılımcılar hem Türk hem kendi ülkelerinin medyasını yararlanmaktadır. Ancak Rus ve Azerbaycanlı katılımcıları birbirinden ayıran en önemli özellik, Rusların kendi kültürlerine ait kültürleşme araçlarını yoğun şekilde kullanırken, Azerbaycanlıların yeteri kadar kullan(a)mamasıdır. Ruslar Antalya'da kendi dillerinde elektron ve basılı medya ürünleri hazırlamakta, çevrimiçi haber kaynakları oluşturmaktadır. Azerbaycanlılar ise Türk medyasını daha çok takip etmekte, kendilerine ait bir medyaya gereksinim duymamakta, ülkelerinde olan biteni uydu kanalı ile izlemektedir. Bazı bulguların örtüşmemesi kısmen zamanla bağlantılı olabilir. Çünkü 2015 yılındaki Türkiye-Rusya krizinden sonra Rus topluluğunun bir çok elektron ve basılı medya araçları kapanmış, 2016 yılında Azerbaycan kanallarının uydu ile yayınına son verilmiş ve 2017 yılının Mart ayından itibaren Azerbaycan topluluğunun Üç Çizgi dergisi basılmaya başlanmıştır.

Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel medya kullanım amaçları: Post-Sovyet göçmenlerin medya kullanım amaçlarına ilişkin araştırma sonuçlarına göre katılımcılar geleneksel ve yeni medyayı kendi gereksinimleri doğrultusunda her iki kültüre yönelik kullanmaktadır. Yerel geleneksel medya kullanım amaçlarına ait ortalama puanları incelendiğinde Türk kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ilişkin puanın Türk kültürüne uyum sağlama ve Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma amaçlarına ilişkin puanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu da Ulusaşırıçılık kuramı çerçevesinde Post-Sovyet göçmenlerin yerel kültüre ilişkin değerlere seçici yaklaşımının göstergesidir. Çünkü ulusaşırı göçmenler yerel kültürü olduğu gibi kabul etmez, kendilerine uygun unsurları seçer veya bu unsurları kendilerine uygunlaştırarak uygular. Yerel geleneksel medya kullanım amaçlarına ait ANOVA sonuçları göre Azerbaycanlılar ile Ruslar arasında her üç amaca ilişkin fark tespit edilmiştir. Azerbaycanlıların yerel kültür odaklı geleneksel medya kullanım amaçlarının Ruslara göre daha yüksek olması Türk ve Azerbaycan kültürlerinin benzerliğinden kaynaklanabileceği söylenebilir. Türkmenistanlılara ait ortalama puanların farklılık göstermemesi ise nitel bulgulara dayalı olarak Türkmenistan kültürünün Rus ve Türk

kültürleri arasında yer alması ile açıklanabilir. Nitel verilere göre katılımcıların yerel kültür odaklı geleneksel medya kullanım amaçları arasında yerel kültürle ilgili bilgi/haber edinme ve yerel kültüre uyum sağlamanın yanı sıra sosyal-psikolojik gereksinim odaklı erişim de öne çıkmaktadır. Sosyal-psikolojik gereksinim odaklı erişim Post-Sovyet göçmenlerin yerel bağlamda dinlenmek, rahatlamak ve eğlenmek gibi gereksinimlerinin tatmin edilmesine ve dolayısıyla uyum süreçlerinin kolaylaştırılmasına hizmet etmektedir.

Uluslararası geleneksel medya kullanım amaçlarına ilişkin ortalamalara bakıldığında Post-Sovyet kültürü ile ilgili bilgi edinme ve Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amaçlarının yakın düzeyde olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda Uluslararasılık kuramına dayalı olarak göç eden toplulukların etnik kültürel bağlarını ve aile bağlarını sürdürme eğilimi öne çıkmaktadır. Uluslararası geleneksel medya kullanım amaçlarına ait ANOVA sonuçlarına göre uyruklar arasında bu iki amaca ilişkin fark tespit edilememiştir. Bu durum katılımcıların uyruklarından bağımsız olarak geleneksel medya aracılığıyla etnik kültürleri ile ilişkilerini sürdürme eğiliminin göstergesi olduğu söylenebilir. Nitel bağlamda ise katılımcıların Post-Sovyet kültürü ile ilgili bilgi edinme amacının yanı sıra etnik unsurları sürdürme, uluslararası kültüre uyum sağlama ve sosyal-psikolojik gereksinim odaklı erişim amaçları da ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar dil ve kültür gibi etnik unsurları sürdürmek için Post-Sovyet ülkelerinde yayın yapan veya basılan uluslararası medyayı kullandıkları halde, göçmen tecrübelerine dayalı uluslararası kültüre uyum sağlamak için Türkiye’de yayın yapan veya basılan uluslararası medyadan yararlanmaktadır. Çünkü Türkiye’de faaliyet gösteren uluslararası medya türleri göçmen topluluklarının gereksinimleri doğrultusunda içerik hazırlamaktadır.

Post-Sovyet göçmenlerin yeni medya kullanım amaçları: Yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ilişkin ortalamalar incelendiğinde Türk kültürü ile ilgili bilgi edinme amacına ait puanın, Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurma ve Türk kültürüne uyum sağlama amaçlarına ait puanlardan daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu eğilim yine Post-Sovyet göçmenlerin Uluslararasılık kuramına uygun kültürel uyum sergilediğinin yani yerel kültür unsurlarına seçici yaklaştığını göstermektedir. Yerel odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ait ANOVA sonuçlarına göre bu amaçlar bağlamında uyruklar arasında fark tespit edilmemiştir. Uluslararası göç bağlamında yerel kültürle bağ kurmak önemli bir gereksinim olduğu için her üç topluluğun yeni medya araçlarını eşit düzeyde bu amaçlar için kullanması beklenebilir bir davranıştır. Bu

amaçların yanı sıra nitel bağlamda ortaya çıkan farklı bir boyut paylaşmadır. Post-Sovyet göçmenler yeni medyanın teknolojik olanaklarından yararlanarak bu araçları yerel kültüre ilişkin bilgi edinme ve paylaşma amacı ile kullanmaktadır.

Uluslararası odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ait ortalamalara göre Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurma amacı Post-Sovyet kültürünü öğrenme amacından daha yüksek görünmektedir. Bu da nitel bulgulara çerçevesinde katılımcıların yeni medyayı sosyal-psikolojik gereksinim odaklı kullanma eğilimi ile açıklanabilir. Uluslararası odaklı yeni medya kullanım amaçlarına ait ANOVA sonuçlarına göre Post-Sovyet kültürünü öğrenmeye ilişkin uyruklar arasında fark bulunmazken Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşimde Rusların Azerbaycanlılardan daha ileride olduğu tespit edilmiştir. Post-Sovyet kültürünü öğrenme amacına ilişkin farkın oluşmaması etnik kültürün her üç topluluk için eşit anlam taşıması ile bağlantılı olabileceği söylenebilir. Ancak Post-Sovyet kültürü ile etkileşim konusunda Rusların daha önde olması nitel verilere göre Rusların kültür ve dil farklılığı nedenleri ile yeni medya araçlarını daha çok sosyalleşmek için kullanmasından kaynaklanabilir. Nitel bağlamda da sosyal etkileşim kurma, bilgi edinme ve paylaşma gibi boyutlar öne çıkmaktadır. Ancak bu boyutlar etnik kültürün yanı sıra uluslararası kültürle de bağlantılıdır. Çünkü katılımcılar yeni medya araçlarını sadece etnik kültüre değil, uluslararası yaşam biçimleri ve topluluklarına yönelik de kullanmaktadır. Aynı zamanda etnik unsurları sürdürme ve sosyal-psikolojik gereksinim odaklı erişim amaçları da söz konusudur. Post-Sovyet göçmenlerin yeni medyayı çok yönlü amaçlar için kullanması göç bağlamında sürdürdükleri uluslararası yaşam biçimi ile açıklanabilir.

Medyanın Post-Sovyet göçmenlerin uyum sürecine etkisi: Post-Sovyet göçmenlerin medyanın kültürel uyum süreci kullanıma ilişkin bulgularına dayalı olarak medyanın yerel kültürü tanımaya, anlamaya ve çözmeye yardımcı olduğu söylenebilir. Yerel kültürü bilmek göçmenlere yerel kültürden olan insanlarla kaynaşmaya ve yaşanan sıkıntıları çözmeye kolaylık sağlamaktadır. Ancak medyanın kültürel uyum sürecindeki rolü farklı etkenlere bağlıdır. Geleneksel medyanın Post-Sovyet göçmenlerin yerel kültüre uyum sağlamalarına olumlu yansımaları geleneksel medya kullanım alışkanlığı, geleneksel medya içerik zenginliği ve derinliği, kişisel özellikler odaklı geleneksel medya kullanımı ile alakalı olurken, olumsuz yansımaları geleneksel medyanın yerel kültürü dil odaklı anlatma ve yerel medyanın kültürü tanıtmaya problemlerinden kaynaklanmaktadır. Yeni medyanın Post-Sovyet göçmenlerin yerel

kültüre uyum sağlamalarına olumlu yansımaları yeni medya olanakları odaklı erişim kolaylığı, kişisel özellikler odaklı yeni medya kullanımı ve yeni medyanın kültürü dil odaklı anlama problemine çözüm olmayı içerirken, olumsuz yansımaları yeni medya içerik yüzeyselliği ve yeni medya maddi erişim koşullarından oluşmaktadır.

Sonuç olarak hem geleneksel hem de yeni medya Post-Sovyet göçmenlerin “iki dünya arasında”ki kültürel uyumuna önemli ölçüde olumlu yansımaktadır. Özgür’ün Antalya’daki Azerbaycanlılara ve Ruslara ilişkin araştırma (2015, s. 199-200) bulgusu da bu sonuca yakın niteliktedir. Özgür’e göre Rus göçmenler her iki kültüre ait medya ve diğer iletişim ortamlarını kullanarak göç veren ülke ile bağlantıyı canlı tutmakta, daha önemlisi ikili yaşam pratiklerini geliştirerek uluslararası topluluğa kültürleşme konusunda katkı sağlamaktadır. Ortak din, dil ve diğer kültürel unsurlar yardımıyla Türk toplumu ile bütünleşmeyi başarmış Azerbaycanlı göçmenler ise daha çok göç alan ülkenin yazılı ve görsel medyasını tercih etmektedir.

Yurt dışında yapılmış göç-medya araştırmalarında da medyanın kültürel uyumu olumlu etkilediğine ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu çalışmalar geleneksel ve yeni medya ayırımından çok yerel ve uluslararası medyanın etkisine odaklanmıştır. Genel olarak araştırma sonuçları yerel medyanın yerel kültür ile kültürel uyumu olumlu etkilediğine yöneliktir (Foner, 1997; Hwang ve He, 1999; Kim, 1977; Landry ve Bourhis, 1997; Lee ve Tsee, 1994; Miglietta ve Tartaglia, 2008; Moon ve Yi Park, 2007; Reeceve Palmgreen , 2000; Subervi-Velez, 1986). İtalya’daki göçmenlerin uyum sürecinde yaşam süresi, dil bilgisi ve medyaya maruz kalmasını irdeleyen Miglietta ve Tartaglia’ya (2008, s. 57-58) göre göçmenlerin yerel kültürdeki yaşam süresi yerel dil bilgisi düzeylerini ve yerel medyayı tüketim eğilimlerini artırmaktadır. Bu üç etken ise göçmenlerin uyum düzeyini yükseltmektedir yani göçmenler ne kadar çok yerel medyaya maruz kalırsa o kadar yerel kültürü benimsemektedir. Ancak bazı araştırma sonuçlarına dayalı olarak yerel medya kullanımının uyum sürecinin kolaylaştırılmasında katkıda bulunan tek bir etken değildir. Kanada’daki Rus göçmenlerin medya kullanımı ve kimlik oluşumunu araştıran Syskova’ya (2013, s. 70-78) göre yerel medya kullanımı kültürel uyumu kolaylaştıran etkenlerden sadece biridir ve yerel kültüre ait kimliğin oluşturulması için yetersizdir. Çünkü medyanın bu süreçteki rolü göçmenlerin medya kullanım amaçları, ilgilendikleri medya içeriği ve bu içeriği kabul etme yetisine bağlı olarak belirlenmektedir.

Göç bağlamında yapılan medya araştırmalarında ulusaşırı medyanın etkilerine ilişkin fikir ayrılığı vardır. Bazı araştırma sonuçlarına göre ulusaşırı medya göçmenlerin ihtiyaçlarını daha iyi karşıladığı için yerel kültür ile ilişkilerini olumlu etkilemektedir (Christiansen, 2004; Elias ve Lemish, 2009; Kvorostianov vd., 2011; Lauri, 2012; Reis, 2010; şanlıer Yüksel, 2008; Zhang, 2012). ABD'deki Brezilyalı göçmenlerin yerel ve etnik medya kullanımının kültürel uyuma etkisini inceleyen Reis'e (2010) göre her iki kültüre ait medya kullanımı, İngilizce dil bilgisi ve Kaliforniya'daki yaşam süresi kültürel uyumun sağlanacağına ait olumlu göstergeleridir. Bu sonuçlar etnik medyanın göçmenleri anaakım kültürden ayırdığına ve yeni çevreye uyumlarını engellediğine ilişkin iddiaları redd etmektedir.

Bazı araştırmalara göre ulusaşırı medya göçmenlerin etnik kültürle bağlarını güçlendirerek yerel topluma uyum sağlamasına olumsuz yansımaktadır (Crousher ve Rahmani, 2009; Elias, 2011; Jeffres, 2000; Komitto, 2011; Komito ve Bates, 2009; Lee ve Tse, 1994; Öztürk, 2005; Wang, 2006). Örneğin 2006-2012 yıllarda ABD'ye yerleşen müslüman göçmenlerin ulusaşırı odaklı Facebook kullanımının kültürel uyumdaki rolünü inceleyen Crousher ve Rahmani'ye (2009, s. 341) göre Facebook'u daha çok kendi toplulukları içerisinde (ingroup) iletişim için kullanan göçmenler yerel kültüre uyum sağlamaya daha az eğilimlidir ve bu kullanım alışkanlıkları arttıkça yerel kültürün olumsuz algılanması eğilimi de artmaktadır. Ancak ulusaşırı medyanın olumsuz etkisini sadece ulusaşırı bağı güçlendirme potansiyeli ile değil, aynı zamanda yetersiz ve yanlış bilgilendirme gibi yayın hataları ile de ilişkilendiren çalışmalar mevcuttur. Almanya'daki Türk toplumunun uyum sürecinde Türkçe gazetelerin etkilerini irdeleyen Öztürk'e (2005) göre bu gazeteler yerel ve etnik kültürlerle ilgili yeterli bilgi vermediği ve doğru bilgi vermediği için bir yandan Türkiye kökenli göçmeler arasındaki uzlaşmayı engellerken, öte yandan Alman toplumu ile uyum konusunda da ciddi engeller oluşturmaktadır.

Ayrıca, ulusaşırı medyanın etkisiz veya çelişkili etki gösterdiğine ilişkin bulgular sunan araştırmalar da vardır. ABD'deki Koreli göçmenlerin örneğinde medyanın kültürleşmeye ve iki kültürlüğe etkilerini irdeleyen Moon ve Yi Park'a (2007, s. 337) göre göçmenlerin etnik medyaya maruz kalması ne kendi kültürel kimliklerine yaklaştırmakta ne de Amerikan kültürel değerlerinin kabulüne hizmet etmektedir. ABD'deki yeni göçmenlerin medya kullanımı ve kültürel uyumuna ilişkin araştırma yapan Dalisay'a (2012, s. 157) göre etnik medya göçmenlerin yerel kültüre uyumunu

çelişkili biçimde etkilediği tespit edilmiştir. Çünkü göçmenler etnik medyayı bir taraftan yerel kültür hakkında bilgi edinmek için, diğer taraftan ise kendi kültürleri ile ilişkilerini sürdürmek için kullanmaktadır. ABD’deki Çinli göçmenler arasında medya kullanımı ve kültürel uyumu inceleyen Hwang ve He’nin araştırma (1999, s. 19) sonuçlarına göre de ulusaşırı medyanın uyuma etkisi çelişkilidir. Bir taraftan göçmenlere ev sahibi toplum hakkında bilgi vererek uyum sürecine katkıda bulunmakta, diğer taraftan ise yerel kültüre uyumu engelleyerek göçmenler arasında “getto”laşmaya neden olmaktadır.

Ulusaşırı medyanın etkisine ilişkin çelişkili sonuçlar geleneksel medya türünün yayın politikası, yeni medyanın teknolojik olanakları ve genel olarak çağdaş göçün ulusaşırı özellikleri ile bağlantılı olabilir. Nitekim “göç veren” ülkede yayınlanan veya basılan ulusaşırı medya bu ülke nüfusunun genelini hedef kitle olarak görmekte, bu kitlenin gereksinimleri doğrultusunda içerik hazırlamakta ve dolayısıyla etnik kültürel bağı güçlendirmektedir. Ancak “göç alan” ülkede faaliyet gösteren ulusaşırı medya kurumları göçmen topluluklarına hitap ettiği için göçmenlerin ulusaşırı yaşamına ilişkin içerik hazırlamakta yani her iki kültürle ilişkileri sağlamakta ve ulusaşırı topluluğun yaşamını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda ulusaşırı medya araçlarının bu kültürleri ne kadar doğru yansıttığı da önemli etkidir. Yeni medya ise kullanıcılara sağladığı kullanım özgürlükleri sayesinde her iki kültür odaklı kullanabilmekte ve kültürel uyumu göçmenlerin kullanım amacına bağlı olarak etkilemektedir. Bunların yanı sıra çağdaş göç, küreselleşme, ulaşım ve bilişim teknolojilerinin gelişimi sayesinde aynı anda en az iki kültürle etkileşim bağlamında gerçekleşmektedir. Bu nedenle bazı araştırmacılar ulusaşırı medyanın sağladığı ulusaşırı/etnik bağları kültürel uyuma engel olarak değerlendirmektedir. Ancak ulusaşırı göç bağlamında ulusaşırı bağlar kültürel uyum sürecinin ayrılmaz parçasıdır.

5.2. Öneriler

Bu araştırmanın sınırlıklarından hareket ederek ileride yapılacak benzer çalışmaların bu eksikleri tamamlaması için bazı konulara dikkat edilmesi gerekir. Öyle ki çalışmanın sadece 1. kuşak Post-Sovyet göçmenleri kapsadığını göz önünde bulundurarak ileride yapılacak olan araştırmaların 2. kuşak Post-Sovyet göçmenleri de içermesi önerilmektedir. Çünkü 2. kuşağın doğuştan itibaren yerel kültürle temasta

olması kuşaklar arasında kültürel uyum ve medya kullanım eğilimlerinin değişiklik gösterebilir.

Bu araştırmada Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum düzeyine ve medya kullanımına yönelik olarak zaman sınırı konulmamıştır. Ancak araştırma sürecinde Türkiye'deki yaşam süresinin göçmenlerin kültürel uyum düzeyinin ve medya kullanım alışkanlıklarının belirlenmesinde önemli etken olduğu öne çıkmıştır. Bu nedenle ileride yapılacak olan çalışmalarda zaman sınırının konulması önerilmektedir.

Bu araştırma 1990'lı yıllardan günümüze kadar Post-Sovyet ülkelerinden Türkiye'ye göç eden bireyleri kapsamakta olup göçmenler arasında geliş yıllarına göre ayırım yapılmamıştır. Ancak bu yıllar içerisinde her iki tarafta ekonomik, politik, sosyo-kültürel ve teknolojik değişimler gerçekleşmiştir. Bu değişikliklerin göçmenlerin kültürel uyum ve medya kullanım eğilimlerine yansıtacağı öngörüldüğü için ileride yapılacak olan çalışmalarda geliş yılı etkeninin göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

Bu araştırmada Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum süreci medya bağlamında ele alınmıştır. Özellikle 2. kuşak Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyumla birlikte ekonomik, sosyal, eğitim odaklı yerel kültüre katılım düzeylerine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Araştırmada Post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum sürecinde medya kullanımı ortaya konulmaktadır, bu kullanım süreci içerisinde gereksinimlerine dayalı medya içeriği geliştirmeye yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Araştırmada özellikle öne çıkan medya kullanım gereksiniminin kültürel uyuma önemli etkisi çerçevesinde farklı göç topluluklarının aktif katılımını odak alan ve işbirliğine dayalı uygulamalı çalışmalar planlanabilir.

Araştırma Post-Sovyet göçmenler bağlamında Azerbaycan, Rus ve Türkmenistan topluluklarının uyum sürecini sorgulamaktadır. Örneklem grubunun daha geniş tutulmasına dayalı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Araştırmada uyruk değişkenine göre gerçekleştirilen çok değişkenli karşılaştırmalar benzer araştırmalarda farklı değişkenler bağlamında yeniden yorumlanıp farklı ve bütüncül bir bakış ortaya konulabilir.

Araştırmada uyruk değişkeni uyum süreci bağlamında kültürel uyum sorgulanırken kültürel hazırbulunuşluk düzeyi bir değişken olarak yorumlanmamıştır. Benzer araştırmalarda örneklem grubunun kültürel hazırbulunuşluk düzeyi dikkate alınarak aradaki ilişki ve fark incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, Nermin. (2002). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abazov, R. (2009). Current trends in migration in the Common Wealth of Independent States, *UNDP Human Development Reports Research Paper*, August 2009. https://mpr.ub.uni-muenchen.de/19220/1/MPRA_paper_19220.pdf (Erişim tarihi: 12.03.2017)
- Akalın, A.E. (2014). Kadınların toplumsal ve iktisadi varoluş stratejileri üzerine sosyolojik bir analiz. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Akbulut, Y. (2011). Verilerin analizi. İçinde (Ed. A.A.Kurt). *Bilimsel Araştırma yöntemleri* (s.141-164), Eskişehir: AÖF.
- Akçay, H. (2011). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında sosyal medya kullanımı: Gümüşhane Üniversitesi üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Güz (33), 137-161.
- Anderson, B. (1991). *Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism*. London/New York: Verso.
- Andreassen, R. (2010). Sing a song, but stay out of politics: Two cases of representations of racial”ethnic minorities in the Danish media. *Media in motion. Cultural complexity and migration in the Nordic region* (Ed: E. Eide and K.Nikunen). Farnham: Ashgate Publishing Limited, pp. 163-180.
- Antonova-Ünlü, E., Sağın-Şimşek, Ç., Ateşman, E. and Lozovska, A. (2015) Russian Immigrant Diaspora in Turkey: Language Use, Preference and Attitudes. *Turkish Studies*, 16 (3), 391-410.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large. Cultural dimensions of globalization*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Arango, J. (2000). Explaining migration: A critical view. *International Social Science Journal*, 52 (165), 283- 296.
- Arslan, A. (2004). Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1-12.
- Atasoy, F. (2005). *Küreselleşme ve milliyetçilik*. Ankara/İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.

- Aydın, S. (2006). Post-Sosyalist ülkelerde açığa çıkan işgücü ve Trabzon'da yabancı uyruklu kadın olgusu. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Muğla Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Baltaretu, C.M. and Balaban, D.C.(2010). Motivation in using social network sites by Romanian students. A qualitative approach. *Journal of Media Research*, 1 (6), 7-74.
- Bedarff, H. and Jakobeit, C. (2017). *Climate change, migration, and displacement. The underestimated disaster*. Hamburg: Greenpeace. <https://www.greenpeace.de/sites/www.greenpeace.de/files/20170524-greenpeace-studie-climate-change-migration-displacement-engl.pdf> (Erişim tarihi:24.07.2017)
- Belot, M. and S. Ederveen (2010). Cultural and Institutional Barriers in Migration between OECD Countries. *Journal of Population Economics*, 25 (3), 1077-1105.
- Belot, M. and S. Ederveen (2010). Cultural and Institutional Barriers in Migration between OECD Countries. *Journal of Population Economics*, 25 (3), 1077-1105.
- Ben-Rafel, E. (2010). Diaspora. *Sociopedia.isa*. <http://www.sagepub.net/isa/resources/pdf/diaspora.pdf> (Erişim tarihi: 15.05.2018).
- Berry, J.W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29 (2005), 697-712.
- Berry, J.W. (1997).Immigration acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 5-68.
- Борисенко, А.И. (2013). Мировой опыт взаимодействия с научными диаспорами. *Наука. Инновации. Образование*, 13, 279-282. [Borisenko, A.I. (2013). World experience of interaction with scientific diasporas. *The science. Innovation. Education*, 13, 279-282].
- Bostancı, M.N. (1999). Bir kolektif bilinç olarak milliyetçilik, (1.baskı). İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Bozdağ, Ç. (2015). Diaspora'dan Türkiye'ye bakış: Almanya'daki Türklerin medya kullanımını üzerine bir inceleme. *Global Media Journal TR Edition*, 6 (11), Fall, 144-157 .
- Brettel, C.B. & Hollifield, J.F. (2015). Introduction. *Migration Theory: Talking across disciplines* (Ed: C.B.Brettel& J.F.Hollifield). New York: Routledge, 3-11.
- Calhoun, G. (2007). Milliyetçilik, (Çev: B.Sütçüoğlu). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). *Göçler çağı modern dünyadauluslararası göç hareketleri*. (1. Baskı). (Çev: B. Uğur Bal ve İ. Akbulut). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, S. (2004). *The information age: Economy, society and culture. The power of identity*. (2. edition). II Cilt. Malden/Oxford/Carlton: Blacküell Publishing.
- Chami, R., Fullenkamp, C. and Jahjah, S. (2005). Are immigrant remittance flows a source of capital for development. *IMF Staff Papers*, 52 (1), 55-81.
- Chistyakova, O. (2015). Media myth influence on «other» culture formation in Russian society (In the context of external migration). *Scientific Almanac of the Black Sea Countries*, 1 (1), 60-65.
- Ciğerci, N. (2012). Bursa-Kırcaalı hattı: 1989’da gelen Bulgaristan göçmenleri örneği. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar*. (Ed: S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Çirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.107-135.
- Christiansen, C.C. (2004). *News media consumption among immigrants in Europe. The relevance of diaspora*, London,Thousand Oaks, CA and New Delhi: SAGE Publications, 4(2), 185-207.
- Cohen, R. (1997). *Global diasporas: an introduction*. London and New York: Routledge.
- Cohen, R. (1996). Diasporas and the state: From victims to challengers. *International Affairs*, 72 (3), July 1996, 507–20.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*. 78, 98-104.
- Croucher, S. ve Rahmani, D. (2015). A longitudinal test of the effects of Facebook use on cultural adaptation. *Journal of International and Intercultural Communication*, 8 (4), 330-345.
- Çakır, M. (2013). İnternet Haberciliğinde Yasadışı Göç Sorunu. (Ocak 2011 - Nisan 2012). *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 2013 Spring/Bahar 4(12), 105-124.
- Çoban, B. (2009). Medya, resmi tarih ve milliyetçilik. *MedyaMedya milliyetçilik ve şiddet*. (Ed: B.Çoban). İstanbul: Su Yayınevi, s. 29-73.
- Dalisay, F. (2012). Media Use and Acculturation of New Immigrants in the United States. *Communication Research Report*, 29 (2), April–June 2012, 148–160.

- Dedeoğlu, S. (2012). Göç ve hayatta kalma mücadelesi: Azerbaycanlı kadın göçmenlerin hayatta kalma mücadelesi ve endüstriyel üretim. *Migration Letters*, 9 (4), 365 – 372.
- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye’de göçmenlerin sosyal dışlanması: İstanbul hazır-giyim sanayinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66 (1), 27-48.
- Dekker, R. and Engbersen, G. (2014). How social media transform migrant networks and facilitate migration. *Global Networks*, 14 (4), 401-418.
- Deniz, A., Özgür, E.M. (2010). Antalya Ruslar için uluslararası toplumsal bir alan mı oluyor? Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, *VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, II. Seksiyon: Mekânsal ve Yaşamsal Nüfus Süreçleri. 3-5 Kasım 2010, Ankara.
- Deniz, A. (2012). Rusya’dan Antalya’ya Uluslararası Göç ve Bu Göcün Sosyo-Mekansal Sonuçları. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
- Deniz, A., Özgür, E. M. (2013). Antalya’daki Rus Gelinler: Göçten Evliliğe, Evlilikten Göçe. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 27(2), 151-175.
- Dinçer, C.G. (2014). In between countries: Experiences of women migrant domestic workers from Georgia in Turkey. *Unpublished MA Thesis*. Middle East Technical University Graduate School of Social Sciences.
- Djelic, M. and Quack, S. (2010). *Transnational communities: shaping global economic governance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- European Commission Humanitarian Aid and Civil protection (2017). Turkey: Refugee Crisis. *ECHO Factsheet – Turkey – January 2017*.
- Eide, E. and Nikunen, K. (2010). Introduction: Change of climate. *Media in motion. Cultural complexity and migration in the Nordic region*. (Ed: E. Eide and K.Nikunen). Farnham: Ashgate Publishing Limited, pp. 1-18.
- Элебаева, А. (2009). Современные миграционные процессы в Кыргызстане. *Постсоветские трансформации: отражение в миграциях*. (Под редакцией Ж.А. Зайончковской и Г.С. Витковской). Москва : АдамантЪ, стр. 377-404.
- [Elebayeva, A. (2009). Modern migration processes in Kyrgyzstan. *Post-Soviet Transformations: Reflection in Migrations*. (Ed: J.A. Zayonchkovskaya and G.S. Vitkovskoya). Moscow: Adamant, pp. 377-404.]

- Elias, N. (2011). Russian-speaking media and their media: Still together? *Israel Affairs*, 17 (1), January 2011, 72–88.
- Elias, N. and Lemish, D. (2009). Spinning the web of identity: the roles of the internet in the lives of immigrant adolescents. *New Media & Society*, 11(4), 533-551.
- Ekiz Gökmen, Ç. ve Dedeoğlu, S. (2014). Bir göç stratejisi olarak uluslararası evlilikler: Marmaris’te yaşayan yabancı göçmen kadınlar örneği. *Türkiye ve yeni uluslararası göçler*. (Ed: M.Tuna), Bursa: Sentez, s.162-199.
- Emiroğlu, K. ve Suavi, A. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. MK
- Evanoff, R. (2006). Integration in intercultural ethics. *International Journal of Intercultural Relations*, 30 (2006), 421-437.
- Erder, S. (2010). Düzensiz göç, göçmen korkusu ve çelişen tepkiler. *Türkiye’ye uluslararası göç. Toplumsal koşullar - Bireysel yaşamlar*. (Ed: B.Pusch v e T.Wilkoszewski). İstanbul: Kitab Yayınevi, s. 41-55.
- European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection (2016). Turkey: Refugee Crisis. *ECHO Factsheet*. Turkey. May 2016.
- Faist, T. (2000). *The Volume and dynamics of international Migration and transnational social spaces*. Oxford: Oxford University Press.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. İstanbul: Bağlam yayınları.
- Faist, T. (2010). Transnationalization and development: Toward an alternative agenda. *Migration, development and transnationalization. A critical stance*. (Ed: N. Glick Schiller and T. Faist). New York/Oxford:Berghahn Books, pp.63-100.
- Faist, T., Fauser, M. and Reisaenauer, E. (2013). *Transnational migration*. Cambridge: Polity Press.
- Foner, N. (1997). The immigrant family: Cultural legacies and cultural changes. *IMR Volume*, 31 (4), Winter 1997, 0961-0974.
- Fortunati, L., Pertierra, R. and Vincent, J. (2012). Introduction: Migrations and diasporas - Making their world elsewhere. *Migration, diaspora and information technology in global societies*. (Ed: Fortunati, L., Pertierra, R. and Vincent, J.). New York and London: Routledge, pp. 1-21.

- Gebelek, G. (2008). The new international migration from a gender perspective: A case study of Post-Soviet “Servants of Tourism” in Antalya. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.
- Genel, M.G. (2011). Almanya’da yaşayan Türklerin Türk medyasını takip etme eğilimleri, *Atatürk İletişim Dergisi*, 1/Ocak 2011, 45-66.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve ulusçuluk*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gezduci, L.E. and D’Haenens, L. (2007). Culture-specific features as determinants of news media use. *Communications* 32 (2007), 193_222.
- Gielis, R. (2009). *A global sense of migrant places: towards a place perspective in the study of migrant transnationalism*. London: Blackwell Publishing Ltd & Global Networks Partnership.
- Гладуш, А.Д., Трофимова, Г.Н. Филиппов, В.М. (2008). *Социально-культурная адаптация иностранных граждан к условиям обучения и проживания в России*. Москва: РУДН. [Gladush, A.D, Trofimova, G.N and Filippov, V.M. (2008). *Socio-cultural adaptation of foreign citizens to the conditions of study and residence in Russia*. Moscow: RUDN.]
- Glick Schiller, N. (2005). Long Distance Nationalism. *Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around the World*. (Ed: M. Ember, C. R. Ember and I.Skoggard). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, pp.570–580.
- Göker, G. (2013). Göç, kimlik, aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Göktuna Yaylacı, F. (2012). Belçika’da yaşayan Türklerin yörecilik anlayışları ve toplumsal iletişim süreçleri: Belçika’daki Emirdağlılar ve Posoflulara ilişkin bir araştırma, *Yayımlanmamış Doktora tezi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2017). Türkiye göç raporu. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf (Erişim tarihi:19.10.2017).
- Grechke, H.M. (2012). Make yourself at home in www.ciberville.com: Meanings of proximity and togetherness in the era of “broadband society”. *Migration, diaspora and information technology in global societies*. (Ed: Fortunati, L., Pertierra, R. and Vincent, J.). New York and London: Routledge, pp. 124-138.

- Gripsrud, J. (2002). *Understanding media culture*. London : Arnold.
- Громцев, О.В. (2015). Политические и правовые аспекты регулирования транснациональной трудовой миграции: Сравнительный опыт России и стран Западной Европы. *Диссертация на Соискание Ученой Степени Кандидата Политических Наук*. Санкт-Петербургский Государственный Университет, Факультет Политологии.[Gromtsev, O.V. (2015). Political and legal aspects of regulation of transnational labour migration: Comparative experience of Russia and Western European countries. *Thesis for a Scientific Degreecandidate of Political Sciences*. St.Petersburg State University, Faculty of Political Science.]
- Guarnizo, L.E. (2003). The Economics of Transnationdl Living. *IMR*, 37(3), (Fall 2003), 666-699.
- Gülнар, B. (2011). Yabancı Öğrencilerde Kültürleşme ve Medya Kullanımı, *Global Media Journal*, 2 (3), 51-68.
- Gülнар, B. ve Aker, H. (2013). The relationship between depression interpersonal communication and media using among international students. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 7 (5), 1199-1205.
- Gülнар, B. ve Balcı, Ş. (2010). Yabancı uyruklu üniversite öğrencileri arasında kültürleşme ve televizyon izleme motivasyonları. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 1 (28), 447-484.
- Gülнар, B. ve Balcı, Ş. (2012). The relationship between life satisfaction, interpersonal communication and media usinh among foreign students. *International Journal of Multidisciplinary Thoughts*, 1 (2), 43-54.
- Gülнар, B. And Çakır, V. (2015). The relationship between loneliness media usage and hos?t language proficiency among foreign students. *The Macrotheme Review*, 4 (2), 43-55.
- Hall, A., Anten, T. and Cakim, I. (1999). Perceived typicality: American television as seen by Mexicans, Turks and Americans. *Critical Studies in Mass Communication*. 16(4), 436-455.
- Halpern, D. (2005). *Social Capital*. Cambridge: Polity Press.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin durumu: Kültürel değişimin kökenleri*. (Çev: S.Savran). İstanbul: Metis Yayınları.
- Hayır, C. (2016). Avusturya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin medya kullanımı üzerine bir inceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42, Bahar, 1-18.

- Held, D., McGrew A., Goldblatt, D. and Perraton, J. (1999). *Global transformations*. Cambridge: Polity Press.
- Held, D. and McGrew, A. (2007). *Globalization/anti-globalization. Beyond the great divide*. (2.Edition). Cambridge: Polity Press.
- Hepp, A., Bozdog, C. and Suna, L. (2012). Mediatized migrants:Media cultures and communicative networking in the diaspora. *Migration, diaspora and information technology in global societies*. (Ed: Fortunati, L., Pertierra, R. and Vincent, J.). New York and London:Routledge, pp. 172-188.
- Hopkins, L. (2009). Turkish transnational media in melbourne: a migrant mediascape. *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 11 (2), 230-247.
- Hobsbawn, E.J. (2010). *Milletler ve milliyetçilik. Program, mit, gerçeklik*. (Çev: O.Akinhay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hollifield, J.F. (2012). Why do states risk migration? *IPSA's 22nd World Congress of Political Science Reshaping Power Shifting Boundaries*, July 8-12, 2012, Madrid, Spain.
- Houtum, H. (2009). The war against unwanted immigrants: EU's border machine. *Challenges of global migration: EU and its neighbourhood*. (Ed: A.G.Ayata). Ankara: Zeplin İletişim Yayınları, pp. 31-40.
- Hwang, B. and He, Z. (1999). Media uses and acculturation among Chinese immigrants in the USA: A uses and gratifications approach. *Gazette*, 61 (1), 5-22. Sage Publications, London:Thousand Oaks&New Delhi.
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye'de Kaçak Göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınlar.
- İçduygu, A. (2009). AB-Türkiye ilişkileri ve uluslararası göç: Genel bir değerlendirme. *Yurt dışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum*. (Ed: M.Erdoğan). (1. baskı). Ankara: Ortion Kitabevi, s. 203-213.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye'de uluslararası göçün siyasal arkaplanı: Küreselleşen dünyada "ulus-devleti inşa etmek ve korumak". *Türkiye'ye uluslararası göç. Toplumsal koşullar - Bireysel yaşamlar*. (Ed: B.Pusch v e T.Wilkoszewski). İstanbul: Kitab Yayınevi, s. 17-40.
- İçduygu, A. ve Karaçay, B.A. (2015a). Critical reflections in migration research views from the North and the South. İstanbul: Koç University Press.
- İzıbrak, R. (1986). *Coğrafya terimleri sözlüğü*. Ankara: MEB Yayınları.

- Ihlamur-Öner, S.G. (2012). Ulus-ötesi göç sürecinde dini ağlar ve örgütler. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar.* (Ed: S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Çirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 309-335.
- Internal Displacement Monitoring Centre. (2017). *Global report on internal displacement.* <http://www.internal-displacement.org/globalreport/grid2017/pdfs/2017-GRID.pdf> (Erişim tarihi: 09.07.2017).
- International Organisation for Migration. (2008). Migration and climate change. *IOM Migration Research Series, No 31, Geneva.* https://www.iom.cz/files/Migration_and_Climate_Change_-_IOM_Migration_Research_Series_No_31.pdf (Erişim tarihi: 04.07.2017).
- Ионцев, В. и Ивахнюк, И. (2002). Россия в мировых миграционных потоках: Особенности и тенденции последнего десятилетия (1992-2011 гг.). *Мир в зеркале международной миграции.* (Под ред. В.Ионцев). Научная серия, Международная миграция населения: Россия и современный мир. Выпуск 10, Москва: Макс Пресс, стр. 31-55. [Iontsev, V. and Ivakhnuik, I. (2002). Russia in World Migration Flows: Features and Trends of the Last Decade (1992-2011). The World in the Mirror of International Migration. (Ed: V.Iontsev). Scientific Series, International Migration of the Non-Population: Russia and the Modern World. Issue 10, Moscow: Max Press, pp. 31-55.]
- Ivakhnuik, I. (2009). Russian migration policy and its impact on human development. *UNDP Human Development Research Paper.* August 2009. https://mpr.a.ub.uni-muenchen.de/19196/1/MPRA_paper_19196.pdf (Erişim tarihi: 12.10.2016)
- Jeffres, L., W., & Hur, K. (1980). The Forgotten Media Consumer-The American Ethnic. *Journalism Quarterly, 57(2), 10-17.*
- Jeffres, L.W.(2000). Ethnicity and ethnic media use. A panel study. *Communication Research, 27(4), August 2000, 496-535.*
- Karaçay, A.B. (2012). Türkiye-Avrupa göç sistemi: Misafir işçilikten ulus-ötesi kimliklere. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar.* (Ed: S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Çirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.399-417.
- Karaçay, A.B. (2015a). Introduction: Critical reflections on the immigration and asylum policies in Turkey. *Waves of diversity: Socio-political implications of international migration in Turkey.* (Ed: A.B.Karaçay, D.Ş. Sert ve Z.G. Göker). İstanbul: İsis Press, pp. 11-29.

- Karaçay, A.B. (2015b). The migration system between Russia and Turkey: Past trends and new prospects. *Waves of diversity: Socio-political implications of international migration in Turkey*. (Ed. A.B.Karaçay, D.Ş. Sert ve Z.G. Göker). İstanbul: İsis Press, pp. 57-93.
- Karim, K. H. (1998). From Ethnic Media to Global Media: Transnational Communication Networks among Diasporic Communities. *Transnational Communities Programme Working Paper Series, WPTC-99-02*. <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/karim.pdf> (Erişim tarihi: 19.10.2016)
- Kaşka, S. 2006. The New International Migration and Migrant Women in Turkey: The Case of Moldovan Domestic Workers. Mirekoc Research Projects 2005-2006. http://portal.ku.edu.tr/~mirekoc/reports/2005_2006_selmin_kaska.pdf (Erişim tarihi: 17.03.2017).
- Kaşka, S. 2007. Ev İçi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar. *Türkiye'de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri*. (Ed: F.A.Arı). İstanbul: Derin Yayınları.
- Kaya, A. (2014). Uluslararası göç teorileri bağlamında yeni göç türlerini anlamaya çalışmak: Türkiye'de "yabancı" ve "öteki" olmak. *Türkiye ve yeni uluslararası göçler*. (Ed: M.Tuna). Bursa: Sentez, s. 13-38.
- Kaya, A. (2015a). *Farlılıkların birlikteliği*. (1.baskı), İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Kaya, A. (2015b). Farklı göç türlerini yaşayan ülke: Türkiye. *Göçler ülkesi: alışırlar, göçmenler, araştırmacılar*. (Ed:L.Körükmez ve İ.Südaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.15-27.
- Kearney, M. (2005). The anthropology of transnational communities and the reframing of immigration research in California: The Mixtec Case. *International migration research. Constructions, omissions and the promises of interdisciplinarity*. (Ed: M. Bommers and E. Morawska). Hunts/Burlington: Ashgate, pp. 69-75.
- Keskinen, S. (2010). Borders of the Finish nation: Media politics and rape by 'foreign perpetrators'. *Media in motion. Cultural complexity and migration in the Nordic region*. (Ed: E. Eide and K.Nikunen). Farnham: Ashgate Publishing Limited, pp. 107-124.

- Kim, Y. (1977). Communication Patterns of Foreign Immigrants in the Process of Acculturation. *Human Communication Research*, 4(1), 66-77. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED137872.pdf> (Erişim tarihi: 21.04.2016).
- Kim Y.Y. (2009). Cross-Cultural Adaptation Theory. (Ed: S. W. Littlejohn and K. A. Foss). *Encyclopedia of communication theory*. Los Angeles, Calif: Sage, pp. 243-247.
- King, R. and Wood, R. (2001). *Media and migration: Constructions of mobility and difference*. New York: Routledge.
- Kirişci, K. (2003). Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration, Washington DC: Migration Policy Institute, *Migration Information Source Paper*. <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=176> (Erişim tarihi: 09.11.2016)
- Kivisto, P. and Faist, T. (2010). *Beyond a border. The causes and consequences of contemporary immigration. Sociology for a new century*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Wasington DC: Pine Forge Press.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012), Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163–184.
- Komito, L. (2011). Social media and migration: Virtual community 2.0. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62 (6), 1075-1086.
- Komito, L. and Bates, J. (2009). Virtually local: social media and community among Polish nationals inDublin. *Aslib Proceedings*, 61 (3), pp. 232 - 244. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/00012530910959790> (Erişim tarihi: 12.11.2016)
- Kosho, J. (2016). Media influence on public opinion attitudes toward the migration crisis. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 5 (05), 86-91.
- Koshulko, O. (2015). The migration of women from Ukraine and former Soviet Union countries to Turkey: differences, similarities and outcomes,. *Post-Doktora projesine ilişkin TUBİTAK raporu*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Küçük Kurt, M ., Hazar, Ç.M., Çetin, M. ve Topbaş, H. (2009). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı perspektifinden üniversite öğrencilerinin medyaya bakışı. *Selcuk İletişim Dergisi*, 6 (1), 37-50.

- Kvorostianov, N., Elias, N. and Nimrod, G. (2011). Without it I am nothing: The internet in the lives of older immigrants. *New media & society*, 14 (4), 583-599. <https://pdfs.semanticscholar.org/e310/eb58d183a9c1d4e1c2a7a60d527109ff42dc.pdf> (Erişim tarihi: 23.02.2016).
- Landry, R. and Bourhis, J. W. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23-49. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0261927X970161002> (Erişim tarihi: 14.11.2017).
- Lauri, M. (2012). Transnational spaces in the virtual world: Dominican migrant communities in the social media, *Unpublished Master's Thesis*, University of Helsinki, Finland.
- Lee, I. (2005). Mass media usage pattern and acculturation processed of Koreans living in Kentucky. *Global Media Journal*, 4(7).
- Lee W. and Tse D.K. (1994). Changing meedia consumption in a new home: Acculturation patterns among Hong Kong immigrants to Canada. *Journal of Advertising*, 13(1), 57-71.
- Levitt, P. (1998). Social remittances: Migration driven local-level forms of cultural diffusion. *International Migration Review*, 32 (4), 926-948.
- Levitt, P. (2001) *The transnational villagers*, Los Angeles: University of California Press.
- Levitt, P. and N. Glick Schiller (2004). Conceptualizing simultaneity: a transnational social field perspective on society. *International Migration Review*, 38 (3), 1002–39.
- Lewis, A., W. (1966). Sınırsız Emek Arzı ile İktisadi Kalkınma. (Çev. M.Berk). *İktisadi Kalkınma Seçme Yazılar*, ODTÜ, İİBF, Ankara, s. 89-131.
- Lordoğlu, K. (2009). Türkiye’de turizmde çalışan göçmenler ve işgücü piyasasında oluşan yeni sorunlar, https://kuvvetlordoglu.files.wordpress.com/2014/02/anvers_kongre_metni1.pdf (Erişim tarihi:10.11.2016).
- Lundby, K. ve Ronning, H. (1997). Medya-kültür-iletişim: Medya kültürü aracılığıyla modernliğin yorumlanması. *Medya, kültür, siyaset*. (Ed: S. İrvan). Ankara:Cantekin Matbaacılık.

- Ma, Y. (2017). The impact of social media use motives on psychological and sociocultural adjustment of international students. *Open Access Master's Thesis*, University of Rhode Island.
- Mai, N. (2004). "Looking for a More Modern Life...": the Role of Italian Television in the Albanian Migration to Italy. *Westminster Papers in Communication and Culture*, 1(1), 3- 22. file:///C:/Users/User/Downloads/200-392-1-SM.pdf (Erişim tarihi: 01.09.2016)
- Martin, P. (2011). Mexico–US Migration, NAFTA and CAFTA, and US Immigration Policy. *Migration, Nation States and International Cooperation*. (Ed: R.Hansen, J.Koehler and J.Money). New York: Routledge, pp. 75-87.
- Mayr, K. (2003). Immigration: Economic effects and political participation. An overview and assessment of the literature, *Working Paper*, Center for the Study of Globalisation and Regionalisation. Warwick. UK: University of Warwick. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.551.4103&rep=rep1&type=pdf> (Erişim tarihi: 06.07.2017)
- MCLUhan, M. (1962). *The Gutenberg galaxy: The making of typographic man*. Toronto: University of Toronto Press.
- Mantovani, G. (2012). New media, migrations and culture: From Multi- to Interculture. *Migration, diaspora and information technology in global societies*. (Ed: L. Fortunati, R. Pertierra and J. Vincent). New York and London: Routledge, pp. 21-34.
- Mao, Y. and Qian, Y. (2015). Facebook use and acculturation: The case of overseas Chinese professionals in Western countries. *International Journal of Communication*, 9, 2467–2486.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Massey, D. S. (1999). Why Does Immigration Occur? A Theoretical Synthesis. *The Handbook of International Migration: The American Experience*. (Ed: C. Hirschman, P. Kasinitz, J. DeWind), Russell Sage Foundation, New York.
- Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J.E. (2008). *Worlds in motion. Understanding international migration at the end of the millennium*. New York: Oxford University Press.

- Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J.E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3).
- Massey, D., Goldring, L., Durand, J. (1994). "Continuities in Transnational migration: An Analysis of Nineteen Mexican Communities. *American Journal of Sociology*, 99 (6), 1491-1533.
- Massey, D.S. and Taylor, E. (2004). Back to the Future: Immigration research, immigration policy and globalization in the twenty-first century. *International migration. Prospects and policies in a global market*. (Ed: D.S.Massey and J.E.Taylor). Oxford: Oxford University Press.
- Matsaganis, M., Katz, V. and Ball-Rokeach, S. (2011). Immigrants and Their Media. *Understanding Ethnic Media: Producers, Consumers, and Societies*. (Ed: M. Matsaganis, V.Katz and S. Ball-Rokeach). New York: SAGE Publications.
- Miglietta, A. ve Tartaglia, S. (2008). The influence of length of stay, linguistic competence, and media exposure in immigrants' adaptation. *Cross-Cultural Research*, 43 (1), p. 46-61.<http://ccr.sagepub.com/cgi/content/abstract/43/1/46> (Erişim tarihi: 22.12.2017).
- Moon, S. and Yi Park, C. (2007). Media effects on acculturation and biculturalism: A case study of Korean immigrants, *Mass Communication & Society*, 2007, 10(3), 319–343.
- Morawska, E. (2011). *A sociology of migration. (Re)making multifaceted America*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Мошняга, В. (2009). Миграции в Республике Молдова в трансформационном контексте. *Постсоветские трансформации: отражение в миграциях*. (Под ред. Ж.А. Зайончковской и Г.С. Витковской) Москва: АдамантЪ, стр. 187-225. [Moshnyaga, V.(2009). Migration in the Republic of Moldova in the transformational context. *Post-Soviet Transformations: Reflection in Migrations*. (Ed: J.A. Zayonchkovskaya and G.S. Vitkovskoya). Moskow: Adamant, pp.187-225.]
- Мукомель, В. И. (1999). Демографические последствия этнических и региональных конфликтов в СНГ/ *Социологические Исследования*, № 6, ст. 66-71.[Mukomel, V.I. (1999). Demographic consequences of ethnic and regional conflicts in the CIS. *Sociological Research*, No. 6, art. 66-71.]

- Mukhina, I. (2009). New losses, new opportunities: (Soviet) women in the shuttle trade, 1987-1998. *Journal of Social History*, 43 (2), 341-359
- Mutlu, E. (2012). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Sofos.
- Newhagen, E. J. and Rafaeli, S. (1996). Why communication researchers should study the internet: A dialogue. *Journal of Communication*, March, 4-13.
- Newman, L.(2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri*, I cilt, İstanbul: Yayınodası.
- OECD. (2017). Perspectives on Global Development 2017: International Migration in a Shifting World. OECD Publishing, Paris. http://www.oecd-ilibrary.org/development/perspectives-on-global-development-2017_persp_glob_dev-2017-en (Erişim tarihi: 17.06.2016)
- O’Leary, B. (1998). Ernest Gellner’s diagnoses of nationalism: a critical overview or what is living and what is dead in Ernest Gellner’s philosophy of nationalism. *The state of the nation. Ernest Gellner and the theory of nationalism*. (Ed:J.A.Hall), Cambridge: Cambridge University Press, pp. 40-91.
- Özdemir, F. ve Öner-Özkan, B. (2016). Türkiye’de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 2016, 4(8).
- Özgür, N. (2012). Modern Trükiye’nin zorunlu göçmenleri: Muhacirler, iskanlar, mübadiller, islamlar, soydaşlar, “G” grubu, mülteciler, “Tekne mültecileri”. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar*. (Ed: S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Çirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 199-217.
- Özgür, E.M. (2015). Rusya ve Azerbaycan’dan Türkiye’ye Göç ve Antalya’da Ulusaşırı Toplumsal Alan Oluşumu. Program Kodu: 1001, Proje No: 112K480, Ankara.
- Özkırımlı, U. (2013). *Milliyetçilik kuramları*. Eleştirel bir bakış, Ankara: Doğu Batı.
- Özkuş, D. (2012). Ulus-ötesi göç: Küreselleşmede kısıtlanan insan hareketliliği. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar*. (Ed: S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Çirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 483-501.
- Öztan, E. (2012). Göçmenlerin entegrasyonunda değişen modeller: “Çokkültürlü cennet”ten “çokkültürlü drama”ya - Hollanda ve göçmenleri. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar*. (Ed: S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Çirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 161-183.
- Öztürk, N. (2005). Azınlık grupların toplumsal entegrasyon sürecinde azınlık medyasının rolü. (Almanya’da yaşayan Türk toplumu ve Türkçe gazete). *Manas*

- Park, N., Kee, K.F. and Valenzuela, S. (2009). Being immersed in social networking environment: Facebook groups, uses and gratifications and social outcomes. *Cyber Psychology and Behavior*, 12 (6), 729-733.
- Pitkanen, P., İçduygu, A and Sert, D. (2012). Current characteristics of migrant transnationalism. *Migration and transformation: Multi-level analysis of migrants transnationalism*. (Ed: P. Pitkanen, A.İçduygu and D.Sert). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Pertierra, R. (2012). Diasporas, the new media and the globalized homeland. *Migration, diaspora and information technology in global societies*.(Ed: L.Fortunati, R. Pertierra and J.Vincent). New York and London: Routledge, pp.107-124.
- Pogliano, A. (2017). Media, migration, and sociology. A critical review. *Sociologica*. <http://www.sociologica.mulino.it/journal/article/index/Article/Journal:RWARTICLE:86988> (Erişim tarihi: 03.12.2017).
- Portes, A. (1997). Globalization from Below: The Rise of Transnational Communities. *Working Paper*, 98-01, Princeton University: USA. <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/portes.pdf> (Erişim tarihi: 27.12.2016).
- Portes, A., Guarnizo, L.E. ve Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies*, 22 (2).
- Portes, A. (2001). Introduction: the debates and significance of immigrant transnationalism, *Global Networks* 1, 3 (2001), 181–193.
- Pytlikova, M. and Adsera, A. (2010). The role of language in shaping international migration: Evidence from OECD countries 1985-2006, Institute for International Integration Studies, *First Tempo Conference in International Migration*, Dublin 28-29 October 2010 <https://pure.au.dk/ws/files/14036/Adserafinal.pdf> (Erişim tarihi: 20.12.2016).
- Rajagopal, A. (2006). A nation and its immigration: The USA after September 11. *Media and cultural theory*. (Ed: J.Curran and D.Morley). Abington UK/New York: Routledge, pp. 75-85.

- Reece, D. and Palmgreen, P. (2000). Coming to America: need for acculturation and media use motives among Indian sojourners in the US. *International Journal of Intercultural Relations*, 24 (2000), 807-824.
- Reichenberg, M. (2016). Adult immigrants' media usage and its function in host language training opportunities: A path analysis. *An International Online Journal*, 16 (1), 209-222.
- Reis, R. (2010). Uses of mass media for adaptation purposes: A quantitative study of Brazilian immigrants in Los Angeles. *Journal of Intercultural Communication*, 24. <https://www.immi.se/intercultural/nr24/reis.htm/> (Erişim tarihi: 06.04.2017).
- Садовская, Е. (2009). Казахстан в центральноазиатской миграционной субсистеме. *Постсоветские трансформации: отражение в миграциях*. (Под ред. Ж.А. Зайончковской и Г.С. Витковской). Москва: АдамантЪ, стр. 279-323. [Sadovskaya, Y. (2009). Kazakhstan in the Central Asian migration subsystem. *Post-Soviet Transformations: Reflection in Migrations*. (Ed: J.A. Zayonchkovskaya and G.S. Vitkovskoya). Moskow: Adamant, pp. 279-323.]
- Semyonov, M. and Lewin-Epstein, N. (2003). Immigration and ethnicity in Israel: returning diaspora and nation-building. *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel and Post-Soviet Successor States in comparative perspective*. (R.Münz and R.Ohlinger). London/Portland, Oregon: Frank Cass Publishers, pp.327-338.
- Schrooten, M. (2010). Virtual migrant communities 'Orkut' and the Brazilian case. *Working Papers - COMCAD*. (Ed: T.Faist). Bielefeld.
- Sheffer G. (2003). *Diaspora Politics: At Home Abroad*. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Shi, Y. (2005). Identity construction of the Chinese diaspora, ethnic media use, community formation and the possibility of social activism. *Journal of Media and Cultural Studies*, 19 (1), 55-72.
- Shichor, Y. (2003). Virtual transnationalism: Uygur communities in Europe and the quest for Eastern Turkestan independence. *Muslim networks and transnational communities in and across Europe*. (Ed: S.Allievi and J.S.Nielsen). Vol 1, Leiden and Boston: Brill, pp. 281-312.
- Smith, A.D. and Brinker-Gabler, G. (1997). Introduction. Gender, nation and immigration in the New Europe. *Writing new identities. Genders, nations and*

- immigration in contemporary Europe*. (Ed: G. Brinker-Gabler and S.Smith). Minneapolis:University of Minnesota Press, pp. 1-31.
- Subervi-Velez, F.A. (1986). The mass media and ethnic assimilation and pluralism. A review and research proposal with special focus on Hispanics. *Communication Research*, 13(1). January 1986, 71-96.
- Südaş, İ. (2012). Avrupa ülkelerinden Türkiye'nin Batı Kıyılarına yönelik göçler: Marmaris Kuşadası ve Ayvalık ilçelerinde karşılaştırmalı bir araştırma. *Yayımlanmamış Doktora tezi*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
- Südaş, İ. (2015). Biz turist istedik insanlar geldi. *Farklılıkların birlikteliği*. (Ed: A.Kaya) (1.Baskı). İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Syskova, N. (2013). Media use and identity construction among Russian immigrants in Canada. MA Thesis. University of Alberta.
- Şahin Kütük, B. (2015). Hollanda'da yaşayan Türklerde kimlik ve ulusötesi medya kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2015 Bahar (22), 203-218.
- Şanlıer Yüksel, Ö.İ. (2008). Türkiye'den Amerika Birleşmiş Devletleri'ne göç eden birinci kuşak göçmenlerin yararlandığı kitle iletişim ortamlarının ulusaşırı kimlik dönüşümüne etkileri, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı.
- Şimşek, A. (2012). Araştırma modelleri. İçinde (Ed. A.Şimşek). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (s. 80-107.) Eskişehir: AÖF.
- Şirin Öner, N.A. (2012b). Son mu, başlangıç mı? Göç çalışmalarında sosyal bir olgu olarak geri dönüş. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar*. (Ed: S.G. İhlamur-Öner ve N.A.Şirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 263-287.
- Şirin Öner, N.A. (2012c). Çabalar sonuç verecek mi? Avrupa Birliği'nin ortak bir göç ve sığınma politikası oluşturma girişimleri *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar*. (Ed: S.G. İhlamur-Öner ve N.A.Şirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.539-563.
- Танги, А. (2009). Размышления о миграции в постсоветских государствах. *Доклад для конференции Национальная идентичность в Евразии II: миграция и диаспора*. Wolfson College, Oxford, 10–12 июля 2009 г. [Tangi, A. (2009). Reflections on Migration in Post-Soviet States. *Report for the Conference*

- National Identity in Eurasia II: Migration and Diaspora*. Wolfson College, Oxford, July 10-12, 2009]
- Taran, P. (2009). Globalization, migration and human rights past and future keys to Turkish migration. *Yurt dışındaki Türkler:50. yılında göç ve uyum*. (Ed: M. Erdoğan). (1. baskı). Ankara: Ortion Kitabevi, s. 71-85.
- Thet, K.K. (2014). Pull and push factors of migration: A case study in the urban area of Monywa township, Myanmar. *News From the World Statistics*, 1(4), March 24, 2014.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslar Arası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Tabiyata göre nüfus. Basılmamış veri.
- UN Department of Economic and Social Affairs. (2017). Advance Copy. International Migration Report 2017, Highlights, New York. ST/ESA/SER.A/404.
- Unutulmaz, O. (2012). Gündemdeki kavram: “Göçmen entegrasyonu” - Avrupa’daki gelişimi ve Britanya örneği. *Küreselleşme çağında göç. Kavramlar, tartışmalar*. (Ed: S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Çirin Öner). İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 135-161.
- Uçak, O. (2017). Göç hareketleri ve medyada göçmen haberleri. *Yeni Medya Elektronik Dergi - JNM*, 1 (3) http://yenimedya.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2017/06/ejnm_v01i3104.pdf (Erişim tarihi: 10.07.2017).
- Ünal, Ü. (2014). Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: “Öteki” Bağlamındayabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *ZfWT*, 6(3). <http://diweltuertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/643/643> (Erişim tarihi: 14.02.2017).
- Vertovec, S. (2000). Fostering Cosmopolitanisms: A Conceptual Survey and A Media Experiment in Berlin. *ESRC Transnational Communities Research Programme Working Papers*. <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/vertovec.pdf> (Erişim tarihi: 06.04.2017)/.
- Vertovec, S. (2008). Migrant transnationalism and modes of transformation. *Rethinking migration. New Theoretical and empirical perspectives*. (Ed: A.Portes and J.DeWind). New York/Oxford: Berghahn Books, pp. 149-181.

- Vertovec, S. (2004). *Trends and impacts of migrant transnationalism. COMPAS Working Paper, No. 3.* Oxford: Centre on Migration Policy and Society. <http://www.compas.ox.ac.uk/media/> (Erişim tarihi:05.04.2017).
- Vertovec, S. (2003). Migration and other forms of transnationalism: Towards conceptual cross-fertilization, *International Migration Review*, 37 (3), 641–665.
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism. Key ideas.* London and New York: Routledge.
- Vihalemm, Triin (2018). The role of media in migration and integration, *Estonian Human Development Report 2016/2017 Estonia At The Age Of Migration*, Cooperation Assembly Foundation Press.
- Воробьева, О.Д. (2013). Немного теории. *Миграционное движение населения: теория, политика, практика, перспективы.* (Под ред. О.Д. Воробьевой и А.Б.Топилина). Москва: Московский Психолого-Социальный Университет. [Vorobyova, O.D. (2013). Some theory. *Migration movements of population: Theory, politics, practice, perspectives.*(Ed: O.D.Vorobyova and A.B.Topilin). Moscow: Moscow Psychosocial University]
- Waldinger, R. (2015). *The cross-border connection. Immigrants, emigrants and their homelands.* Cambridge/London: Harvard University Press.
- Waldinger, R. and Soehl, T. (2013). The political sociology of international migration: borders, boundaries, rights, and politics. *Routledge international handbook of migration studies.* (Ed: S.J.Gold and S.J.Nawyn). London and New York: Routledge, pp. 334-345.
- Walker, D. (1999). The media's role in immigrant adaptation: How first-year Haitians in Miami use media, *Journalism & Communication Monographs*, Autumn, 1 (3), 159-196.
- Wang, Z., Graaff, T. and Nijkamp, P. (2014). Cultural diversity and cultural distance as choice determinants of migration destination. *Tinbergen Institute Discussion Paper, TI 2014-066/VIII\.* <https://papers.tinbergen.nl/14066.pdf> (Erişim tarihi:29.07.2017).
- Williams, K. (2003). *Understanding media theory*, London: Arnold.
- Willis, D. B. (1992). Transnational culture and the role of language: An international school and its community. *The Journal of General Education*, 41, 73-95.

- Wise, R.D. and Covarrubias, H.M. (2009). Understanding the relationship between migration and development. Toward a new theoretical approach, *Social Analysis*, 53(3), Winter 2009, 85–105.
- Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, O. (2012). Yeni medya aracılığıyla sunulan yaam biçimleri:Twitter üzerinden Hilal Cebeci Örneği. *Küreselleşme, medya, toplum*. (Ed: E.Dağtaş). Ankara: BirGün Kitap Yayınları.
- Yoon, K. (2016). The media practice of ‘KaTalk’ in the face of Facebook: young Koreans’ use of mobile app platforms in a transnational context. *CriticalArts*, 30(2), 217-232.
- Юнусов, А. (2009.) Трудовая эмиграция из Азербайджана: стратегии и риски интеграции в рынок труда. *Постсоветские трансформации: отражение в миграциях*. (Под ред. Ж.А. Зайончковской и Г.С.Витковской). Москва: АдамантЪ, стр.227-264. [Yunusov, A. (2009). Labor emigration from Azerbaijan: strategies and risks integration into the labor market. *Post-Soviet Transformations: Reflection in Migrations*. (Ed: J.A. Zayonchkovskaya and G.S.Vitkovskoya). Moscow: Adamant, pp. 227-264]
- Zapata-Barrero, R., Gabrielli, L., Sanchez-Montijano, E. and Jaulin, T. (2013).The political participation of immigrants in host countries: An interpretative framework from the perspective of origin countries and societies. *INTERACT Research Report 2013/07*, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute. <http://interact-project.eu/docs/publications/Research%20Report/INTERACT-RR-2013-07.pdf> (Eri.im tarihi: 22.08.2017).
- Зайончковская, Ж., Мкртчян, Н. и Тюрюканова, Е. (2009). Россия перед вызовами иммиграции. *Постсоветские трансформации: отражение в миграциях*. (Под ред. Ж.А. Зайончковской и Г.С. Витковской). Москва: АдамантЪ, стр. 9-63.[Zaynchkovskaya, J., Mkrтчian, N. and Turukanova, Y. (2009). Russia before the challenges of immigration. *Post-Soviet Transformations: Reflection in Migrations*. (Ed: J.A. Zayonchkovskaya and G.S. Vitkovskoya). Moscow: Adamant, pp.187-225.]

- Zhang, Sh. (2012). Babel or great wall: Social media use in an acculturation context. *Phd Dissertation*. The Pennsylvania State University The Graduate School College of Information Sciences and Technology.
- Zhidkova, T. (2016). Media representations of migrant sex workers from former Soviet Union countries in Turkey. *Unpublished Phd. Thesis*. Bilkent University, International Relations.

EKLER

- EK – 1. Katılımcıların Biyografik Öyküleri ve Takma İsimleri
- EK – 2. Etik Kurul Onayı
- EK – 3. Dil Uzmanının Çeviri Onayı
- EK - 4. Araştırma Gönüllü Katılım Formu
- EK – 5. Ölçek tipi sorulardan oluşan veri toplama aracı (Türkçe)
- EK – 6. Ölçek tipi sorulardan oluşan veri toplama aracı (Rusça)
- EK – 7. Görüşme Soruları

EK – 1. Katılımcıların Biyografik Öyküleri ve Takma İsimleri

Katılımcıların Biyografik Öyküleri ve Takma İsimleri

1. Lale

Azerbaycanlı, 30 yaşında. Kadın doğum doktoru. Türk erkekle evli.5 senedir Türkiye’de yaşıyor. Ev hanımıdır. Azerbaycanca, Rusça, Türkçe ve Kürtçe biliyor.

2. Hatice

Azerbaycanlı, 31 yaşında. Türkiye’de doktora eğitimini dondurmuş, uluslararası şirkette insan kaynakları uzmanı olarak çalışıyor. 6 senedir Türkiye’de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

3. Lena

Rus, 43 yaşında. İngiliz dili öğretmeni. Türk erkekle evli, 2 çocuğu var. 20 senedir Türkiye’de yaşıyor. Rus topluluğunun sosyal faaliyetleriyle uğraşiyor. Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

4. Cavidan

Azerbaycanlı, 37 yaşında. Türkiye’de eczacılık üzerine yüksek lisans eğitimi almış, eczane sahibidir. Türk kadınla evlidir, 1 çocuğu var. 19 senedir Türkiye’de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça, İngilizce, Türkçe ve Almanca biliyor.

5.Vera

Rus, 45 yaşında. Laborant, güzellik salonu çalıştırıyor. Türk erkekle evli, 1 çocuğu var. 21 yıldır Türkiye’de yaşıyor. Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

6. Bahram

Türkmenistanlı, 43 yaşında. Uluslararası ilişkiler üzerinde doktora yapmış, devlet kurumunda çalışıyor. Türk kadınla evli, 2 çocuğu var. 25 senedir Türkiye’de yaşıyor. Türkmençe, Özbekçe, Kırgızca, Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

7. Aleksey

Rus, 42 yaşında. Maliyeci ve menajer, internet üzerinden çalışıyor. Dul, 3 çocuğu var. 2 senedir senedir Türkiye'de yaşıyor. Rusça ve İngilizce biliyor.

8. Mariya

Rus, 46 yaşında. Çocuk gelişimi üzerine önlisans eğitimi almış, Rus topluluğuyla ilgili sosyal faaliyetle uğraşıyor. Türk erkekle evli, 4 çocuğu var. 12 senedir Türkiye'de yaşıyor. Rusça ve Türkçe biliyor.

9. Meryem

Azerbaycanlı, 50 yaşında. Rus dili üzerinde doktora yapmış, akademisyen olarak çalışıyor. Azerbaycanlı erkekle evli, 2 çocuğu var. 13 senedir Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça ve Türkçe biliyor.

10. Rena

Azerbaycanlı, 50 yaşında. Türkiye'de çocuk gelişimi üzerine eğitim almış, özel olarak Rusça ders veriyor ve altın varak işleri ile uğraşıyor. Azerbaycanlı eşinden boşanmış, 1 çocuğu var. 20 senedir Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça ve Türkçe biliyor.

11. İtibar

Azerbaycanlı, 42 yaşında. Türkiye'de iktisat üzerinde eğitim almış, özel şirkette çalışıyor. Türk kadımla evlidir, 1 çocuğu var. 25 senedir Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca ve Türkçe biliyor.

12. Leyla

Azerbaycanlı, 37 yaşında. Kuaför, Türkiye'de kuaför ve otel danışmanı olarak çalışıyor. Azerbaycanlı eşinden boşanmış, 2 çocuğu var. 1 senedir Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça ve Türkçe biliyor.

13. Anna

Rus, 32 yaşında. Psikoloji ve İngiliz dili öğretmenliği üzerinde eğitim almış, internet üzerinden metin yazarı olarak çalışıyor. Türk erkekle evli, 1 çocuğu var. 1 senedir Türkiye'de yaşıyor. Rusça, Özbekçe, İngilizce ve zayıf düzeyde Türkçe biliyor.

14. Anya

Rus, 45 yaşında. Rus dili ve edebiyatı öğretmeni, Türkiye’de farklı işlerde çalışıyor. Rus eşinden boşanmış. 2,5 senedir Türkiye’de yaşıyor. Rusça, İngilizce ve zayıf düzeyde Türkçe biliyor.

15. Aysel

Azerbaycanlı, 38 yaşında. Azerbaycan’da ve Türkiye’de uluslararası ilişkiler ve psikoloji üzerine eğitim almış, tekstil sektöründe iş yeri sahibidir. Türk eşinden boşanmış, 1 çocuğu var. 10 senedir Türkiye’de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça, İngilizce, İspanyolca ve Türkçe biliyor.

16. Azat

Azerbaycanlı, 27 yaşında. Uluslararası ilişkiler üzerinde yüksek lisans eğitimi almış, Türkiye’de garsonluk ve çevirmenlik yapıyor. 1 senedir Türkiye’de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça, İngilizce, Çekce ve Türkçe biliyor.

17. Olya

Rus, 38 yaşında. Annesi Tatar olduğundan dolayı İslamı kabul etmiş. Hukuk ve iktisat üzerine eğitim almış, Rus topluluğunun sosyal faaliyetleriyle uğraşiyor. Türk erkek arkadaşı ile yaşıyor. 1,5 senedir Türkiye’de yaşıyor. Rusça, İngilizce, Almanca ve zayıf düzeyde Türkçe biliyor.

18. Kveta

Türkmenistanlı, 32 yaşında. Muhasebe üzerine önlisans eğitimi almış, ev hanımıdır. Türk erkekle evli, 2 çocuğu var. 11 senedir Türkiye’de yaşıyor. Türkmence, Rusça ve Türkçe biliyor.

19. Natalya

Rus, 36 yaşında. İktisat üzerinde eğitim almış, ev hanımıdır ve el işleri ile uğraşiyor. Türk erkekle evli. 7, 5 Türkiye’de yaşıyor. Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

20. Olesya

Rus, 37 yaşında. Türkiye'de işletme okuyor, evde terzi olarak çalışıyor. Türk erkekle evli, 1 çocuğu var. 18 senedir Türkiye'de yaşıyor. Rusça, Türkçe ve İngilizce biliyor.

21. Hüseyin

Azerbaycanlı, 41 yaşında. Türkiye'de işletme üzerine yüksek lisans yapmış, lokanta sahibidir. Azerbaycanlı kadınla evli, 2 çocuğu var. 24 Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca ve Türkçe biliyor.

22. Sveta

Rus, 45 yaşında. Terzi, ev hanımı. Türk erkekle evli, Rus bayla ilk evliliğinden 1 çocuğu var. 4 yıldır Türkiye'de yaşıyor. Rusça ve zayıf düzeyde Türkçe biliyor.

23. Gönçe

Türkmenistanlı, 43 yaşında. Mühendislik üzerine doktora eğitimi almış, ev hanımıdır. Türk erkekle evli, 1 çocuğu var. 7 senedir Türkiye'de yaşıyor. Rusça, İngilizce, Çekce ve Türkçe biliyor.

24. Meret

Türkmenistanlı, 40 yaşında. Türkiye'de kamu yönetimi ve türkoloji eğitimi almış, radyoculuk yapıyor. Rus kadınla evli, 2 çocuğu var. 25 senedir Türkiye'de yaşıyor. Türk dili lehceleri, Rusça, Farsça, İngilizce, Arapça biliyor.

25. Cennet

Türkmenistanlı, 33 yaşında. Mesleği kuaför ve terzi, ev hanımıdır. Türk erkekle evli, 1 çocuğu var. 11 senedir Türkiye'de yaşıyor. Türkmençe, Rusça ve Türkçe biliyor.

26. Klara

Türkmenistanlı, 37 yaşında. Muhasebecilik üzerinde önlisans eğitimi almış, Türkiye'de hastanelerde refakatçi olarak çalışıyor. Türkmenistanlı eşinden boşanmış. 12 senedir Türkiye'de yaşıyor. Türkmençe, Özbekçe, Farsça, Rusça ve Türkçe biliyor.

27. Melek

Azerbaycanlı, 65 yaşında. Azerbaycan dili ve edebiyatı üzerine yüksek lisans yapmış, Azerbaycan'da televizyon kanalında yapımcılık yapmış, emekli. Türkiye'de Rusça özel ders veriyor, çeviri yapıyor, program senaryoları yazıyor. Azerbaycanlı erkekle evli, 2 çocuğu var. 24 senedir Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça ve Türkçe biliyor.

28. Katya

Rus, 29 yaşında. Türkiye'de şarkiyatçılık üzerine eğitim almış, gazetecilik yapıyor. Türk erkekle evli. 7 Türkiye'de yaşıyor. Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

29. Turane

Azerbaycanlı, 41 yaşında. Türk dili ve edebiyatı üzerine doktora yapmış, akademisyen olarak çalışıyor. Türk erkekle evli, 1 çocuğu var. 18 Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

30. İnce

Azerbaycanlı, 30 yaşında. Rus dili ve edebiyatı üzerinde yüksek lisans yapmış, Türkiye'de akademisyen olarak çalışıyor. Türk eşinden boşanmak üzeredir, 2 çocuğu var. 4 senedir Türkiye'de yaşıyor. Azerbaycanca, Rusça, İngilizce ve Türkçe biliyor.

EK – 2. Etik Kurul Onayı

Ana. Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 30/03/2017-E.32517

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 66166206-050.99
Konu : Etik Kurulu Kararı hk.

Sayın Ramziyya KAYA

Dilekçeniz ile istenilen, "Türkiye'deki Post-Sovyet Göçmenlerin Medya Kullanımı" başlıklı BAP kapsamında doktora tez çalışmasına ilişkin talebiniz Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş olup konuya ilişkin karar yazımız ekinde gönderilmektedir. Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof. Dr. Kemal YILDIRIM
Müdür

Ek:Etik Kurulu Kararı

Evrakı Doğrulamak İçin: <http://belgedogrulama.anadolu.edu.tr/enVision-Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE8A482CN> Pin Kodu: 40491
Yunus Emre Kampüsü Tepebaşı/Eskişehir
Telefon No: +90 222 335 08 95/3243/1261 Faks No: +90 222 335 05 95
E-Posta: sosens@anadolu.edu.tr İnternet Adresi: www.sosbilens.anadolu.edu.tr

Bilgi İçin: Gülsu YÜCEL
Unvan: Büro Personeli

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrak Kayıt Tarihi: 14.03.2017

Protokol No: 31240

Tarih: 24.03.2017

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Doktora Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Türkiye'deki Post-Sovyet Göçmenlerin Medya Kullanımı
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Suzan Duygu ERİŞTİ
TEZ YAZARI:	Ramziyya KAYA
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof.Dr. Coşkun BAYRAK (Başkan-Eğitim Fak.)	
Prof.Dr. T Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	Prof.Dr.Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof.Dr. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof.Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

Türkiye'deki Post-Sovyet
Göçmenlerin Media Kullanımına
İlişkin Veri Toplama Araçının
Rusça metni Türkçe metnine
uygun olup, Rus dili grameri
açısından hatasız ve Rusça
konuşanlar için anlaşılır
olmaktadır.

Prof. Dr. Marbule Sabriyeva
Anadolu Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü
Başkanı

12.03.2017.

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, Türkiye’deki Post-Sovyet Göçmenlerin Kültürel Uyum Sürecinde Medya Kullanımı (Na İlişkin Görüşleri) başlıklı bir araştırma çalışması olup Türkiye’deki Post-Sovyet göçmenlerin geleneksel ve sosyal medya kullanım amaçları ile kullanım özelliklerine dayalı olarak belirlenen eğilimlerin uyum sürecini nasıl etkilediğini ortaya koymak amacını taşımaktadır. Çalışma, Doç. Dr. Suzan Duygu Bedir Erişti ve Doktora öğrencisi Ramziyya Kaya tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile Post-Sovyet göçmenlerinin medya kullanımı ile kültürel uyum süreci arasındaki ilişki ortaya konacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, görüşme, gözlem, anket ve ölçek tipli sorulardan oluşan veri toplama aracı ile yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler kodlama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalından Ramziyya Kaya’ya (rr@anadolu.edu.tr) yöneltebilirsiniz.

Kaya

Eskişehir

Araştırmacı Adı: Ramziyya

Adres: Büyükdere Mah, A.Çetinkaya
Cad, 32/1, Odunpazarı,

Tel: 507 823 14 77

E-posta: rr@anadolu.edu.tr

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

Ek 5. Ölçek tipi sorulardan oluşan veri toplama aracı (Türkçe)

<p>Sevgili Katılımcılar,</p> <p>Bu ölçme aracı sizlerin, geldiğiniz kültüre uyum sürecinde medya kullanım özelliklerinize ilişkin görüşlerinizi öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. Üç bölümden oluşan bu veri toplama aracında ilk bölüm, kişisel bilgilerinize; ikinci bölüm kültürel uyum düzeyinize; üçüncü bölüm ise uyum sürecinde medya kullanım özelliklerinize ilişkin sorular içermektedir. Yaklaşık 20 dakikada yanıtlayabileceğiniz sorular sonucunda toplanacak veriler, tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacak, kişisel değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle isminizi yazmanıza gerek yoktur. Araştırmamıza bulunacağınız değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.</p> <p style="text-align: right;">Doktora Öğrencisi Ramziyya Kaya rrasulova@gmail.com rr@anadolu.edu.tr Doç.Dr. Suzan Duygu Erişti</p>
1. BÖLÜM
<u>KİŞİSEL ÖZELLİKLER</u>
1. Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
2. Yaşınız (Lütfen yazınız):.....
3. Doğum yeriniz Ülke:..... Şehir: İlçe:
4. Uyuşunuz:
5. Dini İnançınız:
6. Medeni Durumunuz: ☐ Bekar ☐ Evli ☐ Birliktelik
7. Partnerinizin Uyuş ve Dini İnanç ☐ Eşinizin Uyuşu ve Dini İnanç: ☐ Türkiye'de boşanmışsanız eski eşinizin Uyuşu ve Dini İnanç:..... ☐ Gayri resmi birlikteliğiniz varsa partnerinizin Uyuşu ve Dini İnanç:.....
8. Eğitim düzeyiniz: ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü ☐ Diğer
9. Dil Beceriniz: Türkçe ☐ Zayıf ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi Rusça ☐ Zayıf ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi Diğer..... ☐ Zayıf ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi

Diğer..... ☐ Zayıf ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi
10. Mesleğiniz:.....
11. Çalışma Durumunuz: ☐ Düzenli ☐ Düzensiz ☐ Kendi İş ☐ İşsiz ☐ Öğrenci ☐ Sanal ortam üzerinden Freelance ☐ Diğer.....
12. Türkiye’de ne kadar süredir yaşıyorsunuz?.....
13. İkamet durumunuz: ☐ Vatandaşlık ☐ Aile Oturma İzni ☐ Çalışma İzni ☐ Turist İzni ☐ Öğrenci İzni ☐ Diğer.....
14. Geliş nedeniniz: ☐ Ekonomik ☐ Politik ☐ Sosyal (Evlilik, yaşam tarzı, iklim koşulları vb.) ☐ Eğitim ☐ Diğer.....

2. BÖLÜM
KÜLTÜREL UYUM/Gelinen (Etnik) Kültür ile İletişim Düzeyi
1. Ülkenizi ne kadar sıklıkta ziyaret ediyorsunuz? ☐ Hiç ☐ Çok seyrek ☐ 2-3 yılda bir ☐ Yılda 1-2 kez ☐ Daha sık
2. Ülkelenizi hangi amaçlı ziyaret ediyorsunuz? ☐ Bayram/tatil ☐ Akraba/arkadaş ziyareti ☐ İş ☐ Diğer.....
3. Soydaşlarınızla (akraba, arkadaş, tanıdık, iş arkadaşı) ne sıklıkta iletişim kuruyorsunuz? ☐ Hiç ☐ Çok seyrek ☐ Ayda 1-2 kez ☐ Haftada 1-2 kez ☐ Her gün

<p>4. Soydaşlarınızla iletişim kurarken hangi iletişim araçlarını kullanıyorsunuz? (Birden çok iletişim aracı kullanıyorsanız birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)</p> <p>☐ Telefonla arama</p> <p>☐ Telefon ve internet uygulamaları ile görüşme</p> <p>☐ Whats up</p> <p>☐ Skype</p> <p>☐ Messenger</p> <p>☐ Diğer (Lütfen belirtiniz).....</p> <p>☐ Sosyal ağlar aracılığı ile görüşme</p> <p>☐ Facebook</p> <p>☐ Odnaklassniki</p> <p>☐ Twitter</p> <p>☐ YouTube</p> <p>☐ Diğer (Lütfen belirtiniz).....</p>
<p>5. Post-Sovyet göçmenlerle iletişim kurma düzeyiniz nedir?</p> <p>☐ Hiç ☐ Zayıf ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi</p>
<p>6. Post-Sovyet göçmenlerin oluşturduğu dernek/cemiyet/vakıf/grup gibi toplulukların etkinliklerine katılıyor musunuz? (bayram kutlamaları, konserler, kurslar, toplantılar, geziler, piknikler vb.)</p> <p>☐ Hiç katılmıyorum ☐ Bazen katılıyorum ☐ Sık sık katılıyorum ☐ Hep katılıyorum</p>
<p>KÜLTÜREL UYUM/Yerleşilen Kültür ile İletişim Düzeyi</p>
<p>7. Yerel toplumla (yerleştiğiniz toplum) ile iletişim kurma düzeyiniz nedir?</p> <p>☐ Hiç ☐ Zayıf ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi</p>
<p>8. Yerel toplumla (yerleştiğiniz toplum) ile iletişim sıkıntısı yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız size göre sebebi nedir?</p> <p>☐ İletişim sıkıntısı yaşamıyorum</p> <p>☐ Kültürel farklılıklar (yeme-içme kültürü, giyim, davranış, gelenekler gibi) nedeniyle sıkıntı yaşıyorum</p> <p>☐ Dil engeli nedeniyle sıkıntı yaşıyorum</p> <p>☐ Dinsel farklılıklar nedeniyle sıkıntı yaşıyorum</p> <p>☐ Önyargı nedeniyle sıkıntı yaşıyorum</p> <p>☐ Diğer.....</p>
<p>9. Günlük yaşamınızda kimlerle yakın arkadaşlık ilişkisi kuruyorsunuz?</p> <p>☐ Soydaşlar ☐ Diğer Post-Sovyet Göçmenler ☐ Yerel İnsanlar (Türk) ☐ Diğer.....</p>
<p>10. Günlük yaşamda daha çok hangi dili kullanıyorsunuz?</p> <p>☐ Anadil ☐ Türkçe ☐ Anadil ve Türkçe ☐ Diğer.....</p>

11. Kültürel olarak hangi bayramları kutluyorsunuz?

Sadece kendi bayramlarımız

Sadece Türk kültürüne ait bayramlar

Hem kendi hem de Türk kültürüne ait bayramlar

Diğer.....

12. Kendinizi hangi kültüre ait hissediyorsunuz?

Sadece milli kültürüme ait hissediyorum (Rus-Azeri-Türkmen vb.)

Sadece Türk kültürüne ait hissediyorum (Türk)

Hem milli kültürüme hem de Türk kültürüne ait hissediyorum (Karma)

Diğer....

13. Türk kültüründeki insanların size yaklaşımını nasıl değerlendirirsiniz?

Önyargılı Meraklı Nötr İlgili Yardımsever Diğer

3. BÖLÜM						
MEDYA KULLANIM ÖZELLİKLERİ						
Madde Numarası	Medya Kullanım Özellikleri	Çok sık	Sık	Bazen	Çok az	Hiç
	Türk televizyon kanallarını izlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
	Post-Sovyet ülkelerinden yayın yapan televizyon kanallarını izlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
	Türkiye'den yayın yapan Post-Sovyet televizyon kanallarını izlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
	Türk radyo kanallarını dinlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
	Post-Sovyet ülkelerinden yayın yapan radyo kanallarını dinlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
	Türkiye'den yayın yapan Post-Sovyet radyo kanallarını dinlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
	Türk gazetelerini okurum.	☐	☐	☐	☐	☐
	Post-Sovyet ülkelerinde basılan gazetelerini okurum.	☐	☐	☐	☐	☐
	Türkiye'de basılan Post-Sovyet gazetelerini okurum.	☐	☐	☐	☐	☐
	Medya araçlarını (televizyon, radyo, gazete) Türk kültürü (sosyal yaşam, politika, ekonomi, eğlence vb.) ile ilgili bilgi edinmek için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐

Medya araçlarını (televizyon, radyo, gazete vd.) Post-Sovyet kültürü (sosyal yaşam, politika, ekonomi, eğlence vb.) ile ilgili bilgi edinmek için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Medya araçlarını (televizyon, radyo, gazete) Türk kültürüne uyum sağlamak için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Medya araçlarını (televizyon, radyo, gazete) Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurmak için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Medya araçlarını (televizyon, radyo, gazete) Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurmak için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Günlük yaşamımda sosyal medyayı (Facebook, Odnaklassniki, Twitter, Youtube vb.) kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyayı Türk kültürü (sosyal yaşam, politika, ekonomi, eğlence vb.) ile ilgili bilgi edinmek için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyayı Post-Sovyet kültürü (sosyal yaşam, politika, ekonomi, eğlence vb.) ile ilgili bilgi edinmek için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyayı Türk kültürü ile sosyal etkileşim kurmak için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyayı Post-Sovyet kültürü ile sosyal etkileşim kurmak için kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyayı Türkçe olarak kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyayı kendi dilimde kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyayı Türk kültürüne uyum sağlamak için kullanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

Ek 6. Ölçek tipi sorulardan oluşan veri toplama aracı (Rusça)

Уважаемые участники,

Данный измерительный инструмент подготовлен для изучения особенностей использования медиа Постсоветскими мигрантами в процессе интеграции в местную культуру. Измерительный инструмент состоит из 3-ех разделов. Первый раздел включает вопросы относительно личных данных; второй - уровня культурной интеграции; третий - особенностей использования медиа в процессе интеграции. Участие в опросе займет около 20 минут. Данные, которые будут собраны с помощью этого инструмента, будут использованы исключительно в научных целях. Поэтому не следует писать свое имя. Благодарим за ценный вклад, который вы внесете в наше исследование.

Докторант Рамзия Кая

rrasulova@gmail.com

rr@anadolu.edu.tr

Доцент Сузан Дуйгу Эришти

1. Раздел

ЛИЧНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

1. Пол:

Женский Мужской

2. Возраст (Пожалуйста напишите):.....

3. Место рождения:

Страна:

Город:

Район:

4. Национальность:

5. Вероисповедание:

6. Семейное положение:

Холост/незамужем Женат/замужем Совместное проживание

7. Национальность и вероисповедания партнера/партнерши:

Национальность и вероисповедания супруга/супруги:

Национальность и вероисповедания бывшего супруга/супруги на случай развода в Турции:.....

Национальность и вероисповедания неофициального партнера/партнерши:.....

8. Уровень образования:

Среднее Среднее специальное Высшее Послевузовское (магистр, докторант и т.д.) Другое

9. Знание языков:

Турецкий Слабое Среднее Выше среднего

Свободное				
Русский Свободное	☐ Слабое	☐ Среднее	☐ Выше среднего	☐
Другой Свободное	☐ Слабое	☐ Среднее	☐ Выше среднего	☐
Другой	☐ Слабое	☐ Среднее	☐ Выше среднего	☐ Свободное
10. Профессия:				
11. Трудоустройство:				
☐ Регулярное	☐ Нерегулярное	☐ Свой бизнес	☐ Безработное	☐
Студент/студентка				
☐ Онлайн внештатное	☐ Другое.....			
12. Сколько времени проживаете в Турции?				
13. Статус проживания:				
☐ Гражданство	☐ Семейный вид на жительство	☐ Рабочий вид на жительство	☐	
Туристический вид на жительство		☐ Студенческий вид на жительство	☐	
Другое.....				
14. Причина переезда:				
☐ Экономическая	☐ Политическая	☐ Социальная (Женитьба/замужество, образ жизни, климат и т.д.)		
☐ Образование		☐ Другое		

2. РАЗДЕЛ
КУЛЬТУРНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ/Уровень общения с национальной культурой
1. Как часто посещаете родину? ☐ Совсем не посещаю ☐ Очень редко ☐ Раз в 2-3 года ☐ 1-2 раза в году ☐ Чаше
2. С какой целью посещаете родину? ☐ Праздники/каникулы ☐ Посещение родственников/друзей ☐ Работа ☐ Другое.....
3. Как часто общаетесь со соотечественниками (родственники, друзья, знакомые, коллеги и т.д.)? ☐ Совсем не общаюсь ☐ Очень редко ☐ 1-2 раза в месяц ☐ 1-2 раза в неделю

☐ Каждый день
<p>4. Какие средства коммуникации используете при общении со соотечественниками? (Отметьте пожалуйста все используемые средства коммуникации)</p> <p>☐ Телефонные разговоры</p> <p>☐ Общение с помощью приложений телефон и интернет</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Whats up</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Skype</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Messenger</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Другой (Напишите пожалуйста).....</p> <p>☐ Общение с помощью социальных сетей</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Facebook</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Odnoklassniki</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Twitter</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ YouTube</p> <p style="padding-left: 20px;">☐ Другой (Напишите пожалуйста).....</p>
<p>5. Каков уровень общения с постсоветскими мигрантами?</p> <p style="padding-left: 40px;">☐ Совсем не общаюсь ☐ Слабый ☐ Средний ☐ Выше среднего</p> <p style="padding-left: 40px;">☐ Высший</p>
<p>6. Участвуете ли вы в деятельности кружков/обществ/фондов/групп постсоветских мигрантов? (праздники, концерты, курсы, собрания, экскурсии, пикники и т.д.)</p> <p style="padding-left: 40px;">☐ Совсем не участвую ☐ Иногда участвую ☐ Часто участвую ☐ Постоянно участвую</p>
КУЛЬТУРНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ/Уровень общения с местной культурой
<p>7. Каков уровень общения с местными жителями?</p> <p style="padding-left: 40px;">☐ Совсем не общаюсь ☐ Слабый ☐ Средний ☐ Выше среднего ☐ Высший</p>
<p>8. Сталкиваетесь ли вы со сложностями в общении с местными жителями? Если сталкиваетесь, то по какой причине?</p> <p>☐ Не сталкиваюсь</p> <p>☐ Сталкиваюсь в связи с культурными различиями (кухня, одежда, поведение, традиции и т.д.)</p> <p>☐ Сталкиваюсь в связи с языковым барьером</p> <p>☐ Сталкиваюсь в связи с религиозными различиями</p> <p>☐ Сталкиваюсь в связи с предвзятостью</p> <p>☐ Другое.....</p>
<p>9. С кем вы в близких дружеских отношениях в повседневной жизни?</p> <p style="padding-left: 40px;">☐ Соотечественниками ☐ Другими постсоветскими мигрантами ☐ Местными</p> <p style="padding-left: 40px;">☐ Другими.....</p>
<p>10. Каким языком больше всего пользуетесь в повседневной жизни?</p>

Родной Турецкий Родной и Турецкий Другой.....

11. Какие праздники отмечаете?

Только свои национальные праздники
 Только турецкие праздники
 Свои национальные и турецкие праздники
 Другие.....

12. К какой культуре относите себя?

Только к своей национальной культуре (русской, азербайджанской, туркменской)
 Только к местной культуре (турецкой)
 Как к своей национальной так и к турецкой культуре (смешанной)
 Другое

13. Как вы оцениваете отношение представителей местной культуры к себе?

Предвзятое Любопытное Нейтральное Внимательное
 Отзывчивое Другое

3. РАЗДЕЛ						
ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕДИА						
Пункт	Особенности использования медиа	Очень часто	Часто	Иногда	Очень редко	Вообще не поль-
	Смотрю турецкие телевизионные каналы.	☐	☐	☐	☐	☐
	Смотрю телевизионные каналы транслируемые из постсоветских стран.	☐	☐	☐	☐	☐
	Смотрю постсоветские каналы транслируемые из Турции.	☐	☐	☐	☐	☐
	Слушаю турецкие радио каналы.	☐	☐	☐	☐	☐
	Слушаю радио каналы транслируемые из постсоветских стран.	☐	☐	☐	☐	☐
	Слушаю радио каналы транслируемые из Турции.	☐	☐	☐	☐	☐
	Читаю турецкие газеты.	☐	☐	☐	☐	☐
	Читаю газеты издаваемые в постсоветских странах .	☐	☐	☐	☐	☐
	Читаю постсоветские газеты издаваемые в Турции.	☐	☐	☐	☐	☐

Пользуюсь медиа (ТВ, радио, газета) для изучения турецкой культуры (социальная жизнь, политика, экономика, развлечения, традиции и т.д.).	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь медиа (ТВ, радио, газета) для изучения постсоветской культуры (социальная жизнь, политика, экономика, развлечения, традиции и т.д.).	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь медиа (ТВ, радио, газета) для интеграции в местную культуру.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь медиа (ТВ, радио, газета) для взаимодействия с представителями местной культуры.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь медиа (ТВ, радио, газета) для взаимодействия с представителями своей культуры.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа (Facebook, Odnoklassniki, Twitter, Youtube vb.) в повседневной жизни.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа для изучения турецкой культуры (социальная жизнь, политика, экономика, развлечения, традиции и т.д.).	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа для изучения постсоветской культуры (социальная жизнь, политика, экономика, развлечения, традиции и т.д.).	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа для общения с турками.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа для общения с постсоветскими мигрантами и соотечественниками.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа на турецком.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа на родном языке.	☐	☐	☐	☐	☐
Пользуюсь социальными медиа для интеграции в местную культуру.	☐	☐	☐	☐	☐

EK- 7. Görüşme Soruları

Görüşme soruları: **Kişisel Özelliklere İlişkin Sorular:**

1. Kaç yaşındasınız?
2. Doğum yeriniz neredir?
3. Uyuşunuz nedir?
4. Dininiz nedir?
5. Eğitim düzeyiniz ve mesleğiniz nedir?
6. Çalışma durumunuz nedir?
7. İkamet ettiğiniz il/ilçe ve ikamet durumunuz (aile, iş, öğrenci vb.)?
8. Geliş nedeniniz nedir?
9. Ne kadar süredir Türkiye’desiniz?
10. Medeni durumunuz nedir?
11. Eşinizin uyruğu ve dini inancı nedir?
12. Hangi dilleri ve hangi düzeyde biliyorsunuz?

Kültürel Uyum ve Medya Kullanımına İlişkin Sorular:

1. Memleketinizi hangi sıklıkla ziyaret ediyorsunuz?
2. Memleketinizi hangi amaçla ziyaret ediyorsunuz?
3. Soydaşlarınızla hangi sıklıkla ve nasıl iletişime geçiyorsunuz?
4. Göçmenlerle ilişkiniz nasıldır?
5. Göçmen derneklerinin etkinliklerine katılıyor musunuz?
6. Yerel insanlarla ilişkiniz nasıldır?
7. Günlük yaşamda kimlerle arkadaşlık ediyorsunuz?
8. Hangi bayramları kutluyorsunuz?
9. Günlük yaşamda hangi dili daha çok kullanıyorsunuz?
10. Uyum sıkıntısı yaşıyor musunuz? Uyumla ilgili hangi sıkıntılar yaşıyorsunuz?
11. Kendinizi hangi kültüre ait hissediyorsunuz?
12. Yerel insanların yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?
13. Genel olarak hangi medya araçlarını kullanıyorsunuz? (Geleneksel medya:TV, radyo, gazete; sosyal medya: facebook, odnoklassniki vb.)
14. Takip ettiğiniz medya içerikleri hangi kültüre ait? (Türk/etnik) Neden?
15. Hangi medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?
16. Medya kullanımının yaşadığınız kültüre uyumunuza etkileri var mı?
17. Kültürel uyum sürecinde geleneksel medya mı yoksa sosyal medya mı daha yaygındır? Neden?

B Planı Soruları

1. Günlük yaşam içerisinde karşılaştığımız kültürel uyum odaklı sorunları çözme sürecinde medya kullanım tercihiniz nedir? (Geleneksel-Sosyal Medya) Neden?
2. Sosyal etkileşimlerde daha çok hangi tür medya kullanımını size yardımcı olmaktadır?
3. İş bulma/eğitim/iş kurma/evlenme/arkadaşlık kurma/arkadaşlarla iletişimi sürdürme gibi kültürel uyum odaklı konularda hangi tür medya kullanımını size yardımcı olmaktadır? Neden?